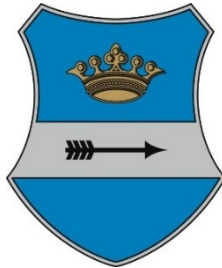

Készült
a Zala megyei Önkormányzat
megbízásából

ZALA MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVE

ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS

2019. ÁPRILIS

1085 Budapest Kőfaragó u. 9.
Tel: +36 1 267 05 08, 267 70 78
www.pestterv.hu

TARTALOM

1. BEVEZETÉS, ELŐZMÉNYEK.....	4
1.1. Jogszabályi meghatározottság.....	4
1.2. Zala megye területrendezési terve módosításának céljai	5
1.3. Előzmények, a megyei területrendezési terv módosításának folyamata.....	5
1.4. Zala megye hatályos területrendezési tervének érvényesülése	7
1.5. Zala megye területrendezési terve módosításának területi hatálya.....	7
1.6. A 2019. évi módosítás tervezetének tartalma	8
2. NAGYTÉRSGI ÖSSZEFÜGGÉSEK ÉS KÜLSŐ KAPCSOLATOK VIZSGÁLATA.....	11
3. ELŐZMÉNYEK FELTÁRÁSA (A TÉRSÉGET ÉRINTŐ TERÜLETI TERVEK, ÁGAZATI KONCEPCIÓK ÉS PROGRAMOK, VALAMINT A FELADAT SZEMPONTJÁBÓL JELENTŐS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓK ÉS TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK, A HATÁLYOS TERÜLETRENDEZÉSI TERV HATÁSAINAK ÁTFOGÓ ÉRTÉKELÉSE)	13
3.1. Nemzeti Fejlesztés 2030	13
3.2. Zala megye Területfejlesztési Konceptiója.....	14
3.3. Zala megye - térségközpont szerepkörű - települései településfejlesztési célkitűzéseinek összefoglalása	17
3.4. A hatályos megyei területrendezési terv hatásainak átfogó értékelése	19
4. TERMÉSZETI ÉS ÉPÍTETT KÖRNYEZET VIZSGÁLATA	20
4.1. Természeti adottságok, természetvédelem	20
4.2. A táj jellemzői (tájszerkezet, tájhasználat, tájjelleg, tájkép) tájvédelem	25
4.3. Termőföld- és talajvédelem	31
4.4. Vízvédelem (felszíni és felszín alatti vízkészletek, vízminőség, vízellátás, szennyvízkezelés)	35
4.4.1. Felszíni és felszín alatti vízkészletek	35
4.4.2. Vízminőség	41
4.4.3. Vízellátás.....	43
4.4.4. Szennyvízkezelés (szennyvízelvezetés, kezelés, elhelyezés).....	49
4.5. Épített környezeti és a kulturális örökségi értékek (építészeti örökség, régészeti örökség, műemléki értékek, emlékhelyek)	55
4.5.1. Föld alatti építészeti emlékek (régészeti emlékek)	56
4.5.2. Zala megye építészeti képe	57
4.6. Világörökségi és világörökségi várományos értékek	57
4.7. Honvédelem	59
4.8. Ásványvagyon	60
4.9. Hulladékgazdálkodás	61
4.10. Természeti és környezeti kockázatok.....	63
4.11. Éghajlatváltozás területi vonatkozásai	65
5. A TÉRSÉGI TERÜLETFELHASZNÁLÁS VIZSGÁLATA A TÉRSÉGI TERÜLETFELHASZNÁLÁSI KATEGÓRIÁK FIGYELEMBEVÉTELÉVEL	67
5.1. A térszerkezet alakulása, a területfelhasználás változásai, tendenciák	67
5.2. Településrendszer	71
5.3. Mezőgazdaság	76
5.4. Erdőgazdálkodás.....	78
5.5. Vízgazdálkodás	81
5.5.1. Felszíni és felszín alatti vízkészletek	81
5.5.2. Vízkárelhárítás, árvíz- és belvízvédelem, helyi vízkárrendezés.....	84

6. KÖZLEKEDÉS (KÖZÚTI, KERÉKPÁROS-, VASÚTI, LÉGI ÉS VÍZI KÖZLEKEDÉS, MEGKÖZELÍTHETŐSÉGI VISZONYOK, KAPCSOLATI HIÁNYOK VIZSGÁLATA ÉS ÉRTÉKELÉSE)	90
6.1. Közúti közlekedés	90
6.2. Vasúti közlekedés	92
6.3. Légi közlekedés	93
6.4. Vízi közlekedés	94
6.5. Kombinált közlekedés, logisztika	94
7. ENERGETIKA (ENERGETIKAI HÁLÓZATOK, ENERGIAELLÁTÁS, MEGÚJULÓ ENERGIÁK)	95
7.1. Tendenciák	95
7.2. Energiafogyasztás (lakossági, ipari)	96
7.3. Energiaellátás hálózati rendszere	97
7.3.1. Villamosenergia ellátás	98
7.3.2. Földgáz és egyéb szénhidrogén ellátás	100
7.3.3. Megújuló energiahordozók hasznosítása	102
8. DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK	107
8.1. Népeségyszám, népsűrűség	107
8.2. Népesedési folyamatok	108
8.2.1. Természetes népmozgalom	108
8.2.2. Vándorlás	109
8.2.3. A népesség struktúrája	110
9. GAZDASÁGI ADOTTSÁGOK VIZSGÁLATA	111
9.1. A megye általános gazdasági helyzete	111
9.2. A főbb gazdasági ágazatok helyzete	116
9.3. A megye gazdaságának területi szerkezete, a fő foglalkoztatási centrumok	124
9.4. A megye gazdaságának külső és belső közlekedési kapcsolatrendszere, változásai	126
9.5. A megye gazdaságfejlesztésére vonatkozó fő célkitűzések	127
10. A TÁJ TERHELÉSÉNEK ÉS TERHELHETŐSÉGÉNEK MEGHATÁROZÁSA	130

1. Bevezetés, előzmények

1.1. Jogsabályi meghatározottság

Az 1996. évi - *a területfejlesztésről és területrendezésről szóló* - XXI. (Tft.) törvény értelmében a megyei területrendezési terv eszköz a térszerkezet harmonikus fejlődésének elősegítésére, a megyei Önkormányzat e tárgyban törvényben biztosított koordinatív szerepének gyakorlására.

A megyei területrendezési terv (*illetve a terv módosításának*) célja, hogy a hatályos országos területrendezési szabályozással összhangban meghatározza a térségi területfelhasználás feltételeit, a műszaki infrastruktúra-hálózatok összehangolt térbeli rendjét, a terület- és gazdaságfejlesztés hatékony területi, területhasználati orientálása érdekében, tekintettel a fenntartható fejlődésre, valamint a területi, táji, természeti, ökológiai és kulturális adottságok, értékek, honvédelmi érdekek és a hagyományos tájhasználat megőrzésére, illetve erőforrások védelmére.

A hatékony és korszerű területrendezés ennek érdekében folyamatos, rendszeresen megújuló, összehangolt rendszert alkot az ország és a megye területi képét megalkotó fejlesztési stratégiákkal.

Zala megye helyzete területrendezés vonatkozásában sajátos. A területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet „kiemelt térség”-ként rögzíti, amelynek területén a területrendezés szabályait az Országgyűlés - a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervéről szóló törvény (BTV.) jóváhagyásával - törvényben határozza meg. E törvény elfogadásával az üdülőkörzet területén a törvényhozó elvonja a területrendezési rendelkezés jogát a megyei önkormányzattól.

(A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének elfogadásáról és a Balatoni Területrendezési Szabályzat megállapításáról szóló 2000 évi CXII. törvényt a 2003 és 2008 közötti felülvizsgálat eredményeként a 2008. évi LVII. törvény módosította, amely ezt követően 2009-ben módosult. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervéről szóló törvény a Magyarország és egyes kiemelt térségei területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. számú törvény elfogadásával megújult).

Fentiek figyelembevételével Zala megye területrendezési tervének 2019 évi módosítása - *az egyedileg meghatározott övezetek kivételével* - Zala Megye közigazgatási területéből a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén kívüli területekre terjed ki. Az egyedileg meghatározott övezetek meghatározása és szabályozása a megye teljes közigazgatási területére kiterjed. A terv hatálya alá tartozó települések felsorolását a megyei önkormányzati rendelet 1. számú melléklete tartalmazza.

Miközben a BTV. törvény (*és annak módosítása*) elfogadásával a törvényhozó a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén korlátozta a Zala megyei Önkormányzat területrendezési rendelkezés jogát, a „Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről” szóló 2018. évi CXXXIX. törvény 24.§-a bővítette azt azzal, hogy megteremtette az „egyedileg meghatározott övezetek” megyei területrendezési tervekben való megállapításának és szabályozásának lehetőségeit.

Zala megye területrendezési tervének 2019 évi módosítása él ezzel a lehetőséggel és a megye egész területén meghatároz és lehatárol - *a törvény 19. §-ban meghatározott térségi övezetein túli* - „egyedileg meghatározott” övezeteket. Az egyedileg meghatározott (*sajátos*) övezeteket szabályozásánál a megyei területrendezési terv figyelembe veszi a 2018. évi CXXXIX. törvény 24.§-ban rögzített (*szűk*) szabályozási kereteket.

Fentiek figyelembevételével Zala megye területrendezési tervének 2019 évi módosításának hatálya térszerkezet és a területfelhasználás országos és térségi szabályozása vonatkozásában Zala megye

Balaton Kiemelt Üdülőkörzeten kívüli területére, az „egyedileg meghatározott övezetek” vonatkozásában a megye teljes közigazgatási területére kiterjed.

1.2. Zala megye területrendezési terve módosításának céljai

Zala megyei területrendezési terv módosításának céljai alapvetően nem különböznek azoktól a céloktól, amelyek korábban - *a most hatályos terv készítésének időszakában* - megfogalmazásra kerültek:

- elősegíteni Zala megye térszerkezetének - *a 2019-ben hatályba lépett OTRT-ben bekövetkezett változtatásokat is figyelembe vevő* - további fejlesztését, a települések, településcsoportok számára a kedvező fejlődési perspektíva területi feltételeinek megteremtését,
- biztosítani a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet és Zala megye területrendezési tervi elhatározásainak összhangját,
- biztosítani a területi adottságok és erőforrások hosszú távú hasznosítását és védelmét,
- a területrendezés eszközei igénybevételével elősegíteni a megye településrendszerének kiegyensúlyozott fejlesztését, a térszerkezetben meglévő aránytalanságok kiegyenlítését, a meglévő központok erősítését, a településrendszer központjai számára kedvező működési feltételek, valamint a megfelelő hozzáférhetőség biztosítását,
- elősegíteni a megye elmaradott és fejlettségben élen járó térségei között a térszerkezet fejlesztésével, valamint a térségi szabályozás alakításával a településközi kapcsolatok erősítését, az együttműködés elmélyítését,
- meghatározni a térségi terület-felhasználás rendszerének, optimális hosszú távú szerkezetét, elősegíteni a terület-felhasználási és környezethasználati konfliktusok feloldását,
- meghatározni a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt elhelyezését, azok térbeli rendjét,
- összehangoltan érvényesíteni az ökológiai-, a gazdasági és a társadalmi érdekeket,
- a megye területén található ökológiailag értékes és a tájképvédelem szempontjából értékes területek megőrzésével biztosítani a táji, természeti és épített környezeti értékek védelmét,
- a kitűnő adottságokkal rendelkező idegenforgalom - közte a gyógy- és termáلتurizmus - fejlesztését, a lehetőségek mind szélesebb körének kihasználását lehetővé tevő területszerkezet és szabályozás kidolgozását,
- biztosítani a fejlesztések lehetséges helyszíneit.

1.3. Előzmények, a megyei területrendezési terv módosításának folyamata

Zala Megye Közgyűlése a 20/2006. (XII.20.) ÖR. számú rendelettel fogadta el Zala Megye Területrendezési Tervét. Az OTRT 2008 évi módosítását követően e rendeletet a Közgyűlés a 22/2010. (XI.25.) önkormányzati rendelettel módosította (*a tervmódosítást a PESTTERV Kft készítette*). Jelenleg is ez a terv, illetve ez a rendelet van hatályban. A rendelettel jóváhagyott tervet Zala Megye Közgyűlésének 128/2010. (XI.24.) számú határozata Zala megye területrendezési tervének megyei szabályozási ajánlásairól, valamint a megyei területrendezési intézkedésekről szóló 128/2010. (XI.24.) számú közgyűlési határozat egészítette ki.

2017-ben a Miniszterelnökség megbízásából a Lechner Lajos Tudásközpont (*a budapesti agglomeráció vonatkozásában a PESTTERV Kft közreműködésével*) kidolgozta „Magyarország és egyes kiemelt térségei területrendezési tervéről szóló törvény tervezetét”. A tervezet 2017. decemberében az Országgyűlés elé került. Azt az Országgyűlés valamennyi bizottsága támogatta, elfogadását azonban az Országgyűlés 2018 januárjában - *az országgyűlési választások közeledtével* - elnapolta.

Az országgyűlési választásokat követően a törvénytervezet részleges átdolgozásra került. Ismételt benyújtását követően azt az Országgyűlés 2018. december 12-én - *a 2018. évi CXXXIX. törvény - megalkotásával* - jóváhagyta. Az új területrendezési törvény - *az 1-88. §, a 90-98. §, a 99. § (2), (4) és (6)-(8) bekezdése, a 100. § (9) bekezdése és (13) bekezdés b) és c) pontja, a 103-112. § kivételével* - 2019. január 2-án hatályba lépett. Fenti paragrafusok 2019. március 15-én léptek hatályba.

Az új területrendezési törvény elfogadásával az Országgyűlés megteremtette a megyei területrendezési tervek módosításának és az új tartalmi követelményeknek megfelelő megújításának lehetőségét.

Tekintettel arra, hogy a megújuló területrendezési szabályozás legfontosabb elemei - *a törvénytervezet nyilvánossá tételével* - ismertté váltak, már 2018 év második negyedévében megkezdődhetett a Zala megyei területrendezési terv felülvizsgálatára és módosítására irányuló tervezői munka. A megyei területrendezési terv módosításának tervezője - *a Zala Megyei Önkormányzattal kötött vállalkozási szerződés szerint* - a hatályos tervet is kidolgozó PESTTERV Kft.

2018 februárjában a hatályos településszerkezeti tervek összegyűjtésével, az adatszolgáltatások megkérésével és 2018 áprilisában a Megyeházán megtartott munkaindító fórum megtartásával megkezdődött a tervezési munka. 2019 januárjában az időközben elfogadott új településszerkezeti tervek begyűjtésére került sor. A helyzetfeltáró, vizsgálati munkarészek 2019 első negyedévében készültek el. A terv megalapozásának részeként partnerségi fórumok kerültek megtartásra a megye mind a hat járásszékhelyén, amely eseményekre a megye valamennyi települési önkormányzata meghívást kapott.

A megyei területrendezési terv módosítása véleményezési anyagának elkészítését megelőzően megtartott járási fórumok keretében a tervismertetés mellett lehetőség nyílt a - munkaközi állapotú - megyei szerkezeti terv és az övezeti tervlapok megtekintésére is. A járási fórumok időpontjai és helyszínei voltak:

- 2019. március 5. 10.00 óra Zalaegerszeg, Megyeháza, Deák Ferenc terem (Kosztolányi út 10.)
- 2019. március 5. 13.30 óra Lenti, Városi Művelődési Központ, Bánffy terem (Templom tér 5.)
- 2019. március 6. 10.00 óra Nagykanizsa, Vasemberház (Erzsébet tér 1.)
- 2019. március 6. 13.30 óra Letenye, Házasságkötő terem (Kossuth utca 10.)
- 2019. március 7. 10.00 óra Keszthely, Polgármesteri Hivatal, Díszterem (Fő tér 1.)
- 2019. március 7. 13.30 óra Zalaszentgrót, Önkormányzati Hivatal, Deák terem (Dózsa György u. 1.)

A tervezői munka kiterjedt az egyedi (sajátos) övezetek meghatározásával és lehatárolása javaslatával folytatódott, majd 2019 márciusának végén - *már az új területrendezési törvény előírásai ismeretében* - fejeződött be az egyeztetésre alkalmas tervanyag valamennyi szöveges és rajzi munkarésének elkészítésével, beleértve a megyei közgyűlés rendeletének tervezetét is.

A tervezői munka eredményei figyelembevételével elkészült a megyei szerkezeti terv 2019 évi módosításának tervezete.

Tekintettel azonban arra, hogy a „Magyarország és egyes kiemelt térségeiről szóló törvény” néhány területrendezési övezet meghatározását és szabályozását a területrendezésért felelős miniszter hatáskörébe utalta (2019. március 15-i rendeletalkotási határidővel), viszont ezek a törvényt rendelkezéseit kiegészítő - *a megyei területrendezési terv tartalmát érintő* - miniszteri rendeletek az egyeztetési tervdokumentáció munkaanyagának elkészültéig (2019 április 5-ig) nem jelentek meg (illetve nem léptek hatályba), jelen tervezet ezen övezetek vonatkozásában még a hatályos szabályozás szövegelemeit tartalmazza. A szöveg véglegesítésére a „területrendezési tervek készítésének és alkalmazásának kiegészítő szabályozásáról” szóló miniszteri rendelet hatályba lépését követően - *a hivatalos hatósági egyeztetési eljárás megkezdése előtt* - kerül majd sor. (A miniszteri rendelet tartalma előre láthatóan nem fogja megváltoztatni a szabályozás elemeit csak kiegészíti azokat). A megbízó Megyei Önkormányzat elvárása volt, hogy a munkaanyag a szerződésben rögzített határidőre

elkészüljön és elkezdődhessen annak belső egyeztetése, mert csak ebben az esetben van lehetőség a megyei területrendezési terv módosításának 2019 évi őszi - még az önkormányzati választások előtti - közgyűlési elfogadására.

A javasolt tervi változások értékelésére elkészült a környezeti, társadalmi és gazdaság hatásvizsgálat is. A módosítás teljes tervanyagának tervezetét tartalmazó EGYEZTETÉSI TERVDOKUMENTÁCIÓ a jogszabályban meghatározott széles körben kerül majd egyeztetésre 2019 májusában annak érdekében, hogy a terv elfogadására 2019 szeptemberében sor kerülhessen.

1.4. Zala megye hatályos területrendezési tervének érvényesülése

Zala megye korábban elfogadott területrendezési terve - *a jóváhagyása időszakában hatályos OTrT figyelembevételével* - határozta meg a megyei terv hatálya alá tartozó terület szerkezetének, területhasználatának és területi szabályozásának rendszerét. Ezzel a megyei terv a települések által készített településrendezési tervek készítése számára olyan keretet adott, amelynek helyi szintű betartása esetén a településszerkezet alakításában, illetve az egyes területek felhasználásában biztosítottá vált az országos, a térségi (*megyei*) és a helyi érdekek összehangolt érvényesülése. A megyei területrendezési terv által megfogalmazottak a jóváhagyás óta növekvő hatékonysággal érvényesülnek a területi és települési tervezésben.

A területrendezési szabályok tudatosításához és érvényesítéséhez meghatározó mértékben járult hozzá a Zala Megyei Kormányhivatal Állami Főépítésze azzal, hogy a települési önkormányzatok által kezdeményezett településrendezési tervezési eljárások indítása során minden esetben felhívta a figyelmet a területrendezési törvény alkalmazásának szükségességére. A tervezett módosítások tartalmától függően előzetesen rögzítette azokat a legfontosabb szabályokat, amelyek figyelembevétele nélkülözhetetlen adott tervezés során (*ezzel megakadályozta több olyan tervezés megindítását, amelynek eredménye ellentétbe került volna a megyei terv tartalmával*). Több esetben került sor területrendezési hatósági eljárás lefolytatására is, melyek eredménye beépült a Zala megyei területrendezési terv jelen módosításába. Az Állami Főépítészeti Iroda konzultációk biztosításával segítette a tervezőket és a települési főépítészeket az OTrT-vel és a megyei tervvel összhangban lévő megoldások kidolgozására, a tervek egyeztetési folyamatában következetesen számon kérte a törvény és a terv előírásainak alkalmazását.

Tekintettel arra, hogy a Zala Megye Területrendezési Tervéről szóló megyei közgyűlési rendelet 2006-ban, majd 2010-ben is hosszú távra és előre mutató módon határozta meg a megye területfelhasználásának és a műszaki infrastruktúra hálózatoknak a térbeli rendjét, a 2019 évi módosítás nem irányul a terv koncepciójának alapvető megváltoztatására, hanem csak az eltelt időben bekövetkezett - *alapvetően az OTrT változásával* - , illetve az érintett települések szerkezete és területfelhasználása változásával összefüggő korrekciók átvezetésére.

A megyében lezajló változások, valamint a hatályos terv alkalmazásának tapasztalatai is kiegészítéseket, pontosításokat tettek szükségessé a megyei területrendezési terv módosítása kidolgozása során.

1.5. Zala megye területrendezési tervének módosításának területi hatálya

Zala megye területrendezési tervének 2019 évi módosítása - *az egyedileg meghatározott övezetek kivételével* - **Zala Megye közigazgatási területéből a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén kívüli területekre** terjed ki.

Az egyedileg meghatározott övezetek meghatározása, lehatárolása és szabályozása a megye teljes közigazgatási területére kiterjed. A megyei terv önkormányzati határozattal elfogadásra tervezett területrendezési irányelvei *(ajánlásai)* a megye egész területére vonatkoznak.

A megyei területrendezési terv rendelkezéseit alkalmazni kell az érintett települések településrendezési eszközei, illetve a településképi rendeletei készítése és elfogadása során. A megyei területrendezési terv által meghatározott keretek a megyei és a térségi területfejlesztési dokumentumok készítésénél is irányadóak.

A megyei területrendezési terv sajátossága a megyei jogú város Zalaegerszeggel és Nagykanizsával kapcsolatos tervi tartalom. A területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény úgy fogalmaz, hogy a megyei területrendezési tervet a megyei jogú városokkal egyeztetett módon kell elkészíteni. Ezért jelen a szerkezeti tervi elemek *(és területfelhasználás)* vonatkozásában Zalaegerszeg és Nagykanizsa megyei jogú városok hatályos településszerkezeti terveivel megegyező tartalmú. Ugyanakkor a megyei területrendezési terv módosítása tartalmazza *(és lehatárolja)* azokat az övezeteket, amelyeket az OTRT törvény voltából következően Zalaegerszeg és Nagykanizsa megyei jogú városok vonatkozásában is érvényesíteni kell a településrendezési tervezések és eljárások során. Ezen felül ún. egyedileg meghatározott megyei övezeteket is meghatároz e két város területét érintően is.

A megyei Közgyűlés a terv, a társadalmi, gazdasági hatásvizsgálat és a környezeti értékelés együttes ismeretében dönt majd a terv módosításáról. A megyei területrendezési terv végleges dokumentációja a jóváhagyást követően kerül majd megküldésre mindazon kormányzati, önkormányzati és társadalmi szervezetek számára, akik részt vesznek a tervezési, egyeztetési eljárásban és akik szerepet vállalnak a tervben rögzítettek érvényesítésében.

A tervezési és egyeztetési eljárás végén elfogadásra kerülő megyei területrendezési tervmódosítás elsősorban a további településrendezési tervezés számára fogalmazza meg azokat a regionális szempontokat és kereteket, amelyeknek érvényesítésével a területi folyamatok kedvező irányú befolyásolása biztosítható.

1.6. A 2019. évi módosítás tervezetének tartalma

A 2019 évi módosítás tervezete az időközben módosult tartalmi követelmények figyelembevételével készült.

A módosítás kidolgozásánál felhasználásra kerültek:

- a hatályos megyei területrendezési terv elfogadásáról szóló megyei közgyűlési rendelet és határozatok,
- azok az országos, régiós és megyei fejlesztési dokumentumok, amelyek közvetve a területrendezés célrendszerét is meghatározzák,
- a módosítást megalapozó vizsgálatok és elemzések fő eredményei,
- a 2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről, illetve ennek Zala megyére vonatkozó elemei,
- a módosítás elkészítéséhez beszerzett hivatalos ágazati adatszolgáltatások a vonatkozó jogszabályi előírások figyelembevételével,
- a megye településeinek hatályos településszerkezeti tervei,
- a módosítás tervezése során - Zala Megyei Önkormányzat közreműködésével a tervező által - beszerzett kiegészítő ágazati adatszolgáltatások és információk,
- valamint a területrendezési tervezői munka első fázisának eredményei.

A módosítás az új - *a településrendezési tervezésnél használt alaptérképpel megegyező tartalmú* - digitális földhivatali alaptérképen, a korábbi tervezési alaptérkép pontatlanságait kiküszöbölő módon kerül feldolgozásra (1:50.000 méretarányban, de a településrendezési tervezésben való érvényesítés érdekében 1:10.000 méretaránynak megfelelő pontossággal)

Ennek köszönhetően a megyei területrendezési terv módosításának lehatárolásai és területi besorolásai (*a jóváhagyást követően*) - digitális adatszolgáltatással - közvetlenül is rendelkezésre fognak állni a településrendezési eszközök készítésénél, módosításánál.

A térségi területfelhasználás tervezésének kiinduló alapját:

- (a települések adatszolgáltatásának felhasználásával és feldolgozásával) a települési térség és a különleges térség vonatkozásában az érintett települések hatályos településszerkezeti tervi lehatárolásai
- az erdőgazdálkodási és a vízgazdálkodási térség vonatkozásában pedig az új - az aktuális helyzetnek megfelelő - új ágazati adatszolgáltatások képezik. Az új digitális alaptérképnek és az új erdészeti adatszolgáltatásnak köszönhetően lehetővé válik az erdőgazdálkodási térség pontos lehatárolása, a korábban alkalmazott „vegyes” térség elhagyása.

Az országos jelentőségű műszaki infrastruktúra hálózatok az OTRT figyelembevételével, a térségi jelentőségű hálózatok és létesítmények pedig a megyei és térségi érdekek figyelembevételével, minden esetben az illetékes államigazgatási szervvel egyeztetett módon kerülnek meghatározásra.

A térségi övezetek lehatárolásának alapja az új - *e célra megkért és kapott* - ágazati adatszolgáltatás képezi, a területi konfliktusok egyeztetése az érintett települési önkormányzatok és a területileg illetékes (*adatszolgáltató*) államigazgatási szervek bevonásával történik majd.

Az egyedileg meghatározott megyei övezetek lehatárolása a megye terület- és településfejlesztési dokumentumainak figyelembevételével, megyei koordinációval történt olyan módon, hogy ezek a területi lehatárolások az országos szabályozás módosítását követő időszakban is alkalmasak legyenek úgy a rendezési- mind az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció módosítását követően a fejlesztési eszközök területi fókuszainak meghatározására.

A megyei területrendezési terv módosításának tervezetében szétválasztásra kerültek azok az elemek, amelyek a megyei önkormányzati rendelet kompetenciájába tartoznak azoktól, amelyek a megyei területrendezési tervről szóló megyei önkormányzati határozat részét képezik. A megyei közgyűlés rendeletének tervezete összhangban van a Magyarország és egyes kiemelt térségei területrendezési tervéről szóló törvény előírásaival és lehatárolásaival, míg a megyei terv közgyűlési határozat tervezete tartalmaz néhány kiegészítő elemet.

Az előkészítő munka eredményei felhasználásával készült el Zala Megye Területrendezési Terve módosításának (*a települések, az államigazgatási szervek, a térségi társadalmi és szakmai szervezetek körében egyaránt*) egyeztetésre kerülő dokumentuma.

Az egyeztetési dokumentáció az alábbi anyagrészekből épül fel:

Közyűlési jóváhagyást igénylő munkarészek:

- a Megyei Önkormányzat Közgyűlésének a Megyei Területrendezési Terv módosításáról szóló rendelete a kapcsolódó szöveges és térképi mellékletekkel együtt,
- a Megyei Önkormányzat Közgyűlésének a módosított Megyei Területrendezési Terv megyei szabályozási ajánlásairól szóló határozata a kapcsolódó szöveges és térképi mellékletekkel együtt,

- a Megyei Önkormányzat Közgyűlésének határozata a Megyei Területrendezési Terv módosítása érvényesítéséhez szükséges intézkedésekről.

Megalapozó és az alátámasztó munkarészek:

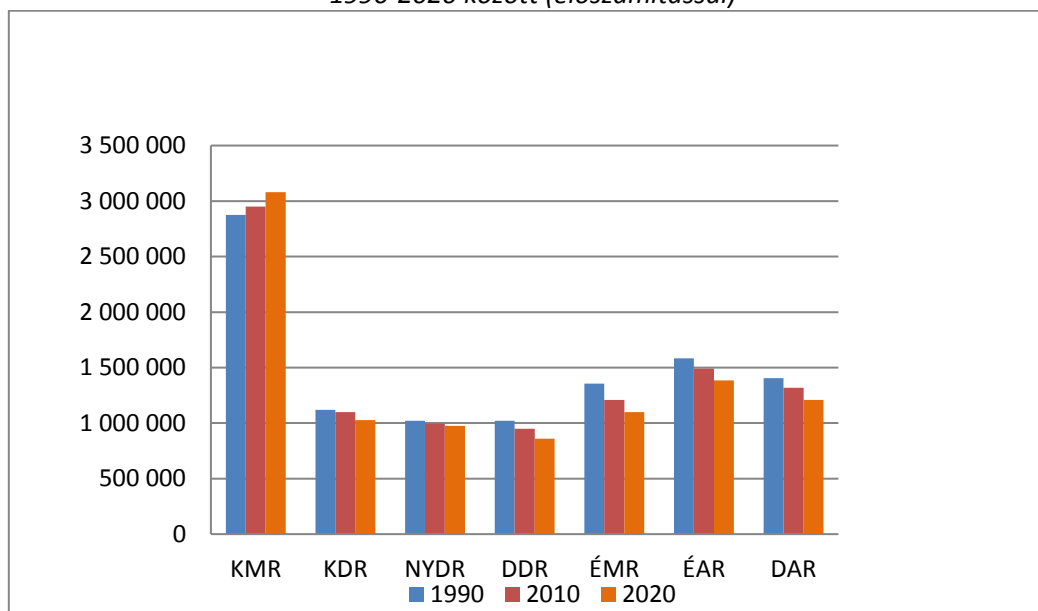
- az előkészítő fázis keretében elkészült, a tervet megalapozó helyzetfeltáró vizsgálatok,
- a megyei területrendezési terv jóváhagyást igénylő munkarészei alátámasztásaként és kiegészítéseként - a tartalmi követelményekben meghatározott tématerületekre vonatkozó - elemzések, műleírások,
- a terv módosítása keretében érvényesített változásokról szóló társadalmi-, gazdasági- és környezeti hatásvizsgálat tervezete,
- a tervmódosítás „környezeti értékelése”, a külön jogszabályban rögzítetteknek megfelelően elindított „környezeti vizsgálati eljárás” eredményeinek bemutatását.

2. Nagytérégi összefüggések és külső kapcsolatok vizsgálata

Zala megye az ország, azon belül is a Dunántúl délnyugati részén helyezkedik el. Zala megye a Nyugat-Dunántúl része. A megyét északról Vas megye, keletről Veszprém és Somogy megyék határolják. Délnyugaton Szlovéniával és Horvátországgal határos. A megyében hat járás található, ezek a következők: Keszthelyi, Lenti, Letenyei, Nagykanizsai, Zalaegerszegi és Zalaszentgróti járások.

Zala megye egyike hazánk legkisebb területű megyéinek, az ország területének mindössze 4,06%-át teszi ki. Legnagyobb kelet-nyugati irányú kiterjedése mintegy 75km, észak-déli irányban pedig hozzávetőleg 85km. Zala megye lakónépessége 270.634 fő. Ez 20.000 fővel kevesebb a 10 évvel korábban regisztrált 290.204 fő népességnél. Zala megye a népességszáma alapján az ország harmadik legkisebb megyéje, csak Nógrád és Tolna megyében élnek kevesebben. A megye mai népessége az ország népességének 2,76 %-a, a Nyugat-Dunántúli Régió népességének pedig 27,46 %-át teszi ki.

*A népességszám változása Magyarország régióiban
1990-2020 között (előszámítással)*

Megjegyzés: A 2010-2020 közötti évtized adata előbecslés, amely a népességszámra vonatkozó 2017 évi KSH tényadatok ismertetésében azt feltételezve került kiszámításra, hogy a népességszám alakulásában az elmúlt 7 évben megfigyelt tendenciák az évtizedből még hátralévő években is érvényesülni fognak.

A kedvezőtlen trend várhatóan a közeljövőben sem változik majd. Az ország régiói közül Közép-Magyarország népessége növekszik tartósan, valamennyi más térségé, közte Nyugat-Dunántúl népessége is csökkenő. Nyugat-Dunántúl népessége 2018-ban hosszú évek óta először minimális mértékben nőtt, de ez elsősorban Győr-Moson-Sopron megye növekedésének köszönhető. A Nyugat-Dunántúlt alkotó három megye közül messze legrosszabb helyzetű Zala megye, ami a népességfogyást illeti.

Az Európai Unió térszerkezetében Magyarországot a külön lehatárolt 10. sz. Közép-Kelet-Európa nagyrégió részeként szerepeltetik, miközben a másfél évtizede a Nyugat-Dunántúli Régió északi része aktív része egyrészt a Bécs-Pozsony-Győri tengely körüli gazdasági-kulturális fejlődési tengelynek, másrészt az Alpok-Adria nagytérégi idegenforgalmi és kulturális-társadalmi együttműködésnek. Több mint öt éve pedig Ausztria Burgenland tartományával működőképes eurégiót képez „Nyugat-Pannon EURÉGIO” néven és szervezettel. Ezek a tényleges fejlesztési együttműködés kezdeti csírái, majd közös színtereiként is értékelhetők, melyek magunkban hordják a hosszú-, ill. nagy távra

prognosztizált; Közép-Délnyugat-Európai Nagyrégió különböző szintű és méretű, közös fejlesztési és együtt kezelhető, ésszerű területrendezési irányait, ill. tényleges kiépítési projekt szintű, jövőbeli feladatait is.

Ez a Nyugat-Dunántúli Régió Területfejlesztési Konceptiójában körvonalazott, egyre bővülő (pl. Veszprém megyével) fejlesztési magterület előtt É-D irányban teremt erőteljes gazdasági-közlekedési kapcsolatot, majd fokozatosan bővülve, bevonja Ausztria keleti és déli részeit, Szlovákia nyugati részét, a teljes Szlovéniát és Horvátország jelentős részét, az Észak-adriai és olasz kikötővárosokat.

Az elmúlt évtizedben a Régió és benne Zala megye szoros együttműködést épített ki a „Dunavölgyi Együttműködés” országaival, a „Visegrádi Országok” tagállamaival, Szlovéniával: közös társadalmi, kulturális, oktatási, munkahelyteremtési és turisztikai programjaikkal, ill. Horvátországgal közös: gazdasági-kereskedelmi (piaci), szállítmányozási, logisztikai, majd oktatási-kulturális együttműködéseivel, közös az INTERREG támogatást is igénybevevő projektjeivel.

A Nyugat-Dunántúl megyéinek kohéziója és a megyéknek éppen a hátrányos helyzetű kistérségeinek gazdasági-társadalmi fejlődési esélyeinek javítási szempontjából, már jó ideje kiemelt É-D irányú közlekedési kapcsolatok (közúti, vasúti) kiépítése, eddigi hiánya.

Zala megyében ez ma már azért is a leginkább megoldandó térszerkezeti probléma, mivel összekapcsolódik a megye középső zónájában jelentkező városhiányos térségi gondokkal. A településhálózatban több „jelölt” vetélkedésének, funkcióbővítési törekvésének egyformán gátját képezi a kapcsolati rendszerek, s azok eszközéül szolgáló mikro és makro térségi közlekedési kapcsolatok hiánya, vagy elégtelensége. Ezek felzárkóztatása most ugyanolyan időszzerű igény, mint volt a megyei jogú városok rendszerkapcsolata, mivel ezek egyrészt mára már élvezik az európai közlekedési folyosók közvetlen hatását (Zalaegerszeg a vasúti korridor révén, Nagykanizsa az V/B sz. Helsinki közúti közlekedési folyosó révén rövidesen).

Az É-D-i közúti és vasúti kapcsolatok kiépítése, ill. ez utóbbi felújítása és DNY-i irányú bővítése a megye két nagyvárosának logisztikai bekapcsolódását, ill. továbbfejlesztését, mint helyi érdeket erőteljesen kiszolgáltatja, ahogy ezt az Országos Területrendezési Terv is előirányozta. E vázolt és preferált fejlesztések, s ezek területrendezési következményei - melyek jelen rendezési tervben kapnak először alátámasztó, egyeztetett területfelhasználási struktúra elemzést és indoklást - a helyi előnyökön felül, nagyobb, nemzetközi érdekeket is szolgálhatnak, ha számításba vehetők azok a Közép-kelet-európai újabb, prognosztizált fejlődési, áramlási irányok, s azok szállítási következményei (árutermelő, kereskedelmi, szabadidő-üdülési stb.), melyek Európában kimutathatók, s amelyek ráadásul nemcsak érintik, de átszelik a Nyugat-Dunántúlt, különösen Zala megyét, mivel ezek a tengelyek itt találkoznak, sűrűsödnek össze, majd ágaznak el három irányban. Zalaegerszegnek a nyugati irányú irányultság (főleg vasúti) csomópontja, míg Nagykanizsa Ny és K, sőt déli irányban is kaput képez, különösen, ha közútfejlesztések mellé, az Ausztriának is előnyös vasútbővítés is hozzájárulhat.

3. Előzmények feltárása (a térséget érintő területi tervek, ágazati koncepciók és programok, valamint a feladat szempontjából jelentős településfejlesztési koncepciók és településrendezési eszközök, a hatályos területrendezési terv hatásainak átfogó értékelése)

Először a területrendezés szempontjából is releváns területfejlesztési előzmények kerülnek összefoglalásra, ezt követi Zala megye - térségközpont szerepkörű - települései fejlesztési célkitűzéseinek bemutatása. A harmadik alfejezetben kerül sor a hatályos megyei területrendezési terv hatásainak átfogó értékelésére.

3.1. Nemzeti Fejlesztés 2030

A Nemzeti Fejlesztés 2030 dokumentum (más néven Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció) tartalmazza Zala megye országon belüli pozicionálását, illetve a fő fejlesztési irányokat. 2019-ben megkezdődött az OFTK felülvizsgálata, amelyhez aktualizálásra került Zala megye országon belüli pozicionálása és a fejlesztési irányok, melyeket az alábbiakban foglalunk össze:

POZICIONÁLÁS

Jelentős természeti és turisztikai vonzerővel rendelkező megye, mely az Európai Unió bővítésével a szomszédos Szlovéniával és Horvátországgal kiemelkedő kapacitással bíró gazdasági térséggé vált. A gazdasági térszerkezet előnyös tulajdonságai mellett közlekedési szempontból is az ország délnyugati kapuja, négy szomszédos állam fővárosa (Pozsony, Bécs, Ljubljana, Zágráb) is közelebb fekszik a megyéhez, mint Budapest, ugyanakkor szükséges az észak-déli irányú közlekedési folyosó folyamatos fejlesztése. A kedvező földrajzi adottságoknak köszönhetően a magas színvonalú mező-, erdő és vadgazdálkodás mellett kivételes gyógy-, termál és ivóvíz kincssel rendelkezik, a Hévízi tó pedig Európa legnagyobb gyógyító erejű meleg vizes tava. A 258 településen lakó 270 000 fő lakosával a megye a 16. a magyarországi megyék között. Az átlagos munkabér szintje országos összevetésben alacsony.

FEJLESZTÉSI IRÁNYOK

Zala megye területét érintő országos jelentőségű fejlesztési célok, feladatok:

- Zalaegerszeg térsége termelő típusú elektronikai-, gépipari- és mechatronikai gazdasági központtá fejlődik (járműipari tesztpálya kialakítása, logisztikai központ és konténerterminál építése).

- A megyeszékhely bekapcsolása a nemzetközi gyorsforgalmi úthálózatba, a Közép-európai Közlekedési Folyosó elemeinek kiépítésével (M9 gyorsforgalmi út, M76-os „okosút megépítése”). Fontos továbbá Zalaegerszeg – Rédics – Lendva vasútvonal helyreállítása.
- A sármelléki nemzetközi repülőtér működtetésének és fejlesztésének hosszú távú biztosítása.
- Balaton kiemelt üdülőkörzet fejlesztései és a Mura Nemzeti Program komplex megvalósítása.

Megyei jogú városok fejlesztési kapcsolódásai 2020-ig:

- Zalaegerszeg és Nagykanizsa MJV Önkormányzata a TOP keretein belül 25 milliárd Ft értékű, a Modern Városok Program keretein belül 60 milliárd Ft értékű fejlesztéseket valósít meg.

Zala megye további kiemelt fejlesztési irányai:

- A helyzeti energiájukat kihasználó térségek gazdasági specializációja:
 - A szlovén-horvát-magyar hármás határnál Nagykanizsa-Letenye térsége nemzetközi jelentőségű logisztikai központtá válik.
 - Keszthely-Hévíz térségében jelentős potenciál van a gyógyvízkészletre alapozott egészségiparban és a Balatonhoz köthető idegenforgalmi szolgáltatás területén.
 - Lenti térségében a gyógy – termál – és gasztroturizmus kiemelt szerepe jellemző az „Egészséges város – egészséges térség” koncepció alapján.
- Fontos feladat az aprófalvas, perifériális térségek felzárkóztatása (Zalaszentgrót), a vidéki életminőség javítása, a mezőgazdasági termelés és integráció feltételeinek javítása, a vidéki önellátó gazdálkodás, a helyi piacok, az élelmiszer helyi feldolgozása és a falusi turizmus támogatása, a vidéki Zala hagyományainak megőrzése.
- A kerékpáros útvonalak bővítése tekintetében fontos a korábban megkezdett fejlesztésekkel való integráció, az összeköttetések megteremtése a jobb kihasználtság érdekében, mind a turisztikai desztinációs, mind a fenntartható településfejlesztési szempontok figyelembevételével.
- A járásközpontok közösségi közlekedési kapcsolatainak javítása.
- Kiemelt cél a megújuló energiaforrások szélesebb körben történő fenntartható hasznosítása, a megújuló energia-előállítási potenciál jobb hasznosítása.

3.2. Zala megye Területfejlesztési Koncepciója

Zala megye 2030-ra elérni kívánt jövőképe: „GAZDAG ÉS HARMONIKUSAN FEJLŐDŐ ZÖLD ZALA”.

Zala megye a „Zöld Zala” programra építve, gyógyturizmusra, egészségturizmusra, ipari, logisztikai és mezőgazdasági fejlesztésekre támaszkodva, a természet egyensúlyát megőrizve összetartó társadalmat és tisztas megélhetést biztosító gazdasággal, erős területi kohéziót biztosító közlekedési rendszerrel és élhető települések együttműködő hálózatával harmonikusan fejlődik.

A Jövőkép elérése három átfogó cél mentén történik:

1. Jól működő, fejlett gazdaság

A foglalkoztatás a társadalom megélhetését biztosítani képes, az egészséges szerkezetű integrált területi beavatkozások stratégiája eredményeként a versenyképes gazdaság egy megújult közép-európai gazdasági térben az ipari fejlesztések (jármű-, gép-, mechatronikai- és elektrotechnikai) valamint a hagyományos helyi iparágak (fa-, bútór-, építő-, építőanyag-, textil- és élelmiszeripar) és a mezőgazdaság megújulásának eredményeként, a kedvező térszerkezeti pozíció (Horvátország, Szlovénia, Ausztria közelsége, Olaszország, Trieszt és Rijeka kikötőinek kedvező elérhetősége) kihasználásának, továbbá a nyugat-balatoni vonzerőkre, a jól kiépített termálgyógyfürdői klaszterhálózat európai hírére rekreációs, és egészségügyi szolgáltatásaira, a megye és városai vonzerejére épülő turizmusnak, valamint a fejlett infrastruktúrájának köszönhetően.

A megye határán túlnyúló észak-déli gazdasági, ipari és közlekedési tengely (Szombathely-Zalaegerszeg-Nagykanizsa) biztosítja a térség versenyképességét és társadalmi-gazdasági kohézióját. Kitörési pontot jelent a Szentgotthárd - Szombathely - Zalaegerszeg - Nagykanizsa tengelyben megvalósuló nagyvolumenű autópári beruházás, mely egyben versenyképességi csúcsterméke lehet a megyének. Az egymással együttműködő és egymást kiegészítő Zalaegerszeg, Nagykanizsa, Keszthely alkotja a megye központi városi régióját, amely az említett észak-déli tengelyre illeszkedik. A központi városi régiót autópályák (M9: Zalaegerszeg-Nagykanizsa), illetve 2X2 sávú szakaszok, gyorsforgalmi utak és integrált térségi közösségi közlekedési rendszert alkotó korszerű vasutak kötik össze (Zalaegerszeg-Nagykanizsa).

Sármellék repülőtere (Hévíz-Balaton Airport) a nemzetközi légitranszport integráns része, országos jelentőségű polgári repülőtérként kiszolgálja a húzóágazatként működő, magas szaktudású egészségügyi szakembereknek munkahelyet biztosító egészségipart (fogászat, szájsebészet, plasztikai sebészet, balneoterápia, gyógyvíz és gyógyászati iszapfeldolgozás, stb.) valamint egészségturizmussal kiegészült gyógyturizmus mellett a térség gazdaságát, menetrendszerű járatai révén pedig közvetlenül elérhetővé tesz fontosabb európai nagyvárosokat is. Sármellék és Keszthely térsége pénzügyi, műszaki és agrártudományi, kutatási, fejlesztési, innovációs és szolgáltató övezetként működik a keszthelyi egyetemmel és a térség felsőoktatási intézményeivel együttműködve.

2. Élhető Zala megye

A megye gazdaságának nemzetközi versenyképességét biztosító központi városrégió (Zalaegerszeg-Nagykanizsa-Keszthely) integráns részét képezik Zala legkeresettebb üdülővárosai (Hévíz és Zalakaros), korszerű közúti infrastruktúrával és közösségi közlekedési rendszerrel szervesen kapcsolódnak hozzá fejlett kisvárosai (Lenti, Zalaszentgrót, Letenye, Zalalövő és Pacsa) és aprófalvai. Hévíz-Keszthely-Balaton térség gyors turisztikai, gyógy- és egészségturisztikai bővülése újabb kitörési pontot jelent a megye gazdaságában, amit elősegítenek az Új Széchenyi Program megvalósuló pályázatai is. A Balaton önálló térségi fejlesztési koordináló szerepe erősödik, melyhez a társadalmi-gazdasági szereplők erős balatoni identitása kötődik. Az életképes aprófalvakban a helyi mezőgazdaságban, az ökoturizmusban, illetve a közeli városokban dolgozó, aktív népesség él rendezett települési környezetben.

A népesedéspolitikai, a stabil gazdaság, a fejlett oktatási és egészségügyi közszolgáltatások révén a megye népességének fogyását sikerült megállítani (a lakosság egészségi állapota javul), a térségközpontok lakossága növekszik, a magas szintű foglalkoztatás és az élhető települések eredménye pozitív migrációs mérleg, elindul a népességnövekedés.

A megye három városában van felsőfokú oktatás: Keszthelyen, Zalaegerszegen és Nagykanizsán. A versenyképes gazdaság, a vonzó természeti környezet, a fejlett városi és rekreációs szolgáltatások mellett a piacépítő tudást biztosító agrár-, műszaki- és gazdaságtudományi egyetemi képzés is elősegíti a fiatal népesség megtartását, a jól képzett fiatalabb korosztályok népességszámának növekedését.

Zalaegerszeg és Szombathely egymást kiegészítő, „ráerősítő” szellemi és kulturális értékeik révén megyehatáron átnyúló pólust alkotnak. Az együttműködés a Nyugat-Pannon Járműipari és Mechatronikai Központ ipari pólusába is bekapcsolja Zala nagyvárosait és térségeiket. A határokon átnyúló együttműködésben részt vesznek szellemi potenciáljukkal távolabbi városok is, mint például Kőszeg és Németújvár (Güssing). Nagykanizsa Horvátország és Szlovénia közeli kisvárosaival (Csáktornya, Kapronca, Lendva), valamint az említett országok és Olaszország távolabbi gazdasági

központjaival (Ljubljana, Maribor, Zágráb), tengeri kikötőivel (Rijeka, Trieszt) kapcsolja össze a megyét és Magyarországot.

A megye biztonságos önellátásra képes egészséges élelmiszerből és ivóvízből. Lakossági és közösségi energiaigényének nagy részét megújuló (nap-, geotermikus-, szélenergia) energiából fedezi, amit a vállalkozások is egyre nagyobb arányban hasznosítanak. Az élelmiszerellátás alapja a helyi termelésre épülő jól szervezett rövid értékesítési láncok rendszere és a helyi élelmiszer feldolgozó ipar.

A megye fenntartja és óvja egészséges természeti környezetét, táji-, épített örökségi értékeit, egészséges erdeit, tiszta vizű tavait, folyóit, biztosítja a környezet védelméhez szükséges közműszolgáltatásokat.

3. Foglalkoztatás bővítése és társadalmi kohézió

A megye összetartó társadalmában él a zalai identitástudat és a hagyományok tisztelete. A jól képzett, sokféle piacképes kompetenciával rendelkező népesség vállalkozóként versenyképes, munkavállalóként biztosítja a legfejlettebb technológiát képviselő, Zalában működő globális piacvezető ipari és kereskedelmi nagyvállalkozások valamint a mikro- és KKV-k emberi erőforrásait egyaránt.

Az erős belső társadalmi, gazdasági és területi kohéziója révén a külföldi tőke számára is vonzó befektetési célpontot képező erős megye okosan és hatékonyan használja ki egyedülálló európai és magyarországi térszerkezeti adottságait. Magyarország délnyugat-európai, tengeri kapujában, a Zalából nyíló EU régiók és Magyarország nyugat-dunántúli, közép-dunántúli, déldunántúli régiói között elhelyezkedő megye keresett befektetési helyszínként, nemzetközi és régióközi fordítókorongként működik Magyarország iparának és kereskedelmének fejlesztésében.

A területfejlesztési koncepció célrendszere tartalmazza a megye lehetséges fejlesztési irányainak bemutatását, és ezek alapján a lehetséges cselekvési területek azonosítását valamint a megye speciális, területi meghatározottságú problémáinak és lehetőségeinek meghatározását. Az itt vázolt fejlesztési irányok címszavakban:

- Feldolgozóipari működőtőke-beruházások ösztönzése.
- A gazdaság innovációs bázisának erősítése és stabilizálása, a K+F bázisok kiszolgáltatottságának csökkentése érdekében alternatív változásmenedzsment akciók fejlesztése, a K+F bázisok hosszú távú fenntarthatóságának biztosítása.
- A térség közúti elérhetőségének javítása, kiemelten az M9 gyorsforgalmi út Nagykanizsa-Zalaegerszeg-(Vasvár-Szombathely) közti szakaszának, valamint a szomszédos megyék kapcsolódó szakaszainak mihamarabbi megvalósítása.
- A járásközpontok közösségi közlekedési kapcsolatainak javítása.
- A sármelléki repülőtér működtetésének és fejlesztésének hosszú távú biztosítása.
- A megyei felsőoktatás és szakképzés összehangolása és hatékony fejlesztése, a felsőoktatással is együttműködő innovációs tevékenység támogatása.
- Az agrárgazdaság és vidékfejlesztés területén legfontosabb a meglevő kutatási kapacitás jobb hasznosítása.
- Logisztikai fejlesztések infrastrukturális és szolgáltatási feltételeinek javítása a Nagykanizsa, Letenye határtérségben illetve Zalaegerszegen.
- A népesség csökkenés negatív tendenciájának mérséklése érdekében a közlekedési hálózatok fejlesztésével a térségközpontok megközelíthetőségének javítása.

- A turisztikai szolgáltatások színvonalának emelése, turisztikai vonzerő fejlesztése, az erdőterületek látogatottságának növelése a természeti értékek kiemelt védelmével.
- Megújuló energia-előállítási potenciál jobb hasznosítása, elsősorban a biomassza és a termálvízen alapuló potenciál kiaknázása.
- Helyi termékek előállítási és marketing-kapacitásainak fejlesztése, az értékesítés illetve piaci bevezetés támogatása.
- A mezőgazdaság foglalkoztatási hatásának maximalizálása, az élelmiszeripar fejlesztése.
- Erdészet, fakitermelés, fafeldolgozás bővítése.
- Kistelepülések humán szolgáltató rendszereinek fenntartható, a település- és közlekedési hálózat jellegzetességeihez alakított kialakítása.
- Az infokommunikációs rendszerek elérhetőségének javítása, köz- és üzleti célú alkalmazások kifejlesztésének ösztönzése.
- Az egészségügyi közszolgáltatások fejlesztése.
- A megye érzékeny felszíni vizeinek, ivóvízbázisának védelme, az ivóvíz minőségének javítása.
- A talajszennyezés mérséklése.
- Hulladék-újrahasznosítás rendszerének megszervezése és a szükséges infrastruktúra kialakítása.
- A környezettudatosság erősítése, a természeti erőforrások és értékek védelme.
- A településhálózat integrált - vállalkozásfejlesztési, életminőségbeli és környezetvédelmi tevékenységeket összefüggéseiben is kezelő - fejlesztése.

3.3. Zala megye - térségközpont szerepkörű - települései településfejlesztési célkitűzéseinek összefoglalása

Zala megyében 10 városi jogállású település található. A legnagyobb Zalaegerszeg a maga közel 60 ezres lakosságszámával. A két legkisebb város (Zalakaros és Pacsa) népessége nem éri el a 2 ezer főt sem. A megye városai közül Keszthely és Hévíz a megyei területrendezési terv területi hatályán kívül esik. Az említett két város a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Terve hatálya alá tartozik. Így a megmaradó 8 városból mindössze kettőnek, a két megyei jogú városnak, Zalaegerszegnek, illetve Nagykanizsának a népessége haladja meg a 10 ezer főt. A többi 6 város népessége 10 ezer fő alatti, közülük 4 város népessége az 5 ezer főt sem éri el.

Zala megye településhálózatában az ott tömörülő népességkoncentráció és a térszervező képesség alapján a két megyei jogú város, a közel 48 ezer fős Nagykanizsa és az 58 ezer fő népességű Zalaegerszeg várostérségi központi szerepe meghatározó. Az alábbiakban a két város településfejlesztési célkitűzései kerülnek ismertetésre a megyei területrendezési terv módosítása célkitűzéseinek megalapozása érdekében a hatályos településfejlesztési dokumentumok alapján.

ZALAEGERSZEG

A településfejlesztési koncepció átfogó stratégiai céljai:

1. Magas színvonalú és elérhető közszolgáltatások a városban és térségében élő emberek számára, valamint változatos, magas színvonalú kulturális és szabadidős kínálat biztosítása.
2. A városban működő gazdasági szereplők által biztosított jövedelmek és a foglalkoztatottság szintjének tartós emeléséhez hozzájáruló célok: a specializált és kiegyensúlyozott gazdasági szerkezet, növekvő hozzáadott értéket termelő helyi vállalkozások; erős innovációs képességek, mind a gazdaságban, mint a társadalomban, valamint a hatásos marketing és a gazdaság aktív szervezése.
3. Az épített és természeti környezet kiválóságának biztosítása a kiváló állapotú környezeti elemek, a vonzó és szerethető városi környezet, továbbá a fenntarthatóan kihasznált természeti erőforrások biztosítása által.
4. A város külső megközelíthetőségének és belső közlekedési rendszerének javítása

Az integrált településfejlesztési stratégia városi szintű középtávú tematikus céljai:

- 1. Intézményi infrastruktúra és szolgáltatás-fejlesztése, sport és rekreációs, kulturális célú területek fejlesztése.** Ezek rész céljai az oktatási, egészségügyi intézmények, valamint a szociális ellátás és szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése.
- 2. Gazdasági környezet fejlesztésének** rész céljai között szerepel: a helyi vállalkozások működési környezetének javítása, működő-tőke befektetés ösztönzése, az innovációs és logisztikai infrastruktúra fejlesztése, továbbá a gazdaságfejlesztési politika erősítése. **Idegenforgalmi fejlesztések** részeként célkitűzés a turisztikai szolgáltatások fejlesztése és hatékony városmarketing fenntartása.
- 3. Épített környezet védelmének biztosítása és fejlesztése** a következő célokat foglalja magában: városközponti, városrészközponti és lakóövezetek fejlesztése, a barnamezős területek és alulhasznosított épületek hasznosítása, valamint a tudatformálás. **Természeti környezet védelmének, fejlesztésének** érdekében kitűzött cél a természetvédelem, a városi zöldterületek és a környezeti elemek védelme. **Energiahatékonyság fejlesztéséhez** hozzájárulna a megújuló energiák demonstratív használata és az épületállomány és közszolgáltatások energiatudatos fejlesztése.
- 4. Külső és belső közlekedési kapcsolatok fejlesztéséhez** kapcsolódó célok: a belváros forgalomcsillapítása, a városrészek közötti kapcsolat javítása és a kerékpáros infrastruktúra hálózatos fejlesztése. Emellett a városkörnyékre is kiterjedő multimodális közösségi és egyéni közlekedési rendszer fejlesztése.

NAGYKANIZSA**A településfejlesztési koncepció átfogó stratégiai célja:**

Nagykanizsa virágzó ipari, kereskedelmi és kulturális központ, vonzó és befogadó város, amely Magyarország délnyugati kapujában Európa dinamikus fejlődő Alpok körüli térségének szerves része.

Az integrált településfejlesztési stratégia stratégiai fejlesztési céljai:

Virágzó ipari, kereskedelmi központ létrehozásának keretében célkitűzés az ipar fejlesztése új befektetésekkel, zöldmezős és barna mezős beruházásokkal; a logisztika, a nagykereskedelem, és a határon átnyúló vonzerőt biztosító nagyvárosi szolgáltatások és kiskereskedelem fejlesztése. A hagyományos iparágak és az élelmiszeripar fejlesztése mellett a kutatási - fejlesztési - innovációs (K+F+I) tevékenység fejlesztése is fontos cél. Továbbá Nagykanizsa és térsége turizmusának fejlesztése, és Kiskánizsa, a falusias városrészek és a várostérség mezőgazdasági termelésének erősítése. A kereskedelmi fejlesztések közt szerepel a jó minőségű, biztonságos helyi élelmiszerrel történő ellátás rövid csatornás rendszerének kialakítása.

Virágzó kulturális központ, befogadó társadalom erősítésének érdekében kitűzött célok: a természetes népszaporulat és a bevándorlás eredményeként egyaránt növekvő számú, gyarapodó népesség elérése, Nagykanizsa és térsége társadalmi kohéziójának erősítése. A közszolgáltatások fejlesztése a nevelés, oktatás, egészségügy, kultúra, művelődés és sport területén megalapozhatja a fiatal, magasan képzett munkaerő megtartásának, arányának növelését. Ehhez járul hozzá a piacképes tudást biztosító egyetemi mérnök-, menedzser-, és turisztikai képzésképzés mérnökképzés fejlesztése is. A város és térsége hátrányos helyzetű és tartósan munkanélküli népességének visszavezetése a munka világába további feladatot jelent.

Vonzó városi környezet megteremtéséhez fontos cél az építészeti örökség integrált védelme, a városközpont, a barna mezős és szlömösödő városi területek rehabilitációja, valamint a közcélú létesítmények és a városi lakásállomány energetikai megújítása, energiahatékonyságának növelése. A szociális jellegű lakhatási problémák megoldása érdekében heterogén összetételű, gazdaságos üzemeltetésű bérlakás állomány kialakítása. A város és határon átnyúló térsége integrált, közösségi

közlekedési és áruszállítási rendszerének kialakítása, kerékpárút hálózatának fejlesztése, továbbá a hagyományos infrastruktúrák valamint az információ- és kommunikációtechnológiai infrastruktúrák fejlesztése is a célok közt szerepel. Emellett a város és a funkcionális várostérség harmonikus fejlesztése, az egészséges környezet és ivóvíz fenntartható biztosítása.

3.4. A hatályos megyei területrendezési terv hatásainak átfogó értékelése

Zala megye ma is hatályos területrendezési terve: Zala Megye Közgyűlésének 22/2010. (XI.25.) számú rendelete Zala megye területrendezési szabályzatáról, térségi szerkezeti tervéről és övezeteiről. A terv a korábban hatályos - még 2008-ban módosított - Országos Területrendezési Terv által meghatározott térszerkezetet, területfelhasználást és szabályozást érvényesítette Zala megye területén. Ez nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a térség településeire készülő településrendezési eszközök módosítása során érvényesülni tudtak az országos és a térségi szempontok és érdekek. A megyei terv - a rendelettel elfogadott munkarészen keresztül biztosította az országos érdekek térségi érvényesítését (az OTrT törvényben meghatározott keretek között).

A hatályos megyei területrendezési terv az OTrT övezeti szabályozásának érvényesítésével biztosította - és az érintett települések felé közvetítette - az országos területrendezési előírásokat. A megyei területrendezési terv nagymértékben hozzájárult a településszerkezeti tervek közötti összhang biztosításához, a szomszédos települések közötti térszerkezeti és területfelhasználási konfliktusok csökkentéséhez.

A megyei területrendezési terv a határozattal elfogadott munkarészek között (128/2010. (XI.24.) KH számú határozata szerint) kiegészítő öveteket is meghatározott (és lehatárolt):

- az erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas területek lehatárolása,
- a történeti települési terület övezetét pontosító lehatárolása,
- együtt tervezhető térségek övezetének lehatárolása,
- a szélérőművek telepítésére alkalmas területek lehatárolása,
- a földtani veszélyforrások területének övezete pontosítása,
- a vízerózió által érintett területek övezete pontosítása vonatkozásában.

A megyei terv az új beépítésre szánt terület kijelölését korlátozó - összesítő, tájékoztató - övezetet is tartalmazott, illetve területrendezési intézkedéseket is megfogalmazott.

A kiegészítő övezetek figyelembevétel a településrendezési tervek készítésénél tájékoztató jellegű volt. Az intézkedési terv ugyan több vonatkozásban ma is aktuális feladatokat fogalmazott meg, azok végrehajtása, illetve érvényesítése az érintett települések településrendezési tervei készítése és módosítása során (elsősorban a megyei önkormányzati határozat - nem kötelező - jellegére való tekintettel) alacsony hatékonyságú volt.

A területrendezési tervek tartalmi követelményeire vonatkozó akkori szabályozásra való tekintettel a megyei terv mozgástere korlátozott volt, nem adott valós lehetőséget a megyei sajátosságok és érdekek érvényesítésére.

A megyei területrendezési terv érvényesítésében a Zala megyei állami főépítésznek, valamint a Zala megyei önkormányzatnak kiemelkedő szerepe volt. Következtes munkájuk nagyban hozzájárult a megyei terv előírásai és lehatárolásai érvényesítéséhez.

4. Természeti és épített környezet vizsgálata

4.1. Természeti adottságok, természetvédelem

Magyarország földrajzi helyzete alapján átmeneti jellegű térségnek tekinthető a morfológiai jelleg, az éghajlat, a vegetáció és a talajviszonyok tekintetében egyaránt. Az eltérő arculatú tájak találkozása az ország perifériális térségeiben kevésbé szembetűnő. Zala megye Dunántúl legnyugatabbra eső tájegységén, a Nyugat - Magyarországi Peremvidék nagytáj déli részén fekszik. Az itt kialakult dombvidéki terület csaknem teljes egészében magába foglalja a Zalai-dombság középtáj (3.4), a Balaton vízgyűjtőjéhez tartozó Zala, illetve a Dunai vízgyűjtőhöz tartozó Mura - Dráva részvízgyűjtőjén fekszik.

A megyét érintő természetföldrajzi kistájak:

(3.4.11-31): Felső-Zalavölgy, Kerkavidék (Hetés), Közép-Zalai dombság (Göcsej), Egerszeg-Letenyei dombság, Principális-völgy, Zalaapáti-hát, Alsó-Zala-völgy, Zalavári-hát, Mura balparti sík; a Zalai-dombsággal határos más középtájakból: északról a Felső-Kemeneshát (3.3.12), a keleti oldalon a Marcal medence (2.2) kistájai; a Tátika-csoport és Keszthelyi-fennsík (5.1.11-12), a Keszthelyi riviéra (4.1.17) és a Kis-Balaton-medence (4.1.11), valamint a Marcali-hát (4.3.11) és a Nyugat-Belső-Somogy (4.3.13) kistájak.

Zala megye területének geológiai viszonyait a fiatal képződmények felszíni túlsúlya, és a térszínnek viszonylagos változatossága jellemzi. Idősebb - triász dolomit és felsőpannoniai bazalt - képződmények a felszínen egyedül a megye keleti térségében, a Keszthelyi-hegység területén, illetve annak északi előterében fordulnak elő. A domborzat mai képe döntően a negyedidőszak felszínfejlődésének eredményeképpen alakult ki. A térszín alaposan felszabdalt szerkezeti mozgások tették még összetettebbé túlnyomóan meridionális völgyhálózattal jellemezhető domborzatot. A Nyugat-Zalai-dombság területén a feldarabolt felszín különböző irányú kimozdulásai vezettek az összetett domborzati kép kialakulásához. Az erózióbázisok térbeli és időbeli változásai és a vízfolyások mederváltozásai szintén domborzatot formáló hatásúak voltak. A Kelet-Zalai-dombságban a felső pleisztocénben települt barna löszök az elterjedtebbek, emellett a felsőpannon üledékek jellemzőek a Zalaapáti-hát déli felében. A nyugatabbra fekvő Göcsejben inkább a felsőpannon korú agyag és homok az uralkodó, a barna lösz felszínnek mellett. A vízfolyások völgyeiben fiatal - holocén - folyóvízi üledékeket találunk, nagyobb kiterjedésben a Principális-völgyben és a Hetésben, a Kerka felső folyása és a Szentgyörgyvölgyi-patak mentén.

Az abszolút értékben viszonylag kis magasságkülönbségek ellenére a megye területén a domborzat erősen tagolt, helyenként pedig kifejezetten változatos képet nyújt. A domborzat uralkodó jellegét a szerkezeti mozgások nyomán kialakult törések mentén feldarabolódott, és különböző mértékben kiemelt elemek határozzák meg. A folyóvizek eróziós és akkumulációs tevékenysége és a periglaciális löszképződés formálta tovább és alakította ki a domborzat mai képét. A megye északkeleti része felszínalaktani és földtani értelemben is eltérő jegyeket hordoz. A Keszthelyi-hegység fennsíkszerű platója, több 400m feletti csúccsal a megye legnagyobb átlagmagasságú térszíne, amelyen néhol jelentős magasságkülönbségek is előfordulnak. A balatonfelvidéki bazaltvulkánosság maradványa a megyehatárhoz közel fekvő Tátika-csoport.

Zala megye területének vízföldrajzi viszonyait az átlagoshoz képest csapadékosabb éghajlata, földtani adottságai, domborzati jellege, uralkodó kőzettípusai és a talajviszonyok határozzák meg. A megye területére jutó bőséges csapadék, a kevésbé vízáteresztő felszínközeli kőzetfélések és talajtípusok pozitív vízháztartást és az átlagnál kiegyenlítettebb vízjárású vízfolyásokat eredményeznek gyakorlatilag a megye egész területén. Kisvizek leggyakrabban nyár végén alakulnak ki. A megye területe három folyó vízgyűjtőterületéhez tartozik. A Zala vízgyűjtője teljes egészében hazánk

területére esik, a megye északi és keleti térsége a Zala folyó vízgyűjtőjéhez tartozik. A megye délnyugati, déli területei a Mura vízgyűjtőjének a részei. A Marcal folyó Zala megye északkeleti szegletét érinti. A megye területét érintő további, a vízhozamuk és vízgyűjtőterületük kiterjedése alapján jelentősebb vízfolyások a Kerka, Cserta, Alsó-Válicka, Felső-Válicka, Szévíz, Principális-csatorna és a Gyöngyös-patak.

A megye területének talajviszonyaira a változatos talajtípusok elterjedése jellemző. A talajképző tényezők, így az alapkőzet típusa, a domborzati jelleg, a lejtőviszonyok és kitettség, az éghajlati adottságok, vízháztartás jellege, a természetes és részben a termesztett növényzet típusai kis területen is nagyfokú változatossággal bírnak, s ennek következtében a genetikai talajtípusok sokszínűsége alakulhatott ki. Összességében a megye területén a barna erdőtalajok különböző típusai az uralkodóak. A megye talajadottságai elsősorban az erdőgazdálkodásnak kedveznek, a mezőgazdasági termelés szempontjából jó minőségű, termékeny talajok elsősorban a megye északkeleti tájain fordulnak elő.

A megye délnyugati térségében uralkodó talajtípus a rossz, szélsőséges vízgazdálkodású, savanyú pszeudoglejes barna erdőtalaj, amely a Kerka-vidék és a Mura-sík legnagyobb részét összefüggően borítja. Ez a talajtípus az uralkodó a Közép-Zalai-dombság és az Egerszeg-Letenyei-dombság déli vidékén is. A Mura, a Kerka és a Zala folyó völgyét is fiatal réti öntéstalajok kísérik. A megye középső térségében a nyugaton uralkodó pszeudoglejes barna erdőtalajt a kedvezőbb vízháztartású, jobb termékenységű, agyagbemosódásos barna erdőtalaj váltja fel, és ez a talajtípus jellemzi a megye Zala-völgytől északra fekvő tájait is. Az agyagbemosódásos barna erdőtalajok uralják a Göcsej, a Principális-mente és a Zalaapáti-hát középső és északi vidékét.

Zala megye legjobb talajadottságokkal rendelkező vidékeinek a Zala ÉD-i irányú völgyétől keletre elhelyezkedő tájak számítanak. A Zalavári-hát, a Keszthelyi-hegység előtere és a Kisalföld megyébe benyúló délnyugati tájai a jó termőképességű, kedvező vízgazdálkodású, vályog mechanikai összetételű Ramann-féle barna erdőtalajjal és csernozjom barna erdőtalajjal borítottak. Ugyancsak jó termékenységűek a mozaikosan megjelenő réti talajok is. A szintén előforduló, tőzegben gazdag síklápok termőképessége az előzőektől elmarad. A meredekebb domboldalakon az erózió következtében kialakuló földes kopárok jobbára csak szőlőművelésre használhatók, elsősorban a Keszthelyi-hegység lejtőin gyakoriak, de előfordulnak a Zalát kísérő dombháton is. A Keszthelyi-hegység leggyakoribb talajtípusa a mészkövön képződött rendzina. A Kis-Balaton térségében a mezőgazdasági termelés szempontból gyenge lápos réti talajok az uralkodóak, helyenként az agyagbemosódásos barna erdőtalajok és barnaföldek is megjelennek.

A megye természet adottságainak változatossága védett természeti értékeinek sokszínűségében is tükröződik.

A különböző életközösségek, felszíni, vízrajzi, tájképi értékek megóvásának leghatékonyabb eszköze a természetvédelmi területek kijelölése. A védettségi kategóriák egyrészt az élővilág táji, természetvédelem szempontjából legértékesebb területeit (élőhelyeit) fedik le, másrészt a táji - területi érzékenységi kategóriarendszerben a legérzékenyebb terület egységeket. Ez jelentősen befolyásolja a területek táji terhelhetőségét, távlati területfelhasználását, hasznosíthatóságát.

Ebben a térségben igen jelentős, megbecsülendő táji - természeti kincs a megye változatos domborzati adottságai, felszíni vízhálózata és az ezekhez kapcsolódó ökológiai értékei, valamint egyéb növényzettel (pl. erdőségekkel, dombvidéki gyepekkel, ligetes társulásokkal) való borítottsága.

Zala megye területén a természeti értékek döntő többsége már hivatalos oltalom alatt áll. A volt megyei jelentőségű természetvédelmi területek is települési önkormányzati hatáskörbe kerültek át. A *108 helyi jelentőségű védett terület (TT) és érték (TÉ)* a megye településeinek többségét érinti. Ezek

közül 25 helyi jelentőségű természetvédelmi érték a BKÜK területére esik. A megyében jelenleg országos szinten védett területek közül 2 nemzeti park, 1 tájvédelmi körzet és 3 természetvédelmi terület található, illetve érintett. A védett területek területi megoszlása: nemzeti park (NP) 23.260 ha (a *Balaton-felvidéki és az Őrségi nemzeti parknak* is csak kisebb része érinti a megyét), a *Mura-menti Tájvédelmi Körzet* mellett 3 *természetvédelmi terület* (TT); továbbá *ex lege védett lápterületek* (9.800 ha). Ez utóbbiak többnyire NP területeken. A megye területének (3.784 km²) közel 10%-a védett. A Balaton-felvidéki NP területeinek többsége, valamint 3 természetvédelmi területből kettő (a Keszthelyi és a Hévízi) a BKÜK területére esik.

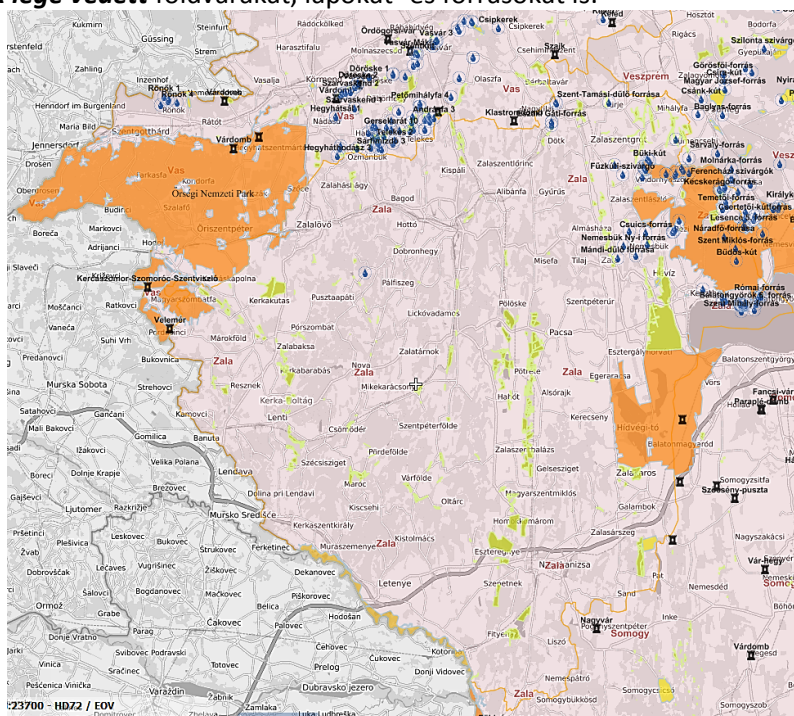
Zala megye területét érintő Balaton-felvidéki NP és Őrségi NP területi megoszlást tekintve, megyei szempontból a *Balaton-felvidéki Nemzeti Park* a jelentősebb, mivel ennek mintegy 38%-a esik Zala megye területére, 22 települést és mintegy 21.600 ha-t érintve. Védett területei Zalában magukban foglalják a BKÜK-hez tartozó Kis-Balaton és Keszthelyi-hegység területeit, míg további részei Veszprém és Somogy megyében találhatók.

Az *Őrségi Nemzeti Park* Vas megyéből nyúlik át, s öt Zala megyei települést (*Csöde, Felsőszenterzsébet, Magyarföld, Szentgyörgyvölgy, Zalalövő*) érint, mintegy 1.650 ha-on.

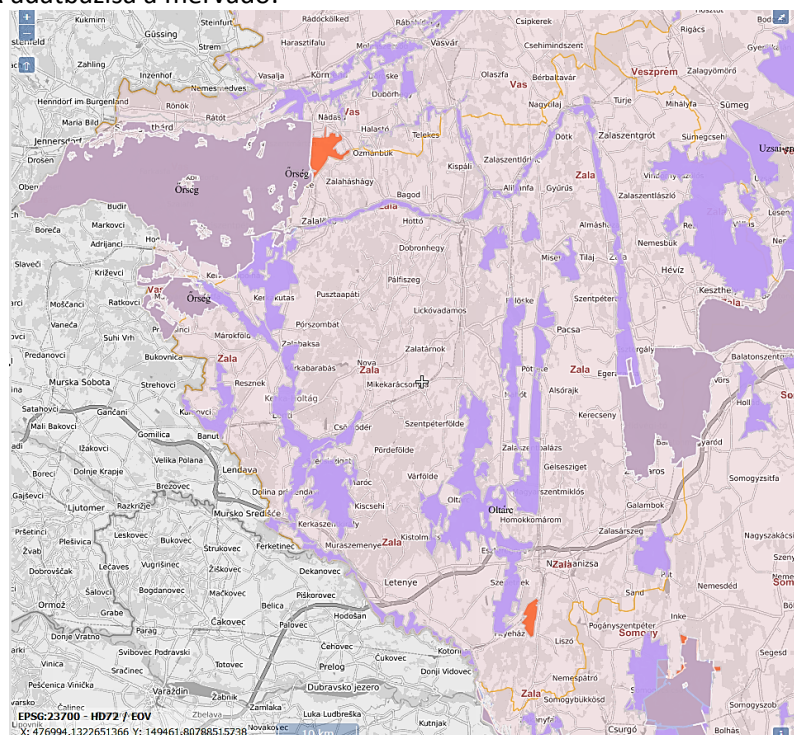
Az országhatár és a Zalai-dombvidék markáns délnyugati pereme között elhelyezkedő, a határsáv által több évtizeden keresztül katonailag elzárt természetközeli terület a Mura mente, itt létesült a *Mura-menti tájvédelmi körzet* (TK: 1.904,1 ha). A 3 *természetvédelmi terület* a Hévízi termáltó, a Keszthelyi kastélypark és a *Zalakomár - Csapi madárrezervátum* (utóbbi TT: 261,6 ha, a másik 2 TT a BKÜK területén van).

Az országos védettség alatt álló területek magukban foglalják a megye értékes *erdőrezervátum* területeit (*Tátika-, Virágos-hegy-, Vétyem-, Remetekert- és Csörnyeberek erdőrezervátum*). melyek összterülete mintegy 1.000 ha (az 5 rezervátum közül 3 teljes mértékben a megye BKÜK-en kívüli területén van, egy átnyúlik a Balatoni területre is).

A TIR alábbi kivágata az **országos szinten védett természeti területeit (NP, TK, TT)** tünteti fel, és tartalmazza az **ex lege védett** földvárakat, lápokat¹ és forrásokat is:

Mivel a **Natura2000** területek nincsenek lehatárolva a területrendezési tervekben, ebben a tekintetben a TIR adatbázisa a mérvadó:

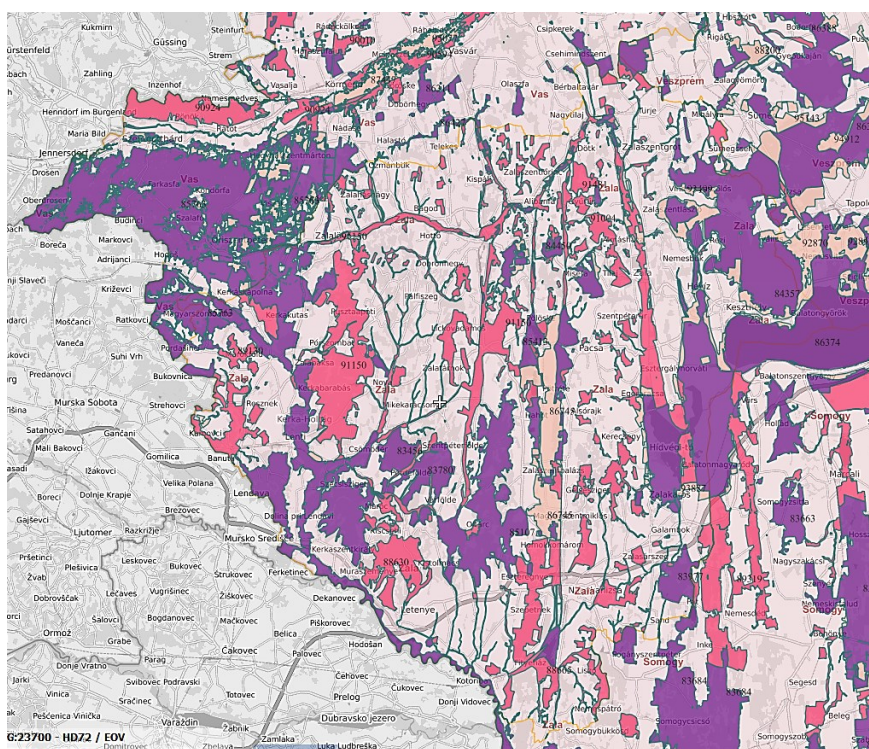
/a TIR térképkivonatán felkapcsolt rétegek a Natura2000 (SCI és SPA) területek/

¹ ex lege védett **lápterületek** a megye 54 települését érintik: Alsópáhok, Barlahida, Bazsi, Belezna, Bocföldre, Csersegtomaj, Csöde, Egervár, Felsőpáhok, Galambok, Gelse, Gelsesziget, Gősfá, Hernyék, Hévíz, Homokkomárom, Kacorlak, Karmacs, Kehidakustány, Kerkakutas, Keszthely, Kilimán, Kisgörbő, Magyarszombatfa, Mihályfa, Nagykanizsa, Nagykanizsa-Miklósfá, Nemesbük, Óhid, Ortháza, Pacsa, Pölöskefő, Pötréte, Rezi, Sármellék, Sümegcsehi, Szalapa, Szentgyörgyvár, Szepetnek, Tekenye, Túrje, Várölggy, Vasboldogasszony, Vaspör, Vindornyaszőlős, Zalacséb, Zalakoppány, Zalaköveskút, Zalalövő, Zalasántó, Zalaszentgyörgy, Zalaszentmihály, Zalavarnok és Zalavár. **Földvárak:** Velemér, Szomoróc.

A területrendezési tervek a hagyományos védettségi kategóriák szerinti „természetvédelmi területeket” nem határolják le, ellenben bevezették az „országos ökológiai hálózat” (továbbiakban: OÖH) térségi övezetet.

Az alábbi ábrák az OÖH jelenlegi nyilvántartás szerint (TIR 2018.), valamint a hatályos megyeterv szerinti hármas övezeti felosztását érzékelteti. Az OÖH övezeti megoszlásában egyértelműen a legértékesebb nagy összefüggő élőhelyeket magában foglaló *magterületi övezet* aránya a legmagasabb (a TIR térképen levendula színnel jelezve), második helyen az *ökológiai folyosó* (élénkebb pirosas színnel), végül a *pufferterületi övezet* (a leghalványabb színnel). A megyeterv mellett bemutatjuk az OTTr differenciálás nélküli OÖH övezeti tervlapjának megyei kivágatát is.

Az alábbi TIR ábra az OÖH-hoz tartozó területek aktuális, hatályos lehatárolását mutatja²:

/a TIR ábrák forrása: <http://web.okir.hu/sse/?group=TIR/>

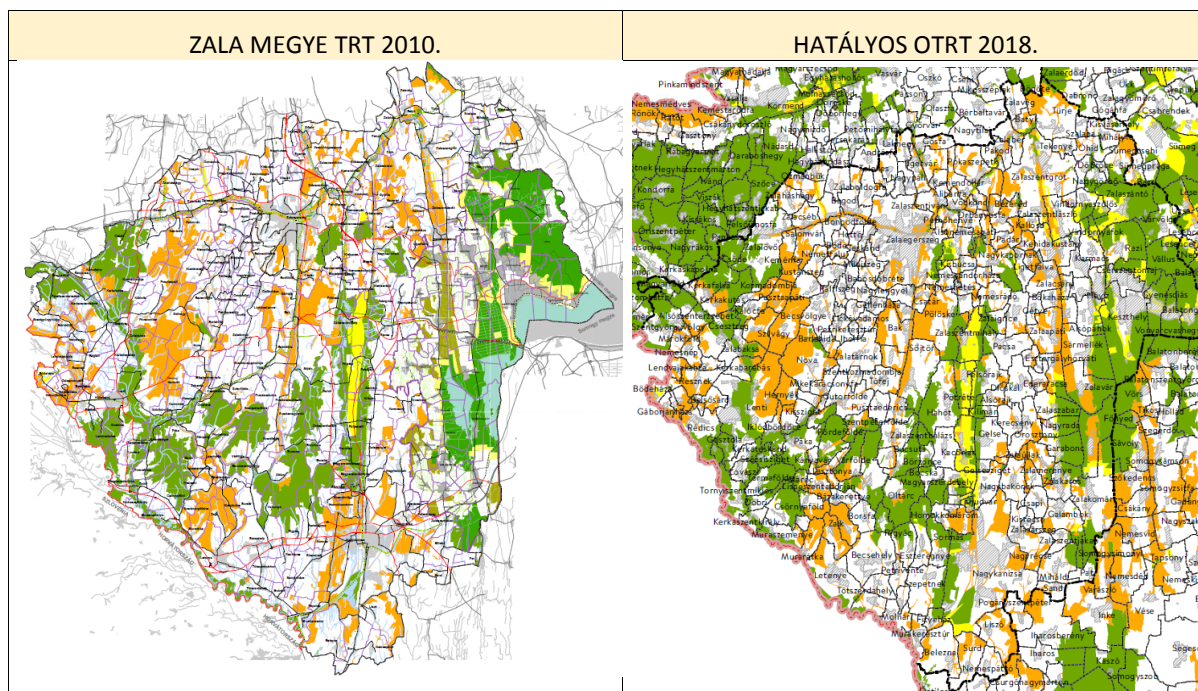
Az OÖH megyei területei elsősorban a *védett területek* térségében koncentrálnak. Az ökológiai hálózat övezeteinek kijelölése során a védett területek mellett meghatározó jelentősége volt a *Natura2000* madárvédelmi területeknek és természetmegőrzési területeknek is, így értelemszerűen ezekkel jelentős átfedésben vannak az OÖH területek. Az ökohálózat megyei területein kijelölt *magterületek* elsősorban az országos védettségű tájegységeken találhatók.

A *pufferterületek* jól körülhatárolhatóan néhány kisebb térségben koncentrálnak. Az *ökológiai folyosó* övezetek jellemzően a védett területek és a magterületek között helyezkednek el, nagyarányú átfedésben a Natura2000 területekkel is (l.: a fenti ábrákat). Az *ökológiai magterületek és folyosók övezetei lefedik a megye valamennyi jelentősebb természetvédelmi területét*.

Az OTTr egységes hálózatként, differenciálás nélkül határolta le az OÖH területét (l.: alább, a jobboldali ábrán, zöld színnel).

² emellett közé van téve a folyamatban lévő felülvizsgálat szerinti 2017. januári munkaanyag is, amely jelenleg nem hatályos, de a tervi fázisban felhasználható lesz a pontosítások érdekében

A másik ábra az OÖH hatályos megyeterv szerinti hármass övezeti felosztását érzékelteti (zöld: *magterület*-, okker: *ökológiai folyosó*-, sárga: *pufferterületi övezet*).

A tervelőzmény „Országos jelentőségű védelemre tervezett területként” tartalmazza a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság által előkészített több Zala megyei területet. Ezek főként a megye dél-nyugati és középső részeinek természeti értékekben gazdag területei. Ezek a következők:

- Szévíz- Principális Tájvédelmi Körzet (~ 5.060 ha)
- Kerka-menti Tájvédelmi Körzet (~ 6.035 ha)
- Mórighelyi-halastavak Tájvédelmi Körzet (~ 565 ha)
- Vétyem Tájvédelmi Körzet (~ 7.305 ha)
- Hévízi-tó Természetvédelmi Terület bővítése (a BKÜK területén)

Ezen területek védetté nyilvánítása esetén mintegy 19.000 ha-ral, a jelenlegi 9,5%-ról, közel 15%-ra növekedne a megyében a védett területek aránya.

A természetvédelemmel szorosan összefüggő táj- és tájképvédelem témakörére a következő fejezetben térünk ki.

4.2. A táj jellemzői (tájszerkezet, tájhasználat, tájjelleg, tájkép) tájvédelem

A Zala megyére jellemző tájhasználati módok mennyiségi jellemzői, arányai számszerűsíthetők egyrészt a földhasználat nyilvántartási adatai, másrészt a táji - természeti védettség nyilvántartási adatai alapján. Ehhez rendelkezésre állnak az aktuális ingatlan nyilvántartási adatok közül *a fekvési adatok a TAKARNET adatbázisban*, másrészt a megyei szinten *művelési ágak szerinti megoszlás idősoros BFKH adatai*; továbbá megkaptuk a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság (BfNPI) adatszolgáltatását az országos szinten védett területek, valamint az országos szinten tájvédelmi és ökológiai hálózati övezetekbe sorolt területeket illetően.

TÁJÉKOZTATÓ ADATOK: ZALA_MEGYE 2018

fekvés	földrészletek száma	összes terület (ha.m2 / %)	átlagos földrészlet ter. (m2)
belterület	159321	32082.8364/ 8,48	2013
külterület	117229	319407.5875/ 84,41	27246
zártkert	160566	26896.6288/ 7,11	1675
ÖSSZESEN	437116	378387.0527/100,00	

(forrás: TAKARNET http://www.takarnet.hu/pls/tknet/hivatalok_p.hivatal_adat?pid=13303)

A **fekvés szerinti megoszlás** adatai megyei szinten 2018-ban a külterületek abszolút dominanciáját mutatják, a Dunántúli nagytáj általános jellemzőinek megfelelően, a nyugat-dunántúli átlagos értékeivel:

- a külterületek 84%-ot meghaladó arányával áll szemben az 8,5%-ot megközelítő belterületi arány, ezt kiegészíti a zártkertek jelentős, több mint 7%-os részesedése,
- a településszerkezetre térségi szinten az aprózódás, a nagyszámú, kisebb határú (és lélekszámú) települési struktúra jellemző (a településszám a viszonylag kisterületű megyében relatíve magas: 257).

Ezek a számadatok önmagukban ugyan semmit sem árulnak el a fekvések megyén belüli területi megoszlásáról, de a megye térképére tekintve látható, hogy megyei átlagtól eltérő arányok általában a megye nagyobb városai (konkrétan a megyeszékhely Zalaegerszeg és Nagykanizsa) és a BKÜK területére eső Keszthely-Hévíz idegenforgalmi csomópont igazgatási területén és közvetlen környékén tapasztalhatók.

A 2018.évi adatok az előzménytervi (2010-es) adatokhoz képest nem mutatnak jelentősebb változást: a kerekített %-os adatok megegyeznek, az abszolút értékekben is alig van elmozdulás, egy minimális belterület növekedés illetve külterületcsökkenés irányába. A zártkerti adat csökkenése még is kismértékű. A fekvés szerinti megoszlást vizsgálva tehát megállapítható, hogy a megye adatai stabilak, 2010-18. között változás nem regisztrálható, - a tájhasználat módjában ebből a szempontból nem állapítható meg változás, jelenleg is egy nyugatdunántúli típusú, aprófalvas dombvidéki agrártérség jellemzőit mutatja a megye BKÜK-en kívüli része. Ennek alapján valószínűsíthető, hogy ezen az alapon jelentősebb tájhasználati - tájszerkezeti változások sem következtek be.

A megye táji szintű területhasználatának elemzéséhez jó alapot adnak a fenti és az alábbi adatok. A fenti TAKARNET és az alábbi BFKH.GOV adatbázis alapján két tájhasználati jellemző vizsgálható:

- egyrészt a megye településeinek összesített területi adatai, fekvés szerinti megoszlásban, - a fentiek szerint;
- másrészt a megye településeinek összesített területi adatai, művelési ág szerinti megoszlásban: lásd alább.

Művelési ágak szerinti megoszlás összehasonlító adatai: Zala megye (2000-)2010-17. [ezer ha]

Év	Szántó	kert	Gyümölcsös	Szőlő	Gyep	Erdő	Nádas	Halastó	Kivett	Összesen	„mánszt”
2000	127,7	2,6	6,3	5,5	56,5	168,8	0,2	0,1	60,4	428,2	
2010	114,8	2,6	3,5	3,1	31,9	117,6	0,2	0,1	93,7	367,6	60,6
2017	114,9	2,2	3,4	2,3	31,6	119,9	0,2	0,1	92,1	366,7	61,5
eltérés 2010/17	+0,1	-0,4	-0,1	-0,8	-0,3	+2,3	0,0	0,0	-1,6	-0,9	(0,9)

(forrás: BFKH.gov.hu adatszolgáltatás) („mánszt”: műv.ágba nem sorolt terület)

A fenti adatok összesítő - kiértékelő táblázata (2010-17.)

művelési ág	összes terület 2010 (ezer ha /%)	összes terület 2017 (ezer ha /%)	eltérés 2010/17 (ezer ha /%)
1. erdő (össz.)*	117,6/ 32,0	119,9/ 32,7	+0,1/0,7
2. gyep (össz.)**	31,9/ 8,7	31,6/ 8,6	-0,3/0,1
3. nádas	0,2	0,2	
4. halastó	0,1	0,1	
3 + 4. össz.:	0,3/ 0,1	0,3/ 0,1	0,0/0,0
1 - 4. össz.:	149,8/40,75	151,8/ 41,4	+2,0/0,65
5. gyümölcsös	3,5	3,4	
6. szőlő	3,1	2,3	
7. kert	2,6	2,2	
5 - 7. össz.:	9,2/ 2,5	8,9/ 0,7	-0,3/ 0,1
8. szántó	114,8/ 31,2	114,9/ 31,3	+0,1/ 0,1
2 - 8. össz. /MÖT/:	156,3/ 42,5	154,7/ 42,2	-1,6/ 0,3
1 - 8. össz. /TT/:	273,9/ 74,5	274,6/ 74,9	+0,7/ 0,4
9. kivett (össz.):	93,7/ 25,5	92,1/ 25,1	--1,6/ 0,4
Nyilvántartott ter. összesen***	367,6/100,0	366,7/100,0	/-0,9/ 0,0/
(„máns”:	10,8	11,7	+0,9/ 0,0)

/*„erdő össz.”:a fásított ter-tel együtt; **/„gyep össz.”:rét+legelő együtt; ***nem egyezik a megye teljes területével, a különbözetet a „máns” értéke jelzi: az utóbbi táblázatban ezt a jelenlegi 378387.0527 ha-os nyilvántartási értékhez viszonyítottuk)

A művelési ágak nyilvántartása szerinti területhasználati adatok változásának rövid értékelése:

A főbb tendenciák jobb szemléltetése érdekében az alapadat táblázat tájékoztatásul tartalmazza a 2000. évi adatokat is. Az összesítést és a számszerű adatok kiértékelése szerinti *táblázatos összehasonlítást azonban a megelőző megyeterv vizsgálatához felhasznált 2010-es és a jelen tervmódosítás megalapozáshoz felhasznált 2017.évi lezárt adatokra végeztük el (l. fent).* A megye művelési ágak nyilvántartása szerinti területi adatai a vizsgált időszakban (2010-17.) nem változtak jelentősen, sem abszolút értékeiket, sem főbb arányait illetően.

Általánosan jellemző tendenciák 2010-17. között:

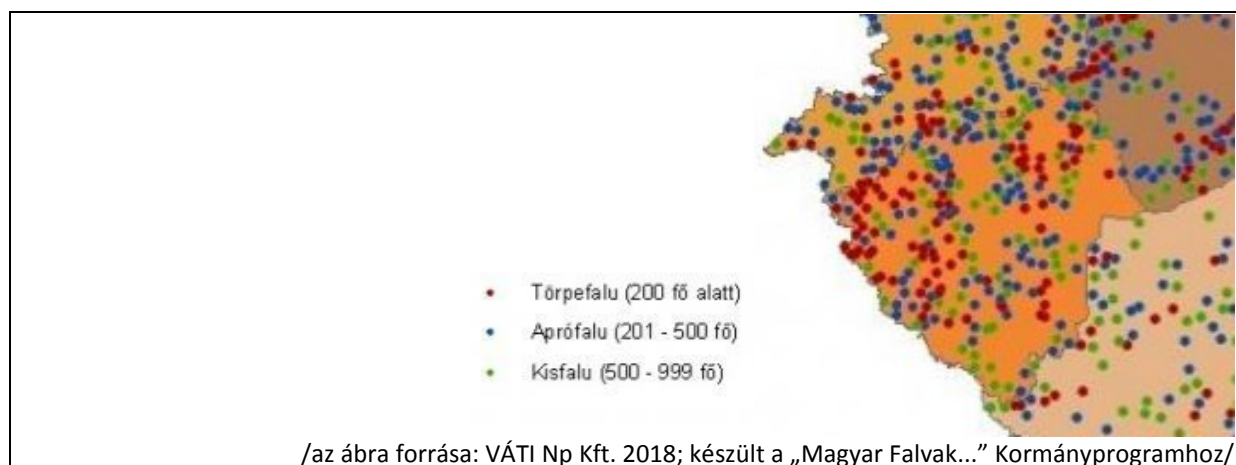
- a *termőterület* (TT) kismértékű növekedése, de ezen belül a *MÖT* még kisebb mértékű csökkenése;
- érdekes, hogy emellett a *kivett* terület is minimális mértékben csökkent;
- valamennyi jelentősebb művelési ág területe stagnál - *szántó és az erdő minimális mértékben nőtt, gyep és a kertgazdasági területek minimális mértékben csökkentek*;;
- az *erdőterületeknél* 2017-ig lassú és alig növekvő tendencia jellemző (0-0,1% között), az erdősültség beállt az igen kedvező ~32-33% közötti értékre;
- a *kivett területek* korábbi ingadozó, illetve növekedési tendenciájának megtorpanása a 2010-es csúcs után enyhén csökkenő tendenciát mutatott, az utóbbi évtizedben lényegileg beállt a relatíve magas 25% körüli szintre.

A stabilitást tükröző tendenciák a 2010-2017-es időszak adataiban egyértelműen tükröződnek. A változások nagyságrendjének szerény dinamikáját jelzi, hogy a 2010/17-es adatok összevetésének szélsőértékei szűk sávban, a 0,0-0,7% közötti zónában ingadoznak, mind a pozitív (+): [szántó 0,1];

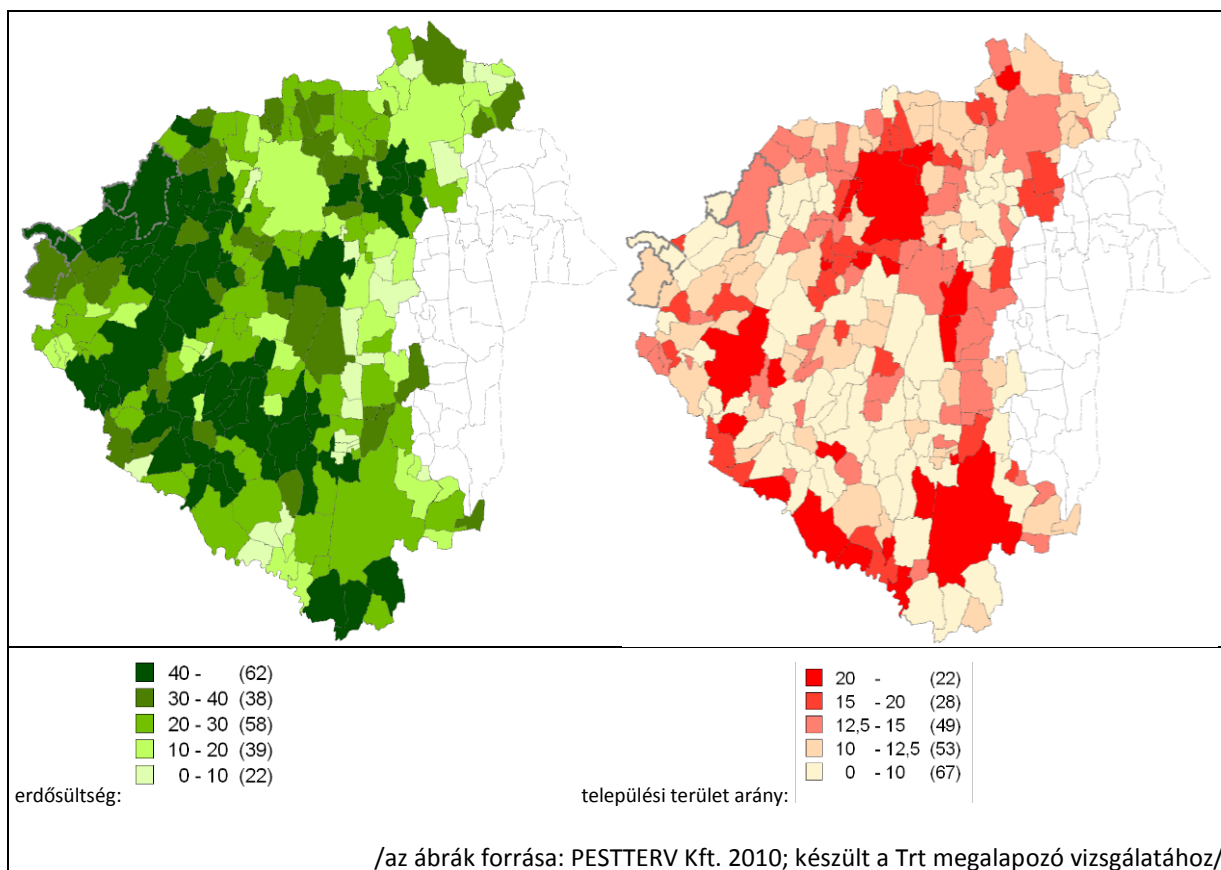
[erdő 0,1]; [TT 0,4], mind a negatív (-): [ült.+kert 0,1] [gyep 0,1]- [MÖT 0,3]; [kivett 0,4] tartományban. Nem mérhető változás a nádas+halastó kategóriában.

A művelési ágak szerinti megoszlás vizsgálata alapján tehát arra a következtetésre juthatunk, hogy a táji szintű területhasználatot leginkább jellemző művelési szerkezetben nincsenek jelentős elmozdulások és ennek alapján tájszerkezeti változások sem következtek be. A 2017-es adatok alapján megállapítható, hogy a megye *erdősültsége 33% közelében van, a gyepek együttes aránya több mint 8%*. Ezekhez hozzáadva az egyéb természetközeli felszínek (nádasok, halastavak együtt 0,1%) arányait **összesen 40% körüli** érték áll szemben, az intenzívebb agrikultúrák (szántó+ kert+ ültetvények) **~32%-os** és a kivett területek közel **25% -os** részesedésével. (A végeredményt ökológiai szempontból javítja, hogy a „*kivettben*” jelentős vizenyős- és vízfelületek is találhatók, de ennek bontására sajnos nem tér ki a statisztika.) Azonban még ennek figyelembevételével is *meghaladja a természetközeli tájhasználat részesedése a 40%-ot, felülmúlva a természetközeli tájhasználatok minimálisan kívánatos 1/3-os részesedését.*

Ezek a jellemzők felhívják a figyelmet a kialakult tájhasználati arányok megőrzésének fontosságára. A fenti arányok a megye teljes területére jellemzőek, viszonylag egyenletes eloszlásban, csak a nagyobb kiterjedésű városias települési területek térségében regisztrálhatók kissé kedvezőtlenebb tájhasználati arányok, a kistalvas - aprófalvas térségekben viszont átlagos vagy annál kedvezőbb tájökölógiai állapotok jellemzőek. Az alábbi ábra ezen falusi térségek elhelyezkedését szemlélteti:

A fentiek szemléltetésére párba állítva mutatjuk be a tájhasználati mutatók közül a megye településeinek főbb arányértékei alapján szerkesztett erdősültségi és települési térségi tematikus térképvázlatokat.

/A főbb mezőgazdasági művelési ágak területi megoszlását szemléltető ábrapárt a következő, 3.3.sz. *termőföld védelmi fejezet* közli./

Más szempontú területfelhasználási elemzésre ad módot a hatályos **TRT területi mérlege**.

Zala megye térségi területfelhasználási adatai a hatályos TRT (2010) alapján:

Zala megye Térségi területfelhasználása 2010.	ha	%
Városias települési térség	8768,08	
Hagyományosan vidéki települési térség	11379,93	
Települési térség összesen	201480,01	6,62
Építmények által igénybe vett térség	255,36	0,08
Vegyes területfelhasználású térség	21827,76	7,17
Erdőgazdálkodási térség	129534,29	42,57
Mezőgazdasági térség	131441,94	43,19
Vízgazdálkodási térség	1103,21	0,36
Összesen	304310,55	100,00

Ebben a két uralkodó, egymáshoz hasonló nagyságrendű térség, az összes „erdő” 42% feletti, a differenciálás nélküli „mezőgazdaság” több mint 43% - együtt csaknem 90%. Ezeket egészíti ki a „vegyes” térség több mint 7%-a, ami durván 3/5 rész mezőgazdasági, 1/5 rész erdő- és 1/5 rész egyéb terület.

A többi kategória együtt kerekítve 7%, lényegileg művelés alól kivett terület. (Ebből csak ~0,3% a vízgazdálkodási terület.) Ez a 7% jóval kevesebb, mint a kivett területi arány közel 25%-os értéke, ami abból adódik, hogy a térségi besorolásban „gyűjtőkategóriaként” használt mezőgazdasági (és vegyes) térség jelentős művelés alól kivett területeket is magában foglal.

A fenti két elemzés tételeken ugyan nem vethető össze (eltérő adattartalmuk miatt), de a fő arányokat tekintve itt is megállapítható, hogy a megyére vonatkozó *tervezett adatok* valamivel kedvezőbbek a meglévő össz-megyei állapot főbb mutatóinál, nemcsak a „kivett” hanem a mező- és erdőgazdasági területi arányok tekintetében is. A fő területi arányokat illetően azonban azonos eredményt mutat a két statisztika, ez a mezőgazdasági és az erdőterületi kategória egymáshoz viszonyított, egymással lényegileg egyező értékű arányában fejeződik ki. A művelési ág szerkezeti nyilvántartási adatokban rejtve maradt csekély vízfelületi arányt viszont észrevehetően jelzi a térségi területfelhasználási mérleg.

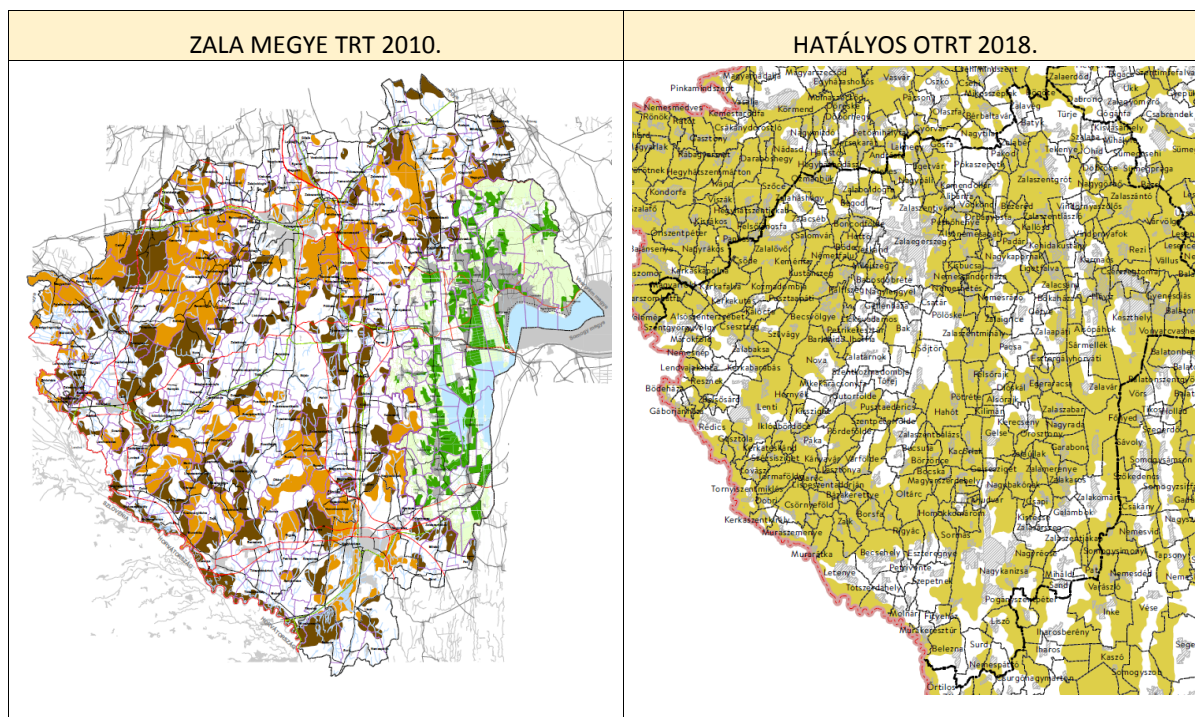
Összességében az előzetesen elvégzett vizsgálatok alapján megállapítható, hogy a megye területének nagyobb részére az extenzívebb és mozaikos típusú, változatos tájhasználat jellemző. A „természetközeli tájhasználati módok” aránya a vizsgált területen kerekítve 40%-ra tehető, amely egyértelműen kedvező értéknek minősíthető.

Tájkép- és tájvédelem

Zala megye *sajátosságos természeti erőforrásai* közé lehet sorolni ***tájképi értékekben gazdag területeit, tájrészleteit***, amelyek a megye viszonylag nagy, de kevésbé összefüggő területét fedik le, a tájhasználat mozaikosságának megfelelően.

Egyrészt a dombvidékek természetszerű területegységei, másrészt a folyók (Mura, Zala) és kisvízfolyások (Kerka - Cserta, Principális-, Szévíz) medreihez és a mélyebben fekvő területek a táj- és természetvédelmi szempontból legérdekesebb tájrészletek. Ennek megfelelően a tájképi értékek a kiterjedt, összefüggő tájképileg is változatos dombsági felszínekhez, a mozaikos halom- és dombvidéki területekhez, valamint a vizek és vízpartok látványához, táji- természeti- ökológiai értékeihez kapcsolódnak. Ezek a megye legkiemelkedőbb természeti potenciálját képezik, amelyek *tájképi szempontból* is kiemelkedő értékek. Így természetes, hogy a védett, vagy ökológiai hálózathoz tartozó területek jelentős átfedést mutatnak a *Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek övezetének* lehatárolásával (az alábbi ábrák tartalmazzák a BKÜK-hez tartozó megyei területeket is).

Az alábbi ábrák szemléltetik a *Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő övezet* területének megyei és országos szintű lehatárolását:

A dombvidéki területek számos tájképi erősségekkel rendelkeznek, a magasfokú erdősültség, a sűrű vízhálózat, - a tájra jellemző *felszíni és felszínborítottsági változatosság, a szegélyhatások lokális gazdagsága* miatt.

A táji - természeti környezetben megjelenő antropogén beavatkozási területek, különböző mértékben átalakított tájak, különösen *a települések feltárlása, látványa és illeszkedésének minősége* meghatározó lehet tájképi szinten. Ezekre a területtípusokra kiemeleten fontos a megfelelő tájképvédelmi szempontok és előírások megfogalmazása és érvényesítése. Ezek települési szinten való megjelenítésére is lehetőséget ad az utóbbi évek településképi szabályozása, amely a TAK és a Településképi rendelet (TKR) keretében egyes tájképi, tájképvédelmi kereteket is megszabhat.

Ahol a tájképvédelmi övezetek nem foglalják magukba a települési térségek területét, kiemelt figyelmet kíván a települések táji környezetében a tájjelleg, *a hagyományos tájkarakter megőrzése*, a települések és a védett táj közötti átmeneti térségek összehangolt tájképvédelme, amire megyei szinten is ajánlásokat fogalmazhat meg a területrendezési terv, az OTRT alapján, az országos előírásokat konkretizálva és kiegészítve.

4.3. Termőföld- és talajvédelem

Az agroökopotenciál számításán alapuló termőhelyi értékszámok és egyéb tényezők együttes figyelembevételével megállapított térségi termőföldvédelmi övezetek lehatárolása lényegileg összhangban van a földhivatali nyilvántartásban szereplő (Ak-alapú) földminőségi adatokkal is. Az előzményekben a megye termőföldjei a termőhelyi adottságaik osztályozása alapján kerültek értékelésre, a megye termőföldjeit három kategóriába sorolva:

- a kiváló, kiemelkedő termőhelyi adottságú termőföldek („kiváló”),
- az országos átlagnál jobb minőségű termőföldek („jó”),
- és az országos átlagnál gyengébb minőségű termőföldek (-).

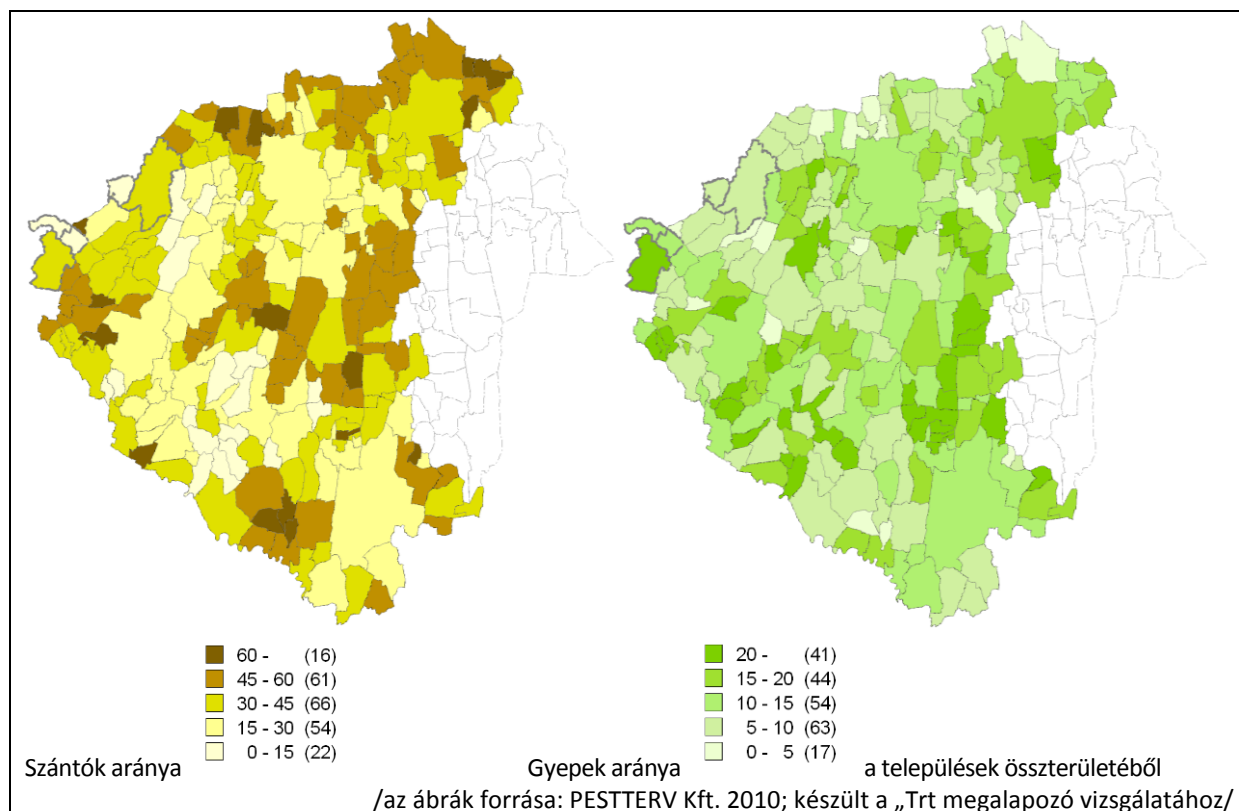
A pótolhatatlan felszíni természeti erőforrások egyike a *termőföld*, amely a megyében kis területen éri el a kiváló minőséget. A megye mezőgazdasági területeinek zöme a közepes és a gyengébb

termőhelyi adottságú mezőgazdasági kategóriába tartozik. A talajadottságok kevésbé kedveznek a szántóföldi kultúrák, a gabonafélék termesztésének, potenciálisan magasabb az erdő-, a gye- és az ültetvény gazdálkodásra alkalmasabb területek aránya. Ennek köszönhető - sok más tényező, pl. a domborzati és a klimatikus adottságok mellett -, hogy a megyében nem kimagasló (40% alatti) a szántók aránya, és az átlagosnál magasabbfokú az erdősültség. A talajadottságoknak és a kiegyenlítettebb, szubalpin vonásokkal is rendelkező éghajlatnak köszönhetően a megye változatos, tájhagyományokkal is rendelkező termesztési szerkezettel rendelkezik. (Ezeket a mezőgazdaságról szóló fejezet ismerteti)

A tervelőzmény leírása szerint a megye legjobb szőlő- és bortermő területei, a *Zalai (a volt Balatonmelléki) Borvidék*hez sorolt szőlőterületei, dűlői. A borvidék 38 települése 1 kivételével a megyében van, 2 körzete a megye déli és keleti részeit érinti, 6 területegységben: a *Zalai körzet*, 17 megyei települése (Csáford, Dióskál, Egeraracs, Galambok, Garabonc, Nagyrada, Orosztony, Pakod, Sármellék, Szentgyörgyvár, Vindornyalak, Vindornyaszőlős, Zalabér, Zalakaros, Zalasabar, Zalasántó, Zalaszentgrót) és a *Muravidéki körzet* 20 települése (Bak, Becsehely, Csörnyeföld, Dobri, Eszteregnye, Homokkomárom, Kerkateskánd, Lenti, Letenye, Magyarszerdahely, Miháld, Murarátka, Muraszemenye, Nagykanizsa, Rigyác, Söjtör, Szécsisziget, Tormafölde, Valkonya, Zajk) a szőlőkataszter szerint I. és II. osztályú határrészei. A borvidék jelenlegi területe 1173 hektár, amelyből közel 1100 ha zalai terület.

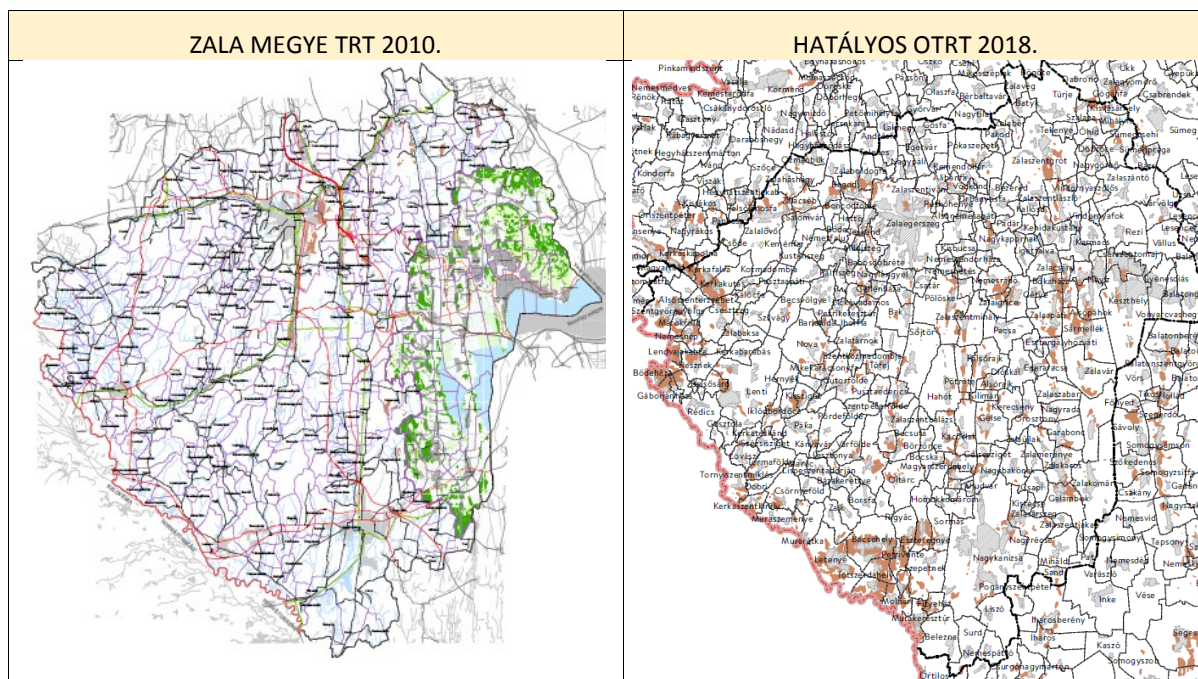
Másjellegű, - agrár- és egyben településszerkezeti vonatkozású - tájhagyományként emelendő ki a megye északi (Vas megyével határos) részén az *Őrségben jellemző szerves települési és tájszerkezet*, amely jellemzően mozaikos, mező- és erdőgazdasági, települési területek együttese. Az itt lévő, művelési ág szerkezetükben is kevert (kert - gyümölcsös - gye - szántó) mezőgazdasági területek többnyire a *vegyes területfelhasználású térségtípusba* kerültek besorolásra. Az alapvetően Vas megyei tájegység lehatárolása nyugati irányban Szlovénia felé (pl. Hódos, Kapornak, Szerdahely, Szentlászló) és déli irányban Zala felé is kiterjed (pl. Szentgyörgyvölgy, Magyarföld, Ramocsa, Csöde, Alsó- és Felsőszenterzsébet, de egyes lehatárolások szerint még Csesztreg és Nemesnép is).

A termőhelyi adottságokat tükrözik a művelési ág szerkezet megoszlási mutatói is. A megyében csak relatíve uralkodó *szántó* és a másodlagos *gyep* művelési ágak csaknem komplementer ábrapárja jól szemlélteti a legértékesebb és a kevésbé értékes termőföldek területi megoszlását - településhatáros szinten. Ezek elhelyezkedését ld. alább:

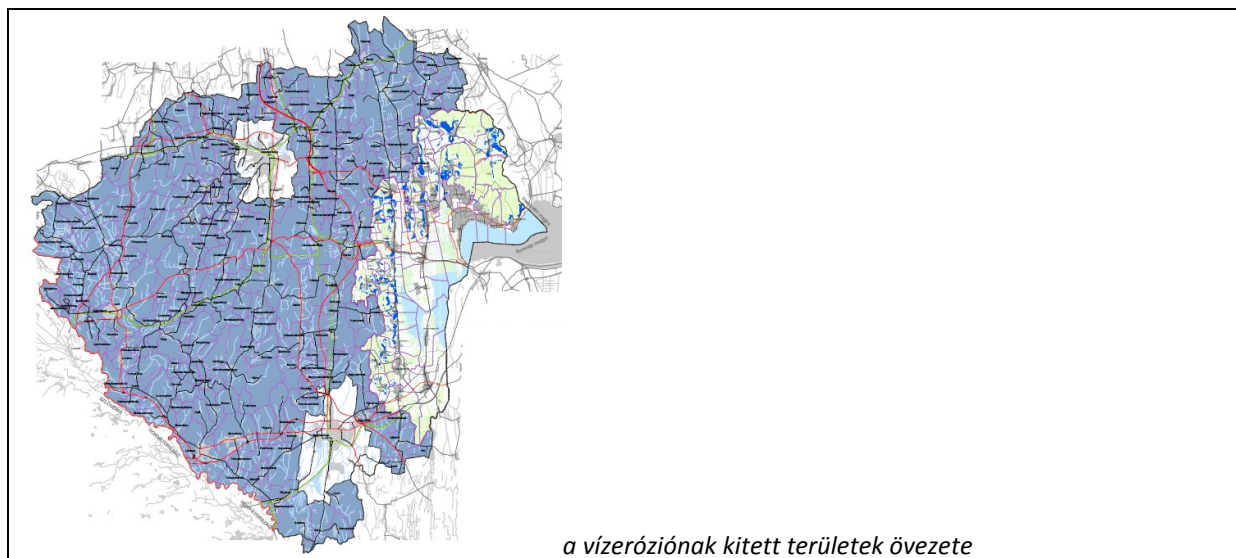

A fenti ábra is jól mutatja, hogy a szántóművelésre legalkalmasabb területek a megye területén szétszórtan, több foltban helyezkednek el (*barna színekkel jelölve*), mindössze a megyei terület közel negyedét lefedve. Relatív nagyobb összefüggő területek a megye északi (Vas megyével határos) peremén, a megye középső részén (Pacsa-Pölöskefő, Söjtör-Tófej illetve Csesztreg környéke) illetve déli határterületén (Tótszentmárton-Becsehely-Szepetnek környékén) találhatók. A megyeterv a mezőgazdasági területek zömét a *mezőgazdasági térségbe* sorolta, de jelentős mező- és kertgazdasági területek találhatók a „*vegyes*” *térségben* is.

A területrendezési tervek kiemelt termőföldvédelmi („szántó”) övezetei ezeknél jóval kisebb területeket fednek le, mivel ezek nem mennyiségi, hanem egy országos viszonyítási rendszeren alapuló minőségi lehatárolások. A területrendezési tervelőzmények külön kategóriaként állapították meg a „*kiváló*” és a „*jó*” *termőhelyi adottságú szántóterületek*” övezetét. Az alábbi ábrapár a „*kiváló termőhelyi adottságú szántó*” övezet hatályos megyei és országos szintű lehatárolását mutatja be. (A lehatárolás a tematika függvényében változott az OTRT felülvizsgálata során, ebből adódnak a kisebb eltérések. Fő vonalaiban azonban a két lehatárolás egyezik, a megyét csekély mértékben érinti.)

A megyei mezőgazdasági területek egy részén, az összefüggő mezőgazdasági hasznosítású területeken a védőfásítások, gyepek és fasorok hiánya jelent ökológiai problémát. A feltalaj szerkezetéből és hiányos állandó növényi borítottságából adódóan a dombvidéki területeken jelentős az erózióveszély. Ezt a megyeterv külön övezetként is rögzítette:

A mezőgazdálkodási - termőföldvédelmi szempontból ugyancsak fontos OTRT „jó ... szántó” övezet” valamint a Zm.TrT „másodlagos alkalmasságú mezőgazdasági” területek övezetének ábráját a 4.3. sz. mezőgazdasági fejezet közli.)

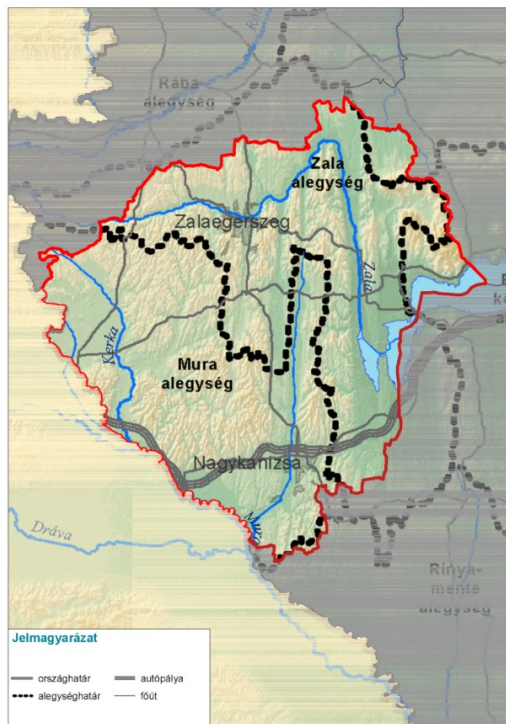
4.4. Vízvédelem (felszíni és felszín alatti vízkészletek, vízminőség, vízellátás, szennyvízkezelés)

4.4.1. Felszíni és felszín alatti vízkészletek

Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási tervében megfogalmazott célkitűzés, hogy az ország vízkészlete, a víz állapota nem romolhat, a felszín feletti és felszín alatti víztestek jó állapotba helyezését kell elérni. Első lépésben a szennyező hatásokat kell felszámolni, majd azt követheti a minőségi javítás.

Felszíni vizek esetén a cél általában a jó ökológiai, és a jó kémiai állapot elérése. A jó ökológiai állapot jelentése, hogy az emberi hatások nem zavarják a természetes élőhelyek működését, a jó kémiai állapot jelentése, hogy a szennyezőanyagok koncentrációja nem haladja meg az ökológiai szempontok szerint megállapított határértékeket. **Felszín alatti vizek esetén a jó mennyiségi állapot és a jó kémiai állapot elérése a cél.** A felszín alatti vizek esetén a jó mennyiségi állapot jelentése, hogy a felszín alatti vízkészletek hasznosítása nem okoz tartós vízszintsüllyedést, sem a felszín alatti vizektől függő vizes élőhelyek károsodását, a jó kémiai állapot pedig azt jelenti, hogy ha szennyezések elő is fordulnak, azok nem veszélyeztetnek ivóvízkivételt, egyéb vízhasználatokat, illetve felszín alatti vizektől függő vízfolyásokat és szárazföldi ökoszisztémákat. A felszíni és felszín alatti vizek jó állapotának elérésére bár az Európai Unió jelölt ki még határidőket is, azt, ha késlelkedve is, de teljesíteni kell.

Magyarország Vízgyűjtő-gazdálkodási Tervében az országot vízgyűjtő-gazdálkodási alegységekre osztották és a vízgazdálkodási feladatokat, célokat alegységenként rögzítették. Zala megye területét 4 alegység érinti, de ezek közül kettő szinte a teljes megye területét lefedi. Ezek a Duna jobb parti részvízgyűjtőjéhez tartozó 4-1 Zala vízgyűjtő alegység és a 3-12 Mura vízgyűjtő alegység. A megye területének kis észak-keleti szélé a 1-4 Marcal vízgyűjtő alegységre átnyúlik és a megye keleti szélének kis része a 4-2 Balaton közvetlen vízgyűjtő alegységhez tartozik. A két meghatározó alegység a megye területének 95 %-át lefedi.

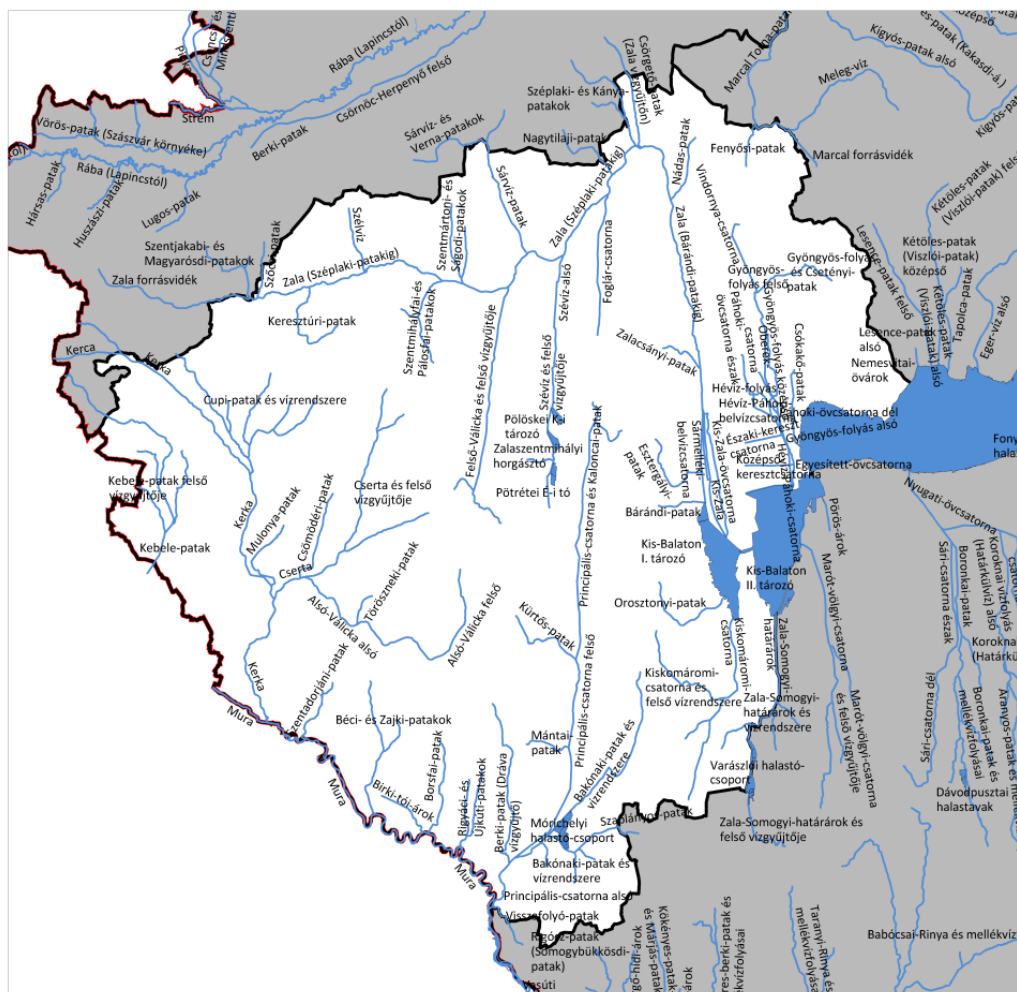
A megyét érintő vízgazdálkodási alegységek
Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálata - 2015

Az alegységenként készített vízgazdálkodási terv a vízháztartást érintő terület földrajzi, talajtani, domborzati, hidrogeológiai, hidrológiai, éghajlati és meteorológiai viszonyai mellett, feltárta a megye felszíni és felszín alatti vízkészleteit, azok okozta kártételeket (árvíz, belvíz), illetve hasznosítási (ivóvíz, öntözővíz, termálvíz) lehetőségeket. Az alegységenként készített tanulmányok és fejlesztési célkitűzések alapját képezik a területi tervezés vizeket érintő szakági javaslatának.

A megyei területrendezési terv a vízgazdálkodáshoz kapcsolódó területigényeket és korlátokat rögzíti. A "vizes" adottságokat a felszíni és felszín alatti vízkészlet vízminőségének védelmét, mint országos vízminőség védelmi területeket, az árvízi elöntéssel veszélyeztetett területeket, mint nagyvízi mederrel érintett területeket, árvízi csúcs csökkentő tárolókat, a rendszeresen belvízjárta területeket, mint belvíz-öblözeteket, önállóan rögzítve, az épített környezet kiszolgálásához (vízellátáshoz, vízelvezetéshez) szükséges területigényes infrastruktúra-elemek helyét, védelmének igényét a szerkezeti tervelapon jelezve a területfelhasználás lehetőségeit befolyásolja, alakítja.

Felszíni vizek, vízkészletek

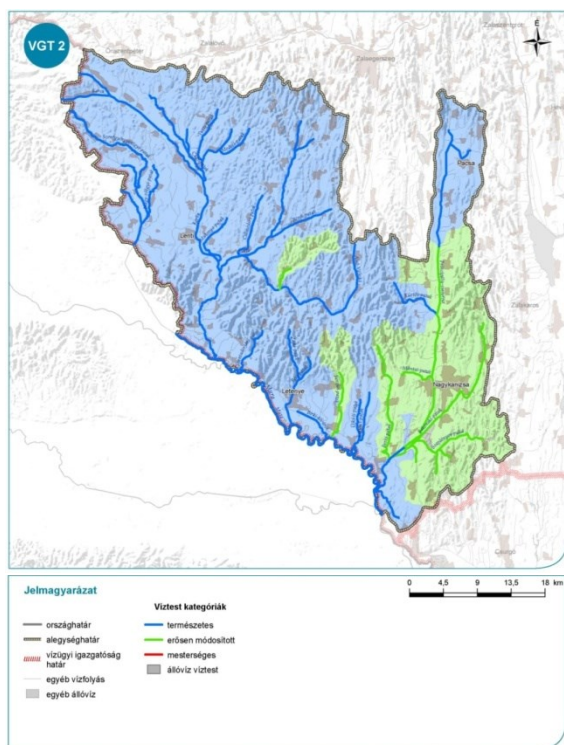
Zala megye, mint Magyarország legcsapadékosabb megyéje, felszíni vizekben gazdag. Területét topográfiai adottságához igazodó, számtalan vízfolyás szabdalja. A felszíni vízkészletek alakulása szempontjából a megyében meghatározó jelentősége a Murának és a Zalának, valamint a Balatonnak van.

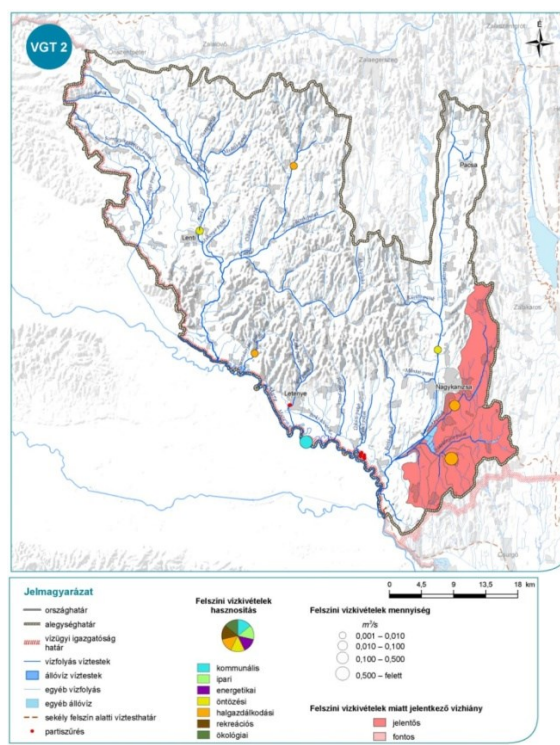
Felszíni vizek

Forrás: szolgáltatói adatok alapján saját szerkesztés

A Mura folyó hosszának kb 10 %-a esik Magyarországra és mint határfolyó, annak is csak a bal partja tartozik Magyarországhoz. A Mura 13824 km² vízgyűjtőjéből Magyarországra 2040 km² esik. Magyarországi szakaszán számtalan hosszabb-rövidebb vízfolyás torkollik a Murába. Ezek alkotják a Murr vízgyűjtő területén a felszíni víztesteket: Válicka, Bakónaki-patak, Béci és Zajki-patakok, Berki-patak, Birki-tói-árok, Borsfai-patak, Cupi-patak, Cserta-patak, Csömödéri patak, Kebele-patak, Kerca, Kerka, Kürtös-patak, Lendva, Mántai-patak, Mulonya-patak, Principális csatorna, Kaloncai-patak, Rinyáci- és Újkúti-patakok, Sárberki-patak, Szaplányos-patak, Szentadorján-patak, Törösznek-patak, Visszafolyó-patak. A Mura vízgyűjtőjéhez tartozik a Mórighelyi-halastó-csoport, mint álló víztest.

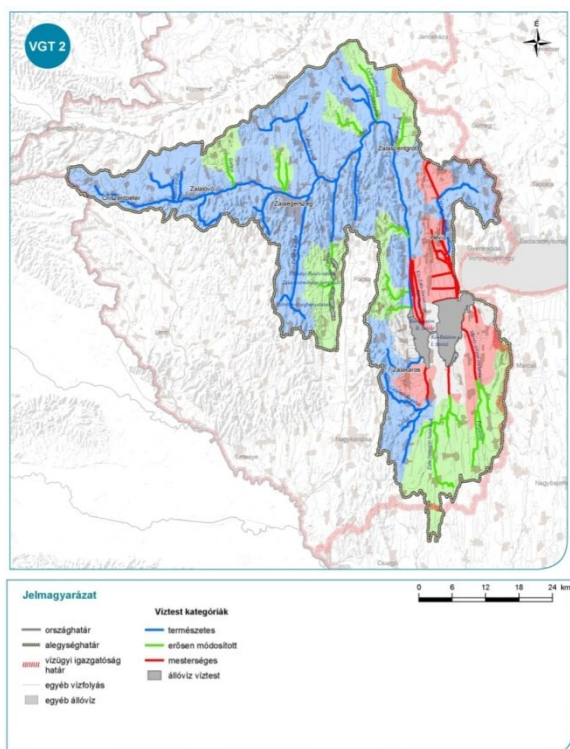
Mura alegység - Vízfolyás víztestek kategóriái
Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv
felülvizsgálat-2015

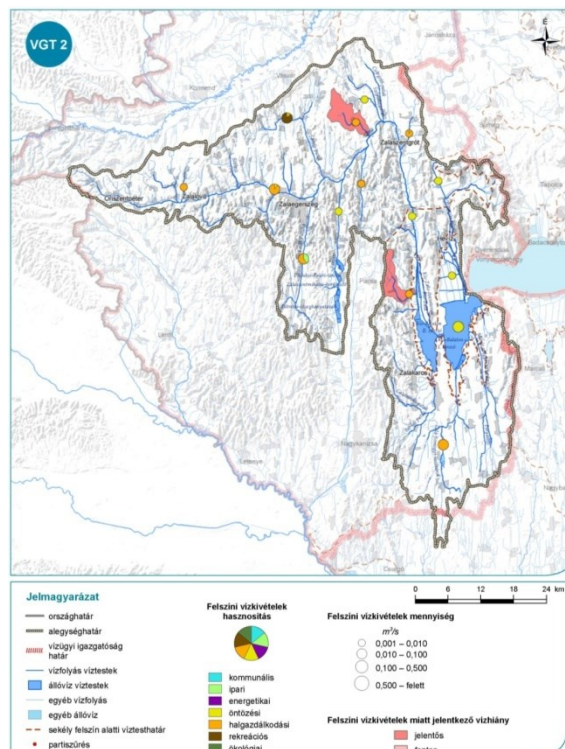
Mura alegység - Vízkivételek felszíni vizekből
Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv
felülvizsgálat-2015

A Mura Zala megyei szakaszán a legjelentősebb vízfolyása a Kerka és a Principális-csatorna. A Kerka Szlovéniában ered Bajánsenye térségében lép be Magyarország területére és Muraszemenye térségében ömlik a Murába. Magyarországi hossza 53,6 km. A Kerka legjelentősebb mellékága Zala megye területén a Cserta. A Mura másik legnagyobb mellékvízgyűjtője a Principális-csatorna, amely Zala megyében, Misefán ered. Teljes hossza 57,5 km. A csatornát a 19. században építették, hogy a lefolyástalan, mocsarak és lápok borította völgy vízfeleslegét levezesse.

A megye másik meghatározó vízgyűjtője a Zala teljes terjedelmében Magyarország területén fekvő folyó. Vas megyében, az Őrségben, Szalafő határában ered. A 2622 km² -es vízgyűjtő területe a Kis-Balaton Vízügyi rendszérének a kiépítésével 1592,7 km²-re csökkent. Ma a Zala 126 km hosszúságú, s egy terjedelmes mocsarason keresztül a Balatonba torkollik, melyet a Kis-Balatonon keresztül a Keszthelyi-öbölnél ér el. Fő tápláló vízfolyása a Balatonnak.

Zala alegység - Vízfolyás víztestek kategóriái
Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv
felülvizsgálat-2015

Zala alegység - Vízkivételek felszíni vizekből
Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv
felülvizsgálat-2015

A Zalának a megye területén számtalan mellékfolyója, vízfolyása van. Ezek közül a jelentősebbek: Harkály-patak (Salomvár), Háshágyi-patak (Zalacsébnél), Sárvíz, Páli-patak, Szévíz, Felső-Válicka, Pózvai-patak, Principális-csatorna, Csörgeti-patak, Berek-patak, Csáfordi-patak, Nádas-patak, Zalaszentgróti-patak, Kallósi-patak, Bárándi-patak, Széplaki-patak, Köszvényes-patak, Bókaházi-patak, Szentkirályi-patak, Szentgyörgyvári-patak (e patak után a folyón van a Szentgyörgyvári-tüsgát), Kis-Balaton, további mesterségesen kialakított csatornák, átrendezett módosított medrű vízfolyások. A Zala vízgyűjtőjéhez tartozik a Kis-Balaton I.-tározó, Kis-Balaton II. tározó, Pölöskei Keleti-tározó, Pötrétei Északi-tó, Pötrétei Déli-tó, Varászlói halastó csoport, Zalaszentmihályi horgásztó, mint álló víztestek, mindegyike mesterségesen kialakított felszíni víztest.

Meg kell említeni, hogy a Zala nyomvonalát, medrét, torkolatát többször szabályozták. Mai állapotát a Kis-Balaton Vízdélmi Rendszer megépítésével együtt alakították ki, amely során kialakítottak két tavat is, a Hídvégi-tó és a Fenéki-tó. A Zala torkolatát a Hídvégi tóba alakították ki, és Fenéktusztánál a Fenéki tóból kifolyó víz ömlik csak a Balatonba.

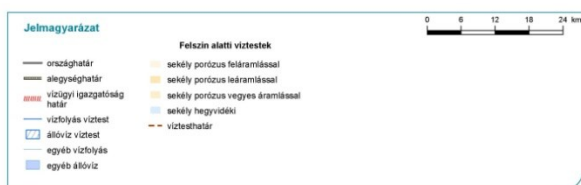
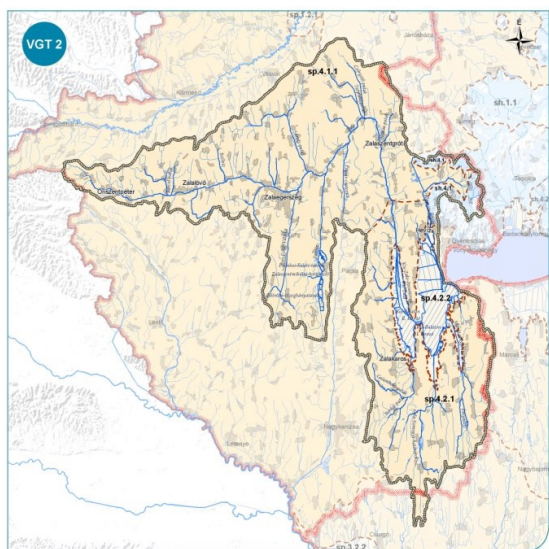
Felszín alatti vizek, vízkészletek

A felszín feletti vízkészletekhez hasonlóan a felszín alatti vízkészletek elemzése is támaszkodhat a vízgyűjtő-gazdálkodási terv alegységekre elkészített dokumentumaira. A Víz Keretirányelvben rögzítetteknek megfelelően, annak a fogalom meghatározása szerint "felszín alatti víz" minden olyan víz, ami a föld felszíne alatt a telített zónában helyezkedik el, és közvetlen kapcsolatban van a földfelszínnel vagy az altalajjal. A felszín alatti víztestek hét típusba sorolhatók:

- sekély porózus
- sekély hegyvidéki
- porózus

- hegyvidéki
- porózus termál
- karszt
- termálkarszt

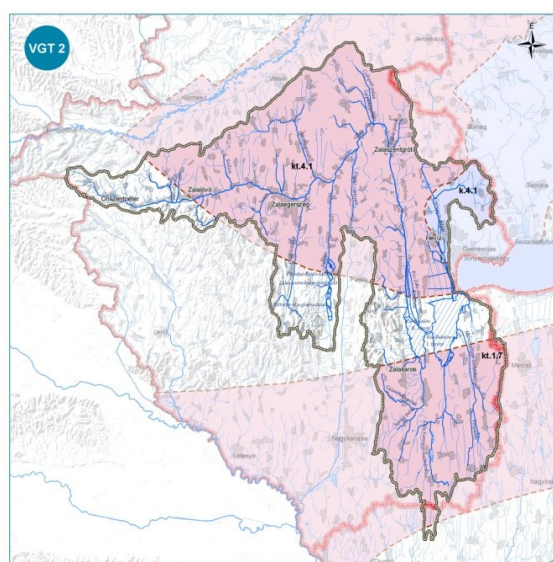
amelyből a Zala megye területén a Zala vízgyűjtő alegység területén 3 víztest típus (sekély porózus-hegyvidéki, porózus hegyvidéki (rétegvíz) és termálkarszt (porózus termál és hideg karszt) fordul elő, a Mura vízgyűjtő alegység területén 4 víztest típus ((sekély porózus-hegyvidéki, porózus-hegyvidéki (rétegvíz), porózus termál és termálkarszt) fordul elő.

Zala alegység

Felszín alatti víztestek sekély porózus és sekély hegyvidéki

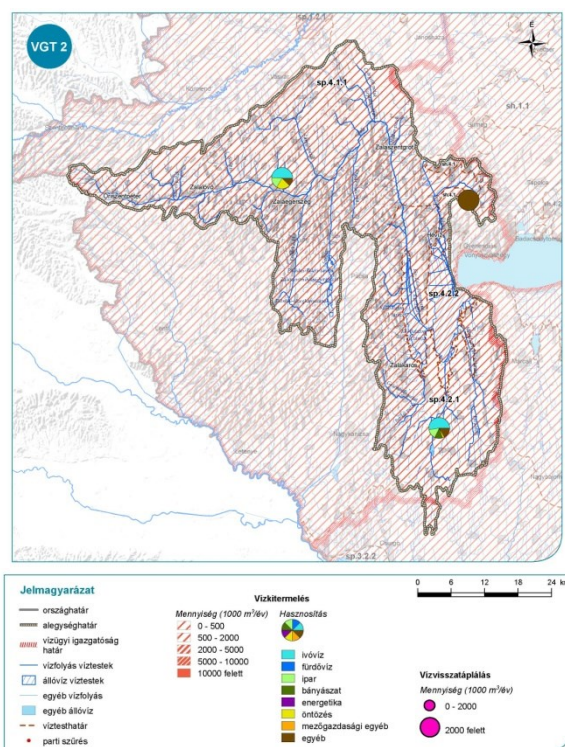
Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat-2015

Zala alegység

Felszín alatti víztestek karszt és termálkarszt

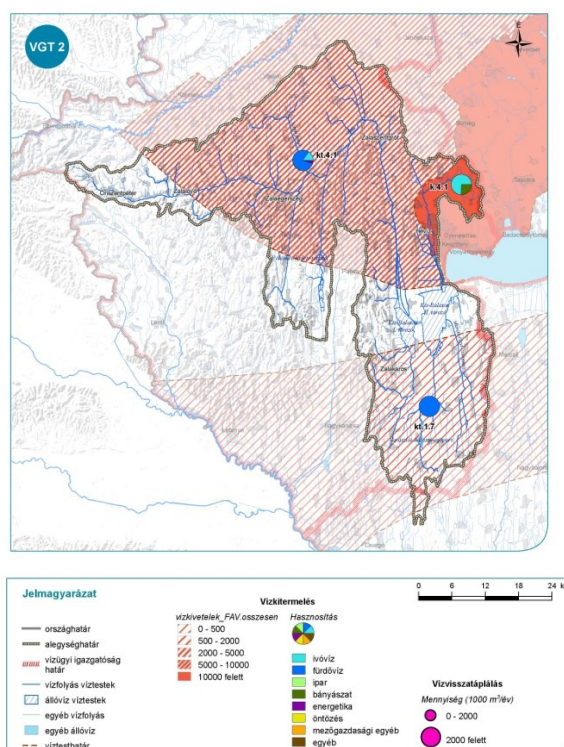
Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat-2015

Zala alegység

Vízkivételek felszín alatti vizekből sekély porózus és sekély hegyvidéki

Forrás: Vízügyi-gazdálkodási Terv felülvizsgálat-2015

Zala alegység

Vízkivételek felszín alatti vizekből karszt és termálkarszt

Forrás: Vízügyi-gazdálkodási Terv felülvizsgálat-2015

A sekély porózus víztestek általában egy-egy vízadót tartalmaznak. Az ilyen típusú víztestből termelt víz jellemzően talajvíz. Lokálisan, folyóvíz mellett telepített vízkiétel esetén (pl. Mura kavicsteras) un. partiszűrűsű víz termelhető. A porózus, porózus termál és termálkarszt víztestek nagyobb vertikális (mélységbeli) kiterjedésüknél fogva több vízadó szintet is tartalmaznak. A porózus víztestek vízadó rétegeiből kitermelhető víztípus a rétegvíz. A porózus termál víztestből 30°C-nál magasabb hőmérsékletű termálvíz termelhető. A termálkarszt víztest vízadó képződménye karbonátos, hasadékos mészkő, dolomit. Ezen víztest típusból termelt víz a 30°C-nál magasabb hőmérsékletű termál karsztvíz. További fontos hidrológiai jellemzője a felszín alatti víztesteknek, hogy milyen kapcsolatban vannak a felszíni vizekkel, vizes élőhelyekkel. Az alegységeken a sekély porózus víztest esetében beszélhetünk a felszíni vizekkel való kapcsolatáról.

Mura alegység

Felszín alatti víztestek sekély porózus és sekély hegyvidéki

Forrás: Vízyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat-2015

Mura alegység

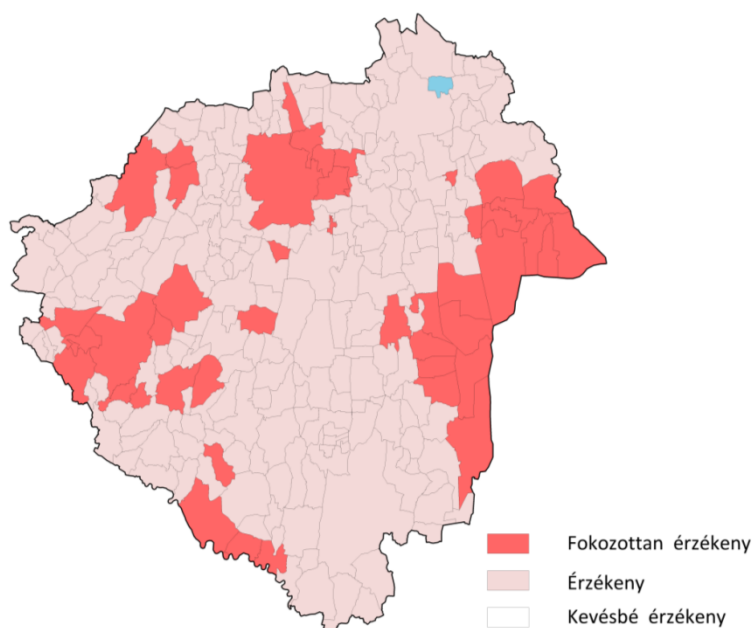
Felszín alatti víztestek karszt és termálkarszt

Forrás: Vízyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat-2015

4.4.2. Vízminőség

A megyében a vízminőség védelmi feladatokat elsősorban az ivóvíz minőségének biztosítása határozza meg. Az ivóvíz ellátás több mint 50 %-át rétegvizekből elégítik ki, a karsztvíz és parti szűrővíz vízkivétel meghaladja a 20-20 %-ot, a talajvíz ivóvízként történő hasznosítása 1 % körüli. Az ivóvíz ellátás döntő hányada a felszín alatti vízkészletekből történik, ezért a felszín alatti vizek vízminőség védelmének megoldása meghatározó feladat.

A megye hidrogeológiai adottsága a felszín alatti vizek és a felszíni vizekben való gazdagsága. Geológiai adottsága azonban egyben az érzékenysége is. A 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet szerint több település felszín alatti vízminőség védelmi területen fekszik, döntő hányaduk azon belül is fokozottan érzékeny és kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi területen fekszik. A megye területét az országos vízminőség védelmi területek övezete is érinti. A felszíni és felszín alatti vizek védelme igényes vízi-közmű ellátás kialakítását teszi szükségessé.

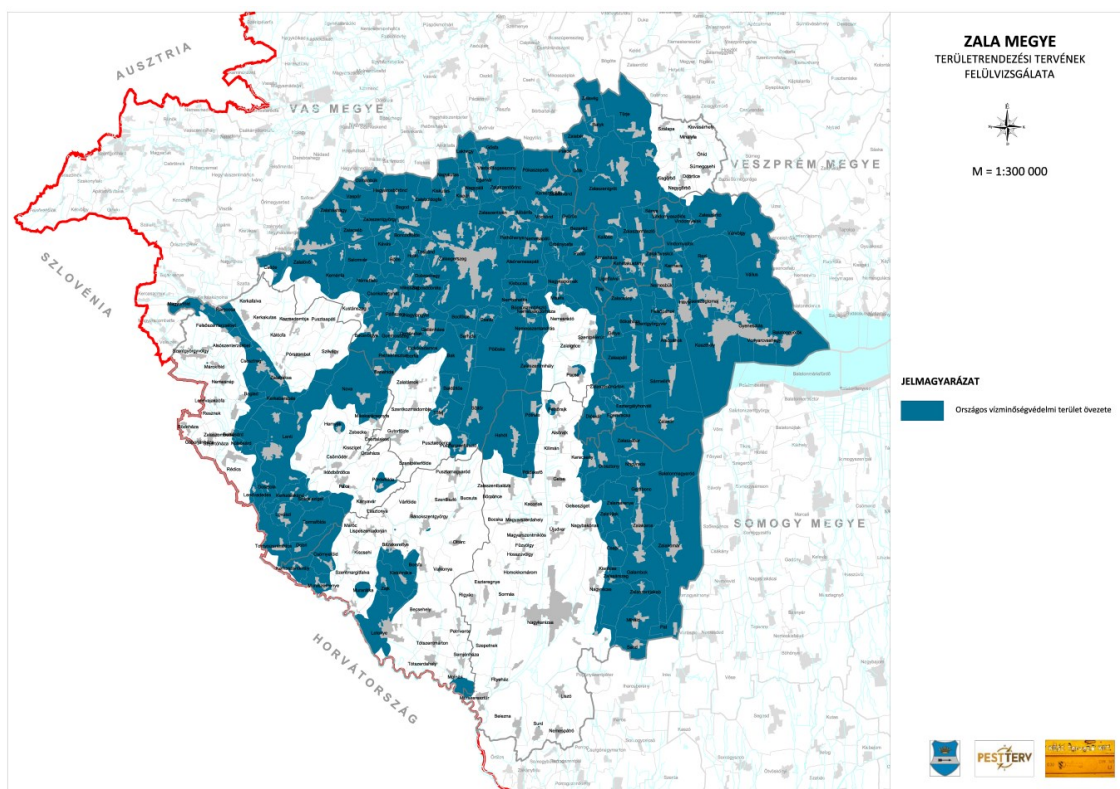

Vízminőségvédelmi területek

Forrás: 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet alapján saját szerkesztés

A vízgyűjtő-gazdálkodási terv alegységeire készült dokumentációkban a felszín alatti vizek részletes leírásra kerültek, amelyből a vízminőségre vonatkozóan megállapítható, hogy a talajvíz vízminősége erősen megkérdőjelezhető. A rétegvizeknél általában a 30 m feletti vízkivétel, amely a porózus vízadóra támaszkodik, vízminőség védelmi szempontból a nagyon érzékeny kategóriába sorolható. A 30 m-nél mélyebb rétegekből kitermelt víz, már csak mérsékelt érzékeny. A karsztvíz kivétel mindenhol a vízbázis védelmére érzékeny kategóriába tartozik. A parti szűrésű vízkivétel ez ideig vízminőségi szempontból kedvezőnek bizonyult, a klímaváltozás, a megváltozott csapadék események hatására előforduló meder kiszáradása, vagy árhullám levonulása kapcsán azonban a parti szűrésű vízkivétel vízminősége, egyáltalán a kivétel lehetősége bizonytalanná vált. A helyi vízkivételek vízminőségi problémáinak kompenzálására áthidaló megoldást a regionális vízellátó rendszerek biztosítják.

A megye területén országos jelentőségű távlati vízbázis ugyan nem szerepel, de az érzékenységi komplex feltárásával a vízminőség védelmi területek kirajzolódtak. Az országos vízminőség védelmi területeken a felszín alatti vízkészletek védelmi igényét biztosítani kell. Erre utasítást is ad az OTRT-ben rögzített előírás, amely a településrendezési eszközök feladatául írja elő a vízminőség védelmi területekre vonatkozó helyi előírás alkotását.

Országos vízminőségvédelmi terület övezete

Forrás: Szolgáltatói adatok alapján saját szerkesztés

A helyi jelentőségű vízmű kutak törvény szerint elírás alapján meghatározott, vízminőség védelmét biztosító hidrogeológiai védőidom kijelölésével és az arra vonatkozó előírások betartásával a helyi vízbázisok vízminőség védelme megoldható. A vízminőség védelmi fejezetben a felszíni vizek vízminőség védelmét is említeni kell, még akkor is, ha a feladatok elsődlegesen az ivóvíz vízminőség biztosítására irányulnak, amely Zala megye esetében jellemzően felszín alatti vízkészletből történik.

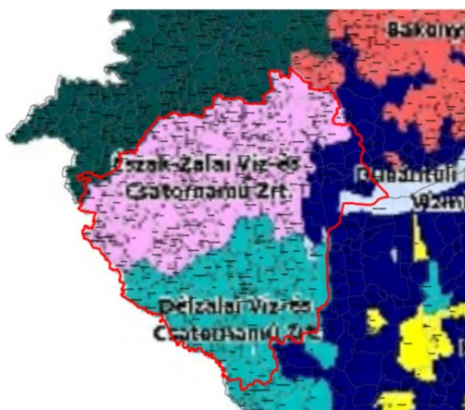
A tó vízháztartásának meghatározó vízpótlója a Zala folyó, így annak vízminősége meghatározó a Balaton vízminőségére. A Kis-Balaton Vízvédelmi Rendszer a Zalán érkező szennyeződések kiszűrésében fontos szerepet tölt be, de a Zala teljes hosszában a szennyező források felszámolása szükséges. A szennyezés jelentős hányadát a tisztítatlan talajba, esetleg élővízbe vezetett szennyvíz okozza. Ezért a Zala folyó vízgyűjtőjén fekvő települések szennyvíz kezelésének mielőbbi település szintű megoldását igényli. Zala megye és környezetének gazdasági életében a turizmus, döntően a Balatonra épített turizmus meghatározó tényező, amelynek, mint felszíni víznek a jó vízminőségének megőrzése, javítása kiemelt feladat.

4.4.3. Vízellátás

Ivóvízellátás

A vízi közművek üzemeltetését, fenntartását érintő 2011. évi CCIX. számú törvény alapvető szervezeti átszervezést igényelt. Ez jelentős változást okozott a vízi-közmű infrastruktúra ellátásban. A törvény alapján fuzionálásra kényszerítették a kisebb szolgáltatókat, ezzel a helyi szolgáltatók szerepét regionális szolgáltatók vették át.

Zala megye, döntő hányadán a Zalavíz Zrt (korábbi nevén az Észak-Zalai Vízmű és Csatornamű Zrt) és a Dél-Zalai Vízmű és Csatornamű Zrt biztosítja a vízi-közmű ellátást. A megye keleti szélén fekvő településeknek az ellátását a Dunántúli Regionális Vízmű (DRV) Zrt biztosítja.

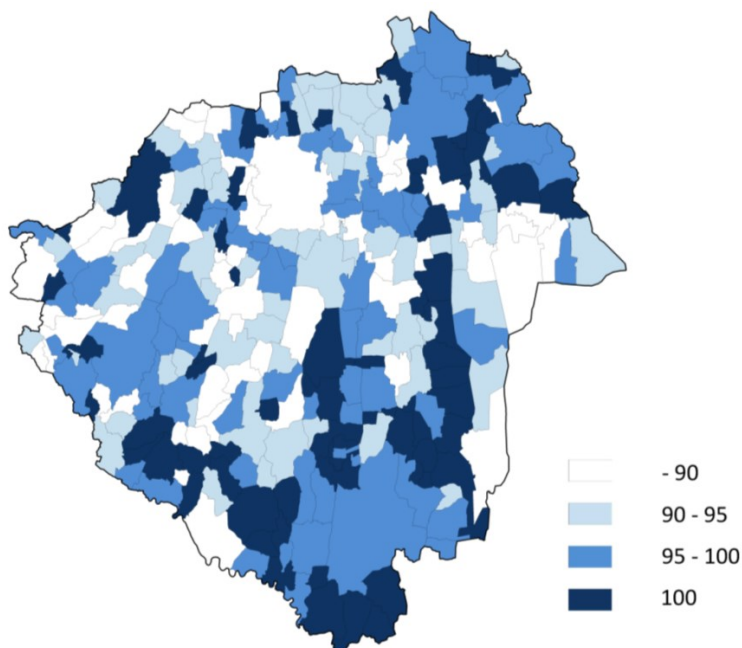

Ivóvíz-szolgáltatók Magyarországon (kivágat) saját szerkesztés

Forrás: <https://www.budapestwatersummit.hu/>

Általánosan ugyanaz a szolgáltató biztosítja a közüzemi vízellátást, mint a szennyvízelvezetést is. Zala megye vízi-közmű ellátását a természeti adottságaként rendelkezésre álló vízkészlete teszi kedvezővé.

A vízellátás az elmúlt évtizedekben megvalósított fejlesztések eredményeként teljes körűnek nevezhető. Valamennyi településen kiépítésre került a vezetékes ivóvíz ellátás. Ma megyei szinten a lakások vezetékes ivóvíz bekötöttsége 95,49 %-os, amely jelzi, hogy néhány település kivételével nagyon kedvező az ellátottság. A 2018. január 1-ei állapotot rögzítő statisztikai adatok szerint a megyében 64 település ellátottsága van 90 % alatt és ebből 80 % alatti ellátottsággal rendelkező település mindössze 12 van: Kerkakutas, Gétye, Felsőpánd, Szentpéterfőldé, Ormándlak (64,11 %), Kustánszeg, Gyűrűs, Gombosszeg, Zalasárszeg, Szijártóháza, Lendvajakabfa (62,22 %) és Kozmadombja, amelyből kettő van 70 % alatt.

Közüemi ivóvízvezeték hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%)

Forrás: 2017. január 1. KSH adatok alapján saját szerkesztés

A megye szintű kedvező 95,49 %-os ellátottság jelzi, hogy a kedvezőtlen ellátottságú településeken kevesebb ember él. A megyében mindösszesen 12601 fő számára nem biztosított a közüzemi hálózati ivóvízellátás.

A megye jelenlegi kedvező ellátottsága alapján vízellátás vonatkozásában a fejlesztési feladatokban ma már a még teljes körű ellátással nem rendelkező településen kívül, ahol az ellátottság növelése is még feladat, többnyire már nem a bekötöttség növelése, a "mennyiségi ellátás" megoldása a legfontosabb. A "minőség" biztosítása kerül előtérbe a vízellátás fejlesztési feladatok körében. A „minőségi” igény pedig elsődlegesen a vízminőségre vonatkozik, amely az általánosan terjedő elszennyeződés következtében egyre nehezebben biztosítható. Az egészséges víz, mint a természet legfontosabb kincse kiemelt védelmet igényel. Ezért a jövő feladata, rövid és hosszabb távú időciklusban egyaránt a vízbázisok fokozott védelmének biztosítása.

Az adatszolgáltatás során rendelkezésre bocsátott információk is megerősítik, hogy a fejlesztések döntően vízminőség javítását szolgálják. Ivóvíz ágazat területén ÉFK-ban elfogadott és nevesített fejlesztési projektek:

(Építettő, beruházó minden esetben az érintett Önkormányzat(ok))

1.) Zalaegerszeg és térsége KEHOP ivóvíz projekt:

Projekt nevesített települései: Zalaegerszeg, Zalaszentiván, Zalaszentlőrinc, Alibánfa, Bocfölde, Sárhida. Műszaki tartalom: 6 db új kút létesítése, nyersvíz vezeték építése, keleti víztisztító mű felújítása, új tisztítási technológia kiépítése. Zalaszentiván rendszer átkötése zalaegerszegire, víztorony és tároló építési- valamint rekonstrukciós munkák megvalósítása. Projekt előkészítési szakaszban van. (Projekt fejlesztés kerete nettó 3,71 milliárd Ft. Befejezési határidő: 2020. december hó.)

2.) Nagykapornak és térsége KEHOP ivóvíz projekt:

Projekt nevesített települései: Nagykapornak, Misefa, Bezeréd, Nemesrádó, Orbányosfa, Padár. Műszaki tartalom: vízbázis bővítés 1 db új kút létesítése, új tisztítási technológia kiépítése, forrásfoglalás megszüntetése. Projekt előkészítési szakaszban van. (Projekt fejlesztés kerete nettó 184 millió Ft. Befejezési határidő: 2020. december hó.)

3.) Gellénháza és térsége KEHOP ivóvíz projekt:

Projekt nevesített települései: Gellénháza, Nagylengyel, Ormándlak, Petrikeresztúr, Iborfia, Lickóvadas, Gombosszeg. Műszaki tartalom: zalaegerszegi vízáradással rendszer csatlakozás, expressz vezeték kiépítésével. Zalaegerszegen Bazita meglévő víztorony átépítésre kerül valamint rekonstrukciós munkák valósulnak meg projekt keretében. Projekt előkészítési szakaszban van. (Projekt fejlesztés kerete nettó 490 millió Ft. Befejezési határidő: 2020. december hó.)

4.) Pacsa és térsége KEHOP ivóvíz projekt:

Projekt nevesített települései: Pacsa, Szentpéterúr, Zalaigrice, Zalaszentmárton. Műszaki tartalom: vízbázis bővítés 1 db új kút létesítése, új tisztítási technológia kiépítése. Projekt előkészítési szakaszban van. (Projekt fejlesztés kerete nettó 276 millió Ft. Befejezési határidő: 2019. szeptember hó.)

5.) Dióskál-Egeraracsa KEHOP ivóvíz projekt:

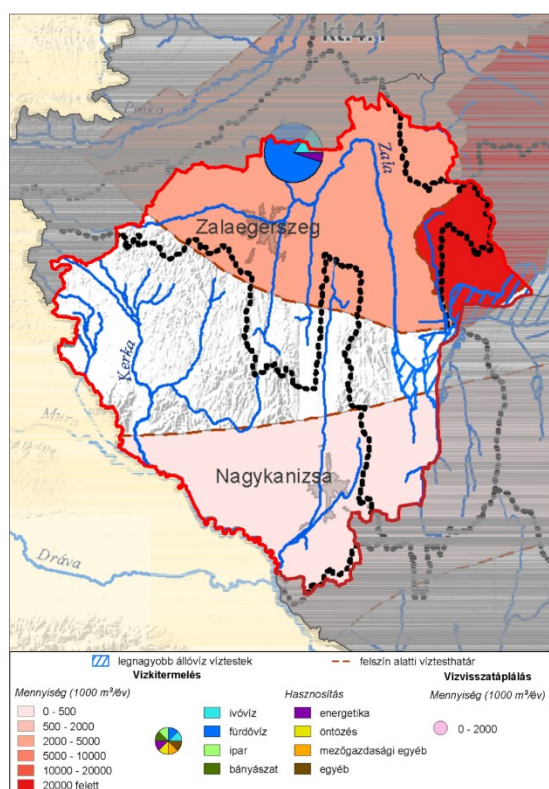
Projekt nevesített települései: Dióskál, Egeraracsa
Műszaki tartalom: új tisztítási technológia kiépítése. Projekt előkészítési szakaszban van. (Projekt fejlesztés kerete nettó 99 millió Ft. Befejezési határidő: 2019. szeptember hó.)

Ivóvíz ágazat területén további tervezett KEHOP konstrukcióban megvalósítandó projektekre tett igénybejelentések. (Irányító Hatóság felé):

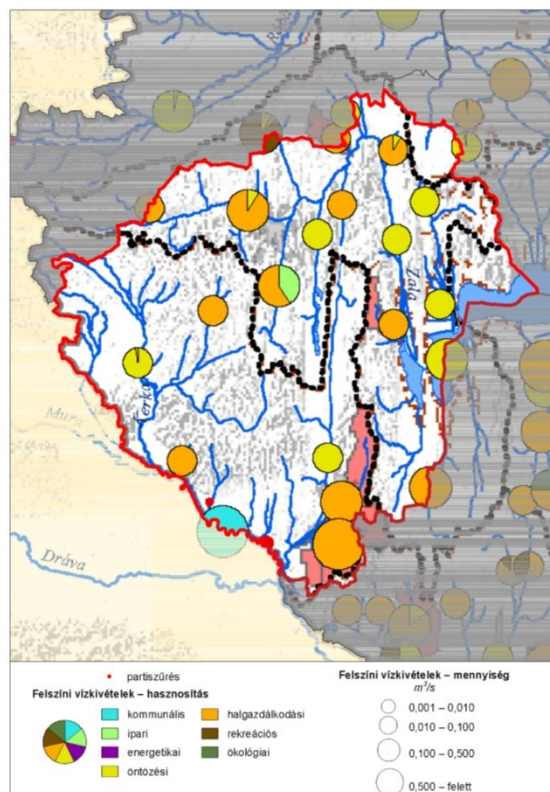
6.) Zalabaksa és térsége ivóvízminőség javítása és vízellátásának fejlesztése projekt (Igényelt költségkeret: nettó 718 millió Ft.)

7.) Búcsúszentlászló és térsége ivóvízminőség javítása és vízellátásának fejlesztése projekt. (Igényelt költségkeret nettó 556 millió Ft.)

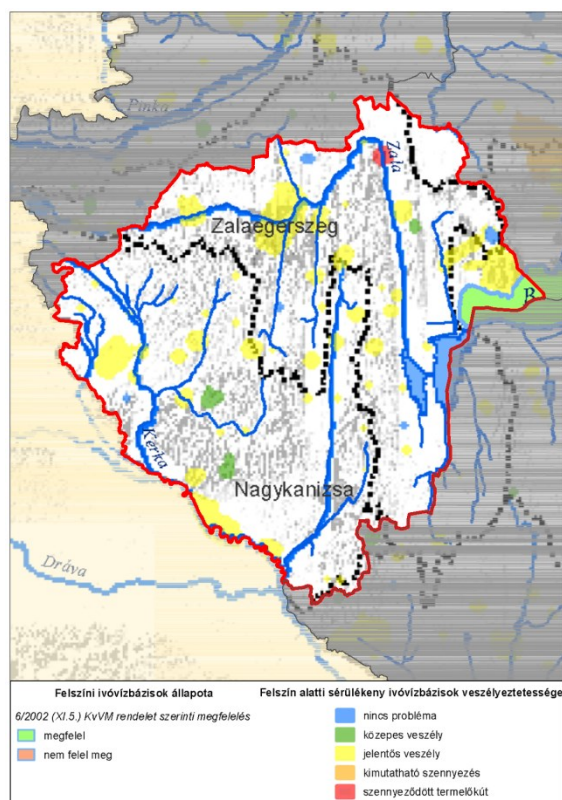
- 8.) Zalaszentgrót és térsége ivóvízminőség javítása és vízellátásának fejlesztése projekt. (Igényelt költségkeret nettó 1.549 millió Ft.)
- 9.) Zalaköveskút település ivóvízminőség javítása és vízellátásának fejlesztése projekt. (Igényelt költségkeret nettó 78 millió Ft.)
- 10.) Egervár és térsége ivóvízminőség javítása és vízellátásának fejlesztése projekt (Igényelt költségkeret nettó 431 millió Ft.)
- 11.) Gétye település ivóvízminőség-javítása és vízellátásának fejlesztése projekt (Igényelt költségkeret nettó 145 millió Ft.)
- 12.) Bak település ivóvízminőség-javítása és vízellátásának fejlesztése projekt (Igényelt költségkeret nettó 215 millió Ft.)
- 13.) Lenti és térsége ivóvízminőség-javítása és vízellátásának fejlesztése projekt (Igényelt költségkeret nettó 920 millió Ft.)
- 14.) Gutorföldre és térsége ivóvízminőség-javítása és vízellátásának fejlesztése projekt (Igényelt költségkeret nettó 428 millió Ft.)
- 15.) Páka és térsége ivóvízminőség-javítása és vízellátásának fejlesztése projekt (Igényelt költségkeret nettó 598 millió Ft.)

Vízivételek felszín alatti vizekből sekély porózus és sekély hegyvidéki
 Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat - 2015

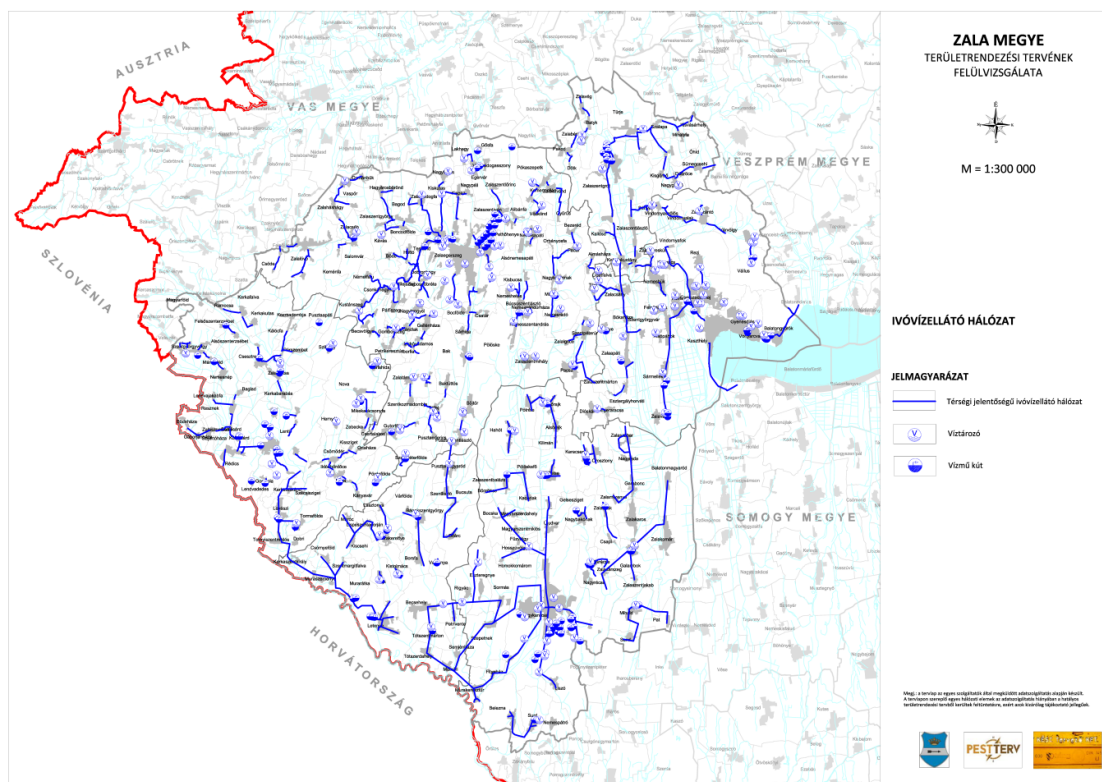

Vízivételek felszíni vizekből
 Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat - 2015

Védett területek állapota ivóvízkivételek védőterületei
Forrás: Vízyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat - 2015

A közműszolgáltatók a fogyasztói vízellátást részben saját vízbeszerzéssel biztosítják, részben a saját vízbázisról településen belüli elosztással, részben kistérségi regionális hálózattal, részben nagy regionális hálózatról vételezett vízzel látják el a településeket. A helyi, megfelelő vízminőségű vízbeszerzést, a helyi bázis elszennyeződése esetén a regionális rendszerek fejlesztésével lehet pótolni. A regionális vízbeszerzés lehetősége, ezért különös figyelmet érdemel. Az ellátás biztonsága érdekében a kistérségi-, térségi szolgáltató művek összekapcsolása, regionális rendszerek kialakítása növeli az ellátás biztonságát.

Zala megye vízellátó hálózata

Forrás: Szolgáltatói adatok, illetve a hatályos területrendezési terv alapján saját szerkesztés

A statisztikai adatok segítségével a távlatilag várható igények mértékét prognosztizálni lehet, így annak ellátására a szolgáltató kellő időben fel tud készülni. Az országos trendeket vizsgálva, megyei léptékben ugrásszerű népességváltozás nem várható, megyén belüli lokális mozgások előfordulhatnak, amelyet a regionális rendszerrel működő vízellátás viszonylag rugalmasan tud követni. Mivel a víz, mint természeti kincs a világon egyre jobban felértékelődik, az azzal való takarékoskosságot a fenntartható fejlődés érdeke ki fogja kényszeríteni. Várhatóan távlatilag élesen elválasztódik az ivóvíz minőségű vízigény az egyéb, feltétlenül ivóvíz minőségű vizet nem igénylő vízigényektől. Az ivóvíz minőségű víz elsődlegesen a szociális célú, kommunális igények kielégítését fogja szolgálni, ezért a várható igénynövekedés jól prognosztizálható. A megyében rendelkezésre álló bázisok a várható távlati igényeket, természetesen a bázisok, elosztóhálózatok és azok létesítményeinek megfelelő korszerűsítésével és fejlesztésével ki fogja tudni elégíteni.

A nem ivóvíz minőségű vízigények kielégítésének gazdaságosságára törekedve egyre kevésbé fogják azt, az ivóvíz minőségű közhálózatra való támaszkodással megoldani. Annak kielégítésére lokális megoldást keresnek. Erre a talajvizek, rétegvizek, felszíni vizek is rendelkezésre állnak.

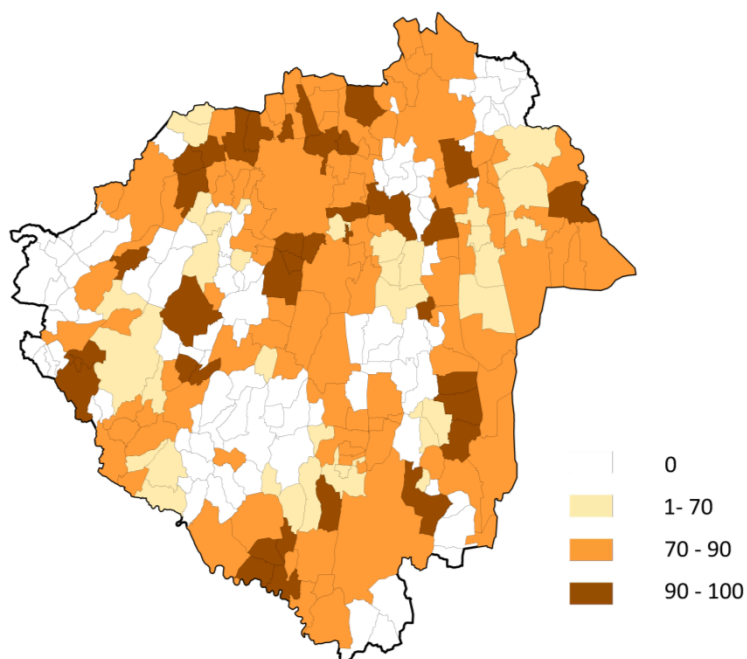
Távlatilag a legnagyobb vízhiány a mezőgazdaságban, az agrárágazatban várható, amelynek vízellátására az öntözőcsatornák, öntöző hálózatok kiépítési igénye várható. Ezek jellemzően a felszíni vizekre támaszkodva alakíthatóak ki. A kiskertek, zöldfelületek locsolóvíz igényének kielégítése is távlatilag egyre kevésbé veszi igénybe az ivóvíz hálózatot, hanem a helyi vízbeszerzés kap egyre hangsúlyosabb szerepet. A helyi vízbeszerzés keretében a csapadékvíz visszatartása is fontos megoldandó feladattá fog válni.

4.4.4. Szennyvízkezelés (szennyvízelvezetés, kezelés, elhelyezés)

Az elmúlt évtizedekben kiépített vezetékes ivóvízellátással párhuzamosan lényegesen megnőtt a fajlagos vízfelhasználás, s ezzel együtt a keletkező szennyvíz mennyisége is. Az elhasznált víz a környezet egyik alapvető szennyező eleme, amelynek megfelelő elhelyezése nagyon fontos feladat. A szennyvízgyűjtés és kezelés problémájának megoldatlansága, valamint a keletkezett szennyvizek jelentős hányadának még ma is kezeletlenül a talajba szikkasztása, az ivóvízkészlet vízminőségének egyik legnagyobb veszélyeztető forrása. A vízügyi ágazat a közelmúltban, az ezredforduló után a korábbi vezetékes ivóvízellátás kiépítéséhez hasonlóan, hazai és nemzetközi támogatás segítségével bonyolította a szennyvízhálózat és szennyvíztisztítás létesítésének intenzív fejlesztését. Bár az elmúlt nyolc évben megtorpant a csatornázás kivitelezési üteme, a megyében jelenleg a közcsontra hálózatra csatlakozó lakások aránya 77,18 %.

A megvalósított csatornázási program hatására több szennyvíztisztító telep létesült és több km csatornahálózat épült. Míg 2000-ben 70 településen volt közcsontra szennyvízelvezetés, ma már csak 90 településen nincs kiépített közcsontra. A közcsontra hálózattal nem rendelkező települések: Dióskál, Egeraracs, Gétye, Ligetfalva, Zalaköveskút, Alsószenterzsébet, Baglad, Bödeháza, Felsőszenterzsébet, Gáborjánháza, Gosztola, Hernyék, Kerkafalva, Kerkakutas, Lendvadedes, Lendvajakabfa, Magyarföld, Márokföld, Mikekarácsonyfa, Nemesnép, Pórszombat, Pördefölde, Pusztapáti, Ramocsa, Szentgyörgyvölgy, Szijártóháza, Szilvagy, Zalasombatfa, Zebecke, Bánokszentgyörgy, Borsfa, Bucsuta, Kiscsehi, Kistolmács, Lasztonya, Lipeszentadorján, Maróc, Murarátká, Oltárc, Pusztamagyaród, Szentlisló, Szentmargitfalva, Várfölde, Zajk, Alsórajk, Börzönce, Felsőrajk, Kerecseny, Kilimán, Liszó, Miháld, Nagybakónak, Nemespátró, Orosztony, Pölöskefő, Pötréte, Sand, Surd, Zalasárszeg, Zalaszentjakab, Almásháza, Bezeréd, Csertalagos, Gombosszeg, Gyűrűs, Iborfia, Kustánszeg, Lickóvadas, Milejszeg, Orbányosfa, Padár, Pálfiszeg, Petrikeresztúr, Szentkozmadombja, Szentpéterfölde, Tilaj, Zalaháshágy, Zalatárnok, Döbröce, Dötk, Kallosd, Kisgörbő, Kisvásárhely, Mihályfa, Nagygyörbő, Óhid, Sénye, Sümegecsehi, Szalapa és Tekenye.

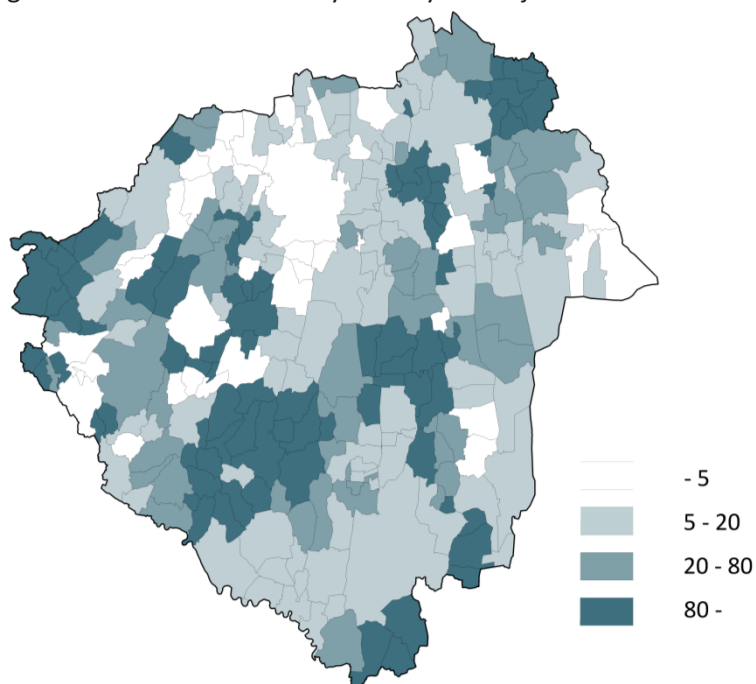
Bár a 90 csatornázatlan település, a települések számszerint 35 %-a soknak tűnik, de Zala megye helyi adottsága, hogy sok a nagyon kis lélekszámú aprófalva, így a csatornázatlan településeken mindössze 20253 ember él és ez a megye lakosságának mindössze 7,24 %-a. A megye településeinek közcsontra való ellátottságának bemutatására a statisztikai adatok nyújtanak lehetőséget. A rendelkezésre álló 2017-es statisztikai adatok alapján a következő ellátottság rajzolódott ki.

Közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%)

Forrás: 2017. január 1. KSH adatok alapján saját szerkesztés

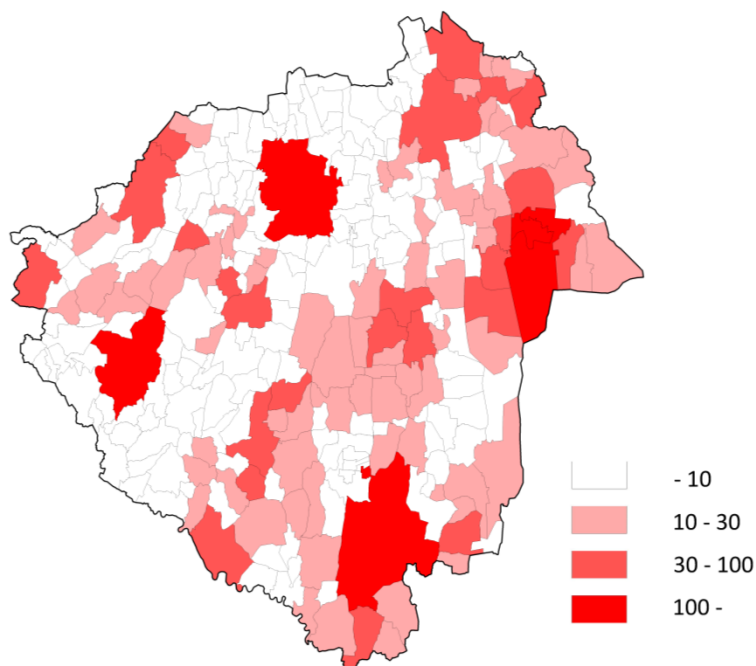
A csatornázatlan településeken és a csatornázatlan városrészekben a szennyvizek jelentős hányadát, a köztudott szennyezés ellenére a talajba szikkasztják. A talajba szikkasztott átlagos napi szennyvízmennyiség becsülhető és abból a helyi szennyezésre jól lehet következtetni.

Közműolló (%)

Forrás: 2017 január 1. KSH adatok alapján saját szerkesztés

Megye szinten azonban a vizsgálatok szerint a jelenlegi csatornázottság mellett is, a talajba szikkadó szennyvíz mennyisége jelentős, eléri a 8423 m³/nap mennyiséget, amely a talaj, talajvíz, rétegvizek elszennyeződését okozzák. Különösen a megye északi részén, ahol a vízbeszerzés kisebb talpmélységű rétegvizes kutakkal történik, komoly veszélyforrása a helyi vízbázisoknak.

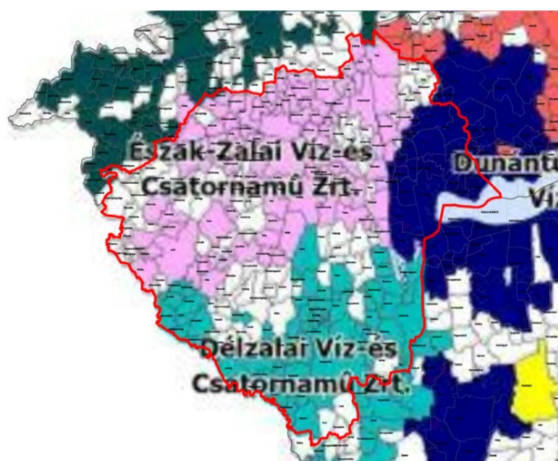

Szennyvíz okozta környezetterhelés (m^3/nap)

Forrás: 2017 január 1. KSH adatok alapján saját szerkesztés

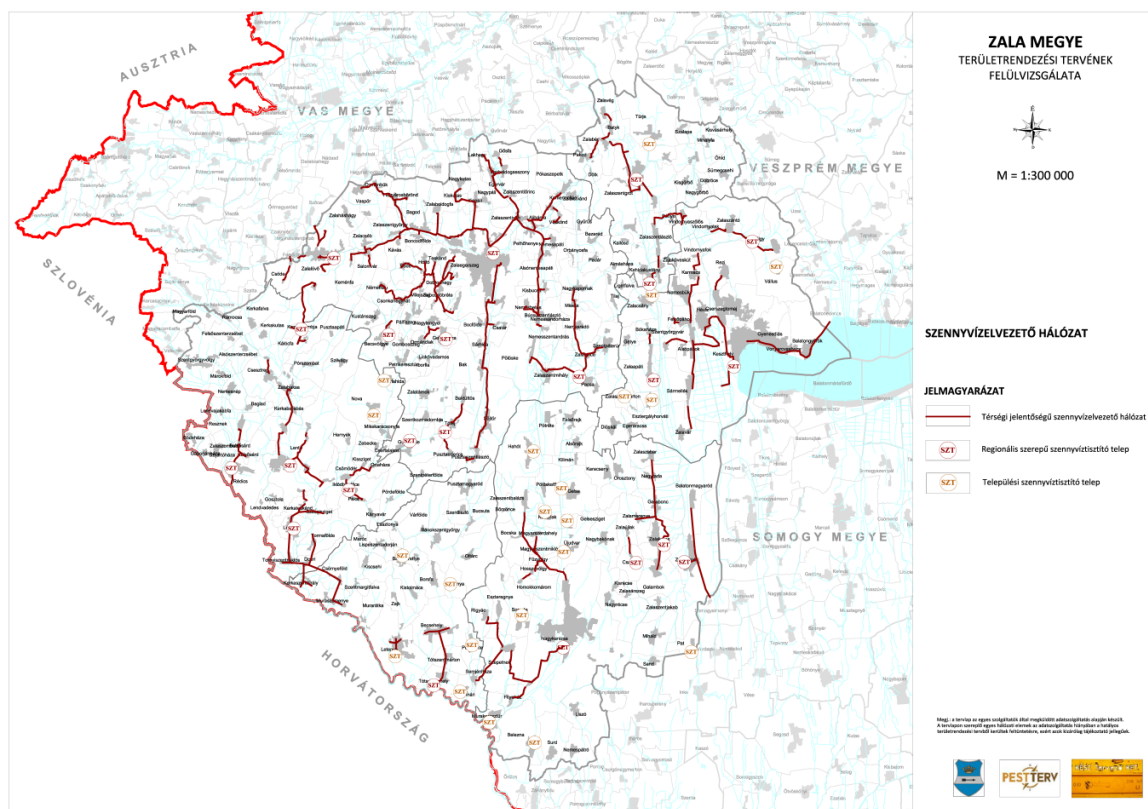
Ahogy azt a vizsgálatok feltárták a jelentősebb szennyezést nemcsak a talajba szikkasztott szennyvíz mennyisége okozza, hanem ezt tovább fokozza a szennyvíz szennyezettségének növekedése, azaz annak a minősége, mivel a házi szennyvíz (megnövekedett mosószerfogyasztás stb miatt) egyre magasabb nitrogén és foszfortartalmú. Ezek a szennyező anyagok a talajba és a talajvízbe jutva, nagyon veszélyeztetik elsődlegesen a felszín alatti, de a felszíni víztesteket is.

A vízellátáshoz hasonlóan Zala megyében a már csatornázott települések döntő hányadának szennyvíz elvezetését, kezelését, elhelyezését három szolgáltató biztosítja. Zala megye, döntő hányadán a Zalavíz Zrt (korábbi nevén az Észak-Zalai Vízmű és Csatornamű Zrt) és a Dél-Zalai Vízmű és Csatornamű Zrt biztosítja a vízi-közmű ellátást. A megye keleti szélén fekvő településeknek az ellátását a Dunántúli Regionális Vízmű (DRV) Zrt biztosítja.

Szennyvíz-szolgáltatók Magyarországon (kivágat) saját szerkesztés

Forrás: <https://www.budapestwatersummit.hu/>

Szennyvízelvezető hálózatok

Forrás: Szolgáltatói adatok, illetve a hatályos területrendezési terv alapján saját szerkesztés

A csatornázott településeken a szennyvízgyűjtő hálózat a szennyvizet részben helyi tisztítótelepre, részben regionális tisztítótelepre szállítja.

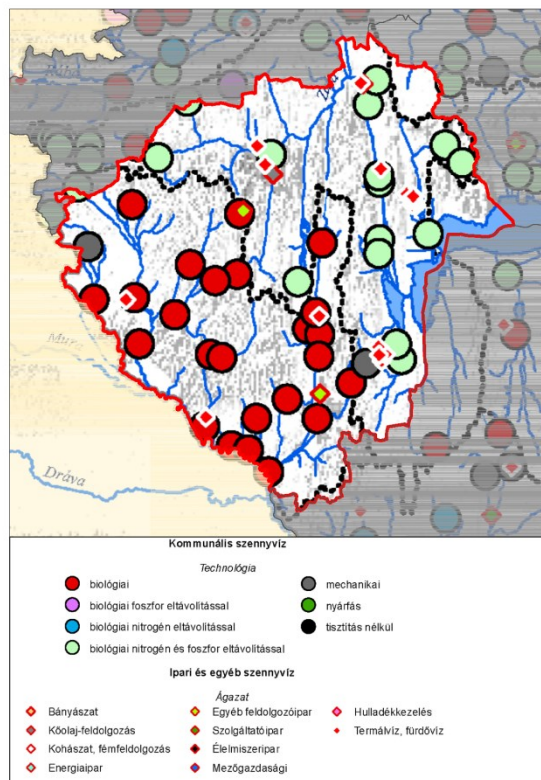
Telephely	Térségi szerepe	Kapacitása (m ³)
Barlahida	Települési	1400
Bázakerettye	Települési	37100
Becsvölgye	Regionális	14794
Belezná	Települési	17300
Csapi	Regionális	9800
Esztergályhorváti	Települési	7900
Gellénháza	Regionális	73500
Gelse	Települési	27560
Gelsesziget	Települési	4830
Gutorfölde	Regionális	24600
Hahót	Települési	25350
Kacorlak	Települési	5630
Kehidakustány	Regionális	114900
Keszthely	Regionális	4373800
Kozmadombja	Regionális	6330
Lenti	Regionális	377240
Letenye	Települési	159600
Lovászi	Regionális	143400
Molnári	Települési	39600
Murakeresztúr	Települési	79600
Nagykanizsa	Regionális	3296900
Nova	Települési	20000
Pacsa	Regionális	204720
Pat	Települési	nincs adat

Páka	Regionális	52000
Petrivente	Települési	7200
Rédics	Regionális	3800
Sormás	Települési	40700
Tófej	Regionális	33400
Tótszerdahely	Regionális	153600
Türje	Települési	30900
Újudvar	Települési	24300
Valkonya	Települési	1600
Vállus	Települési	5470
Várvölgy	Regionális	19500
Zalaapáti	Regionális	16000
Zalacsány	Települési	32600
Zalaegerszeg	Regionális	3571720
Zalakaros	Regionális	368900
Zalakomár	Regionális	82800
Zalalövő	Regionális	112900
Zalaszengrót	Regionális	259660
Zalaszentmárton	Települési	nincs adat

Zala megye területén üzemelő szennyvíztisztító telepek

Forrás: TESZIR adatok alapján saját szerkesztés

A meglévő csatornahálózat és szennyvíztisztító telepek elsősorban a kommunális szennyvizet gyűjtik össze és tisztítják. A nagyobb ipari üzemek saját ipari szennyvíztisztítóval rendelkeznek, melynek üzemeltetését is maguk végzik. A szennyvíztisztítás egyik végtermékének, a tisztított víznek a befogadói a vízfolyások. A másik végterméknek, a szennyvíziszapnak az elhelyezése jellemzően még ma is mezőgazdasági területen történik, de biomasszaként feldolgozva az energiatermelési hasznosítása növekvő tendenciájú.

Kommunális és ipari szennyvíz-bevezetések

Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat - 2015

Meg kell említeni, hogy vannak olyan beépítésre szánt és beépítésre nem szánt településrészek, amelyeknek jól és gazdaságosan működtethető közhálózati csatorna csatlakozását a nagy távolság, az ingatlan időszakos hasznosítása nem tenné lehetővé. Az elmúlt időszakban jelentős kutatások-fejlesztések alapján fejlesztették ki azokat a szakszerű szennyvízkezelő házi berendezéseket, amellyel a szennyvizet, természetesen, ha azt, egyéb helyi, természeti, hidrológiai, geológiai adottság nem akadályozza, lehet helyben a szennyvizet kezelni és elhelyezni. Természetesen ennek alkalmazását csak ott szabad megengedni, ahol azt, kockázatmentesen az állampolgárra lehet bízni és azt a helyi építési szabályzat megengedi. A vízbázisok védelme érdekében azt a kockázatot nem szabad felvállalni, amelynél a tisztított víz ellenőrzés nélkül, közvetlen talajba szikkadna. Csak olyan kisberendezés egyedi használata támogatható, ahol a tisztított szennyvíz befogadója élővíz és így a tisztítás minősége bármikor ellenőrizhető.

A közelmúltban megtorpant a megye csatornázásának, szennyvízkezelésének fejlesztése, pedig a környezetterhelés csökkentése kiemelt feladata a megyének. 2000-2010 között 52 %-ról 70 %-ra növekedett a csatornázottság aránya, 2010-2018 között a fejlesztés mindössze 7 % volt. A környezetterhelés csökkentése a közcsatornás szennyvízelvezetésének arányának a növelését teszi szükségessé. Az adatszolgáltatás során rendelkezésre bocsátott információk is megerősítik, hogy fejlesztési tervek és azok megvalósítása folyamatban van.

Zalavíz Zrt. szolgáltatási területén elfogadott valamint további igényként bejelentett EU támogatásból megvalósítandó és tervezett projektekről (Szennyvíz ágazat területén ÉFK-ban (Éves Fejlesztési Keret) elfogadott és nevesített projektek (Építtető, beruházó minden esetben az érintett Önkormányzat(ok):

1.) Lenti és térsége KEHOP szennyvíz projekt:

Lenti projekt érintett települései: Lenti, Rédics, Külsősárd, Belsőárd, Resznek, Szilvág, Pórszombat. Műszaki tartalom: Lenti szennyvíztelep felújítása, fejlesztése, Lenti városban csatorna rekonstrukció, Rédics és társtelepülései valamint Szilvág és Pórszombat csatlakoztatása Lenti központi szennyvíztelepre. Két utóbbi településen a teljes csatornahálózat kiépül. Rédics településen üzemelő jelenlegi szennyvíztelep megszűnik. Projekt megvalósítási szakaszban van. (Lenti fejlesztés kerete nettó 2,1 milliárd Ft. Befejezési határidő: 2020. december hó.)

2.) Zalalövő KEHOP szennyvíz projekt:

Projekt nevesített települése Zalalövő város. Műszaki tartalom: Zalalövő szennyvíztelep felújítása, fejlesztése, illetve városban új csatorna bekötések és rekonstrukció fog megvalósulni. Projekt megvalósítási szakaszban van. (Zalalövő fejlesztés kerete nettó 715 millió Ft Befejezési határidő: 2020. december hó.)

3.) Gellénháza KEHOP szennyvíz projekt:

Projektben Gellénháza település van nevesítve. Műszaki tartalom: meglévő telep felújítása és fejlesztése áll középpontban rekonstrukciós munka elvégzése mellett. (Projekt előkészítési szakaszban van. Gellénháza fejlesztés kerete nettó 420 millió Ft. Befejezési határidő: 2020. év I. félév.)

4.) Kányavár VP (Vidékfejlesztési Program) szennyvíz projekt:

Műszaki tartalom: települési csatornahálózat kiépítése, önálló természetközeli technológiával üzemelő szennyvíztisztító megépítésével. Projekt előkészítési szakaszban van. (Kányavár fejlesztés kerete nettó 168 millió Ft. Befejezési határidő: 2020. március hó.)

Szennyvíz ágazat területén további KEHOP konstrukcióban megvalósítandó tervezett projektekre tett igénybejelentések

5. Óhid és térségeszennyvízelvezetési és kezelési projekt:

Tervezett projektben résztvevő települések: Óhid, Kisgörbő, Nagyörbő, Döbröce, Sümegcsehi, Szalapa, Mihályfa, Kisvásárhely. Műszaki tartalom: nyolc település csatornázása, melyek az új építésű Óhid központú szennyvíztelepre történnek bevezetésre.

6.) Zalaszentgrót és térsége szennyvízelvezetési és kezelési projekt:

Tervezett projektben résztvevő települések: Zalaszentgrót, Tekenye, Túrje. Műszaki tartalom: Zalaszentgrót szennyvíz telep felújítási és fejlesztési munkái, Tekenye, Zalakoppány és Zalaszentgrót hiányzó utáinak csatornázása valamint Túrje település csatlakozása Zalaszentgrót városi szennyvíztelepre. Túrje szennyvíztelep fejlesztést követően megszüntetésre kerül. (Igényelt költségkeret nettó 1,1 milliárd Ft.)

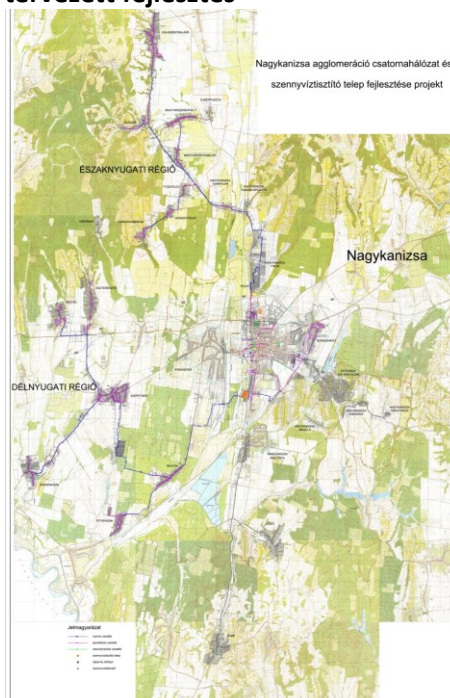
7.) Dióskál-Egeraracsa szennyvízelvezetési projekt:

Tervezett projektben résztvevő települések: Pacsa, Dióskál, Egeraracsa Műszaki tartalom: Dióskál és Egeraracsa települések csatornázása és szennyvizek bejuttatása fogadó Pacsa városi szennyvíztelepre. (Igényelt költségkeret nettó 971 millió Ft.)

8.) Zalaháshágy szennyvízelvezetési projekt:

Tervezett projektben résztvevő települések: Zalalövő, Zalaháshágy Műszaki tartalom: Zalaháshágy település teljes körű csatornázása és a keletkező szennyvizek bejuttatása Zalalövő városi szennyvíztelepre. (Igényelt költségkeret: nettó 474 millió Ft.)

9.) Dél-Zalai Vízmű területén tervezett fejlesztés

Nagykanizsa agglomeráció csatornahálózat és szennyvíztisztító telep fejlesztése projekt

4.5. Épített környezeti és a kulturális örökségi értékek (építészeti örökség, régészeti örökség, műemléki értékek, emlékhelyek)

Zala megye kulturális öröksége, a települések építészeti képe kiemelkedő jelentőségű a megye területrendezési terve készítése szempontjából. A kulturális örökség legfontosabb elemeinek számbavétele megtörtént a hatályos megyei tervet megalapozó vizsgálatok kidolgozásának részeként. E vizsgálati megállapítások ma is helytállóak és felhasználásra kerültek a megyei területrendezési terv módosításához.

A kulturális örökség számbavétele, területei figyelembevétel a tervezés során annál inkább indokolt, mivel Zala megye járásai és települései - *más megyéknél is erőteljesebb mértékben* - kívánnak építeni a helyi értékekre, a turizmus a szabadidő-gazdaság fejlesztésére. Ebből a szempontból is - *természeti adottságok, táji értékek mellett* - meghatározó jelentőségű a kulturális örökség, az épített környezet. A történeti keretbe ágyazott értékelés a megyei identitás alakítása szempontjából is fontos.

4.5.1. Föld alatti építészeti emlékek (régészeti emlékek)

Legkorábbi látványos épített emlékeink a késő neolitikum kora rézkori időszakából vannak. Árkokkal körülvett, erődített falutelepülések feltárására került sor a megye déli felében az M7-es autópálya feltárása során. Ezek közül a legfontosabbak:

- Becsehely-Újkúti-dűlő
- Sormás-Török-földek
- Sormás-Mántai-dűlő.

A felszínen látható emléanyagban az első jelentős (és látványos) emlékek a bronzkori földvárak. A hajdani faszerkezetbe foglalt kő vagy földkitöltésű falak mára lankás sáncra szelídültek. Néhol ma is mindenki számára egyértelmű a megjelenésük, másutt csak az avatott szem veszi észre őket.

Ilyen erődítmény van:

- Zalaszentiván-Kisfaludi-hegyen: A meredek oldalú hegy két járható oldalát zárja két föld-fa építésű sánc.
- Oltárc-Márki-hegyen: A magaslat egész területét körbeveszi a sánc, melynek jelentős része megsemmisült.
- Zalaszentő-Tátika hegyen: A középkori vár alatti vulkáni platót övezi a sánc.
- Várvölgy-Kisláz-hegyen: A kőbánya Magyarország egyik legnagyobb erődített településének maradványait jórészt megsemmisítette, csak a déli oldal ép.
- Rezi földvár.

A másik nagyon látványos emlékcsoportot a rómaiak hagyták ránk. Az időszámításunk kezdete utáni évszázadokban a Zala mentét is birtokló birodalom a folyó és a térség nevét átörököltette a mának.

- Salla: a római kori város a mai Zalalövő helyén, a folyó átkelőjében volt, ott ahol az Adriától a Baltikumra vezető főútvonal, a Borostyánút keresztezte a Zalát. A város és az út jelentős maradványai romkert formájában láthatók.
- Balatongyörök és Hévíz: Ma a megyében csak ez a kettő látható abból a számos uradalmi központból, melyeket villagazdaságként szoktunk emlegetni.
- Alsórajk: A rendkívül fontos mozaikos villaépület maradványai sajnos visszatemetésre kerültek.
- Nagykanizsa-Inkey-kápolna: Az itt feltárt római villa maradványai visszatemetésre kerültek, az ugyanitt talált ókeresztény sírkápolna maradványainak bemutatása folyamatban van.
- Keszthely-Fenekpusztai erőd: A késő római idők egyik legimpozánsabb magyarországi emlékéből sajnos csak nagyon kevés van bemutatva. A 392x348 méteres erőd négy kapujából a déli, a hatalmas gabonatarló, a horreum, s a későbbi keresztény templomként is szerepet kapó bazilika falmaradványai azok, melyek láthatók.
- Rezi: római kori villa és fürdőház.

A magyar honfoglalás előtti időkben a megye területe a Frank Birodalom határtartományához tartozott. Ennek központja a Zala folyó Balatonba torkollása előtti mocsár világában, egy jól védhető szárazulaton volt.

- Zalavár-Vársziget: Az itt előkerült építészeti emlékek a 9. század európai egyházi építészetét reprezentálják. A Kárpát-medencében egyedülálló a szentélykörüljárás, kápolnakoszorús Szent Adorján benedekrendi apátság.
- Récéskúti-sziget: A dalmát emlékanyaghoz kapcsolódó, kívül egyenes záródású, belül három félköríves apszisú templom.

A honfoglalásunkat követő időszakban a keletről érkezett pásztorkodó, s csak részben földműves életmódot folytató népünknek egy évszázad sem kellett ahhoz, hogy eldöntse, az európai kultúrkörhöz, annak is nyugati ágához kíván csatlakozni. A keresztény világhoz való csatlakozás első emlékei az egyházi épületek voltak, melyek között a nyugati egyház mellett a keleti egyház emelt szakrális épületeket. A 10. század közepe után elindult folyamatból keleti emlékek előkerülésével is számolhatunk, hiszen Bulcsú, annak a törzsnek a feje, mely Zalát is uralta, Bizáncban vette fel a keresztséget. Első ismert emlékeink az 1000 körüli időszakból származnak.

- Zalavári apátság maradványai: Szent István 1019-ben alapított benedekrendi apátságot az egykori frank központ romokban heverő épületei helyén, Zalaváron. Az új egyházi központ a romos Szűz Mária templom felhasználásával készült, nevét azonban a korábban is létezett Szent Adorján kolostor templomától örökölte.
- Zalaszentiván-Kisfaludi hegy: Ugyancsak ennek a korszaknak látványos és megmaradt emléke a bronzkori földvár területén épült erődtámasz, mely a határvédelem, a gyepű belső vonalát őrizte.

4.5.2. Zala megye építészeti képe

Az építészeti kép alakulása - *mint mindenütt* - folyamatosan követte a mindenkori stílusirányzatokat, s meghatározóan függött a gazdaság állapotától. Az összképtől való különbözőségét a helyi társadalmi viszonyok, gazdaság helyi sajátosságai határozták meg.

Emellett a megye építészeti képének alakításában a történeti események és a háborús időszakok is jelentős szerepet játszottak, a 16-18. században meghatározták annak alakulását. A középkori, nagyjából egyenletes fejlődés a maradandó épületek tekintetében eléggé egyenletes megoszlást mutat. A késő románkori időszakának kis templomai az aprófalvas vidéken nem követeltek újabakat, nagyobbakat s meghatározóan megmaradtak. Ezt a képet viszont a török háborúk pusztítása a megye déli felében átrajzolta, itt ezek az egyházi épületek jórészt elpusztultak.

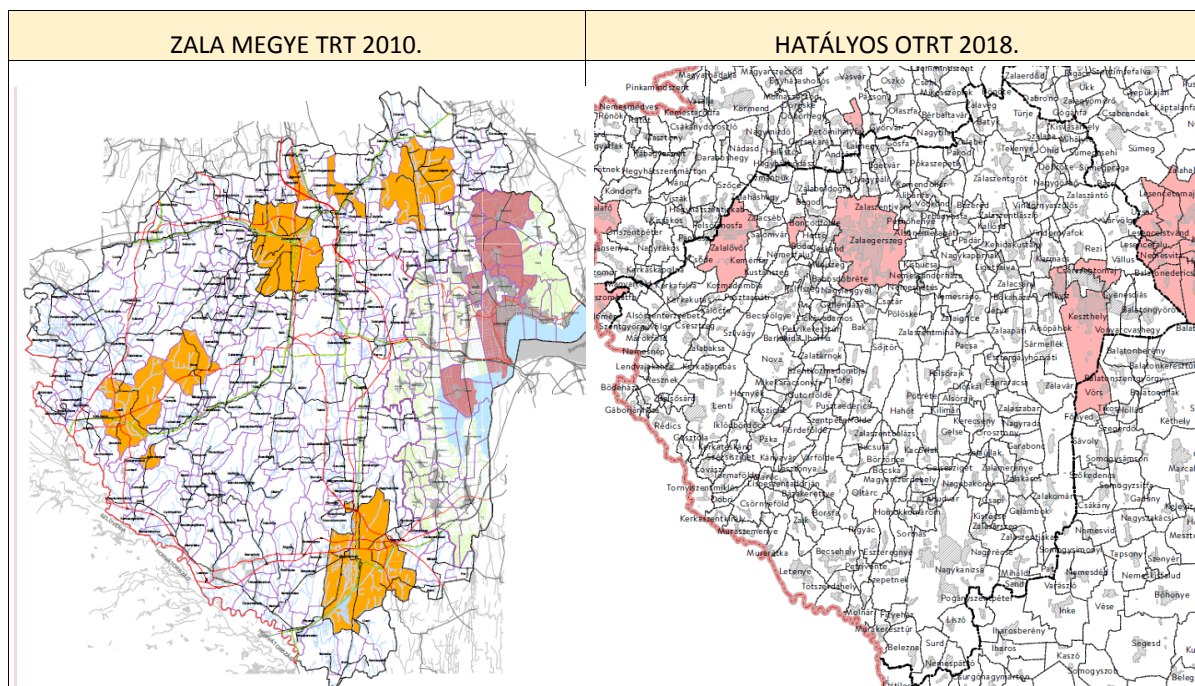
Így a gótika elsősorban a fejlődő településeken, mezővárosokban, uradalmi központokban és piacos falvakban jelentkezik, s itt is az északi részekben maradt ránk.

A zalai falvak építészeti képét máig hatóan a 18. században emelt barokk templomok (kastélyok, kúriák) uralják. Ugyanez a stílus erősen jelen van a nagyobb városaink magjában is, melyet azért ennél dominánsabban ural a 19-20. század fordulóján lejátszódott nagy gazdasági fellendülésből táplálkozó eklektika.

A változatos, a mindenkori igényeket kielégítő képbe a 20. század közepe után nyomultak be az erőltetett lakótelep-építések, s a városkép jellegét figyelmen kívül hagyó funkcionális épületek. Szerencsés módon azonban ez a folyamat Zalában mérsékelt maradt, s tradicionális építészeti értékeink zöme megmaradt a jövő számára.

4.6. Világörökségi és világörökségi várományos értékek

A *világörökségi és világörökségi várományos értékek* meghatározása önálló országos szintű övezetként került bevezetésre a területi tervezésben. Az övezetbe tartozó területeket települési közigazgatási határos pontossággal határolták le az OTTrT készítői. A 2010-ben készült megyeterven ez még nem szerepel, örökségvédelmi szempontból egy ezt megelőző állapot került rögzítésre a „történeti települési terület” övezetének keretében. A 2 övezet nem mutatott jelentős átfedéseket:

A világörökségi és világörökségi várományos területek közé az OTrT lehatárolás a megye táji-természeti- művi- és kulturális értékekben gazdag 4 települését sorolta, várományos területként - amelyek: Zalalövő, Kávás, Csesztreg, valamint Hévíz, a BKÜK területén/. Az övezet nem összefüggő a megye területén, az érintett települések szigetszerűen helyezkednek el.

Ehhez a témakörhöz kapcsolódik a megyeterv fent említett „történeti települési terület övezetének” lehatárolása, ami a mai metodikából már kikerült, de információtartalma miatt érdemes az említésre. Az alábbi övezeti lapon lehatárolt települési kör nem mutat érdemi átfedést az OTrT világörökség várományosi javaslatával, egy települést leszámítva.

Az érintett települések:

- az OTrT világörökség várományosi javaslatával átfedésben (1): Hévíz (a BKÜK területén),
- továbbiak: a megye északi részén 4: Zalaegerszeg, Zalaszentgrót, Egervár, Kemendollár; a megye délnyugati részén 3: Lenti, Nova, Szécsisziget; és a megye déli részén: Nagykanizsa. (összesen: 8, + 5 további település a BKÜK területén, mindösszesen 14 település).

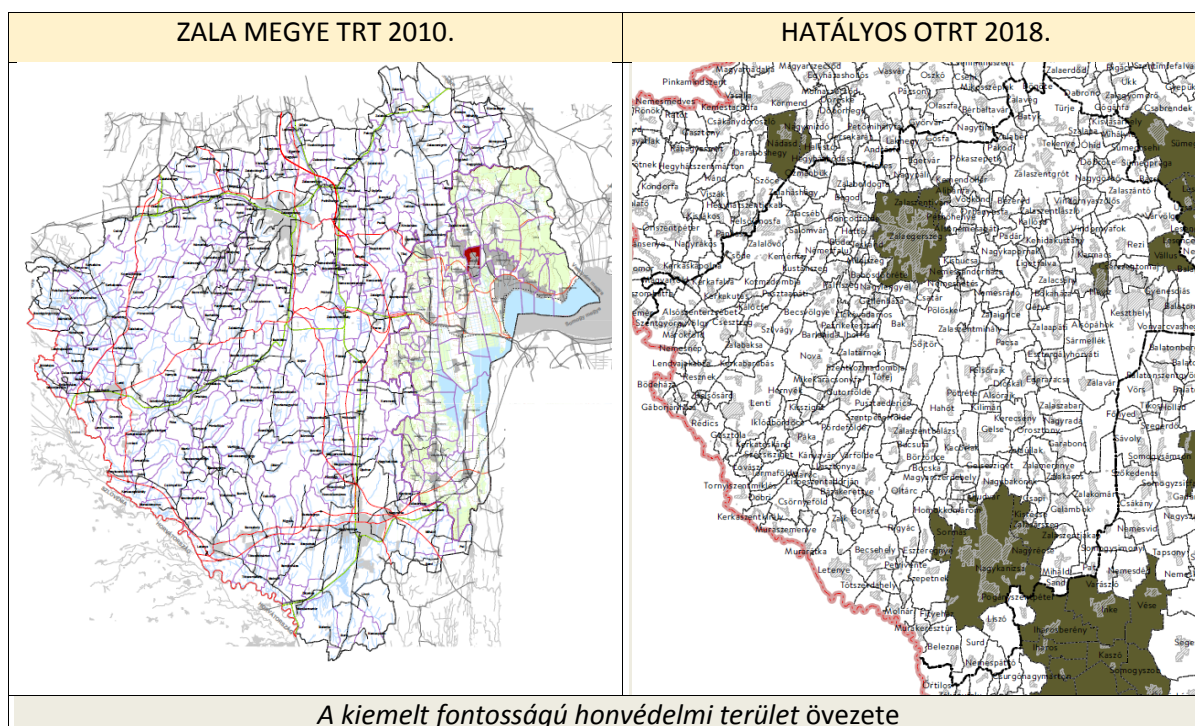
A kétféle lehatárolás szempontrendszerének érdemi eltérését jelzi a két övezet átfedésének csekély mértéke. A „történeti települések” közé bekerült BKÜK-n kívüli megyei települések közül egy sem szerepel a világörökségi listán; és viszont: a világörökségi övezetbe sorolt 3 települést nem tartalmazta „történeti települések” listája.

A 2019-es tervmódosításhoz kapott adatszolgáltatás szerint Zala megyében Világörökségi terület nem található. A Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály adatszolgáltatása szerint a világörökségi várományos területek a Balaton-felvidék kultúrtájhoz, illetve a Magyarországi tájházak hálózatahoz tartozó településekből tevődnek össze. A Balaton-felvidéki kultúrtáj kívül esik a Zala megyei területrendezési területi hatályán. Így a tájházhálózathoz tartozó települések alkotják a világörökségvárományos területek övezetét. Az érintett települések:

- Csesztreg
- Kávás
- Zalaegerszeg
- Zalalövő

4.7. Honvédelem

A honvédelmi övezetek meghatározás *településhatáros* pontossággal történt. Az OTrT-ben kijelölt *kiemelt fontosságú honvédelmi területek* mellett megyei övezetként elvileg megjelenhetett a *honvédelmi területek* övezete is. A valós terület szerinti lehatárolás minimális lefedettséget eredményez a megyében: a Zm.TrT csak *Zalaszentiván* igazgatási területén jelölt ki *kiemelt fontosságú honvédelmi övezet területet*. A megye térszerkezeti tervén az övezet által érintett terület térségi besorolása erdőgazdasági térség. (A másik, megyeterven jelzett település *Hévíz*, amely a BKÜK területén fekszik.)

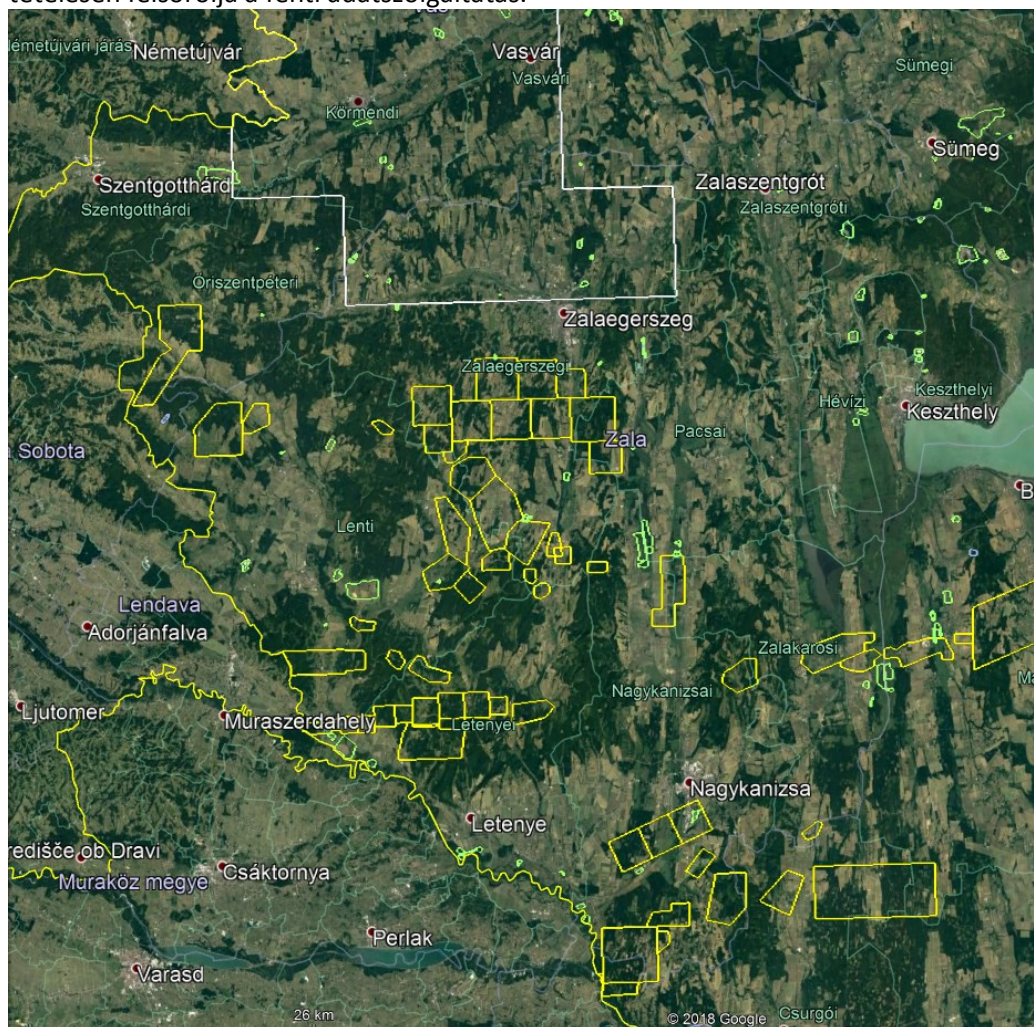
A HM jelen termódosításhoz nyújtott adatszolgáltatása felhívja a figyelmet, hogy a megye igazgatási területén az „OTrT 12.§ (2) bek. h) pont hatálya alá tartozó honvédelmi terület övezetével érintett települések: Hévíz, Nagykanizsa, Nagyrécse, Sormás, Vállus, Zalaegerszeg és Zalaszentiván”. (Ezek közül az övezeti tervlapokon csak az első és az utolsó település szerepel; Hévíz és Vállus a BKÜK területén fekszik.)

Magyarországon a rendszerváltozást követően, a geopolitikai helyzet, a szövetségi rendszer megváltozása következtében a rendszerváltás óta eltelt évtizedek alatt országos szinten csökkent a honvédelem céljára igénybe vett területek kiterjedése, a Magyar Honvédség számos korábban általa használt (kezelt) területtől vált meg. A kezelésében maradt területekre azonban továbbra is érvényesítendő a hatályos jogszabályokban foglalt előírások. A HM 2018. ápr. 19-én kelt előzetes adatszolgáltatásában, valamint 2019-ben megismételt adatszolgáltatásában erre felhívja a figyelmet és szövegjavaslatot is megfogalmaz a terv irányelveinek és ajánlásainak honvédelmi bekezdéséhez.

4.8. Ásványvagyon

A geológiai fejlődésment következtében Zala megyében korlátozott az ásványvagyon előfordulások köre és területe, ásványérc és szénvagyon nem halmozódott fel a területen. A geológiai fejlődésment jellegzetességei, a megye területén előforduló képződmények jellegzetességei és kora a fellelhető ásványkincsek körét is meghatározzák. A megye területén előforduló ásványkincsek két nagy csoportját a **szénhidrogének** és a különböző **építőipari nyersanyagok** alkotják. A harmadidőszaki képződmények *országos jelentőségű szénhidrogén készleteket* tárolnak. A Baranya megyei KH Bányászati Oszt. tervhez nyújtott adatszolgáltatása erre nem terjed ki, ezért az interneten elérhető országos adatbázis alapján szemléltetjük a legfontosabb előfordulások elhelyezkedését a megyében.

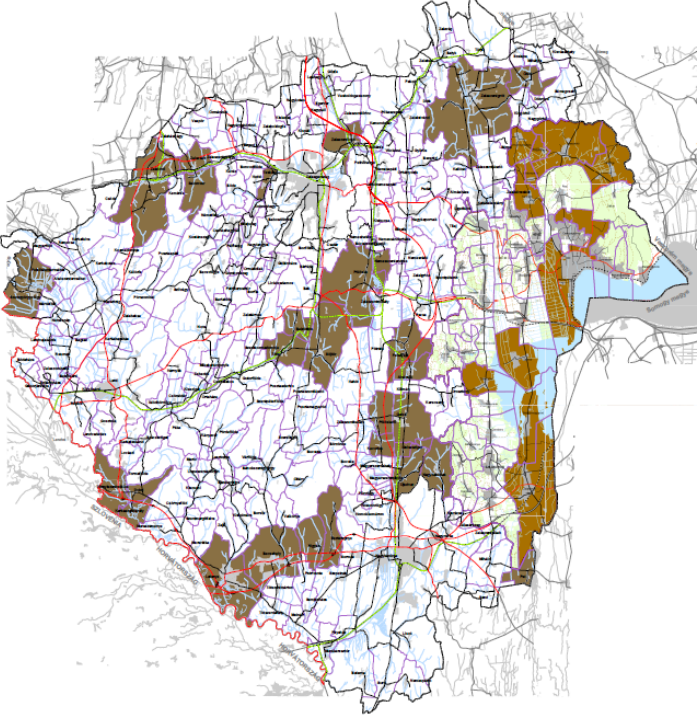
Az fotó-ábrán a fehér kontúr *szénhidrogén (koncesszió)*, a sárga kontúr *szénhidrogén (kőolaj, földgáz) bányatelek* lehatárolásokat; a zöld kontúr egyéb, *külszíni kitermeléssel kinyerhető építőipari (agyag, kő, kavics, homok)* illetve *tőzeg (és lápföld, lápmész) bányatelek* lehatárolásokat jelzi. Ez utóbbiakat tételesen felsorolja a fenti adatszolgáltatás.

A Baranya Megyei Kormányhivatal Bányászati Osztály adatszolgáltatása a fentiekén túl tartalmazza az Országos Ásványvagyon nyilvántartásban szereplő *megkutatott építőipari és tőzeges (lápi) nyersanyaglelőhelyeket* is. A megye kitermelésre érdemes *fémes ásványokkal (érclelőhelyekkel)*, valamint *szénvagyonnal* nem rendelkezik.

Sajátos, országhatáron is túlnyúló jelentőségű természeti erőforrást jelent a megye **termál- és gyógyvíz készlete**, és az erre alapozott nagy hírű fürdők. A megye DNy-i és ÉK-i részén magas hőmérsékletű hévizek feltárására van lehetőség. Ezekből a hévíztároló kőzetekből kerültek felszínre (többnyire a szénhidrogén kutatás „melléktermékeként”) Bázakerettye, Gelse, Lenti, Letenye, Pusztaszentlászló, Zalaegerszeg, Zalaszentgrót, valamint a BKÜK területén Zalakaros, Kehidakustány, gyógy- illetve termálvizei (az ugyancsak a BKÜK területére eső világhírű Hévízi gyógyvíz más geológiai adottságoknak köszönhető).

Az *ásványvagyon védelmi területek övezete* országos szinten nincs lehatárolva, ezt az OTTrT a kiemelt térségi és a megyei területrendezési tervek hatáskörébe utalja.

ZALA MEGYE TRT 2010.	HATÁLYOS OTRT 2013.
	<p>Az övezet nem került lehatárolásra az OTTrT-ben</p>

A Zala megyei TrT fenti övezeti lapja az ásványvagyon készlettel rendelkező települések közigazgatási határos meghatározását tartalmazza, vonatkozó szöveges előírásai közt védelmi és korlátozó előírásokat és ajánlásokat fogalmaz meg. Az érintett területek közül néhány *települési vagy építmények által igénybevett térségként* van lehatárolva a TSZT-n, de a többség beleolvad a közelükben uralkodó területfelhasználásba, jellemzően a *mezőgazdasági vagy a vegyes térségbe*.

4.9. Hulladékgazdálkodás

A tervelőzmény készítését megelőzően elkészültek az Országos Hulladékgazdálkodási Tervre alapozva az ország 7 régiójának Területi Hulladékgazdálkodási Tervei, melyekből Zala megyére a „*Nyugat-Balaton és Zala-völgye Hulladékgazdálkodási Program*” vonatkozik. A *kommunális hulladékártalmatlanítás*, lerakás létesítményeinek az utóbbi évtizedben az EU normáknak szerinti szigorúbb szabályoknak kellett megfelelniük. ezen követelmények szerint épült ki a megyében is a hulladék kezelő létesítmények rendszere, beleértve a regionális hulladékfogadó - lerakó bázistelepeket (Zalabér, Zalaegerszeg, Nagykanizsa, Lenti) és a kistérségi komposztáló telepeket is. A

létesítmények környezetvédelmi szempontból megfelelő kialakítással rendelkeznek és az előírásoknak megfelelően üzemelnek.

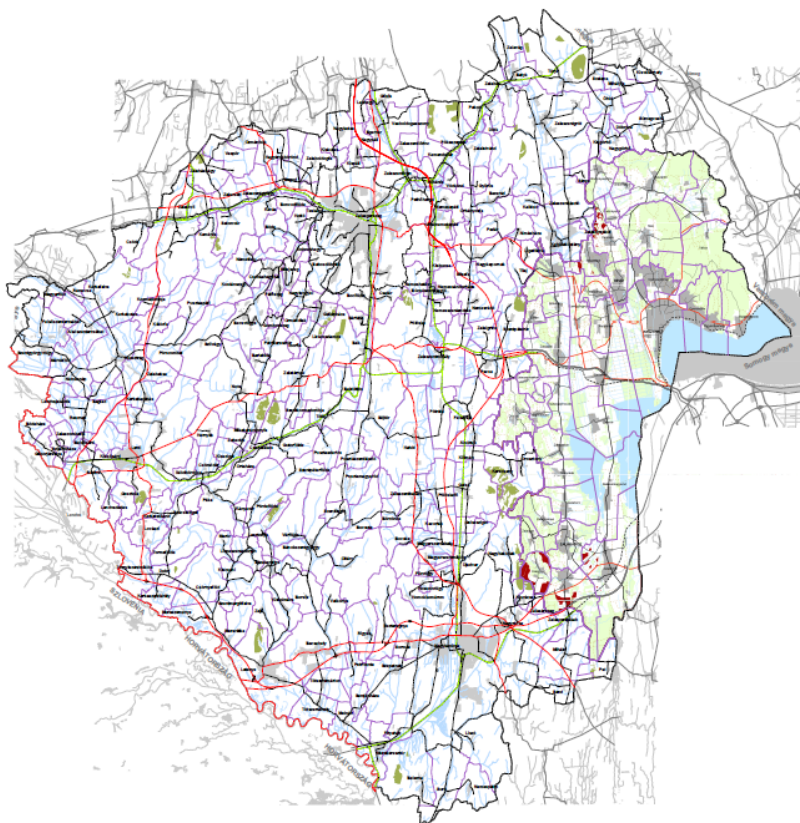
A regionális hulladékgazdálkodási létesítmények, telephelyek a megye térszerkezeti tervén az „építmények által igénybevett térség” vagy a települési részeként jelenhetnek meg. A felhagyott hulladékgazdálkodási létesítmények (rekultivált) területe a mező- vagy erdőgazdasági, illetve a vegyes térségbe sorolt.

A kommunális hulladék ártalmatlanítás feladatköréhez tartozik a szelektív gyűjtés rendszer fokozatos kiterjesztése is. A korábban (papír, műanyag, üveggyűjtésre) alkalmazott gyűjtőszigetes rendszerrel szemben jobban működik a házhoz menő szelektív hulladékgyűjtés. Ennek megoldása ugyan nem területrendezési feladat, de környezetvédelmi szempontból fontos.

A témakör területrendezési - településrendezési vonatkozása a bázistelep, illetve a kistérségi - járási telephelyek elhelyezésében van, sajátosságaik - területi kiterjedésük, a tevékenység és annak környezeti hatásai - miatt ugyanis indokolt lehet ezek speciális térségtípusba vagy övezetbe való besorolása, szabályozása. Ez elsősorban településrendezési szinten valósul meg. Az EU-s szabályozás, kötelezettségvállalás, a követelményeknek való megfelelés miatt a régebbi települési hulladéklerakókat le kellett zárni, területüket rekultiválni kellett. Ezek területe - a rekultivációs újrashasznosítási célnak és fekvésüknek megfelelően beolvadt a mezőgazdasági vagy az erdő térségbe, ritkábban a települési térségbe.

A megye területén lévő dögterek és dögkutak lezárását és rekultivációját követően az elhullott állatokat a gyűjtőkonténerekből szállítják el ártalmatlanításra (az állati tetemek a jelenlegi besorolás szerint nem tartoznak a „veszélyes hulladék” kategóriába). A Zalatárnoki *veszélyeshulladék* lerakó a szénhidrogénbányászathoz kapcsolódó fűrészi iszapot fogad, megfelelően ellenőrzött körülmények között. Nagykanizsán veszélyeshulladék égetőmű üzemel. A fenti, környezetvédelmi szempontból kiemelten fontos feladatokat eredményesen oldotta meg a megye, ezeknek a továbbiakban nincs területrendezési vonzata.

Önálló övezetként nem jelennek meg a hulladékgazdálkodás területei. A korábban alkalmazott *„térségi hulladéklerakóhely kijelöléséhez ki vizsgálat alá vonható terület övezete”* a tervelőzményben azonban még szerepelt. Az övezetbe a megyei területrendezési tervben kijelölhető azon területek tartoztak, amelyek a védendő területfelhasználású területeken (erdők, kiváló termőhelyi adottságú szántók) és a térségi védelmi övezeteken kívüliek. A vizsgálat alá vonható terület övezetben új térségi hulladéklerakó hely csak külön jogszabályokban meghatározott területalkalmassági vizsgálatok (környezeti hatásvizsgálatok - előzetes-, részletes környezeti tanulmány), valamint az országos-, a regionális, esetleg az előbbiekkal összhangban készítendő megyei hulladékgazdálkodási tervek alapján helyezhetők el.

(Zm.TrT. 2010.)

A megyeterv *területalkalmassági típusú övezetének* lehatárolása a mai metodikából már kikerült, de információtartalma miatt érdemes az említésre. A fenti övezeti lapon lehatárolt felületek figyelembe vehetők (persze az elengedhetetlen aktualizálást követően) nem csak hulladéklerakók, de más, jelentősebb védőterületet igénylő létesítménynek telepítésének helykijelölése során is. A folyékony kommunális hulladék probléma kezelése ugyancsak nem a területrendezési tervezés feladata, de környezetvédelmi szempontból jelentős feladat. Ennek megoldása megindult az elmúlt évtizedben, a térségi és komplex szennyvízelvezető és -tisztító művel gazdaságosan el nem látható települések egyedi szennyvízkezelési programjának megvalósításával. A megye aprófalvas településrendszere és domborzati, vízrajzi adottságai miatt ennek kiemelt jelentősége van, mivel itt a regionális nagyrendszerek kiépítése kevésbé gazdaságos.

4.10. Természeti és környezeti kockázatok

A települési környezet minőségét alapvetően meghatározza a település természeti elemeinek állapota: a földfelszín, a levegő és a víz tisztasága, a települések szerkezete, higiéniája, biztonsága, a kockázatminimalizálás feltételeinek biztosítottasága. A témakörbe számos objektív és szubjektív elem besorolható, melyek közül a területrendezési tervi metodika csak néhány fontosabb témacsoportot ragad ki, amelyekkel övezeti szinten is foglalkozik. Ezek közé sorolhatók:

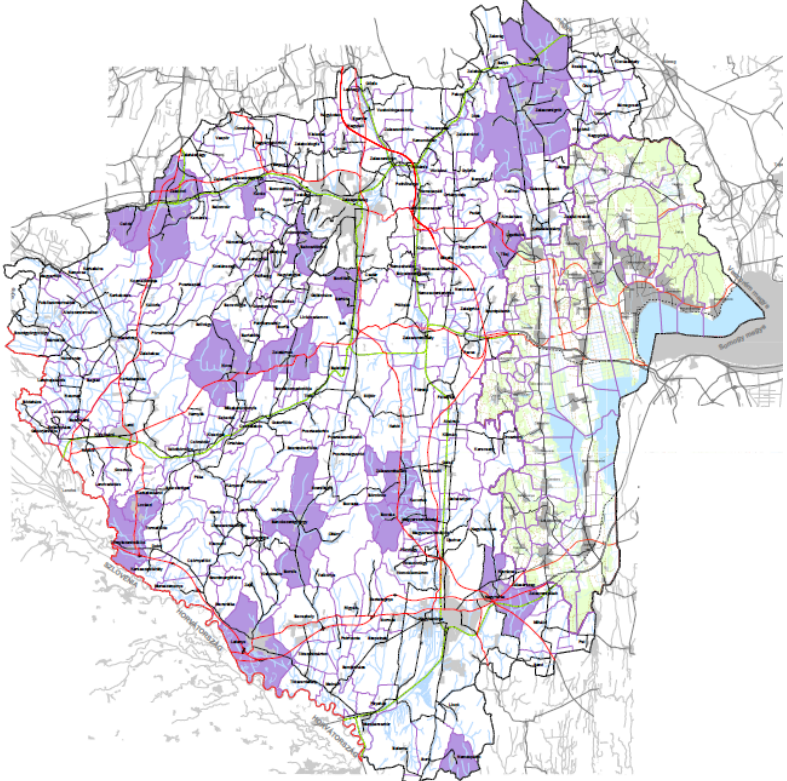
- az árvízvédelem,
- a belvízveszély,
- a vizek szennyezés elleni védelme
- és részben a termőföld védelem is,
- továbbá földtani veszélyforrások által érintett területek.

A fentiek közül itt a *földtani veszélyforrások* övezetének áttekintése indokolt, mivel a *vízgazdálkodáshoz - vízvédelemhez kapcsolódó övezetek* más fejezetben is elemzésre kerülnek. A

földtani veszélyforrások övezetébe sorolt települések elszórtnan helyezkednek el, a megye szinte minden járását érintik, kisebb-nagyobb mértékben.: Az érintett települések száma az összeshez képest nem jelentős, de megközelíti a megyei településszám 1/10-ét. Az övezetbe sorolt települési közigazgatási területek: Babosdöbréte, Bánokszentgyörgy, Bocföldre, Bocska, Borsfa, Csöde, Kávás, Letenye, Ligetfalva, Lovászi, Magyarszerdahely, Nagyrécsce, Nemespátró, Nova, Sárhida, Tilaj, Tornyiszentmiklós, Túrje, Zalalövő, Zalaszentbalázs, Zalaszentgrót és Zalatárnok, - összesen 22 település. Az érintett települések döntő többsége dombvidéki területen fekszik.

A *természeti és környezeti kockázatok* a fentiekén túl nyilvánvalóan magában foglalja az *ár- és belvízvédelem, földrengésveszély, egyéb katasztrófavédelmi beavatkozási területek* témaköreit is, ezek azonban a területrendezési tervek tematikájában részben az ágazatoknál kerülnek elemzésre (pl. a vízügynél részben az *ár- és belvízvédelem, mint a „erózióveszélyes területek övezete”*); másrészt nem jelennek meg sem térszerkezeti sem övezeti szinten, *a településrendezés hatáskörébe utalva* a szakterületeket (a 314/2012.(XI.8.) Kr. alapján), pl. a *földrengésveszély, tűz- és robbanásveszély és egyéb biztonsági tényezők* tekintetében.

A megyei TrT alábbi övezeti tervlapjáról leolvasható, hogy az övezeti besorolás nem a megye meghatározott részét érinti összefüggő felületként, hanem szórtan, összesen 13 kisebb - nagyobb, 1-3 települést magában foglaló foltban:

ZALA MEGYE TRT 2010.	OTRT 2018
	<p>(Az OTrt nem tartalmaz ilyen övezetet)</p>

A földtani veszélyforrás övezetének felülvizsgálatához is szolgáltatott adatot a Baranya Megyei Kormányhivatal Bányászati Osztálya, ennek alapján az érintett települések listája kiegészül, újabb 168 településsel. Az összes érintett települések száma ezekkel 190-re nő, ami a megyei településszám többsége, közel ¾-e. A 190 településből 27 több szempontból is veszélyeztetett.

4.11. Éghajlatváltozás területi vonatkozásai

Zala megye éghajlatában a kontinentális hatások az országos átlagnál kisebb mértékben jutnak érvényre, leszámítva a megye síkvidékibb, délebbi - délkeleti tájait. A nyugati határszéli területek és a dombvidékek összességükben is kiegyenlítettebb klímaadottságokkal rendelkeznek. Ezek a különbségek a besugárzási viszonyok, a hőmérsékleti kép, a csapadékviszonyok és a vízháztartás tekintetében egyaránt megmutatkoznak.

Az agrotechnikai szempontból kedvezőbb síkvidéki - halomvidéki jellemzőkkel bíró déli térség inszolációs mutatói kissé magasabb értékeket mutatnak (napfénytartam: 1900 ó/év körül), amely megye más területein, a délies kitettségű domboldalakon, a történetileg kialakult borvidékek szőlőtermő helyein kissé meghaladják. A megyében a csapadék területi eloszlása is számottevő különbséget mutat. A meleg, szárazabb klímájú részek 700 mm körüli éves csapadék összeggel rendelkeznek, itt az ariditási index: ~0,92-0,98 közötti. Ezzel szemben a nyugati határszállán az éves csapadék összeg 800 mm fölött van, az ariditási érték is ennek megfelelően kedvezőbb. A hőmérsékleti viszonyok megyén belüli alakulására a domborzati adottságok jelentős hatással vannak, az eltérő kitettség és növényi borítottság miatt. Az éves középhőmérséklet 9,5-9,8° Celsius fölötti, a levegő páratartalma az országos átlag fölötti. A napfénytartam területi megoszlásában is különbségek figyelhetők meg, átlag 1900 óra körül, a legdélebbi részekben és a fent említett délies lejtőkön 1950 óra fölött jellemző. A legerősebben erdőszült dombvidéki, nyugati részekben (Hetés) magasabb csapadékösszeg, hűvösebb, párásabb, kiegyenlítettebb hőmérsékletű és hőingadozású légállapot jellemző. Azonban ezen földrajzi adottságok mellett is tapasztalhatók, a kitettségi viszonyok függvényében az átlagosnál nagyobb hőösszeg hatásai, a szubmediterrán vonások felerősödése. A részletes értékeket a természetföldrajzi fejezet ismerteti.

Mindezek együtt a megye területének nagyrészt az ország kellemesebb klímaadottságú területei közé emelik. A fentiekben összefoglalt, Magyarország Kistáj Kataszterében szereplő, mintegy néhány évtizeddel ezelőtti éves átlagra vonatkozó adatsorok nagyságrendileg napjainkban is igazak, de a kétezres évek meteorológiai megfigyelései és klimatológiai elemzései alapján feltehető, hogy változásaik nagy valószínűséggel kedvezőtlen tendenciákat mutatnak. Ez egyrészt a szélsőértékek gyakoriságának, másrészt a kiszámíthatatlansági - bizonytalansági faktorok növekedésében jelentkezik.

A klímaváltozás általános hatásai

- a hőingadozás mértékének növekedése, a hóhullámok, ezen belül is a városi hóhullámok gyakoribbá válása, felerősödő sugárzás, a száraz - meleg kánikulai és hőségnapok számának növekedése;
- a csapadékmennyiség ingadozás mértékének növekedése, villámárvizek/aszálycsúcsok gyakoribbá válása, főleg városi térségekben;
- a csapadékeloszlás a hőmérsékleti és a légnedvességi viszonyok hagyományos, évszakokhoz köthető periodicitásának torzulásai;
- szélsőséges viharjelenségek gyakoribbá válása, atipikus szélviszonyok („tornádójelenség feltűnése);
- a felszíni kiszáradás, talajvízszüllyedés tendenciájának állandósulása;
- az ariditási index szélsőértékeinek távolodása;
- a belvízkár jelenség gyakoriságának növekedése a rendkívüli csapadéktöbbletek időszakaiban;

Összefoglalva, általában a szélsőségek erősödése (pl. a hőmérsékleti szélsőértékek, éves és évszakos pozitív és negatív „rekordok”, aszályos periódusok, stb.) és gyakorisági értékeik növekedése jellemző. Bár a megye kedvező természetföldrajzi adottságai tompítják a fenti kedvezőtlen hatások

érvényesülését, de a változások, az egymásnak is ellentmondó szélsőségek területi hatásai, itt is egyre inkább „próbára teszik” a természeti rendszereket, degradálják az ökoszisztemeket, a humán szempontból pedig növelik a katasztrófaveszélyt.

A szélsőséges időszakokban már itt is megfigyelhető kiszáradási tendenciák a vízmegtartás - vízpótlás szükségességére hívják fel a figyelmet, az elsősorban a nagyobb települések, városok esetében ez kiegészül a keletkező hőhóbbot kezelésének igényével, az átszellőzési, árnyékolási viszonyok javításával. A kompenzáció elsődleges eszköze *a zöld infrastruktúra, a zöldfelületi rendszer és az ökoszisztéma szolgáltatások fejlesztése*. Zala megyében ez kevésbé egészül ki az alföldi térségekben jellemző összefüggő monokultúrás agrárfelületek, a fátlan szántótérségek kedvezőtlen ökológiai hatásaival, ahol a táji zöldfelületi rendszer kompenzációs célú fejlesztésében elsődlegesen szükséges és alkalmazható *a tájfasítás* minden formája, miután ott az agrártérség erdőtelepítésre, vizes tájrehabilitációra igénybe vehető jelentősebb tartalékokkal nem rendelkezik. Itt is törekedni kell azonban a lehulló csapadék helyben való megtartására, a gyors elvezetés által okozott vízvesztések minimalizálására. Ebben jelentős szerepe lehet a tervelőzményben is meghatározott dombvidéki tározók (Magyarföld- Alsó- és Felsőszenterzsébet; Resznek-Zalasombatfa; Pölöske) megvalósításának, ill. fenntartásának. Törekedni kell a természetes vízfelületek maradéktalan megtartása mellett a mesterséges vízfelületek növelésére, a dombvidéki területen kedvező tározási lehetőségek minél nagyobb mértékű kihasználására.

A klímaváltozás természetes és telepített növénytársulásokra való hatása is kedvezőtlen, a degradáció, a szárazságtűrőbb fajok előtérbe kerülése irányába hat, a mező- és az erdőgazdálkodásban és a települési zöldfelület gazdálkodásban is a szélesebb ökológiai tűrőképességű társulások telepítését, fenntartását kényszeríti ki. Településökológiai szempontból is elengedhetetlen az élő - biológiailag aktív - felületek: lombtömegek, víztestek: víz- és zöldfelületek, erdők, parkok védelme és területük növelése.

5. A térségi területfelhasználás vizsgálata a térségi területfelhasználási kategóriák figyelembevételével

5.1. A térszerkezet alakulása, a területfelhasználás változásai, tendenciák

A megye egészének tájszerkezetét alapvetően meghatározza geomorfológiai - domborzati felépítése, melynek legkarakteresebb elemei a Zala-völgy kezdetben Ny-K, majd (Zalabér után) É-D irányú, változó szélességű völgye, a megye déli határán a Mura- (Kerka-) völgy, valamint ezek mintegy ellenpontjaként a megye belső területének halomvidéki -dombvidéki típusú területe (Zalai-dombság) és északkeleti szélén a Keszthelyi-hegység erősen tagolt, középhegységi - zónája. Jelentősebb kiterjedésű síkvidéki típusú területek nem találhatók a megyében (leszámítva az említett folyóvölgyek kiszélesedő szakaszait). Nem szokványos típusú síkvidék, hanem nagy kiterjedésű mély fekvésű, részben lefolyástalan, részben enyhe lefolyású terület Zala-völgy dél felé fokozatosan kiszélesedő torkolatvidéke, ahol befogadójával a Balatonnal találkozva létrejött - és részben rekonstrukció alatt áll - a Kis-Balaton nádas tavi, lápos berek területe. A Balaton medencéjéből viszonylag kis rész tartozik a megyéhez, csatlakozva az iménti területegységhez.

A domborzati formákhoz többé-kevésbé egzakt módon kötődnek a jellemző területfelhasználási módok. A dombvidéki és hegyvidéki kistájakon elsődleges az *erdőgazdasági tájhasználat*, a sík- és halom-vidékeken viszont a *mezőgazdaság* túlsúlya jellemző. A tájszerkezeti jellemzők kistérségi-kistáji alakulása igen eltérő, a morfológiai adottságok, illetve a fent ismertetett tájhasználati sajátosságok következtében. A tájhasználati módosulásokat is eredményező területfelhasználási - művelési ág szerkezeti változások nyilvánvalóan kistérségenként igen eltérő jelleggel és arányban következtek be, ezek számszerűsítése azonban korrekt módon nem oldható meg. A megye területének és térszerkezeti adottságainak ismeretében azonban nagy biztonsággal állítható, hogy a művelés alól kivett területek és ezen belül a belterületek megyei szinten kimutatott jelentős mértékű változásai elsősorban a megye városias és rekreációs típusú, urbanizálódó részein, ezen belül is a Zalaegerszegi, a Keszthelyi és a Hévízi agglomerálódó térségekben jellemzőek.

A megye belső területi szerkezetének, jellemző területfelhasználási egységeinek megközelítéséhez szükséges a tájhasználati arányok részterületenkénti megállapítása. A kistájak főbb tájhasználati mutatóinak arányai, mint területfelhasználási szerkezetképző elemek, a tájhasználati módok vizsgálatánál is használt kistáj-kataszter (MTA-FKI) nem naprakész, de adatai alapján a főbb arányok szemléltetésére alkalmas:

A kistájak főbb tájhasználati mutatóinak arányai

Kistáj	Erdőterület, erdőszültség (%*)	Mezőgazdasági ter. / szántó arány (%*)	Vízfelszín és egyéb (%*)	Belterületi arány (%*)	Megjegyzés, érintett NP
„Zalai megyei kistájak”: az össz. a megyei terület 72%-a					
Közép-Zalai-dombság (Göcsej)	38	58/48	0-1	5	
Egerszeg - Letenyei - dombság	32	62/47	2	4	
Principális-völgy	10	81/56	4	5	(gyep:23%)
Zalaapáti-hát	27	68/53	1	4	BFNP
Alsó Zalavölgy	10	84/72	1-2	4	
Zalavári-hát	15	81/64	1	4	
Mura-balparti -sík	16	76/66	4	5	BFNP
„Más megyében lévő, de Zalát is érintő kistájak”:					

Kisbalaton medence	11	44/25	41	4	Védett, BFNP
Balaton**	-	-	100(tómeder)	0	Védett, BFNP
Keszthelyi Riviéra	22	55/40	6	17	BFNP
Keszthelyi-fennsík**	71	28/14	0	2	BFNP
Tátika-Csoport**	31	65/48	3 (víz:0)	2	BFNP
Felső-Kemeneshát**	33	62/57	1	4	
Felső-Zala-völgy**	18	64/43	2	16	ÖNP
Kerkavidék (Hetés)**	41	54/43	1	5	ÖNP
Marcal-völgy**	2	92/68	2	3	
Kemenesalja**	28	69/64	--	4	
Pápa- Devecseri sík	14	81/74	--	5	
Nyugat-Belső Somogy**	42	55/46	2	3	BFNP
Zala megyei átlag	31	52/34	6(kivett)	n.a.	

Megjegyzések: * egész számra kerekített adatok

** nem teljes területével érintett kistáj

n.a.: nincs statisztikai adat

/Forrás: Magyarország kistájainak katasztere; MTA/

Az egyes tájhasználati módok arányaiból és térbeli elhelyezkedéséből adódó, tájszerkezetet meghatározó kistáji jellemzők az alábbiak szerint állapíthatók meg, a fenti táblázatos adatsorral is alátámasztva:

Erdőterületi fedettség: az országos átlagnál jobban (~31%) erdősült megye számos, saját átlagát is meghaladó néhány kistájjal rendelkezik. Ezek közül kiemelkednek a Keszthelyi-hegység 70% feletti erdősültséggel rendelkező középhegységi- és a Zalai-dombság 33% feletti erdősültséggel rendelkező dombvidéki - típusú területei, a /sorrendben:/ Ny-Belső-Somogy, Hetés, Göcsej és Felső-Kemeneshát, melyek elsődlegesen erdőgazdasági tájhasználatú térségek, - a megye tájszerkezetében zömében jellemzően erdőgazdasági struktúraelemként és az ökológiai hálózat bázisterületeiként határozhatók meg. Az erdők állományszerkezetét, honosságát, fafaj-összetételét is figyelembe véve ezen túl természetvédelmi értékű térségeknek is minősíthetők a megye legerdősültebb kistájai. Ezeket követik a megyei átlagot (31%) megközelítő (25-30%), illetve az átlaggal közel megegyező kistájak /sorrendben:/ az Egerszeg-Letenyei-dombság, a Tátika csoport, a Kemenesalja és a Zalaapáti-hát, amelyek szintén jelentős szerepet töltenek be az erdőterületekhez kapcsolódó ökológiai hálózatban, továbbá jelentős egyéb természeti értékek hordozói is.

Erdősültségi szempontból negatív irányban emelhetők ki a megye síkvidéki típusú, mélyfekvésű (Kis-Balaton), folyó- és patak völgyi területei, ahol az erdősültségi mutató az országos átlagot (18%) sem haladja meg (2 és 18% közötti), /sorrendben:/ a Marcal-völgy, a Principális- és az Alsó-Zalavölgy, a Zalavári-hát, a Mura balparti sík, valamint a Pápa-Devecseri sík. A Kisbalaton kivételével a többi síkvidéki típusú kistáj elsődlegesen átlagosnál jobb termőhelyi adottságai miatt nem rendelkezik jelentős erdőterületekkel.

A mezőgazdasági terület arány és ezen belül is a szántók aránya szerint a fenti (erdősültségi) szempontrendszernek megfelelő értékelés ellentettje várható, mivel a legalacsonyabb erdősültségű, alacsony szintű reliefenergiával rendelkező és jobb talajadottságú térségek a mezőgazdálkodás, és ezen belül is döntően a szántóföldi művelés hagyományos területei. A megye folyóvölgyi és sík- és halom-vidéki típusú, területei, ahol az erdősültségi mutató az országos átlagot sem éri el (2 és 18% közötti), viszont a szántók aránya átlag feletti /sorrendben:/ a Pápa- Devecseri sík, az Alsó- Zalavölgy, a Marcal-völgy, a Mura- balparti sík, a Kemenesalja és a Zalavári-hát kistájak. Ezek közül abszolút területi részesedését tekintve a legjelentősebbek a Göcsej, az Egerszeg-Letenyei-dombság, a Zalaapáti-hát kistájak, egyenként 25 ezer hektárt meghaladó szántóterületükkel. A síkvidéki típusú

kistájak elsődlegesen átlagosnál jobb termőhelyi adottságaik miatt rendelkeznek jelentős mezőgazdaságilag művelt területekkel, melyek uralkodó jellege (64 és 74% közötti szántóarány) miatt ezek a térségek elsődlegesen agrártérségek, tájszerkezeti szempontból zömmel a *jellemzően mezőgazdasági területfelhasználási kategóriába* sorolhatók.

Átmeneti kategóriát képeznek, de még mindig az elsődlegesen mezőgazdasági dominanciájú térségtípushoz tartoznak a közepes átlagos termőhelyi adottságú (és átlagosan erdőszült) *Kemenesalja* és a speciális mutatókkal bíró *Felső-Zalavölgy* kistáj. Közös művelési ág - szerkezeti jellemzőjük a *szántók* dominanciája, mely alól tájképileg és ökológiailag is üdítő kivételek az átlagnál jóval magasabb *gyepterületi* mutatóval rendelkező gyengébb termőképességű Principális-völgy, Felső-Zalavölgy és Hetés kistájak. A mezőgazdasági tájhasználat, mint szerkezetképző elem sokféleségében sajnálatos módon szegényedett az utóbbi évtizedekben a nyugat-magyarországi tájakon egyébként hagyományos szőlő- és gyümölcsös ültetvényterületek csökkenésével. A megye gyümölcsös és szőlőterülete területe 1-1% alá csökkent, kistérségi - kistáji szinten is nehéz kimutatni a statisztikai adatok alapján azokat a térségeket, ahol tájszerkezetet is befolyásoló mértékben vannak jelen. Inkább mikrotérségi és települési szinten lehet lehatárolni a borászati szempontból is jelentősebb területeket. Kistáji szinten is említhető, 250 hektárt meghaladó kert- és ültetvénykultúrák találhatók /sorrendben/: Felső- Kemeneshát, Hetés (ennek egyrésze itt, Zala-megye területén), Felső-Zalavölgy és Kemenesalja, vagyis a megye több, egymással össze nem függő területén. Ez utóbbi részterületen a helyzetkép pontosításához hozzá tartozik, hogy a Hetésben számos szórvány gyümölcsös és kert van, mindenféle más művelési ágban nyilvántartva, statisztikailag „láthatatlanul” (hasonlóképpen járt itt a gyepek egyrésze is, amire a tájhasználati elemzés is utalt).

A területhasználati szempontból legerősebben agrárjellegű Zalaszentgróti, Letenyei, Lenti, Zalaegerszegi járások erdőszültségi szempontból a megyei átlag alattiak, vagy az átlagot kissé meghaladó átmeneti helyzetben vannak. A legerősebb erdőszültségi rátával rendelkező Keszthelyi, Nagykanizsai járásokban a mezőgazdasági földhasználat másodlagos, - az erdők aránya legalább a megyei átlag duplája.

A földminőségi adatokat regionális szinten áttekintve, hasonló következtetésre juthatunk, a jobb minőségű -megyei átlagot meghaladó ak/ha értékű- földek magasabb arányban fordulnak elő az agrár-jellegű kistérségekben, míg a gyengébbek többségben vannak a magasabban erdőszült tájakon. Ez az összefüggés a racionális - termőhelyi adottságoknak nagyjából és egészében megfelelő - tájhasználat kialakult voltára mutat rá. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a kistérségi szintet tovább bontva ne fordulnának elő földhasználati ellentmondások a megyében is, elsősorban a „mezőgazdasági túlhasználat” tekintetében, vagyis: az erdőszítési programoknak vannak még területi tartalékai. Emellett az extenzívebb mezőgazdálkodási tájhasználat felé is megkezdődött az elmozdulás, amit leggyengébb gyenge termőképességű szántók fokozatos gyepeként való visszaalakítása jelez. Itt jegyzendő meg, hogy a megye területének mintegy 2/3-a az országos átlagnál gyengébb termőhelyi adottságú, térségi szinten kiemelkedő termőhelyi értékű terület pedig nincs a megyében. A legjobb földek a Mura-völgy és a Zala alsó völgyének térségében fordulnak elő a megyei átlagnál magasabb arányban.

Az ugyancsak önálló területrendezési területfelhasználási és egyben tájszerkezeti kategóriát képező *jellemzően települési területek és felszíni vizek területei* a fenti adatösszefüggések alapján nem jellemezhetők megfelelően, ezért tájszerkezeti összefüggéseik inkább a vonatkozó szakági vizsgálatok eredményének másodelemzésével állapítható meg.

A felszíni vizek területeit és hálózatát, a megye vízrajzi viszonyait részletesen ismerteti a vizsgálat természetföldrajzi adottságokkal foglalkozó fejezete, magában foglalva ennek tájszerkezeti

összefüggéseit. Ezt kiegészítve a kistájankénti tájtipológiai elemzésében összefoglalt vízrajzi adottságokkal, megfelelő képet kapunk a felszíni vízrendszer tájszerkezeti összefüggéseiről.

A megye vízhálózatának fő jellemzője az országos átlagnál jóval *sűrűbb hálózata*, a csapadékdús és humid jellegű klímának, valamint a tagolt felszíni viszonyoknak megfelelően. Igaz ez elsősorban a különböző kategóriájú *folyóvizekre*, a Zala folyó és mellékágai, a számos patak, ér, árok és csatorna által alkotott sűrű hálózatra. A megye lényegileg a Zala folyó vízgyűjtőterülete, - a Rába folyó megye északi sávjában található, illetve a Mura megye déli részén levő kisebb részének kivételével. A terepi szintkülönbségek, domborzati lejtésirányok, geológiai törésvonalak és másodlagosan kialakult felszíni mélyvonalak, eróziós völgyek által meghatározott vízfolyások rendszere minden felszínhasználati formára jelentős hatással van. A letelepülési helyekre, a települések kialakulására és fejlesztési irányaira közvetlen hatással voltak és vannak a felszíni vízviszonyok (medertípus, folyásirány, vízhozam, stb.). Hasonlóan befolyásolta a településeket összekötő utak nyomvonalának kialakulását a völgyek iránya, geometriája és vízjárása. A mező és erdőgazdálkodással való közvetett és közvetlen kapcsolatrendszere közismert, a megye egyik legkedvezőbb adottsága bőséges vízellátottsága, sűrű vízhálózata. Ehhez képest viszonylag alacsony az *állóvizek* aránya, bár a megyét északkeleti szélén érinti az ország legnagyobb természetes tava, a Balaton a területe. A Balaton kis hányada - lényegileg a Keszthelyi- öböl térsége - tartozik a megyéhez, viszont teljes egészében a megye területén van a Kis-balatoni vízrendszer, amely csak részben nyílt vízfelület, nyilvántartási szempontból jelentős része nádas, gyepek és kivett kategóriába van sorolva. Az egyéb meglevő tavak, tározók többsége mesterséges eredetű, víztározó illetve halastó.

A felszíni vízhálózati elemek közül a tájszerkezetet megyei szinten meghatározó jelentőségű a Balaton - Kisbalatoni komplex vízrendszeren túl táplálója, a Zala folyó. A Zala-völgy felépítéséből, a Zala folyó széles völgyére csatlakozó kisvízfolyások sűrű rendszeréből adódik a táj egyik érdekes szerkezeti sajátossága, erős morfológiai tagoltsága. A jellemzően É-D irányú csapásirányú domborzati tagolást (Alsó-Zala, Principális-csat., Válicka-vgy., stb.) másodlagosan a tájszerkezetet kistérségi, kistáji-középtáji szinten befolyásoló elemek - kisebb folyók és jelentősebb patakok a megye különböző peremvidékein, pl. Mura, Kerka, stb. - törik meg, eltérő völgyirányaikkal.

Állóvizei, - a nagyobb térséget illetően is meghatározó Balaton - Kisbalatoni vízrendszer mellett-mesterséges tavai, dombvidéki tározói (pl. Miklósfai halastavak, Csalitmajori-tározó, és számos kisebb tó, tározó) tájszerkezeti szempontból inkább csak lokális jelentőségűek. A tájegység unikális értéke a Hévízi termálto. Táji szempontból ezekkel kapcsolatban az szögezhető le, hogy kedvező domborzati és csapadékvizszoynai alapján még jelentős kihasználatlan tározási lehetőségekkel rendelkezik a megye, a számos különböző szinten tervezett tározó mellett, ezek többszöröse az elméleti tározási lehetőség.

A települési területek többnyire pontszerűen, illetve foltszerűen jelennek meg a tájban, itt jellemzően a folyóvízi völgyekhez kapcsolódóan, a síkságok és domboldalak találkozásánál, a domblábi területeken. A települési területek elsősorban a belterületeken találhatók. A sűrű aprófalvas településstruktúra Zala megye legnagyobb részén jellemző, ettől eltérő településszerkezet Zalaegerszeg környékén és a Balaton-part egyes szakaszain alakult ki. A megyeszékhelyről kivezető főbb utak mentén települt községek összenövése megindult, egyfajta vonalas típusú agglomerációs sávok jöttek létre, részben a megyeszékhelyhez csatolva az agglomerálódott településeket (a megyeszékhely+ 28 település). A *településhálózat* térbeli struktúráját részletesen elemzi a *Településrendszer* című vizsgálati fejezet.

A településeket összekötő **utak és egyéb műszaki infrastruktúra vonalak hálózata** is meglehetősen sűrű, a településhálózatnak megfelelően. A megyeszékhely és a történetileg kialakult városok, járásszékhelyek közt húzódnak a hagyományosan kialakult úthálózat fővonalai, melyek csak néhány rövidebb szakasszal egészültek ki az utóbbi évtizedekben. A településhálózat és az infrastruktúra

hálózat kistérségi mutatói is meglehetősen tág határok közt alakulnak, hasonlóan az egyéb tájhasználati és szerkezeti jellemzőkhöz. Tájszerkezeti szempontból itt nem elsősorban az ellátottsági, hanem a sűrűségi és lefedettségi értékek lényegesek, melyek a megyében *nagy heterogenitást* mutatnak. Meghatározó szerepűek a térségi nagyrendszerek és ezek fővonalai, melyek számos helyen keresztezik a megye területét, részben ráépülve a tájszerkezet természet és településhálózati rétegeire, részben „tranzitjelleggel” azoktól függetlenül. A *közlekedési hálózat* fő elemei itt az úthálózat és a vasúthálózat nyomvonalainak és csomópontjainak felelnek meg, mivel az egyéb közlekedési ágazatok csak ezekhez képest igen alárendelten vannak jelen a térségben. A közlekedéshálózat térbeli struktúráját részletesen elemzi a *Közlekedés* című vizsgálati fejezet.

5.2. Településrendszer

A településhálózat és a központrendszer bemutatása és értékelése a 2010 évben készült tervmódosítás megalapozó vizsgálatához készült fejezet aktualizálásával készült.

Egy megye térstruktúráját annak közlekedési hálózata, településhálózata, központrendszere határozza meg. A településhálózat vizsgálatának fontosságát támasztja alá, hogy alapvető meghatározó szerep van többek között az úthálózat - *szerkezet és hierarchia* - és más műszaki vonalas infrastruktúra kiépítésében, és kapacitásának meghatározásában, ami egyaránt érint fejlesztési és rendezési kérdéseket.

A Zala megyében található települések száma 258. A megyében tíz városi rangú település van. Zalaegerszeg és Nagykanizsa megyei jogú városok. A megye össznépessége a KSH adatai szerint 2018-ban 270.634 fő, csökkenő tendenciájú.

Mint az a demográfiáról szóló fejezetben is megállapításra kerül, a népesség csökkenésének üteme Zala megyében meghaladta az országos átlagot, így nem sikerült teljesíteni azt a fejlesztési dokumentumokban még az ezredfordulón megfogalmazott megyei célkitűzést, hogy a népességcsökkenés üteme ne legyen nagyobb, mint a főváros nélküli országos átlag. Kedvezőtlen, hogy a népességcsökkenés üteme a kétezres években növekvő, mivel a fogyás mértéke meghaladta a 90-es évtized során regisztrált változást.

Zala megyében a lakosság mintegy 55%-a él városi településeken. Ez jellemzi az urbanizáltság fokát, ami országos szinten 70,5%. A mintegy 25 százalékponttal alacsonyabb érték alátámasztja a megye településhálózatának egyik fő jellemvonását, ami a viszonylagos városhiányosság, illetve a városok megyén belüli egyenetlen területi elrendeződése.

A megye városi rangú települései közül 2018-ban csak a megyei jogú város, Zalaegerszeg lakosságszáma haladja meg az 50.000 főt. Zalaegerszeg lakónépessége: 57.780 fő *(3.937 fővel kevesebb mint 10 évvel korábban)*. A második legnépesebb város Nagykanizsa lakónépessége pedig: 46.866 fő *(3.878 fővel kevesebb, mint 2008-ban)*. A megyében még egy olyan város van, amely népességszáma 10.000 fő feletti ez Keszthely (19.387 fő). Keszthely lakónépessége az elmúlt tíz évben közel 10 százalékkal, 1.814 fővel csökkent. A további hét város Lenti, Zalaszentgrót, Letenye, Hévíz, Zalaölvő, Zalakaros lakossága nem éri el a 10.000 főt, sőt Zalakarosé és Pacsáé a 2.000 főt sem.

A megye városaira általában jellemző népességfogyás tendenciája alól azonban két város kivétel (Zalakaros, Hévíz). Ezekben az elmúlt 10 évben növekedett a népesség. A növekedés nem a településnagyság függvénye - tehát nem a nagy népességszámú városok produkáltak további növekedést - hanem a települések speciális vonzerőt jelentő funkcióitól függ. Mindkét növekvő lakónépességű város a megye kiemelkedő fürdővárosa, idegenforgalmi centruma.

Zala megye településhálózatának másik hangsúlyozandó tulajdonsága **aprófalvas jellege**. A megye lakosságának 12 százaléka 500 fő alatti kistelepüléseken él. Ezen települések 90 százalékában a lakónépesség csökkenő tendenciát mutat már 1990 óta.

Általában véve jellemző, hogy a megye népessége minden összesített településtípusban csökken, de a csökkenés mértéke a városok esetében csak a fele volt, a községekben és nagyközségekben mérthez képest. A legnagyobb arányú népességcsökkenést (ami esetenként meghaladja a 20%-t) jellemzően 100 fő alatti településeken tapasztalhatjuk.

A településhálózat jellegzetességét adják a Hetésre és a Göcsejre jellemző szegrek, mint az e vidékre jellemző több részből álló sajátos településformák.

Településkategóriák

A települések kategorizálása négy elemet magában foglaló összevont funkció (igazgatási, ellátási, termelési és speciális) alapján történt, különös tekintettel az ellátási és igazgatási funkciók gazdagságra. Ennek alapján a megye települései **hét kategóriába** kerültek besorolásra. Az utolsó két kategória kialakításánál csak igazgatási funkciókat vettük figyelembe.

A mellékelt térképen az első 5 kategóriába tartozó települések találhatók.

1. Emelt szintű városi központ:

Zalaegerszeg, Nagykanizsa

Ezek a települések mind ellátási mind pedig igazgatási funkcióikat tekintve a legmagasabb mennyiségi és minőségi elvárásoknak képesek eleget tenni. Vonzáskörzetük az egész megyére és bizonyos funkciókat tekintve azon túl is terjed. Az ebbe a kategóriába tartozó két település, megyei jogú város. Mindkét város körül jelentős agglomerációs gyűrű alakult ki.

1. Teljes körű ellátást biztosító város:

Keszthely, Letenye, Lenti, Zalaszentgrót

Ezek a városok teljes körű közép fokú ellátási funkcióval rendelkeznek, de vonzáskörzetük csak esetlegesen terjed tovább, mint a kistérségük határai. A speciális helyzetben lévő központ Keszthely, amely speciális kiemelt idegenforgalmi funkciója révén kiemelkedik ebből a körből, azonban mivel lakosságszáma nem éri el a 10 000 főt és nem lát el térségén jelentősen átnyúló funkciót nem sorolható az emeltszintű városi központok közé.

3. Teljes körű ellátást biztosító város - hiányos igazgatási funkcióval:

Hévíz, Zalalövő, Zalakaros, Pacsa

A megye városi rangú települései közül a harmadik kategóriába tartozók teljes körű ellátási funkcióval rendelkeznek, viszont igazgatási funkciójuk hiányos. Ez egyrészt alacsony lakosságszámuknak (5000 fő alatt) másrészt annak köszönhető, hogy közülük kettő (Zalakaros és Hévíz) nemzetközi vonzerővel rendelkező idegenforgalmi speciális funkciója miatt kapott városi rangot, ezért elsősorban ellátási feladataiban erősítették meg azokat.

4. Funkciógazdag falusi központ, igazgatási feladatokkal:

Bak, Balatongyörök, Cserszegtomaj, Csesztreg, Gellénháza, Hahót, Kehidakustány, Lovászi, Murakeresztúr, Nova, Söjtör, Túrje, Vonyarcvashegy, Zalaapáti, Zalabaksa, Zalakomár

Ezek a falusi települések a megye városi rangú települési után a legnagyobb gazdagságú, kedvezőbb ellátási és igazgatási funkcióval rendelkeznek. Ellátási funkcióik átmenetet képeznek az alap- és közép fokú szint között. Ezek a települések jellemzően a megye középső városhiányos területén helyezkednek el egy nyugat-keleti tájolású tengely mentén és leginkább annak keleti felében

koncentrálódnak. Ez az a települési kör, amelyből a megye új városi rangú települései az adottságaik alapján kikerülhetnek.

5. Emelt szintű falusi központ:

Bagod, Bánokszentgyörgy, Bázakerettye, Becsehely, Bocfölde, Bucsuszentlászló, Csonkahegyhát, Csömödér, Nagypáli, Gelse, Gutorfölde, Gyenesdiás, Karmacs, Kávás, Miháld, Nagypap, Nagyrécse, Óhid, Páka, Pókaszepetk, Pusztamagyaród, Rédics, Rezi, Salomvár, Sármellék, Surd, Szepetnek, Teskánd, Tótszerdahely, Várvolgy, Zalacsány, Zalaszentbalázs, Zalaszentgyörgy, Zalaszentlászló, Zalaszentmihály

Az emelt szintű falusi központok gyakorlatilag mikrotérségi központok, amelyek saját lakosságuk ellátása mellett a szomszédos települések lakosságának ellátását is biztosítani tudják. Ezek legtöbb esetben általános iskola körzetközpontok is, ugyanakkor van olyan körzetközpont, amelynek egyéb, ellátási funkciói nem jelentenek településen túlmutató vonzerőt.

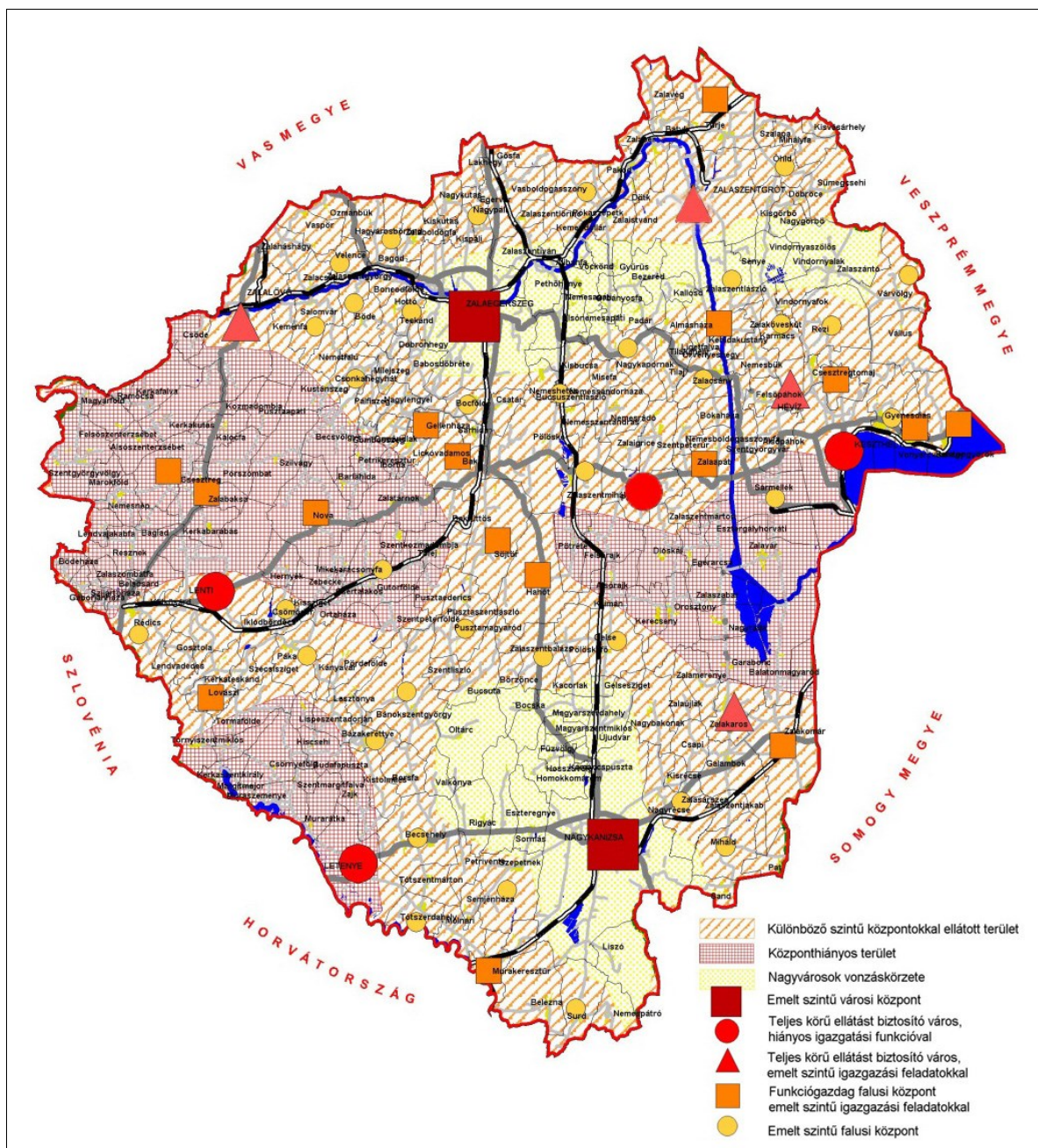
Jellemzően az e típusba tartozó települések az emelt szintű városi központok holdudvarában gyűrűalakzatban fejlődtek ki. Jellemző, hogy Zalaegerszeg esetében ez a településgyűrű a városhoz közelebb található, míg Nagykanizsa esetében távolabb ennek oka a Zalaegerszeg körül kialakult nagyobb településsűrűségben rejlik.

6. Körjegyzőségi központok:

Minden olyan település ebben a kategóriában van, amely egy korábbi kategóriába sem tartozik, viszont körjegyzőséghez csatlakozott község önkormányzata, amely egyben a körjegyzőség székhelye is.

7. Körjegyzőséghez csatlakozott település, nem körjegyzőségi székhely

Minden más település, amelynek önkormányzata körjegyzőséghez csatlakozott és a körjegyzőség székhelye másik településen van. Ezek a települések ellátási funkciója többnyire egy-két szolgáltatásra limitálódik.

Zala megye településrendszere

A településhálózat szerkezete

Zala megye településhálózatának meghatározó súlypontjai Zalaegerszeg és Nagykanizsa. Közvetlen környezetükben alsóbb és középszintű központokat illetően - az agglomerálódás határozott ereje miatt - hiányosság mutatkozik. Ez a terület egyre inkább tekinthető a két város agglomerációs gyűrűjének is, mivel a városok és települések viszonya egyre több pontban megfelel az agglomerálódás kritériumainak:

- a települések közötti mindennapi kapcsolat (ezzel nem csak az ingázásra utal)
- az urbanizáció előrehaladt volta (urbánus foglalkozási szerkezet, magas szintű infrastrukturális ellátottság városi életforma)
- „egymásmellettiesség” (a települések viszonylagos fizikai közelsége)
- infrastrukturális kapcsolatok (elővárosi közlekedés, közös víz és csatorna stb. rendszerek)
- demográfiai folyamatok (népességszám növekedés, bevándorlás) (Beluszky, 1999)

Mind Zalaegerszeg, mind pedig Nagykanizsa körül, településsűrűségtől függően egy emelt szintű falusi centrumokból álló gyűrű alakult ki (ld. ábra). Ennek oka, hogy ebben a távolságban már egyes alap- és középfokú szolgáltatásokat (piaci és közszolgáltatásokat egyaránt) a vonzás nagysága miatt kötelező, illetve rentábilis működtetni.

A megye két emelt szintű városi központja Zala megye székhelye *Zalaegersze, megyei jogú város és Nagykanizsa megyei jogú város* - előbbi a Nyugat-Dunántúl társcentruma (Szombathely és Győr mellett). Zalaegerszeg megyeszékhelyként és megyei jogú városként - elérhetőségi helyzete alapján -, megyehatáron átnyúló vonzást főként Vas megye dél-délkeleti részére, kisebbrészt Veszprém megye csatlakozó területeire gyakorol. A székhely-város megyén belüli elhelyezkedéséből és az úthálózat szerkezetéből adódóan *Zalaegerszeg* elérhetősége a megye határmenti pereméről (meghaladva a 60 perccet) kedvezőtlenebbnek mondható, így esetenként - főként a megye déli - délnyugati részén, erősebben érvényesül a szomszédos Szlovéniai és Horvátországi centrumok vonzása is.

A településkategóriák, vonzáskörzetek és az úthálózat összefüggései a települési elérhetőségi viszonyok és a települési ellátottsági szintek függvényei. Megyehatáron túlnyúló vonzásterülettel a nagyvárosi funkciókkal rendelkező *Zalaegerszeg* bír. Közép és részben felsőfokú igazgatási funkciói vonzást gyakorolnak a megye egész lakosságára, ellátó funkciói - részben a jobb elérhetőségi viszonyok miatt - Vas megye délkeleti és Veszprém délnyugati területeire is kiterjednek. *Zalaegerszeg* 30 perces közúti elérhetőségi területe lefedi a szomszédos Vas megye jelentős részét, ezért jó esély van arra, hogy a város megyehatáron átnyúló regionális központi szerepét tovább erősítse. Elérhetőségi mutatóin sokat ront a színvonalas vasúti kapcsolatok hiánya. A megyében jelentősebb, megyehatáron átnyúló vonzerővel a *speciális központok* bírnak. Kiemelhető *Nagykanizsa*, Somogy megyei területekre is kiterjedő vonzásával. Jellemzőbb azonban a perifériális megyei települések „elvonzódása” a szomszédos megyei centrumok irányába, ami a megye városhiányos mikrotérségeiből következik.

Zalaegerszeg erőteljes vonzereje miatt közvetlen környezetében nem alakultak ki mérvadó alközpontok. Tágabb agglomerációs térsége 28 településből áll, hasonlóképpen a megye második legnagyobb városához, Nagykanizsához. A megye településrendszerére jellemző, hogy a települések kicsiny mérete miatt számos körjegyzőség működik, vagy alsó fokon egy adott nagyobb településhez vonzódnak. Ezek elhelyezkedése részben független a nagyobb központoktól való távolságtól: lévén alapszintű igazgatási és ellátási centrumok, főként aprófalvas települések besűrűsödésénél találhatók.

A megye kisvárosai a megyehatárhoz közel a peremen húzódnak. Ennek megfelelően a megye középső területén, gyakorlatilag a két településhálózati súlypont közötti kelet-nyugati irányú sávban - Pacsa kivételével - nem találunk városokat. Ez a terület viszont helyet ad több nem városi rangú, de emelt funkciójú településnek. Ilyenek sorából emelkedett ki Pacsa is a környezetéhez képest nyújtott bővebb szolgáltatási kör révén.

Ezek a funkciók szerinti besorolásban a funkciógazdag falusi központ, emelt szintű igazgatási feladatokkal és a funkciógazdag falusi központ kategóriákba sorolódnak. Kelet-nyugati sáv menti besűrűsödésüknek elsődleges oka a 75 sz. főút dinamikahordozó erejében keresendő. A megye emelt szintű falusi funkciókkal ellátott településekben szegény területei a megye keleti ritkásabb településsűrűségű, illetve annak nyugati részeiben találhatók.

A korábbi kistérségi lehatárolásokat felváltó járási határok a korábbinál jobban követik a térségi együttműködések rendszereit.

5.3. Mezőgazdaság

Zala megye területhasználatában az egyik legjelentősebb, de nem uralkodó a mezőgazdasági művelés. Területi arányait tekintve egyenrangú a mező- és az erdőgazdasági tájhasználat. A termőtalajok gyengébb minőségűek. A talajminőség mellett a domborzati és klimatikus adottságok is a megye nagyobb részén kedvezőbbek az erdőgazdálkodás, valamint az extenzív mezőgazdálkodás, a gyepterület fenntartásához. A mezőgazdasági hasznosítású térségek rögzítése a Zala megye területfelhasználásában a fenti szempontok figyelembevételével történt meg, alapul véve a történetileg kialakult tájhasználatot.

A *mezőgazdasági térség* elsősorban a mezőgazdasági termelés, földművelés területeit foglalja magában. Ezen belül a megyében meghatározó a szántó, másodsorban a gyepterület (rét, legelő) művelési ágban nyilvántartott terület. A kert, szőlő, illetve gyümölcsös művelési ágak összességükben csak alárendelten vannak jelen, de egyes települések esetében helyi szinten jelentősek (pl. borvidéki települések, hagyományos gyümölcsfajta vidékek). A mezőgazdasági térségbe tartoznak az intenzíven hasznosított mezőgazdasági üzemi területek mellett azok a mezőgazdasági művelés alatt álló területek, amelyek gyenge termőhelyi adottságúak, környezeti szempontból érzékenyek, amelyeken olyan természet és környezetkímélő, illetve hagyományos gazdálkodási módok folytathatóak, amelyek biztosítják az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség és a környezeti egyensúly fenntartását, a tájképi értékek megőrzését. Ez utóbbiakat a felülvizsgálat alatt álló terv előzménye még külön kategóriába, a „külterjes mezőgazdasági térségbe” sorolta, megkülönböztetve a döntően szántó- és ültetvényművelés alatt álló „belterjes” térségtípustól. Metodikai változás miatt azonban megszűnt a megkülönböztetés lehetősége a külterjes és belterjes a mezőgazdasági térségen belül.

A megye mezőgazdasági térségbe sorolt területei morfológiailag jellemzően a síkvidéki - halomvidéki - alacsony dombvidéki felszíneken helyezkednek el és itt uralkodó tájhasználatként vannak jelen. A tengerszint feletti magasság, illetve a lejtőkategória értékek emelkedésével a táj mezőgazdasági használata összességében csökken (ezzel szemben az erdő növekedése), a művelési ág szerkezetét tekintve pedig a szántóarány visszaszorulása és/vagy a gyepterületi (legelő), vagy a kert- és szőlőterületi arányok emelkedése figyelhető meg, a kiterjedtség és egyéb termőhelyi viszonyok függvényében.

Viszonylag jelentős mezőgazdasági - elsősorban tagolt, mozaikos szerkezetű mező- és kertgazdasági - területeket foglal magában a „*vegyes területfelhasználású térség*”, illetve az erdőgazdasági térség is. Ez utóbbinak a tervezett erdőterületi összetevője, az ún. „*erdőtelepítésre elsődlegesen alkalmas*” területek jelenleg jellemzően (mezőgazdálkodási szempontból leggyengébb termőhelyi adottságú) agrár területek.

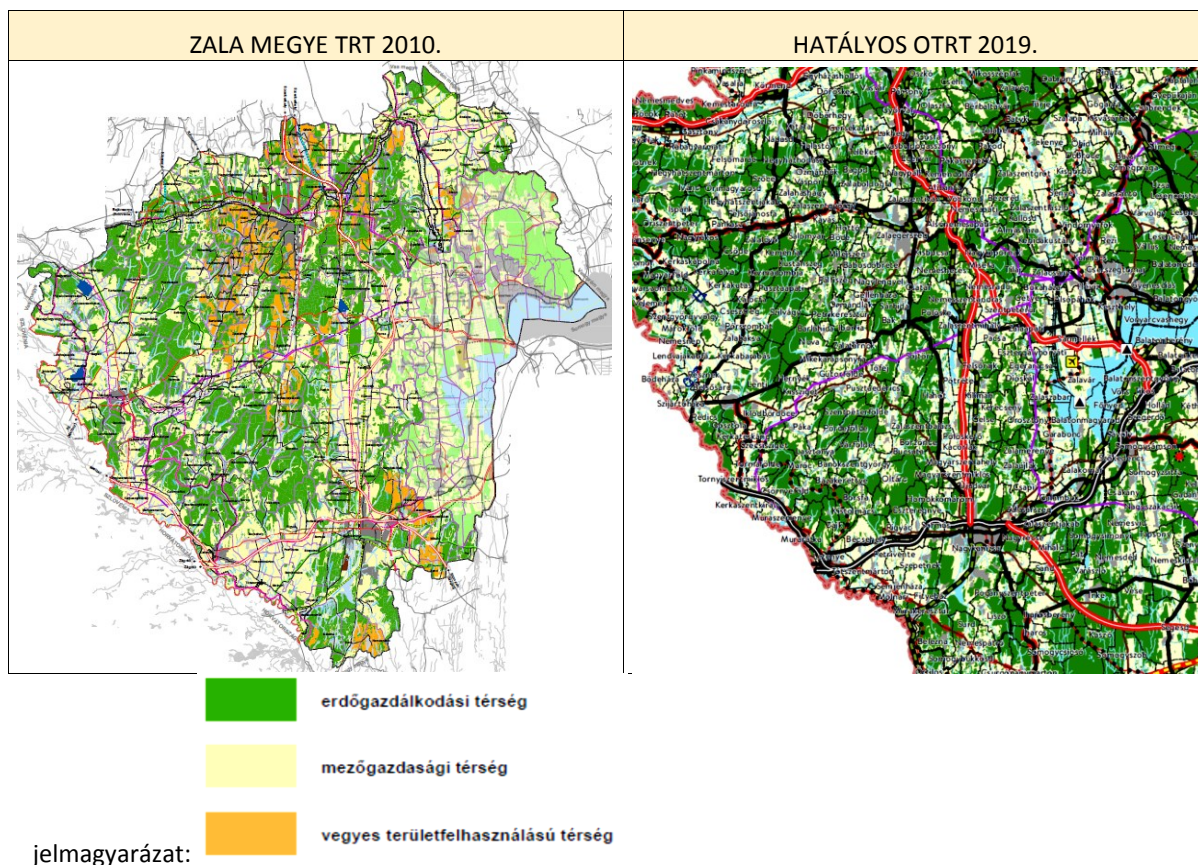
A megye különleges adottságú és tájhagyományai miatt is *védendő* mezőgazdasági területei legjobb szőlő- és bortermő területei, a **Zalai (a volt Balatonmelléki) Borvidék**hez sorolt szőlőterületei, dűlői. A borvidék 38 települése 1 kivétellel a megyében van, 2 **körzete** a megye déli és keleti részeit érinti, 6 terület egységben: a **Zalai körzet**, 17 megyei települése (Csáford, Dióskál, Egeraracs, Galambok, Garabonc, Nagyrada, Orosztony, Pakod, Sármellék, Szentgyörgyvár, Vindornyalak, Vindornyaszőlős, Zalabér, Zalakaros, Zalasabar, Zalasántó, Zalaszentgrót) és a **Muravidéki körzet** 20 települése (Bak, Becsehely, Csörnyeföld, Dobri, Eszteregnye, Homokkomárom, Kerkateskánd, Lenti, Letenye, Magyarszerdahely, Miháld, Murarátka, Muraszemenye, Nagykanizsa, Rigyác, Söjtör, Szécsisziget, Tormafölde, Valkonya, Zajk) a szőlőkataszter szerint I. és II. osztályú határrészei. A borvidék jelenlegi területe 1173 hektár, amelyből közel 1100 ha a zalai terület.

Másjellegű, - agrár- és egyben településszerkezeti vonatkozású - tájhagyományként emelendő ki a megye északi (Vas megyével és határos) részén az *Őrségben jellemző szerves települési és tájszerkezet*, amely jellemzően mozaikos, mező- és erdőgazdasági, települési területek együttese. Az itt lévő,

művelési ág szerkezetükben is kevert (kert - gyümölcsös - gye - szántó) mezőgazdasági területek többnyire a *vegyes területfelhasználású térségtípusba* kerültek besorolásra. Az alapvetően Vas megyei tájegység lehatárolása nyugati irányban Szlovénia felé (pl. Hódos, Kapornak, Szerdahely, Szentlászló) és déli irányban Zala felé is kiterjed (pl. Szentgyörgyvölgy, Magyarföld, Ramocsa, Csöde, Alsó- és Felsőszenterzsébet, de egyes lehatárolások szerint még Csesztreg és Nemesnép is). A szakirodalomban fellelhető különböző lehatárolásoktól függetlenül lényeges, hogy a megye Őrséggel határos északnyugati szeglete ahhoz hasonló *védendő táj és településszerkezeti sajátosságokkal rendelkezik*.

A termőföldek a megye tájegységein és ezen belül egyes településein is meglehetősen eltérő területtel és súllyal vannak jelen. Ezeket az arányokat döntően meghatározzák a települések, kistájuk csak kismértékben eltérő természetföldrajzi - termőhelyi adottságai. A megyében a tengerszint feletti magasságban és a lejtőkategória értékekben is számottevő különbség van, a mezőgazdaságilag művelt földterületek és ezen belül a szántók részaránya a járások és a települések szintjén is különböző, de jellemzően az országos átlagok alatti értékeket mutat. Az agrártérségek domináns tájhasználati módként egyértelműen megye alacsonyabb térszínű, kevésbé tagolt felszínein vannak jelen. (A *mezőgazdasági tájhasználat* összefoglaló megyei adatait a tájhasználati fejezet táblázatai és elemzései tartalmazzák.)

Az alábbi ábrák a mezőgazdasági és az erdőterületek térségi szintű lehatárolását mutatják be, az országos és a megyei terv szerkezeti tervlapjain:

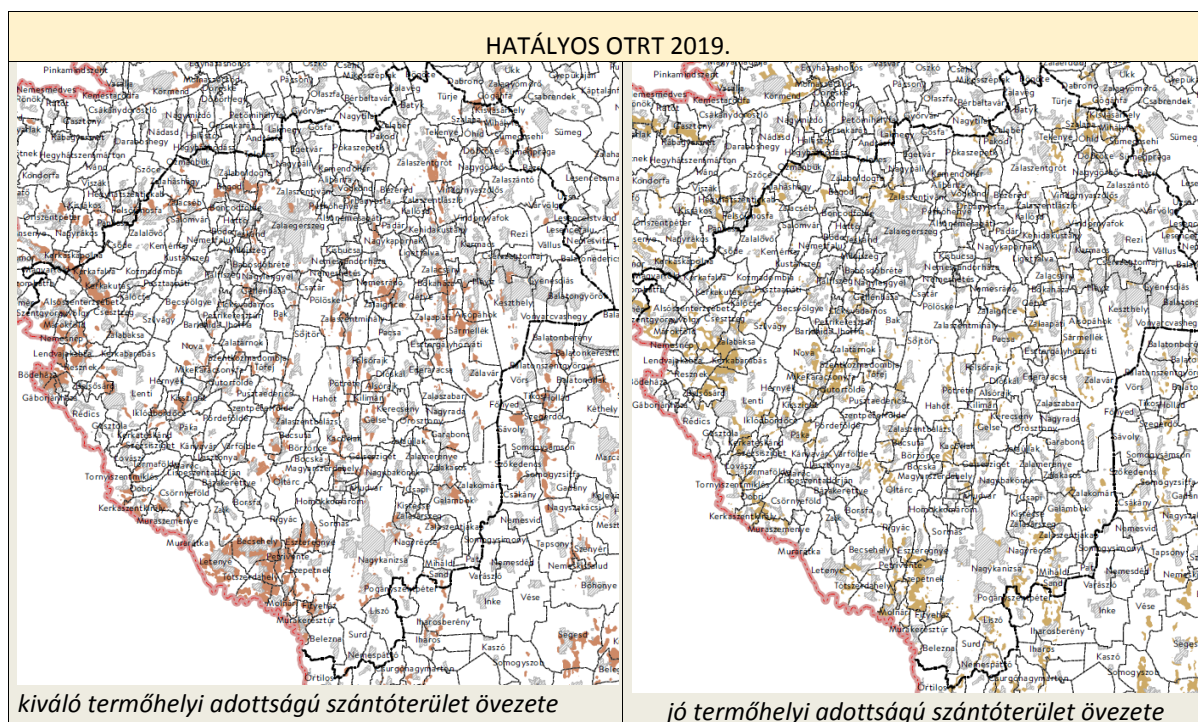
A hatályos tervben az Országos Területrendezési Terv megalapozására készült vizsgálatokból elsősorban azon elemek kerültek figyelembe vételre, amelyek alapján az Európai Unió normáinak megfelelő mezőgazdasági művelésre alkalmas térségek kijelölhetők. A térségek lehatárolása a Gödöllői Agrártudományi Egyetem szakmai megalapozó vizsgálatainak figyelembevételével történt. Elsősorban az agrárpotenciál, és környezeti érzékenység, illetve gazdaságossági szempontok

figyelembevételével kerültek kialakítására a kategóriák. Az OTRT által meghatározott térségtípusok lehatárolása a kialakult tájhasználati módok maximális figyelembevételével történt.

A hatályban lévő terv előzményéhez javasolt földhasználati zónarendszer az alábbi három kategóriát különböztette meg:

- intenzív mezőgazdasági művelésre alkalmas térségek („kiváló”)
- extenzív gazdálkodásra javasolt térségek („jó”)
- védelmi területek („mezőgazdasági művelésre *nem* javasolt”)

Ezek a talajminőségi, termőhelyi mutatókon alapuló értékelések a területrendezési övezeti rendszerben a „kiváló termőhelyi adottságú szántó-” és a „jó termőhelyi adottságú szántó-” területi övezetekben jelennek meg. A két, egymást kiegészítő övezet OTRT szerinti lehatárolása az alábbi:

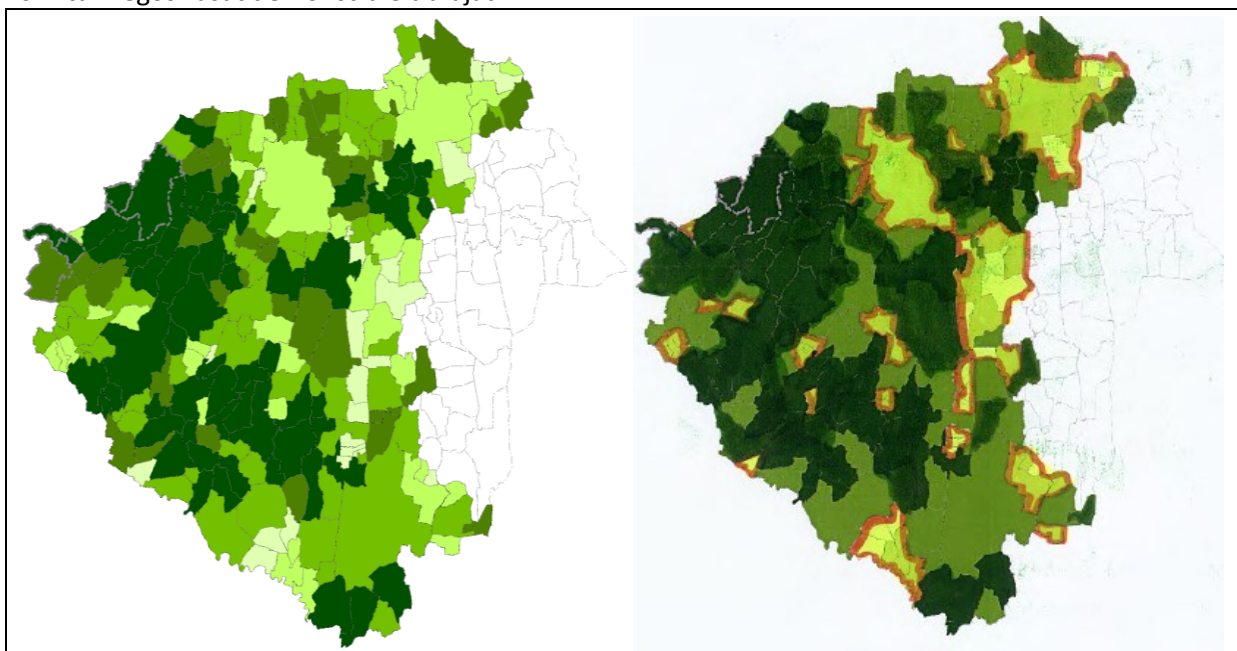
A „kiváló termőhelyi adottságú szántóterület” övezetének megyetervi lehatárolása az OTRT-hez hasonló, de némiképp nagyobb területet fed le. A „jó termőhelyi adottságú szántó-” területi övezetet a megyeterv nem határolta le. Ez utóbbi „helyett” komplex alkalmassági alapon tesz különbséget a „mezőgazdasági művelésre másodlagosan alkalmas” területek övezetének megállapításával, összefüggésben a területek erdőgazdasági hasznosításra való alkalmasságával. (A lehatárolást tartalmazó övezeti ábrát a következő, erdőgazdálkodási fejezet közli.)

5.4. Erdőgazdálkodás

A megye erdőgazdálkodási területei elsősorban az erdőművelés - és ehhez kapcsolódóan a vadgazdálkodás - területeit foglalja magában. Döntően erdő művelési ágban nyilvántartott terület, amelyek mellett alárendelten vannak jelen az egyéb művelési ágak (elsősorban szántó, rét, legelő és kivett). A hatályos megyeterv lehatárolása szerint az erdőgazdasági térségbe tartoznak a meglévő erdőterületek mellett azok az erdőtelepítésre elsődlegesen alkalmas területek, amelyeknek termőhelyi adottságaik miatt a jelenleg jellemzően mezőgazdasági hasznosításuk helyett célszerűbb az erdősítese.

A megye erdőgazdasági térségbe sorolt területei morfológiailag jellemzően a dombvidéki felszíneken helyezkednek el és itt uralkodó tájhasználatként vannak jelen. A tengerszint feletti magasság, illetve a lejtőkategória értékek csökkenésével a halomvidéki - síkvidéki területeken a táj erdőgazdasági használata összességében csökken (ahogy a mezőgazdasági részesedés nő), a művelési ág szerkezetet tekintve pedig a szántóarány emelkedése figyelhető meg. Az átmeneti zónában nő meg a gyepterületek (főleg a legelők), illetve más termőhelyi adottságok és termesztési hagyományok mellett az ültetvényterületek részesedése. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezen általános tendencia mellett a megyében jelentős és értékes erdőterületek találhatók az alacsonyabb tengerszint feletti magasságú és a síkvidéki jellemzőkhöz közelítő területeken is (pl. a Mura-völgyben, vagy a Kanizsai-medence peremvidékein).

A megye erdőterülete kerekítve 120 ezer ha, ez a megye termőterületének csaknem 44%-a; összerületének is jelentős hányada: a megye erdősisültsége közel 33%-os. Zala megye erdőterülete az elmúlt 2-3 stabilizálódott ezen a viszonylag magas, tájrendezési szempontból is közel optimális szinten, a hatályos terv készítése óta, az elmúlt évtizedben már csak elenyésző mértékben, mintegy 300 ha-ral nőtt. A megye területének erdősisültsége az országos átlagot meghaladja. Az erdők elhelyezkedése a megye területén viszonylag egyenletes, leszámítva néhány kisebb településcsoportot, ahol a termőhelyi adottságokból következően a mezőgazdasági tájhasználat a megyei átlagnál dominánsabb. Az átlag alatt és az átlag fölött erdősült részterületek jól kirajzolódnak a megye szerkezeti tervén, de indokolt itt megismételni a hatályos Trt erdőterületi arány települési szintű megoszlását demonstráló ábráját:

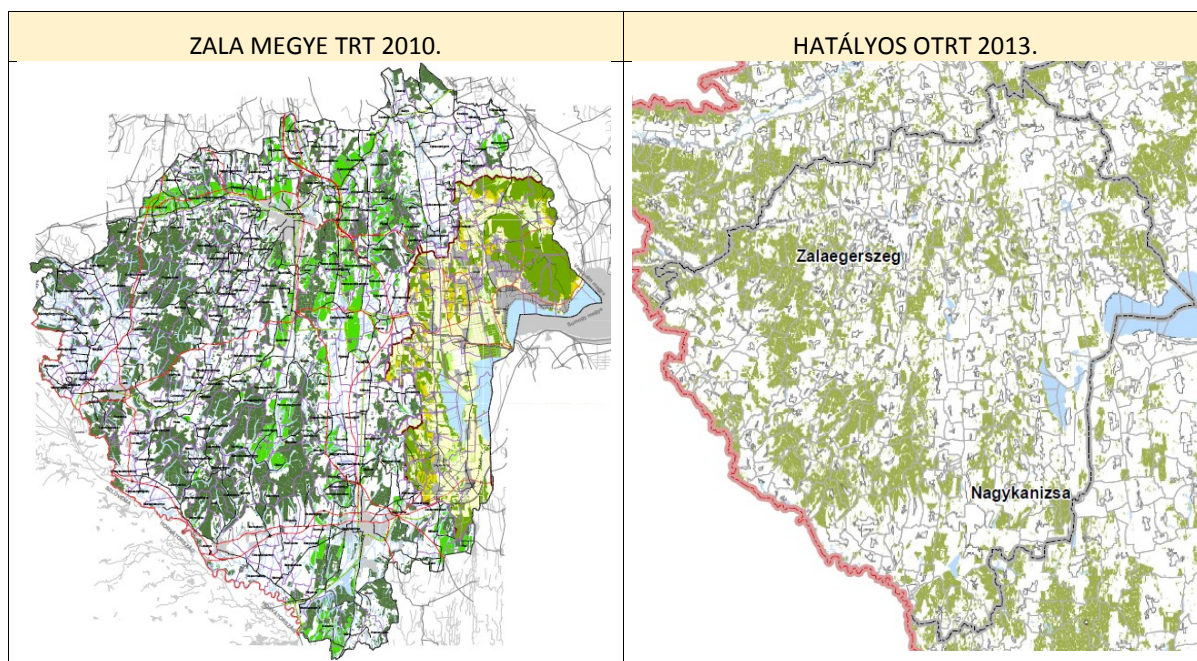

Erdő borítottsági szempontból a megye alapvetően három eltérő jellegű térségre osztható:

- a leginkább erdősült, megyei átlag (~30%) feletti részterületek (a fenti ábrákon a 2 legsötétebb zöld szín együttese)
- a legkevésbé erdősült, 20% alatti részterületek (a fenti ábrákon a 2 legvilágosabb zöld szín együttese, a második ábrán vörös kerettel)
- a kettő közti átmenetet képezik a megyei átlagot el nem érő, de azt megközelítő, átlag 25% körüli erdősisültségű részterületek (fent közepes zöld színnel).

Jelenleg is helytálló a tervelőzmény(ek) azon megállapítása, hogy a megye erdeinek legnagyobb része a mezőgazdasági művelésre nem, vagy csak korlátozottan alkalmas úgynevezett "feltétlen erdészeti termőhelyeken" helyezkedik el. A nagy összefüggő erdőtömbök a dombvidékeken maradtak meg, illetve létesültek. Itt található a megye legjobb erdészeti termőhelyei, legértékesebb erdőállományai

is. Ezt tükrözi az erdők minőségi megkülönböztetésén alapuló övezeti besorolása. Területi elhelyezkedésüket mutatják a „Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület” övezeti tervlapjai:

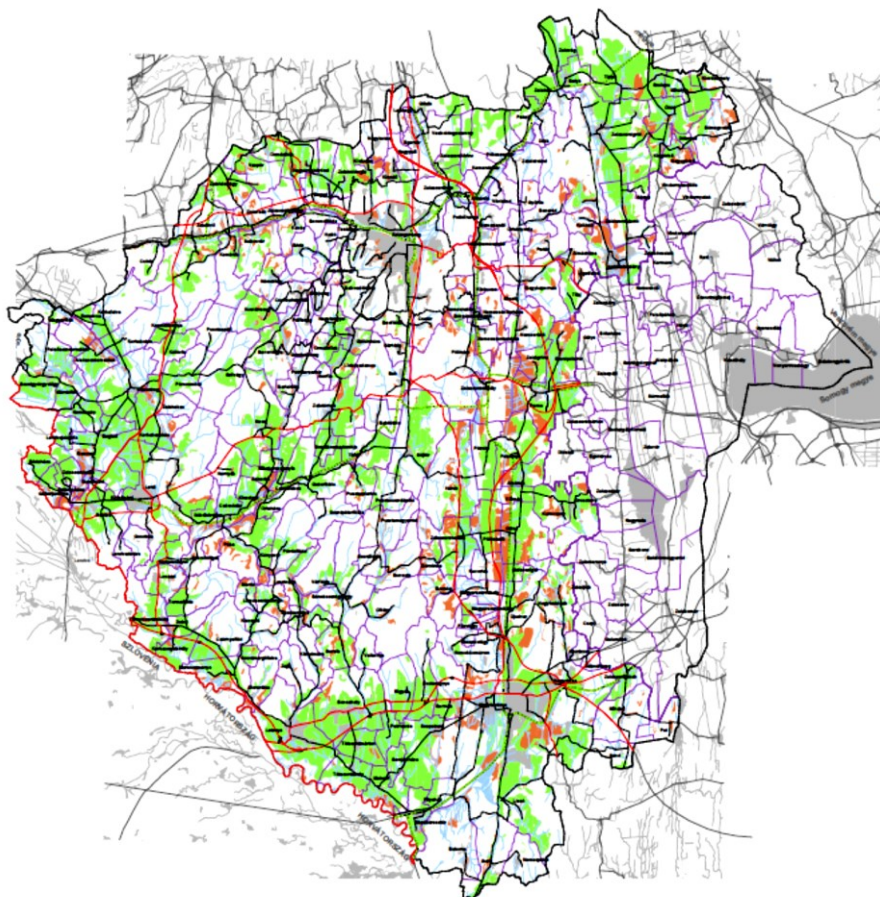
A kiváló termőhelyi adottságú erdőterületi övezet lehatárolása

A Zala megyei tervlap a „kiváló termőhelyi adottságú erdőterület” övezet mellett tartalmazza - világosabb zöld színnel - az „erdőtelepítésre alkalmas területek” övezetének lehatárolását is, amely, az övezetre vonatkozó, beépítésre szánt területi kijelölést tiltó előírás alapján, egyfajta elvi ajánlásként alkalmazható az erdőterületek potenciális növelésének helykijelöléséhez. (Ez az övezet szintén az erdőgazdasági térség részét képezte.)

Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezetében beépítésre szánt terület csak kivételesen, egyéb lehetőség hiányában területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki. Emellett az övezetre vonatkozó rendeleti előírás tartalmazza a bányatelek megállapításra és a bányászati tevékenység korlátozására vonatkozó szükséges szabályozást is.

A megyeterv a fentiekén túl meghatározta az *erdőtelepítésre célszerűen szóba jöhető területek* másodlagos *alkalmassági kategóriáját* is, és ezt külön övezetként definiálta a terv határozattal elfogadott, ajánlási szintű munkarészei között.

Lehatárolása az alábbi:

Zm. TrT. 2010.

Erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas területek övezete: világoszöld színnel jelezve (együtt a „mezőgazdasági művelésre másodlagosan alkalmas területek” övezetével: világosbarna színnel jelezve).

5.5. Vízgazdálkodás

A vízgazdálkodás fogalma a vizek hasznosítását, hasznosítási lehetőségeinek megőrzését, a vizek kártételei elleni védelmet és védekezést (azaz vízkárelhárítást) jelenti. Az utóbbi években a vízgazdálkodási feladatok növekedtek. Az ivóvíz biztosítása egyre nehezebb. Az ivóvíz bázisok védelme egyre komplexebb feladatokkal teljesíthető. A klímaváltozás okozta szélsőséges csapadékesemények kezelése, a felszíni vizek rendezése is egyre igényesebb vízgazdálkodási feladat.

A vízgazdálkodás fejezetét megalapozó részletes vizsgálat, a korábbi területrendezési tervben szerepelt, amely a terv felülvizsgálata során figyelembe vételre került és a szakágat érintő változások kerülnek részletezésre. A munkarész készítésénél továbbá figyelembe vételre került a 2016. március 9.-én elfogadott „Vízgyűjtő-gazdálkodási terv” felülvizsgálati dokumentációja, amely a felszín feletti és felszín alatti víztestek jó állapotba helyezését szeretné elérni.

5.5.1. Felszíni és felszín alatti vízkészletek

A felszíni és a felszín alatti vízkészletekre vonatkozó alapvető információkat a 4.4.1 fejezet tartalmazza! Ehelyütt csak a további vízbázisok ismertetését adjuk.

Hidegvíz-készletek

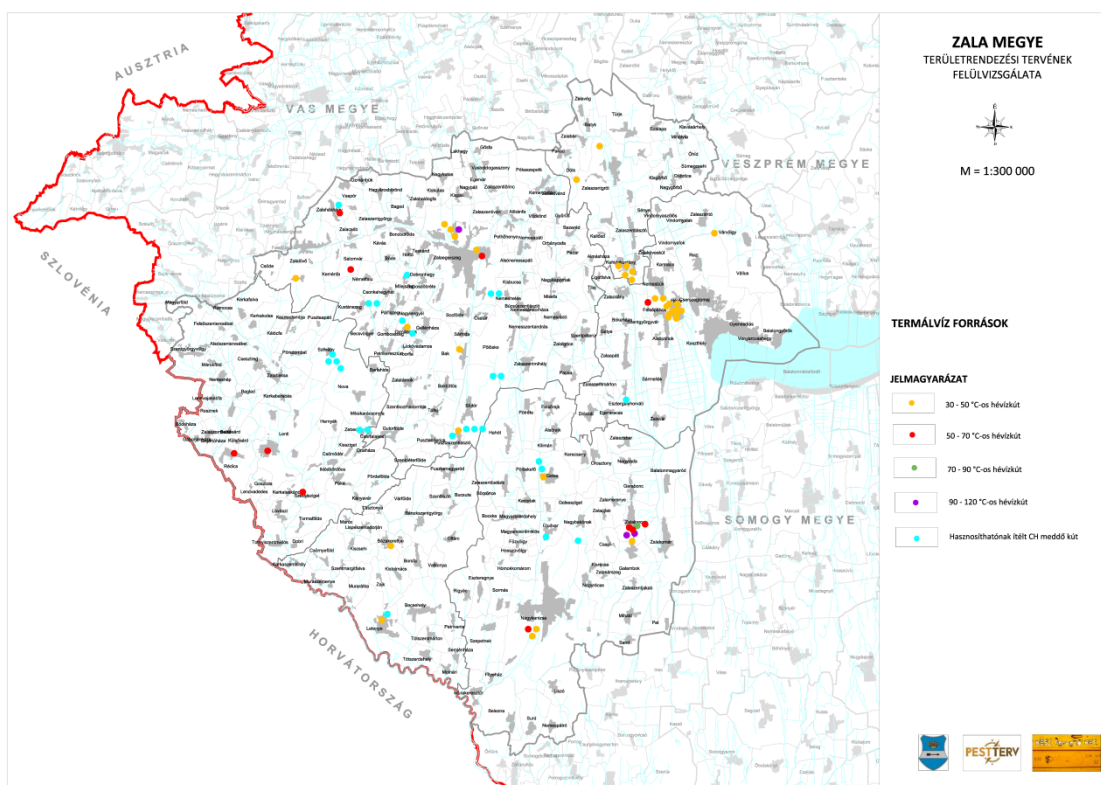
A terület szerkezetileg a Dunántúli középhegységi öv és a Közép-dunántúli szerkezeti öv része, ezek jellemző paleozoós-mezozoós formációi alkotják a neogén medence aljzatát. A Larrámi és az azt követő orogén mozgások hatására blokkos kifejlődésű. Az egyes blokkokat hosszanti és haránt törések határolják. A nyitott törésekhez feláramlási zónák kapcsolódnak. A Keszthelyi hegységtől lépcsősen DNY-ra és DK-re süllyedő aljzat termális karszt vizet tárol. A fedett triász karszt a vízgyűjtő déli és nyugati szélén 3000 m-t meghaladó mélységbe süllyed. A triász karsztvíztároló jó vízvezető azonban az egyes blokkok közötti hidraulikai kommunikáció esetleges. A nagy mélység és a viszonylagos zártság következtében helyenként nagyobb sótartalom, magas hőmérséklet és magas gáztartalom a jellemző. Az alaphegységre a vízföldtanilag jelentéktelen vékony jura, kréta, miocén üledék felett déli és nyugati irányban vastagodó 500-1500 m vastag alsópannon homokkő, aleurit, agyagmárga, márga üledék települt, amely vízzárónak tekinthető. A felsőpannon folyamán a terület további süllyedésnek indult, az Alpok lepusztulása és a folyóvízi üledékszállítás mértéke fokozódott és összességében 500-1200 m vastag homokos kőzetlisztes agyagos üledék rakódott le. Az agyagfrakció aránya körülbelül 30 %-os azonban az agyagrétegek nem képeznek regionális léptékű vízzáró réteget. A lencseszerűen elhelyezkedő porózus ill. agyagos üledék következményeként a mélyebben található porózus termál vízadó rétegek jó utánpótlással rendelkeznek. Jellemzően a termálfürdők termálvizüket ebből a vízádóból nyerik (Lenti, Nagykanizsa.) A pleisztocénben a főleg nyugatról és északról érkező folyók munkája a jellemző, helyenként 100 m kavics és homok jelzi a nyomukat, jellemzően a víztest DNY-i szélén. A hátságokon löszképződés folyt, a völgyekben vékony terasz és alluviális üledékek találhatóak, mint talajvíztartó. A Mura folyót széles kavicsterasz kíséri. A vízgyűjtőn a talajvíz átlagos mélysége ~ 5 m.

Hévíz-készletek

Zala megye hévízfeltárása és termelés alakulására a megyében jellemző volt, hogy a korábbi kezdeti fúrások után főleg a szénhidrogén-kutatások során növekedett a kutak száma, de az ivóvíz beszerzési célú fúrások is sok helyen tártak fel hévizet. Ezen kívül több helyen fúrtak hévíz kutakat balneológiai célokra is. Zala megye geotermikus adottságai kimondottan jók. A különböző mélységekbe lesüllyedt összetört ókori rögöket 4-5000 m-es üledékrétegek borítják. A középkori triászban mintegy 3000 m vastagságú mészkő és dolomit üledékréteg keletkezett. Keszthelyi-hegységben ez a réteg a felszínre kerül. A triász dolomit a tároló rétege a keszthelyi tóforrásnak. A triász kori mészkövek karsztosodottak, jó tárolóképességük jelentős szénhidrogén- és hévízkészleteket rejt. A miocén korban a Pannon-tenger üledékei rakódtak a karbonátos kőzetekre, amelyet viszont a durvább szemű folyóhordalékok fedtek be többszáz méteres vastagságban. A szénhidrogén-kutatások során nyert rétegvizsgálatokból és lyukgeofizikai szelvényezésből 3000 méterig a megye erősen megkutatott. Termálkútjainak nagy része is szénhidrogén-kutató fúrásnak indult.

Az ország geotermális energiakészletéről 2016-ban a Magyar Energetikai és Közmű Szabályozási Hivatal készítettett felmérést, amely szerint Zala megye területén 68 termálkút szerepel a hévízregiszterben és Zala megyét négy (Szilvágy, Zalalövő, Nagykanizsa és Körmend) geotermikus koncessziós terület is érinti. A működő termál kutak általában balneológiai célra hasznosulnak, ezt a nagyszámú 30-50°C közötti kúthőmérséklet is megmagyarázza. Kiemelkedő jelentőségű gyógyfürdő Hévíz, amelynek forráshozamát a környék üdülői számára fúrt termálkutak érzékenyen csökkentették. A vizsgálatok kizárták a nagylengyeli olajtermelés hatását a hévízi forrás hozamára. A gyógyfürdők közt az egyik legjelentősebb Zalakaros, amelynek 90°C feletti kifolyó víz hőmérséklete az energetikai hasznosíthatóságot ígéri. Az egyetlen energetikai hasznosításra a példa a Zalaszentgróton működő ásványvíz-palackozó. Az ezt ellátó mindössze 32°C-os termálkút vizét hőszivattyúval lehűtik, a nyert közel 1 MW energiát az üzem klimatizálására, ipari hőigényének fedezésére fordítják. Zala megye jelentős további geotermikus hasznosítási lehetőséget rejt a jelenlegi szerény szinthez képest.

Jelentős geotermikus potenciált képez az elvezesedett nagylengyeli olajkutak termelvényének energiataralma is. A hévízkataszterben nyilvántartott termál kutakon kívül a megyében 27 geotermikus szempontból ígéretesnek ítélt meddő szénhidrogénkút található. Az ortaházai mezőben, a 3200 m-es mélységben 140°C hőmérsékletű forró víztárolóra alapozva indult a MOL később felfüggesztett geotermikus erőmű projektje. A beleznai kutatófúrás 170°C-os talphőmérséklete is a zalai mélykarszt kitűnő geotermikus adottságaira mutat. Egészen kivételes természeti objektum a Hévízi-tó forrása. Hőmérséklete ugyan csak 32°C, de nagy hozama, ami 0,65 m³/s a világ egyik legnagyobb, 60 MW hőtejesítményű termálforrásává teszi. Zala megye területén 27 darab hasznosíthatónak ítélt meddő szénhidrogénkút található. A meddő szénhidrogénkutak mélysége a Kilimán kútjai kivételével mélyebbek, mint 1500 m. A 90°C-os geoizoterma térkép, valamint a megye termálkútjainak nagy szórású hőmérséklete alapján megállapítható, hogy a felhagyott szénhidrogén kutakban várható hőmérsékletet elhamarkodott lenne egyszerű korrelációvá számítani. A felhagyott szénhidrogénkutak 40-60 évesek. Zala megye területén mindenképpen számolni kell szénhidrogének (kőolaj, metán) és szén-dioxid jelenlétére, mind a déli, mind az északi területeken a triász karbonátokban, illetve a felette települő miocén, alsó pannon üledékekben.

Zala megyében található termálvíz források

Forrás: Magyarország geotermikus felmérése (2016), alapján saját szerkesztés

Mezőgazdasági vízhasznosítás

Zala megye területén a mezőgazdasági vízhasznosításnak jelentős hagyományai vannak. Mezőgazdasági vízhasznosításnak minősül a halastavak vízellátása és a megye öntözhető területeinek öntözővíz ellátása. Mindkét terület vízellátása a felszíni vizekre támaszkodik. Az öntözővíz is zömmel a felszíni vizekből történő vízkivétellel megoldott.

A Zala vízgyűjtőjén 216 ha öntözött mezőgazdasági terület van, amelynek öntöző vizét a Zalából, a Nádas-patakból, Páholi-övcSATORNÁból, Szévízből Vindornya-patakból és a Vindornya-csatornából biztosítják. Az öntözővíz többszörösét kell biztosítani a vízgyűjtőn levő halastavak vízellátásához. amelyet az Esztergályi-patak, Foglár-csatorna, Kisbükki-patak, Nádas-patak, Sárberki-patak, Szőcei-patak, Völgy-patakok vízből biztosítanak.

A Mura vízgyűjtőjén az öntözési célú vízkivétel nem jellemző, kisebb vízkivétel ugyan van a Principális-csatorna, a Nagylengyeli-patak és a Kerka vízből öntözési célra. A Mura vízgyűjtőn a mezőgazdasági célú vízhasznosítás jellemzően a halastavak vízellátását szolgálják. A Mura vízgyűjtőjén halastavak vízellátásában jelentősebb szerepet tölt be a Bakónaki-patak, Borsfai-patak, Kerka, Kislengyeli-patak, Liszói-patak, Maróci-patak, Szaplányos-patak, Szentgyörgyvölgyi-patak.

A klímaváltozással várható hatására, tartósabb aszályos időjárás esetén számolni kell a jelentős öntözés-fejlesztési igények jelentkezésére.

5.5.2. Vízkárelhárítás, árvíz- és belvízvédelem, helyi vízkárrendezés

A vízgazdálkodási feladatok közül kiemelt feladat a vízkárelhárítás. A klímaváltozás hatására előforduló szélsőséges csapadékesemények zavarmentes elvezetése egyre nehezebb feladat. A nagyobb csapadékesemények során a vizek elvezetésére szolgáló vízfolyások mederben tartása egyre nehezebb, de a csapadékvíz hiánya is egyre nehezebben kezelhető. A vízkárelhárítás többnyire településrendezési feladat, területrendezéshez a nagyvízi meder övezete kapcsolódik. A nagyvízi meder területét a mértékadó árvízszint vagy az eddig előfordult legnagyobb árvízszint közül a magasabb jelöli ki. Az OTRT-ben kijelölt nagyvízi meder övezetének területét kell a megyei területrendezési tervekben kijelölni, mint a Nagyvízi meder övezetének területét.

Árvízvédelem

A korábbi megyei területrendezési terv készítése óta ezen a területen jelentős változások történtek. Az utóbbi években lefutó árhullámok túllépték a korábbi árhullámok mértékét és az általuk okozott károk a mértékadó árvízszintek felülvizsgálatát tették szükségessé. A felülvizsgálat eredményeként született a 83/2014 (III.14.) kormányrendelet a nagyvízi medrek, a parti sávok, valamint a vízjárta és fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról, valamint a folyók esetében a nagyvízi mederkezelési terv készítésének rendjére és tartalmára vonatkozó szabályokról. A rendelet előírásainak megfelelően az egyes területek vízügyi ágazatának kezelői feladatait ellátó vízügyi igazgatóságok elkészítették a nagyvízi mederkezelési tervet. Felülvizsgálták a mértékadó árvízszintet rögzítő rendeletet és az új mértékadó árvízszinteket rögzítő rendelet 74/2014 (XII.23.) BM rendeletként jelent meg.

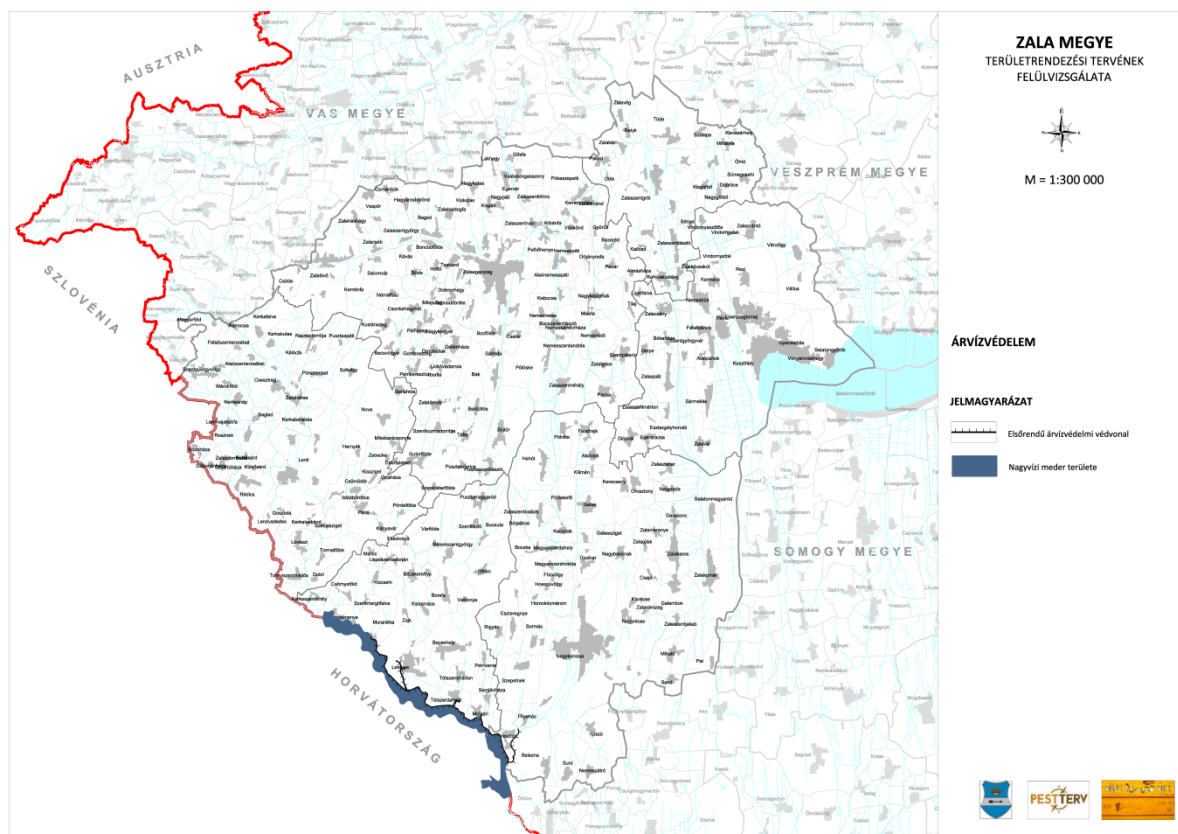
A nagyvízi mederkezelési terv az árvízi veszélyeztetés mértéke alapján a vízfolyás mentén veszélyeztetési zónákat, levezető sávokat határozott meg. A levezető sávok a nagyvízi meder azon részei, amelyek az árvíz, az árhullámok és a jég elvezetésében részt vesznek. Az elsődleges levezető sáv a nagyvízi meder azon része, ahol az árvízi vízhozamok, az árhullámok és a jég a legkedvezőbb áramlási viszonyok mellett zavarmentesen le tud vonulni. A másodlagos levezető sáv is részt vesz az árvizek, árhullámok levezetésében, de területét csak a nagyobb árhullámok érintik. Az átmeneti levezető sáv az árvizek nagyobb árhullámai által időszakosan elöntött területrészt, az áramlási holtteret, ahol nincs áramlás, de mint tározó térfogat szerepe van az árvizek levonulásában.

A rendelet 3. Mellékletében rögzítették az egyes levezetési sávban, zónában milyen építési tevékenység végezhető. Az elkészült nagyvízi mederkezelési tervet, a vízügyi ágazat elfogadta, de társadalmi elfogadása nem történt meg. A tervkészítések során figyelembe kell venni a

mederkezelési terv azon előírásait, amelyek kártalanítási követelmény nélkül végrehajthatók.

Az OTRT útmutatása szerint a nagyvízi mederrel érintett a területeken új beépítésre szánt területek nem jelölhetők ki. Az OTRT Nagyvízi meder övezete, VTT-tározók területének övezete tervlapja alapján a Mura mentén, a Mura teljes Magyarországi szakaszán érinti Zala megye területét a nagyvízi meder területének övezete és érinti a Kerka vízrendszerén létesített Alsószenterzsébeti árvízcsúcs csökkentő tározó (3,7 millió m³), valamint a Kebele árvízcsúcs csökkentő tározó Zalaszentbalázs, Belsőárd, Resznek térségében (2,8 millió m³) területe.

A megye árvízi veszélyeztetettsége a Mura mentén jelentkezik. A Mura mentén, annak bal partján az elsőrendű védvonalat részben kiépített földgát biztosítja. A Mura magyarországi 48,88 fkm szakaszán a bal parton 26,62 fkm földgát jelenti az elsőrendű védvonalat. A további szakasz nyílt árteres. Az árvízvédelem a határfolyón a vízügyi igazgatóság felügyeletében van, a védekezést a katasztrófavédelem irányítja. Az I. rendű árvízvédelmi töltés hossza 26,62 fkm, a megfelelő magassági és keresztmetszeti méretekkel kiépített fővédvonal az összes nagyvízi meder hossz mintegy 54 %-a. A Mura mederben tartását az elsőrendű védvonal biztosítja. Az elsőrendű védvonal és a meder közötti terület a korábban definiált hullámtér, az új fogalom szerint az a nagyvízi meder területe. A védvonal mentett oldalán árvízi veszélyeztetéssel nem kell számolni.

Nagyvízi meder területe

Forrás: Szolgáltatói adatok alapján saját szerkesztés

A Vízügyi Igazgatóság kezelésében levő Mura folyón kívül a vízfolyások, a felszíni víztestek mederben tartását az önkormányzatok biztosítják a helyi katasztrófa védelem segítségével.

Zala megyének topográfiai adottságának hatása, hogy területén dombvidéki kis vízfolyások nagy számban fordulnak elő. A dombvidéki vízvezetés jellemzője, hogy nagyobb zápor, vagy olvadás idején hirtelen nagy mennyiségű víz akar a mederben lefutni, ennek visszatartására völgyzáró gátas tározó létesítésével lehet védekezni. Néhány éve a vízügyi igazgatóság készített a jelentősebb

vízfolyásokra völgyzáró gát telepítési tanulmányokat, de ezeknek csak töredéke került megvalósításra.

Az egyes kisebb vízfolyásokba a csapadékviszonyok hatására változó vízmennyiségek érkeznek. A változó vízmennyiségek továbbszállítása, mennél nagyobb vízgyűjtő területű vízfolyás szállítja tovább a vizeket annál gondosabb mederben tartási feladatot ró, a helyi önkormányzatra. Veszélyesebb helyi vízkárok akkor keletkeznek, amikor heves záporokból néhány óra alatt 80-120 mm csapadék esik. A nagyobb vízgyűjtőű vízfolyásokon komoly vízkárt okozhatnak a kisebb vízhozamú és hosszabb ideig tartó esők is, főleg akkor, ha a vízgyűjtőn a talajrétegek a korábbi esőktől már telítődtek. A megye árvíz-, belvíz mentesítése, a mentességnek a biztosítása érdekében a medrek, a hullámterek, a nagyvízi meder területének fokozottabb karbantartása mellett a rendelkezésre álló védművek karbantartása, igény esetén kialakítása szükséges.

A korábbi VIZIG kezelésű, valamint a Társulati kezelésű befogadók jelentős része korábban -rövidebb szakaszok kivételével- a lezúduló csapadékvizek fogadására, továbbvezetésére megfelelő kiépítettségűek voltak, azonban a megfelelő karbantartások elmaradása miatt, valamint a növekvő terhelési igények miatt ma már a kiépítettségük elégségesége is vizsgálendő. A vízfolyások medrének, a védművének, fokozottabb karbantartásra, illetve a megnövekedett víz szállítási igényekhez való igazítására van szüksége.. A közelmúltban erre megfelelő gazdasági háttér nem volt biztosítva. A megfelelő karbantartás, fejlesztés hiánya miatt a lefutó árhullámok időszakában komolyabb védekezéssel kell az épített környezet védelmét biztosítani.

Az árhullámoktól az épített környezet védelme a vizek mederben tartása megfelelő védekezéssel, mederkarbantartással biztosítható. A védekezéshez és a vizek mederkarbantartásához szükséges helyet a településrendezési eszközökben, parti sáv kijelölésével kell biztosítani. Az árvízi előntéssel veszélyeztetett területeken, a nagyvízi meder használatát, azon építési lehetőséget szigorúan korlátozni-szabályozni is kell. Az árvízi védekezésre szükséges mentett oldali sávokat a védművek lábától szintén 10 m-es sávot, a folyók, patakok magas partjától, védművének lábától 10 m-es sávot árvízi védekezésre szabadon kell hagyni.

Belvízvédelem

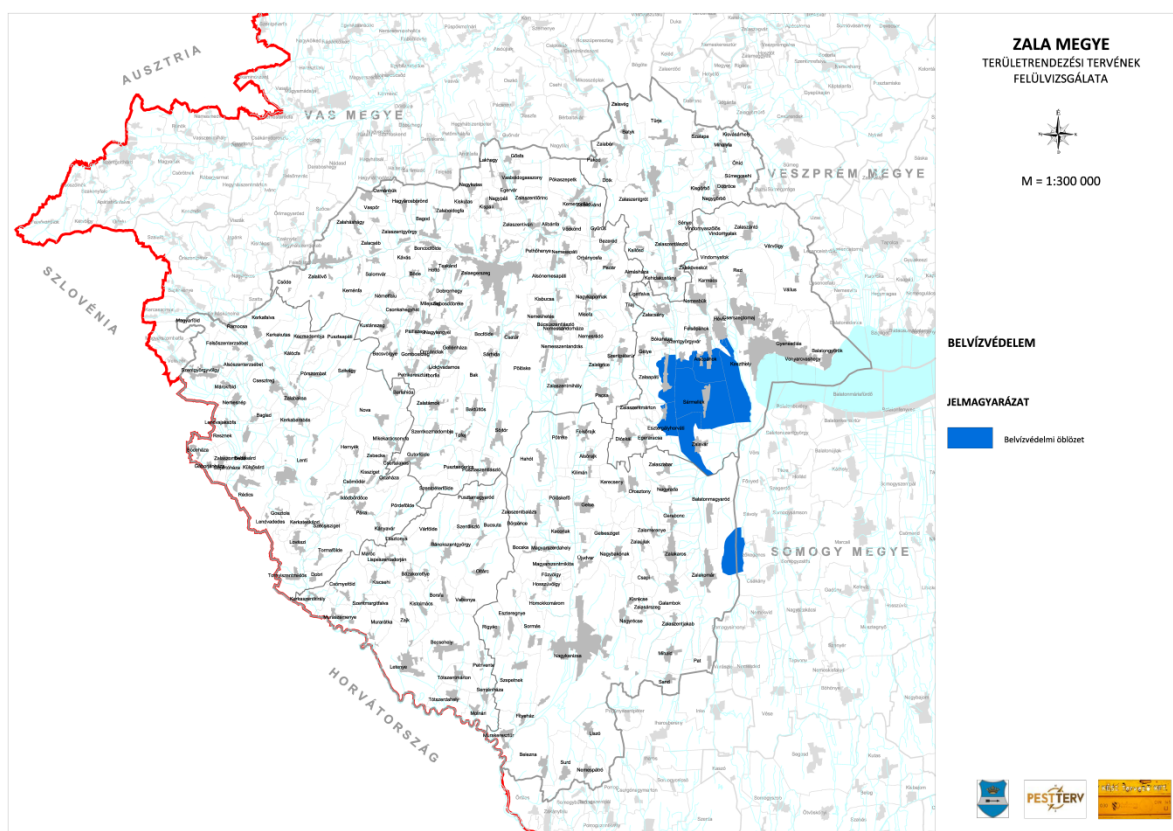
Belvizes, vízállásos terület olyan lefolyástalan területen alakul ki, ahol a topográfiai adottságok, síkföldrajzi környezet mellett a víz a felszínen nem tud elfolyni és a magasabb talajvízállásnál a víz természetes elszívargására sincs lehetőség. Belvíz akkor keletkezik, amikor a talaj felső rétegében, kedvezőtlen meteorológiai és vízjárási tényezők hatására a csapadéktevékenységből, a talaj szabad pórusai vízzel telítődnek és a talajvíz kilép a felszínre. **Belvízöblözet** a belvízgyűjtő, belvizes területnek az a része, melyről az összegyűlemlő belvizeket a többi területtől függetlenül lehet levezetni. A belvízöblözet határát a domborzati viszonyok mellett mesterséges létesítmények (utak, vasutak, osztószilipek stb.) is meghatározhatják.

A vízügyi igazgatóság adatszolgáltatásában a belvíz öblözeteket adja meg. Zala megyében a vízügyi igazgatóság adatszolgáltatása szerint két helyen van nagyobb kiterjedésű belvízi öblözet, az egyik Sármellék térsége, a másik Zalakomár keleti külterülete. Mindkét térségben a talaj felső rétege vízzel, talajvízzel telítődött és a sík földrajzi adottság mellett a víz a felszínről nem tud lefutni. A belvizes terület hasznosítási lehetősége részben korlátozott, részben feltételekhez kötött. Korábban a belvizi „veszélyeztetettség” mértékét a **Pálfai féle térkép** jelölte, mely több természeti tényező figyelembe vételével készült és négy kategóriát különböztet meg.

- I. belvízzel nem, vagy alig veszélyeztetett terület
- II. belvízzel mérsékelten veszélyeztetett terület
- III. belvízzel közepesen veszélyeztetett terület,

IV. belvízzel erősen veszélyeztetett terület

Az I. és II. kategóriába tartozó területeknél területhasznosítási korlátozás igénye nem merült fel. Ezért nem is szükséges feltüntetni a területrendezési eszközökben, a településrendezési eszközökben célszerű lenne tájékoztatóan feltüntetni, hogy a vízrendezés szükségességére fel lehessen hívni a figyelmet. Csak a III. és IV. kategóriájú a ténylegesen veszélyeztetett területeket. A vízügyi igazgatóság által jelölt belvíz öblözet többnyire összhangban van a Pálfi féle veszélyeztetettségi nyilvántartással, és annak segítségével a veszélyeztetés mértékére lehet következtetni, de előfordulhat attól eltérő is. Önmagában, ha egy terület belvízzel veszélyeztetett, az egy figyelem felhívás, hogy annak a területnek a hasznosítási lehetősége korlátozott. A terület hasznosítása a terület vízrendezésének megoldását igényli. Gyakorlati tapasztalat, hogy az „erősen veszélyeztetett” területet gazdaságosabb beépítésre nem szánt vízgazdálkodási területként kezelni. A Pálfi féle térkép szerint, belvíz a megye síkvidéki jellegű terület részén fordul elő, ahol a terület topográfiai adottságaiból és geológiai adottságaiból eredően lefolyástalan területek alakulnak ki. A belvízrendszerek vízelvezetését nagyrészt mesterségesen épített csatornahálózattal oldják meg.

*Zala megye területét érintő bevíz „veszélyeztetettségi” területek
Forrás: Pálfi-féle belvíz „veszélyeztetettségi” térkép*

Fel kell hívni azonban a figyelmet arra is, hogy mélyfekvésű, tartósabb vízállásos, vagy mérsékelten veszélyeztetett belvizes területről a vizek teljes mértékű elvezetésének megoldása nem csupán gazdasági kérdés, mivel a vízelvezetés megoldása esetén, a vízhiány kompenzálhatósága is elveszhet. A túlzott vízelvezetés további következményeként a talajvíz szintje is mélyebbre kerül, mellyel azonban a magasabban fekvő területek termékenysége is veszélybe kerül. A belvízelvezetés műszaki megoldásánál tehát sokkal racionálisabb és költséghatékonyabb a tájhasználat megváltoztatása. Azokon a területeken, ahol inkább a mezőgazdasági termelés a jellemző, ott a vízvisszatartás prioritásának megfelelő területhasználat: komplex, a vízgazdálkodást, a természet- és környezetvédelmet, valamint a jövedelemtermelést egységnek tekintő tájgazdálkodás indokolt. A természeti értékei miatt védett területeken és környezetükben elsősorban a védelmi célú terület-

felhasználás kerülhet előtérbe, így integrálva ezeket a területeket a meglévő ökológiai hálózat elemeibe.

Helyi vízkárrendezés

Két előfordulási területe a dombvidéki adottságból eredő helyi vízkár és a síkvidéki területen kialakuló vízkár. Zala megye területét mindkettő érinti. Nyugati szélét a dombvidéki, keleti szélét inkább a síkvidéki vízkár veszélyezteti. A helyi vízkár kialakulását az intenzív csapadék okozza, amelynek levonulása síkvidéken nem gyors, a víz tartósan, mint vízállás marad meg a mélyebb fekvésű területen. A helyi vízkár előfordulását, illetve előfordulási valószínűségét növeli a beépítés növekedése, a burkolt felületek arányának változása, növekedése. Hatására a lefutó víz mennyisége is nő. A helyi vízkár rendezése az önkormányzat illetve a befogadót üzemeltető feladata.

A patakok- vízfolyások- csatornák döntő hányada karbantartása hiányos, illetve mederrendezést igényel ahhoz, hogy a helyi vízkár elkerülhető legyen. A karbantartás igénye érdekében meg kell említeni, hogy a medrek karbantartását szolgáló parti sávok kijelölési kötelméről ma már kormányrendelet rendelkezik, de annak egyszerű végrehajtása akadályokba ütközik. A mederkarbantartó sávot elméletileg kijelölni a középvízi medertől lehetne. Az egyes vízfolyások középvízi medrének kijelölése azonban többnyire nem történt meg, így áthidaló gyakorlatként a településrendezési eszközök szintjén a meder telkétől jelölhető ki a mederkarbantartó sáv és arra a meder karbantartója számára bejegyzett szolgalmi joggal a vízgazdálkodási feladatok elvégzési lehetősége biztosítható.

Az OTÉK a mederkarbantartó parti sáv területét védendő vízgazdálkodási területbe való besorolását írja elő, amelynek végrehajtása a terület magántulajdonba léte esetén csak kártalanítással lenne megoldható. Ennek gazdasági fedezetének hiányában átmeneti megoldásként feltételezhető, hogy a középvízi meder kijelölése esetén a mederkarbantartó sáv a vízfolyás medrén belülre esik, így a vízgazdálkodási terület bővítése nem indokolt, a középvízi meder kijelöléséig átmenetileg a meder telkétől, annak funkcióváltási, övezet módosítási igénye nélkül jelölhető ki a karbantartó sáv, szolgalmi jogot adva a meder karbantartója számára.

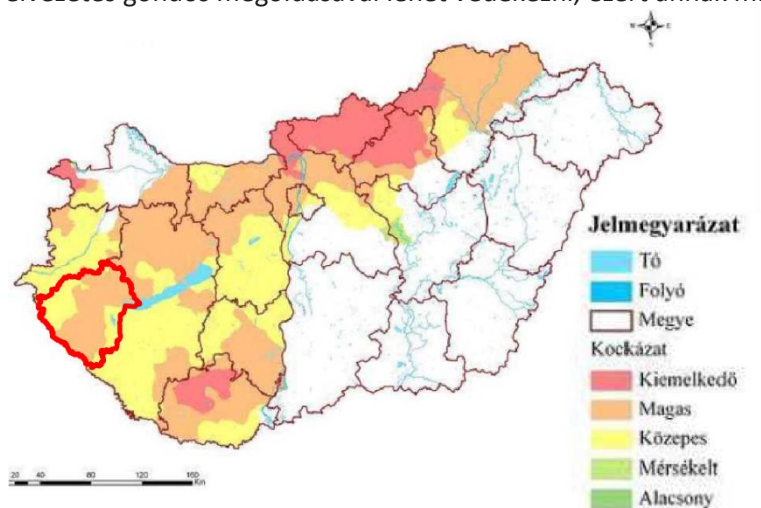
A helyi vízkár keletkezésének alapja a településen belüli felszíni vízrendezés, a csapadékvíz elvezetésének nem megfelelő megoldása. Az egyes településeken belüli csapadékvíz elvezetés és a kisebb vízfolyások kezelése a települések önkormányzati kompetenciájába tartozik, s egyben önkormányzati feladat a településeken összegyűlő vizek továbbvezetésének a megoldása a végbefogadókig.

A befogadókba a csapadékvízviszonyok hatására változó vízmennyiségek érkeznek. Így a legkisebb vízfolyásokon is ki tudnak alakulni nagyobb terhelések okozta hullámok. A változó vízmennyiségek zavarmentes továbbszállítása, a vizek mederbe tartása így helyi védekezési feladatok jelenthetnek ezeken a kis vízfolyásokon. Veszélyesebb helyi vízkárok akkor keletkeznek, amikor heves záporokból, utóbbi időkben előforduló szuper-cellás zivatar, csapadékesemények során rövid idő alatt akár 80-120 mm csapadék esik. A nagyobb vízgyűjtőjű vízfolyásokon komoly vízkárt okozhatnak a kisebb vízhozamú és hosszabb ideig tartó esők is, főleg akkor, ha a vízgyűjtőn a talajrétegek a korábbi esőktől már telítődtek.

Valamennyi településen az elmúlt években megvalósított fejlesztések eredményeként a burkoltsági arány növekedett és ezzel az elvezetendő csapadékvíz mennyisége is nőtt és a többlet csapadékvíz elvezetési feladatokra az elvezető rendszert nem fejlesztették. A települések felszíni vízelvezető rendszereinek fejlesztésének hiánya, valamint a vízfolyások megfelelő karbantartásának az

elmaradása vezetett oda, hogy a nagyobb csapadékesemények zavarmentes elvezetése nem biztosított.

A helyi vízkár megelőzésére helyi víz visszatartás kiépítése szükséges. A helyi vízvisszatartás kiépítését valamennyi új burkolt felület növekedésével járó beruházásnál meg kell oldani. Ehhez az építési szabályzatban a feladatokat, kötelezettségeket rögzíteni kell. A helyi vízkár fejezetében említeni kell az úgynevezett „villámárvíz” előfordulásának a lehetőségét is, amely szélsőséges csapadékesemény kapcsán fordulhat elő. A BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság elkészített egy országos térképet, amely Pest megye területének villámárvízi érintettségét is jelzi. Ez ellen a csapadékvíz elvezetés gondos megoldásával lehet védekezni, ezért annak mielőbbi kialakítása szükséges.

A villámárvíz-veszély mértéke Zala megye területén

*Forrás: Nemzeti Katasztrófa Kockázat Értékelés Magyarország
2011. BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság
<http://vmkatig.hu/KEK.pdf>*

Az előforduló vízelvezető hálózat kialakításának hiányából, vagy karbantartásának a hiányából származó vízelöntés kezelése önkormányzati feladat, a szélsőséges csapadékesemény következtében keletkező helyi vízkár elhárítása „villám-árvízi” esemény a helyi katasztrófavédelem feladata.

6. Közlekedés (közúti, kerékpáros-, vasúti, légi és vízi közlekedés, megközelíthetőségi viszonyok, kapcsolati hiányok vizsgálata és értékelése)

6.1. Közúti közlekedés

Gyorsforgalmi úthálózat

A megye gyorsforgalmi úthálózatát jelenleg az M7 autópálya, és az M70 autótűt képezi. Az M7 autópálya részét képezi annak az V. számű helsinki folyosónak, amely az Adriai tenger kikötői és a kelet-európai országok közötti közvetlen közúti kapcsolatot hivatott biztosítani. Az M7 autópálya lényegesen javítja Zala megye és a főváros közötti közúti kapcsolatot, és a nemzetközi közúthálózatban is jelentős szerepet tölt be. Az M7 és M70-es autópályák a magyar-horvát (Letenye), illetve a magyar-szlovén (Tornyszentmiklós) országhatár és Budapest között hoznak létre közvetlen gyorsforgalmi közúti összeköttetést.

Főúthálózat

A gyorsforgalmi utakon túlmenően Zala megye közúthálózatának gerincét az országos főúthálózat képezi, melynek legfontosabb elemei az alábbiak:

- A 7. sz. főút igen fontos szerepet tölt be a megye nyugat-keleti irányű forgalmának lebonyolításában. A főút a főként a megyén belüli, illetve településközi forgalom kiszolgálásában játszik szerepet.
- A 75. sz. főút a megye fontos kelet-nyugat irányű tengelye. Jelenlegi kialakítása nehezíti ennek a funkciónak a betöltését, mert a terepadottságok miatti zaklatott vonalvezetés és rossz paraméterű települési átkelési szakasz jelentősen csökkenti az útvonal kapacitását, szolgáltatási színvonalát.
- A 76. sz. főút szintén kelet-nyugati irányű, a megye északi részét szolgálja észak-nyugaton Vas megyei kapcsolattal. Vonalvezetése kedvezőbb a 75. sz. főútnál.
- A 760. sz. főút Keszthely és a 76. sz. főút kapcsolatát biztosítja.
- A 74. sz. főút igen fontos szerepet tölt be a megye közlekedéshálózatában. Észak.déli vonalvezetésű, így nem csak az előbbieken felsorolt kelet- nyugat irányű főutakat köti össze, hanem a megye két legfontosabb városát is, Zalaegerszeget és Nagykanizsát. Mivel iránya közel megegyezik a megyére jellemző É-D-i völgy-irányokkal, helyszínrajzi vonalvezetése kedvező, de sok a belterületi átkelési szakasza. Északi irányban szintén kapcsolatot teremt Vas megyével.
- A 86 sz. főút a megye egyik legfontosabb főútja, mivel a megye nyugati részén az észak-déli összeköttetést megteremtő útvonal igen fontos nemzetközi szerepet is betölt: a Mosonmagyaróvár és Récics között húzódó útvonal a Magyarországtól északra levő országok és az Adria közötti forgalom egy részét itt bonyolítják le. A környező országok területfejlesztései, úthálózatpolitikája és a tágabb térség forgalmi igényei egyre jelentősebb forgalommal terhelik a főutat.
- Zala megye főúthálózatához tartoznak továbbá a 61 és a 71 sz. másodrendű főutak, ezeknek a megye területére csak néhány kilométeres szakasza esik. A 61. sz. főútnak a megye szempontjából perifériális helyzete miatt inkább csak a megye déli területeinek a keleti irányű kapcsolatát segíti elő. A 71. sz. főút szerepe a Balaton turisztikai jelentősége miatt fontosabb.

Mivel Zala megye jelentős hosszban határos Szlovéniával és Horvátországgal, az Európa délnyugati területeiről országunkba érkező cél- és átmenő forgalom számottevő része ezeken az úthálózati elemeken jelentkezik. A járműforgalomnövekedését nem követte az útvonalak teljesítőképességének

növelése, ezért ezen utak műszaki állapota sok esetben nem megfelelő, elkerülő utak hiányában egyes belterületi szakaszaik túlsúfoltak, jelentős környezetszennyezést okozva ezzel az érintett településrészekben.

A 7 sz. és a 74 sz. út az európai úthálózat fő elemeit alkotó E jelzésű utak. Az E65 jelzésű Malmö(S)-Pozsony(SK)-Rajka-Letenye-Zágráb(HR)-Chania(GR) út észak-déli irányban, az E71 jelzésű Rijeka(HR)-Zágráb(HR)-Budapest-Miskolc-Kassa(SK) út nyugat-keleti irányban szeli át Zala megyét.

Zala megye főútjai jelenleg még megfelelnek az előírásokban foglalt kapacitásértékeknek, ugyanakkor egyes útvonalszakaszok terhelése meghaladja a 9-10000 járművet naponta. Ilyen túlterhelt szakaszok találhatók a 61 sz. úton, a 71 sz. úton, a 76 sz. illetve a 86. sz. főúton. Ezeknek a szakaszoknak a terhelésértékei azt mutatják, hogy a megye főútjainak többsége a közeljövőben kapacitásnövelő rekonstrukcióra szorul, amely hosszabb távra nem halasztható a megfelelő közlekedési ellátás és a lakosság komfortérzetének biztosítása érdekében.

Mellékúthálózat

Az országos közutak megyei mellékúthálózata döntően megfelel a megye geográfiai viszonyainak és sajátos településhálózatának. Zala megye mellékútjainak összhossza a területhez viszonyítva fajlagosan meghaladja az országos átlagot.

Ennek ellenére Zala megye nem tekinthető jobban ellátottnak alsóbbrendű úthálózat tekintetében, mint az ország többi megyéje, ugyanis a mellékúthálózat nagyobb hosszúsága a viszonylag sűrűbb településhálózat és a domborzati viszonyok miatt szükséges, azaz a megye lakossága lényegében nem élvezhet jobb ellátási színvonalat a sűrűbb úthálózat ellenére. Ezt támasztja alá a zsáktelepüléseknek, illetve azoknak a településeknek a viszonylag magas száma, melyek ugyan közel fekszenek egymáshoz, de a mellékút-hálózat adott szerkezete miatt csak az egymás közötti távolság többszörösét megtéve lehet közúton eljutni a szomszéd településbe.

Közüti határátkelőhelyek

Zala megyének Szlovéniával és Horvátországgal van közös határszakasza. A magyar-szlovén határszakaszon három, a magyar-horvát határszakaszon egy közúti határátkelőhely biztosítja a közúti határátlépést.

Magyar-szlovén határszakasz közúti határátkelőhelyei:

- Nemesnép - Kobilje
- Rédics - Dolga Vas
- Tornyiszentmiklós-Pince

Magyar-horvát határszakasz közúti határátkelőhelye:

- Letenye-Gorican

Közüti tömegközlekedés

A megyei úthálózat több esetben nem kedvez az autóbusszközlekedésnek, mivel a járatok vonalvezetését teljes mértékben meghatározzák az egyes területeken rossz adottságú útvonalak. A dombokkal, völgyekkel rendkívül tagolt aprófalvas vidéken a területi tagoltság következtében hiába

magas az úthálózat sűrűsége, ez nem növeli az eljutási lehetőségeket. A személyszállítás lebonyolítása nagyobb járműteljesítményt és több költséget eredményez, s ezek az országos átlagnál lényegesen nehezebb működési feltételeket jelentenek.

A megye lakosságának több mint fele városokban él. A megye tíz városa környékén 248 község helyezkedik el, a 248 település jelentős része 500 fő alatti lakosú, ezek között fele arányban vannak a 200 fő alatti és a 200-500 fő közötti települések. Az esetenként csökkenő, specializált utazási igény és az ellátási kötelezettség, ennek gazdaságtalan volta némely területen feszültségeket teremt.

Zala megyében az autóbusz-hálózat az országos úthálózati hossz egészét lefedi, sőt, jelentős forgalom bonyolódik önkormányzati kezelésben lévő utakon is. A községi megállóhelyek átlagos száma rendkívül magas, melyből - aprófalvakról lévén szó - következik, hogy a községen belüli megállóhely távolságok is igen kedvezőek.

Kerékpáros közlekedés

A zalai táj kiválóan alkalmas kerékpározásra. Mind a helyi lakosság, mind a megyébe látogató turisták részéről folyamatosan növekvő igény mutatkozik a megye termálfürdőit, természeti értékekben bővelkedő területeit felfűző kerékpárutak iránt. Ennek köszönhetően egyre növekszik azon települési önkormányzatok száma, melyek a helyi lakosság életkörülményeinek javítása, illetve a turizmus fejlesztésének érdekében helyi és regionális kerékpárút fejlesztést szeretnének megvalósítani, de jelenleg még nincs a megyében a megyei terv nagyságrendjének megfelelő országos vagy térségi kerékpárút.

A megvalósult kerékpárutak legnagyobbbrészt a nagyobb települések környezetében, a bevezető utak mentén, többnyire közlekedésbiztonsági okokból épültek. Természetesen ezek is fontos szempontok, de a megye idegenforgalmának, turisztikai vonzerejének növeléséhez ezek a beruházások nem elegendőek.

A kis forgalmú mellékutak (leginkább az 1.000 egységjármű/nap forgalomnál nem nagyobb terhelésű útvonalszakaszok) általában alkalmasak a kerékpárforgalom levezetésére is. A közúti és a kerékpáros forgalom azonos felületen való bonyolítása nem javasolható ott, ahol a forgalomnagyság ennél nagyobb, vagy a forgalom olyan, hogy túlsúlyban vannak a nehézgépjárművek.

6.2. Vasúti közlekedés

A vasútvonalakat az OTTrT osztályozása szerint tárgyaljuk.

Országos törzshálózati vonalak:

Zala megye vasúthálózatának egyik legfontosabb eleme a Boba-Zalaegerszeg-Zalalövő-Bajánsenye vonal, mely a határátmenet megvalósulása óta egyben a V sz. közlekedési folyosó része. A vasútvonal egyvágányú, villamosított.

A Budapest - Székesfehérvár - Nagykanizsa - Murakeresztúr - (Horvátország) vasútvonal megyei szakasza egyvágányú, villamosított. Üzeme az idegenforgalommal szoros összefüggésben van, a téli időszakban személyforgalma jelentősen visszaesik. A nemzetközi vasúti kapcsolatokban is számottevő szerepe van.

A Murakeresztúr - Gyékényes egyvágányú villamosított vonal. Két fontos nemzetközi vasútvonalat köt össze: a Budapest - Murakeresztúr és a (Budapest) - Dombóvár - Gyékényes vonalakat, villamosított fővonal.

A Szombathely - Zalaszentiván - Nagykanizsa vasútvonal észak-déli irányban teremt kapcsolatot az említett törzshálózati elemek között, egyvágányú, dízelvontatású vonal. Villamosítása esetén jól egészítené ki a jelenlegi villamosított hálózatot.

Ugyancsak az országos törzshálózat része a Balatonszentgyörgy - Tapolca vonal egyvágányú, Balatonszentgyörgy - Keszthely között villamosított.

A megye területén levő mellékvonalak:

A Körmend - Zalalövő egyvágányú, nem villamosított vasútvonal jelenleg igen rossz műszaki állapotú.

A Zalaegerszeg-Rédics mellékvonal egyvágányú, nem villamosított, műszaki állapota miatt felújításra szorul. Korábban Lendván keresztül kapcsolata volt a déli vasútvonalakkal, de később a Rédics - Lendva szakasz megszüntetésre került. Helyzete jelenlegi formájában bizonytalan, de a lendvai kapcsolat visszaépítésével megmaradása biztosítva lenne.

Vasúti határátkelőhelyek

A megye egyedüli vasúti határátkelőhelye a Murakeresztúr-Kotoriba vasúti határátkelőhely. A határátkelőhely éjjel-nappal nyitva tart, nemzetközi áru- és személyforgalmat bonyolít.

6.3. Légi közlekedés

Zala megyében négy repülőtér található, a sármelléki, a nagykanizsa-bajcsai, a zalaegerszeg-andráshidai, és a zalakarosi.

Hévíz -Balaton nemzetközi repülőtér

A repülőtér Sármellék településtől 3 kilométerre délnyugatra, a Balaton nyugati vidékén helyezkedik el. A sármelléki Repülőtér az idegenforgalmi szezonban az ország legnagyobb forgalmú vidéki repülőtere, korszerű navigációs rendszerrel kiépítve. Betonozott kifutópályájának mérete 2500 méter x 60 méter. Jelenlegi minősítése: nyilvános nemzetközi repülőtér.

Zalaegerszeg-Andráshidai repülőtér

A repülőtér a várostól 6 km-re északnyugatra, Andráshida településnél van. Ma kizárólag sportcélú repülést bonyolít. Zalaegerszeg Város Önkormányzata 1999-ben 20 évre a Zalaegerszegi Motorosrepülő Klubnak adta a reptér üzemeltetési jogát. A repülőtér bekapcsolódott az Országos Mentőszolgálat légi mentőbázis rendszerébe, s ezzel mintegy 70 kilométeres körzetben biztosítottá vált a 15 perces helyszínre érkezés.

A 1500 x 40 méteres füves kifutópálya maximum 30 személyes gépek fogadására alkalmas. A Zalaegerszegi repülőtér a hatályos légügyi jogszabályok szerint jelenlegi besorolása csupán „nem nyilvános fel- és leszállóhely”. Csak nappali VFR repülésekre vehető igénybe. Az önkormányzat a repülőteret fejleszteni kívánja.

Zalakarosi Repülőtér

A Zalakarosi Repülőtér jogi státusza: nem nyilvános fel- és leszállóhely. Csak nappali VFR repülés folytatható. A füves reptér teljes mérete 30 hektár, amiből jelenleg csak 7 hektárt használnak. A füves kifutópálya mérete 30 méter x 1000 méter, melyhez egy 400 négyzetméteres hangár kapcsolódik.

A repülőtér jelenleg három funkciót lát el: a turisták számára sétarepülési lehetőséget kínál, igénybe vehető légitaxi szolgáltatás, illetve repülőiskola működik a területén.

Nagykanizsa-Bajcsai Repülőtér

A repülőtér besorolása nem nyilvános fel- és leszállóhely. 30 hektáros területen üzemel, a tulajdonos engedélye alapján vehető igénybe, kivéve a kényszerhelyzetben lévő légi járműveket. Csak VFR repülés folytatható, kizárólag sport célokat szolgál. A füves leszállópálya mérete 1500 méter x 30 méter.

6.4. Vízi közlekedés

Zala megyének vízi személy- és áruszállításra alkalmas folyója nincs, sem a Zala, sem a határfolyó, a Mura, nem hajózható.

A Balatonon szinte kizárólag személyszállítás folyik, az is csak a turistaszezonban. A Balaton Zala megyei partszakaszán két hajóállomás található, egy Keszthelyen, és egy Balatonyörökön.

6.5. Kombinált közlekedés, logisztika

Zala megye közlekedési hálózatai jelenleg nem vesznek részt a kombinált közlekedés lebonyolításában. Minthogy a megyén jelentős tranzitfolyosók haladnak keresztül, s igen jelentős a megye közútjain áthaladó nehézgépjármű-forgalom, a túlterhelt útszakaszok tehermentesítése szempontjából kiemelten fontos, hogy a megyében kombiterminálok, átrakóhelyek épüljenek, megteremtve ezzel a közúti-vasúti kombinált szállítások feltételeit, s a közúti áruforgalom egy részének a vasútra történő terelését.

Szlovénia és Horvátország közvetlen, Ausztria távolabbi szomszédsága, illetve az egyik legjelentősebb, Észak Európát az Adriai tengerrel összekötő korridor mentén való fekvés nemcsak a nagyarányú tranzitforgalmat vonja maga után, hanem azt is, hogy a térség kiváló adottságokkal rendelkezik a logisztikai tevékenységek szempontjából.

7. Energetika (energetikai hálózatok, energiaellátás, megújuló energiák)

7.1. Tendenciák

Az energiaközmű infrastruktúrát érintően az utóbbi időkből előtérbe került az energiahatékonysággal, a racionális energiagazdálkodással való komolyabb foglalkozás igénye. A racionálisabb energiagazdálkodás célja a fokozottabb környezet védelmi elvárások teljesítése és a fenntarthatóság javítása. Egyrészt cél a káros kibocsátások csökkentése, a levegő tisztaság javítása, másrészt az egyre növekvő energiaigényekkel járó energia költségek növekedésének fékezése.

A megváltozott klimatikus viszonyok kompenzálása, a mesterséges klimatizálás energiaigény növekedést okoz, miközben a környezetvédelem és a fenntarthatóság igényeinek teljesítéséhez elsődlegesen az energiaigény csökkentésére lenne szükség. Nehéz kiegyensúlyozni az energiafogyasztás növelést és csökkentést okozó igényeket. Mivel az el nem fogyasztott energia kíméli a legjobban a környezetet és csökkenti a költségeket, az energiaigény csökkentését az ésszerű takarékossgal kell indítani. Az energiatudatos szemléletformálás, a takarékosagra nevelés, amellyel az energiafogyasztás csökkentése (réteges öltözködés, alkalmazkodás az időjáráshoz, tudatos szellőztetés, energiafogyasztó berendezések tudatos használata) ráfordítási igény nélkül elindítható. A következő lépés a takarékos energiafogyasztás érdekében az utólagos hőszigetelés, árnyékolás stb. alkalmazásával és a korszerűbb épületgépészettel, energiatakarékos berendezések alkalmazásával érhető el, amely már ráfordítási igényű. Ezek a lépések ingatlan szinten léphetők meg, az egyéni fenntarthatóságot segítik, település szintű energiagazdálkodási hatása csak fokozatosan és lassabban jelentkezik.

Már energiagazdálkodást is érintő eredmény érhető el új beruházásoknál az energiatakarékosság érvényesítésével. Ennek érvényesítését szolgálja az Európai Unió Tanácsa által megfogalmazott 2010/31 EU irányelv, amely 20/2014 (III.7) BM rendeletként kihirdetésre került.

Ezt a rendeletet erősítette meg a többször módosított 7/2006 TNM rendelet előírása, amelynek megfelelően, új épületek esetén 2019. január 1. napjától már a 6. mellékletben szereplő közel nulla energiaigényű épületek követelményszintjét kell alkalmazni. Ezen követelményszintek fontos új eleme lesz majd, hogy a 6. melléklet IV. pontja szerint az épület energiaigényét az összesített energetikai jellemző méretezett értékéhez viszonyítva legalább 25%-os mennyiségben, helyben termelt megújuló energiaforrásból kell biztosítani. Ennek az energiahatékonysági elvárásoknak megfelelően új épületet energiatakarékosan kell kivitelezni és az energiaszükséglet legalább 25 %-át megújuló energiaforrás hasznosításával, helyben termelt energiával kell megoldani. Ezzel már elvárásként is rögzítésre került a megújuló energiahordozók hasznosításának növekvő szerepe a település szintű fejlesztések energiaellátásában, amelynek az energiarendszerekre való hatása már túl fogja lépni a települések határait.

A klímaváltozás okozta felmelegedés hatásának kezelése lassan elkerülhetetlen lesz, amelyhez különösen a többszintes (ezen belül elsődlegesen a lakótelepi) épületeknél, a napfény és hőhatásnak jobban kitett épületeknél a gépi hűtés alkalmazása nélkül nincs megoldás. A gépi hűtés energiaellátása jelentős energiaellátási fejlesztést igényel, amely túllépve a települési energiaellátás szintjét a regionális szintű energiarendszereket is érinti.

A klímaváltozás kompenzálásához, a gépi hűtés biztosításához szükséges energiaellátási többlet igénye a fenntartási költségeket növelné. Ezért megoldást kell keresni -a komfortszint csökkentése nélkül- az energiaellátás költségterheinek a mérséklésére, amely a fejlődés fenntarthatóságát segítené elő. E vonatkozásban is lehet ráfordítási igény nélküli lépést tenni a környezethez való

alkalmazkodási készség javításával (pl. túlfűtés-túlhűtés mérséklése, árnyékolás, stb), amellyel már energiafogyasztás megtakarítás érhető el.

A klímaváltozás okozta felmelegedés mértékének növekedésével a megfelelő hűtést szolgáló klíma-berendezés üzemeltetése energiaigényes. Az energiaigény növekedés okozta költségnövekedés elkerülésére, a fenntarthatóság javítható optimálisabb energiahordozó szerkezet kialakításával. A hagyományos vezetékes és nem vezetékes energiahordozók mellé a megújuló energiahordozók nagyobb részarányú bevonásával hatékonyabb energiagazdálkodással, az igénynövekedés okozta költségnövekedés fékezhető lehet. A megújuló energiahordozó hasznosításához szükséges beruházás ugyan költségigényes, de üzemeltetési költsége a hagyományos energiahordozókhoz (hálózati gáz, hálózati villamosenergia) képest minimális, ezzel a fenntarthatóság javítható.

A településrendezési eszközök készítésénél figyelmet kell fordítani az energiagazdálkodási javaslatnál a megújuló energiahordozók bevonására, de ennek hatása mára már túlmutat a települési energiaellátó rendszereken, ennek hatása már a térségi rendszereket is érinti.

A vizsgált Zala megyei települések energiaigényeit, ma még jellemzően a „hagyományos” vezetékes és vezetékek nélküli energiahordozókkal elégítik ki, a megújuló energiahordozók bevonása jelentősebb beruházási költségigénye, lassú megtérülése miatt még háttérbe szorul. Előre törése prognosztizálható a beruházásánál várható költségcsökkenésének hatására.

Zala megye energiaigényeit, import és hazai „hagyományos” energiahordozókkal elégítik ki. Az energiahordozó import vezetékes szállítórendszerek segítségével történik, vezetékek hálózaton érkezik a kőolaj és a földgáz, valamint a villamosenergia is. Az országon belül az energiaszállítás a kiépített egységes országos alaphálózati (szénhidrogénekkel szállító és villamosenergia vonatkozásában átviteli hálózati) rendszerek segítségével megoldott, amelyekhez tartozó hálózati nyomvonalakból Zala megye területén is néhány áthalad. A hazai kitermelésű, ezen belül Zala megyében kitermelést energiahordozók, közvetlen, vagy azok felhasználásával termelt energiát szintén az országos alaphálózati rendszerekre táplálják és így az alaphálózatok segítségével szállítják tovább a felhasználókig.

7.2. Energiafogyasztás (lakossági, ipari)

A megye két legnagyobb energiafogyasztó csoportja az ipar, mezőgazdaság, egyéb és a lakosság. A megye összes éves villamosenergia fogyasztása 2017-ben 808,9 millió kWh volt, amely az elmúlt 20 évben kis hullámmal ugyan, de alig változott. Az összes villamosenergia fogyasztás 67,34 %-át az ipar-mezőgazdaság- egyéb hasznosította, a 32,66 %-át a lakossági szektor fogyasztotta. Az ipari szektor és a lakossági szektor, fogyasztási arányában is csak kis hullámmal volt megállapítható. A földgáz felhasználásán is a két meghatározó fogyasztói szektor osztozott. A megye összes éves földgáz fogyasztása 2017-ben 211,069 millió m³ volt, amely az elmúlt 20 évben kis hullámmal ugyan, de alig változott. 2017-ben az összes földgázfogyasztás 58,66 %-át az ipar-mezőgazdaság- egyéb fogyasztók hasznosították, a 41,34 %-át a lakossági szektor fogyasztotta. Földgáz esetében a két szektor közötti fogyasztási arányban is volt hullámmal, de nem jelentős. Csoporton belül pl az ipargazdaság felhasználók fogyasztása növekedő tendenciájú, amelyet csoporton belül kiegyenlít a kereskedelmi, szolgáltatási gazdasági fogyasztók fogyasztás csökkenése.

A lakosság korszerű, környezetbarát, komfortos energiaellátására a vezetékes energiahordozók közül a villamosenergia, a földgáz és Keszthely településen 1126 lakás számára a távhő áll rendelkezésre. A megye településeinek vezetékes energiaellátása mára majdnem település szintű szolgáltatássá vált. Villamosenergia ellátás valamennyi településen rendelkezésre áll, a földgázellátás is egyre több település ellátásában vesz részt. 1990-ben még csak 38 településen volt vezetékes gázellátás, 2000-

ben már 145 település számára volt vezetékes gázellátási lehetőség, a rendelkezésre álló 2017-es utolsó statisztikai nyilvántartás szerint ma már mindössze 17 település van a 258-ból, ahol nem áll rendelkezésre a vezetékes gázellátás lehetősége és nem biztosított, az automatikus üzemvitelű hőellátás.

A megye lakásállományának vezetékes gázellátottsága ma 75,55 %-os. Jelenleg 17 település (Börzönce, Kistréce, Kistolmács, Lasztonya, Maróc, Murarátka, Oltárc, Pat, Pusztapáti, Sand, Szentmargitfalva, Szentpéterfőldé, Valkonya, Zajk, Zalamerenye, Zalasárszeg, Zalaszentjakab) nem rendelkezik földgázellátással. A megyében olyan település, amelyben a lakásállomány földgáz ellátottsága a 30 %-ot nem éri el (az ellátással nem rendelkezőkkel együtt) 54 van, de 70 %-os ellátottságot meghaladó is ugyancsak 54 település van.

A megye egyetlen településén, Keszthelyen üzemel távhőszolgáltatás. A mindössze 1126 lakásnak megoldott távhőszolgáltatás, megyei átlagban a lakásállomány mindössze 0,88 %-át teszi ki, amelyben a termikus célú energiaellátást a távhőszolgáltatás biztosítja.

A megye lakásállományának villamosenergia ellátása teljes körű. Bár mindegyik településen egy-egy ellátást igénybe nem vevő, vagy fogyasztásból kizárt lakás is előfordul. A 2018. január 1.-ei (2017-es évi statisztikai adatok) állapot szerint a megye lakásállományának 76,43 %-ában biztosított az összkomfortos, ill. komfortos életvitel lehetősége.

A megye energiaigényeinek a kielégítésére a megújuló energiahordozók is rendelkezésre állnak. A megújuló energiahordozók közül a geotermális, a szél és a napenergia közcélú energiatermelésre történő hasznosítási lehetősége mellett a helyi jelentőséggel bíró nap és a föld energiahasznosítás növekvő tendenciájú, mivel a fenntartási költségek gazdaságosságát segíti, várható ugrásszerű növekedése is.

A vezetékes energiaellátással nem rendelkező és megújuló energiahordozót igénybe nem vevő ingatlanok termikus célú energiaellátásában a nem vezetékes energiahordozók jelenleg is meghatározó szerepet töltenek be.

7.3. Energiaellátás hálózati rendszere

Zala megye az ország területének nyugati szélén, a határ mentén helyezkedik el, mégis több, a jelentősebb energiaellátó rendszerekhez tartozó gerinchálózat halad át rajta. Ezek a nagyfeszültségű átviteli hálózatok és nagynyomású földgáz-, termék- és olaj-szállítóvezetékek nagy állóeszköz értékűek, így helyüknek megváltoztatásának kicsi a realitása. Így ezeket a hálózatokat, valamint azok biztonsági, illetve védőövezeteinek helyét, mint helyhez kötött adottságokat kell kezelni, így meghatározó elemek a megye térszerkezeti tervében.

A megyében országos jelentőségű 50 MW feletti közcélú energiatermelő erőmű nem üzemel, az annál kisebb kapacitású 50 MW alatti hő- és energiatermelő bázisok közvetlen helyi energiaigényeket elégítenek ki. Meg kell említeni az utóbbi években terjedő megújuló energiahordozót hasznosító erőművek megjelenését, de pontos lista nem áll rendelkezésre. A napenergiát hasznosító naperőmű parkok, amelyek a villamosenergia hálózatra termelnek, termelésük bár szorosan összefügg az időjárással, ma már a műszaki fejlesztések eredményeként közeleink tűnik a termelt villamosenergia raktározási lehetőségének megoldása, amely feltétele lenne az alapellátásban is a napenergiának a figyelembe vételi lehetőségének.

A megye területén korábban jelentős, de még ma is számottevő szénhidrogén kitermelést folytatnak. Ennek létesítményei ma is láthatók. Számtalan szénhidrogén kutatófúrás jelzi a megyében a

rendelkezésre álló ásvány kincset, a legnagyobb szénhidrogén mezőt a megye déli, illetve nyugati részén tárták fel. Ma is meglevő, de még tervezett bányatelkek jelzik a szénhidrogén kitermelés továbbra is fennálló lehetőségét. A bányatelkek jelenlétét a területfelhasználásnál, mint az, azt korlátozó adottságot figyelembe kell venni. A számtalan kútból kitermelt szénhidrogént a tulajdonosok jelzése szerint nagyon sok mezőközi vezetékkel szállították azokra a gyűjtőállomásokra, ahonnan az országos hálózati rendszerre az átadást kiépítették.

A helyi szénhidrogén kitermelés ellenére a megye energiaellátásában a helyi energiahordozók közvetlen hasznosításként kisebb szerepet kaptak.

7.3.1. Villamosenergia ellátás

A megye energiaellátását jellemzően az országos egységes energiaellátó hálózatokról vételezik. Zala megye energiaellátásában így a legjelentősebb szerepet a megye területét érintő országos hálózati rendszerekhez tartozó gerinchálózatok jelentik. Ezek a 400 kV-os átviteli hálózatok és nagynyomású földgáz és termék szállítóvezetékek.

A megye területét érintő villamosenergia-átviteli és főelosztó-hálózat távvezeték elemei:

a, 400 kV-os átviteli hálózat távvezeték elemei:

- Felsőpáhok - (Litér)
- (Vép) - Felsőpáhok
- Felsőpáhok - Tornyiszentmiklós - Muraszemenye - országhatár - (Horvátország)
- Felsőpáhok - Kaposvár

b, Átvitelt befolyásoló 132 kV-os felosztó hálózat elemei:

- Felsőpáhok - Keszthely
- Söjtör - Lenti
- Lenti - országhatár (Nedeljanec)

c, Térségi ellátást biztosító 132 kV-os főelosztó hálózat meglévő elemei:

- Lenti - (Pankasz)
- Zalaszentgrót - (Sümeg)
- Söjtör - Nagykanizsa
- Söjtör - Keszthely
- Keszthely - (Marcali)
- Keszthely - (Tapolca)
- Keszthely - (Sümeg)
- Keszthely - Zalaegerszeg
- Zalaegerszeg Dél - Keszthely-Zalaegerszeg távvezeték felhasítási pontja
- Zalaegerszeg - (Körmend)
- Nagykanizsa - Berzence
- Nagykanizsa - Kanizsavár

d, Térségi ellátást biztosító 132 kV-os főelosztó hálózat tervezett elemei:

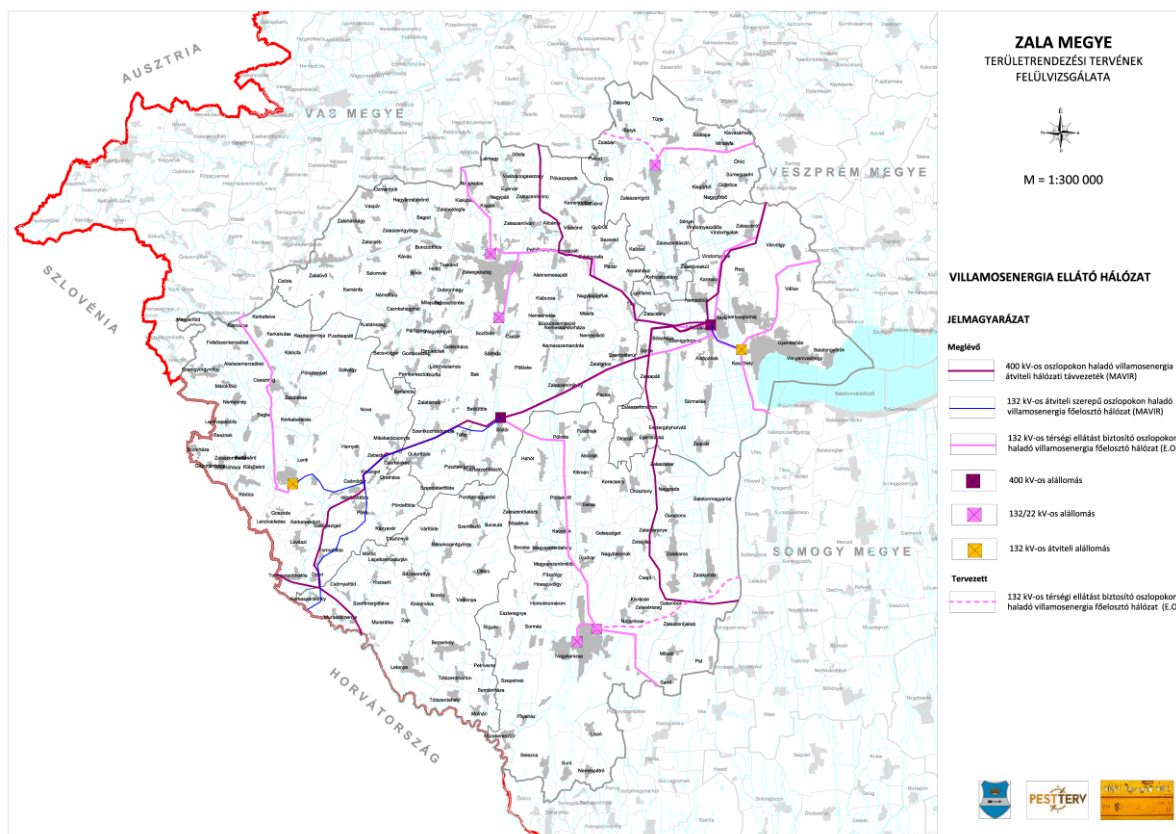
- Zalaszentgrót - (Vasvár)
- (Marcali) - Nagykanizsa

A megyében országos jelentőségű közcélú energiatermelő 50 MW feletti erőmű nem üzemel. Távlati tervként újabb országos jelentőségű erőmű létesítés szándékát sem beruházó, sem a villamosenergia országos hálózati rendszerét üzemeltető MAVIR Zrt. sem a térség villamosenergia ellátásának szolgáltatója nem jelezték. A megyében üzemelő 50 MW alatti energiatermelő kiserőművek, közvetlen helyi energiaigényeket elégít ki. 50 MW alatti létesítendő új hőtermelő, energiatermelő létesítési szándék több is van, ezek jellemzően megújuló energiahordozók hasznosítására terveznek támaszkodni.

Villamosenergia ellátás vonatkozásában a megye területén haladó villamosenergia átviteli hálózatok a megye területén jelentkező igények ellátásában töltnek be alapházis szerepet. Az átviteli hálózatot a MAVIR Zrt. üzemelteti. A megye országos alaphálózati rendszerhez tartozó táppontja a „Hévíz” néven közismert, de Felsőpáhok közigazgatási területén elhelyezkedő 400/132 kV-os MAVIR Zrt üzemeltetésében levő alállomás, amelynek 400 kV-os átviteli hálózati csatlakozása Szombathely (VÉP), Litér, Kaposvár (Toponár), Tornyiszentmiklós és Muraszemere (országhatár) irányába épült ki.

A megye fogyasztóinak ellátása részben a megye területén üzemelő iparági 400/132 kV-os alállomásról, részben a szomszédos megyékben üzemelő iparági alállomásokról induló 132 kV-os főelosztó hálózatokra telepített elosztóhálózati alállomásokról, mint bázisokról biztosított. A megye fogyasztóinak villamosenergia-ellátását regionális áramszolgáltató szervezet, az E.ON Észak-dunántúli Áramhálózati Zrt. (Győr) biztosítja.

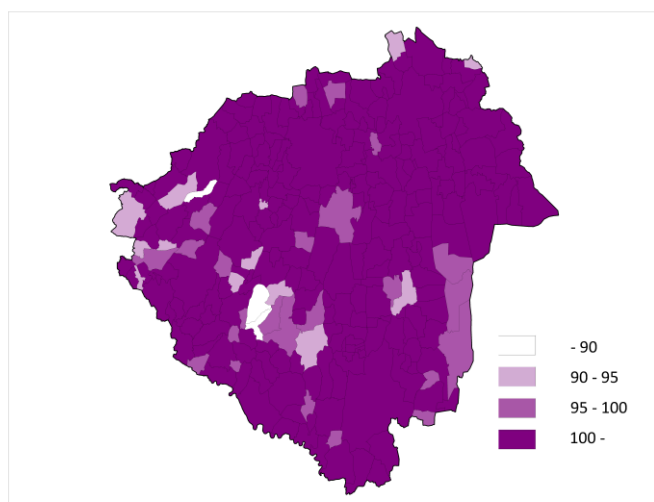
A 132 kV-os főelosztó hálózatra telepített 132/22, 132/10 kV-os alállomás üzemel Keszthelyen, Zalaszentgróton, Zalaegerszegen, Bocföldén, Söjtörön, Lentiben és Nagykanizsán. A megye területén üzemelő alállomásokról induló középfeszültségű gerinc elosztóhálózattal biztosítják az egyes települések ellátását.

Zala megye területét érintő villamosenergia átviteli hálózat távvezeték elemei

Forrás: Szolgáltatói adatok alapján saját szerkesztés

A megye valamennyi településén biztosított a közszolgáltatott villamosenergia ellátás. A települések döntő hányadában az ellátás megközelíti a 100 %-ot.

Háztartási villamosenergia fogyasztók aránya (%)
Forrás: 2017. évi KSH adatok alapján saját szerkesztés

7.3.2. Földgáz és egyéb szénhidrogén ellátás

A megye természeti energiaforrása a megkutatott szénhidrogén vagyona, amelynek kitermelését szolgáló műtárgyak és részben üzemelő, részben üzemben kívüli hálózatok több helyen is megtalálható a megyében. Helyi jelentőséggel, a MOL Zrt üzemeltetésében szénhidrogén (olaj, CH termék) termékszállító hálózat távvezetéke üzemel a megye területén:

- Zalaegerszeg-Gellénháza,
- Gellénháza-Tófej,
- Tófej-Báza, Bázakerettye településeket érintő nyomvonalon.

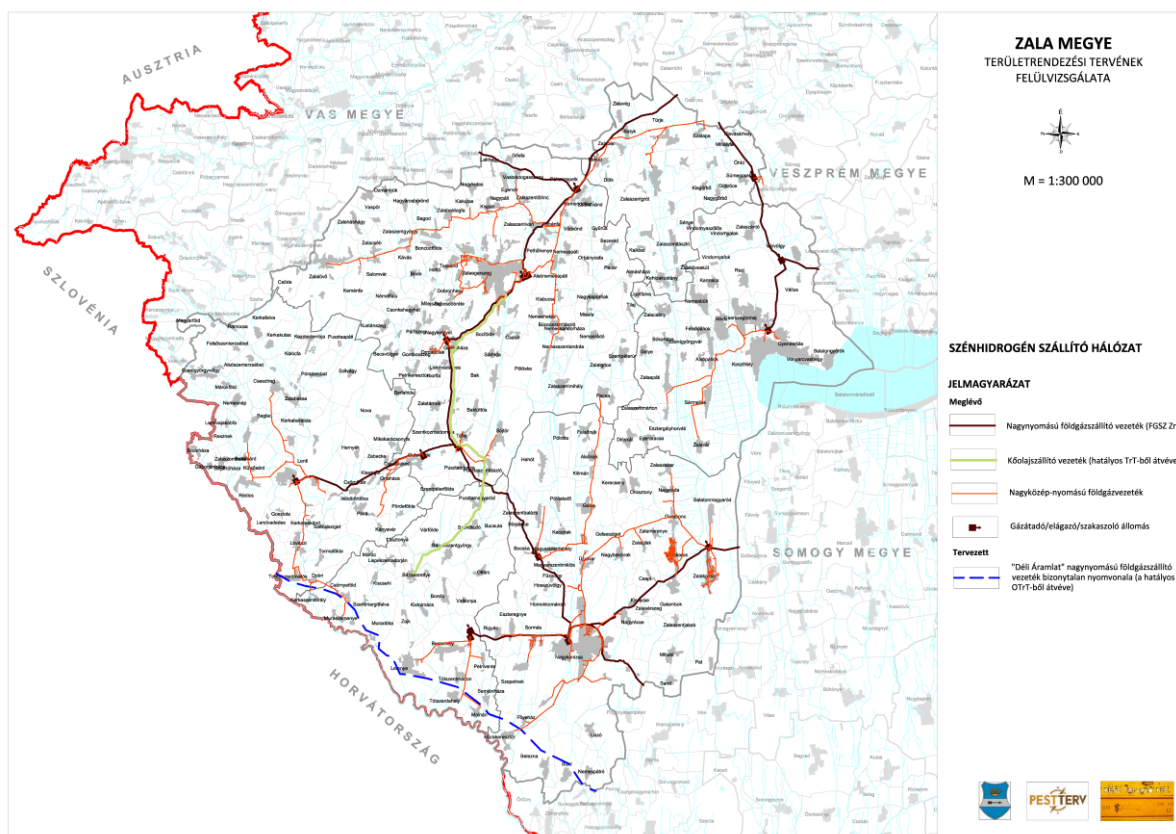
A megye területén az FGSZ Földgázszállító Zrt üzemeltetésébe tartozó, országos jelentőségű szénhidrogén szállító vezetékeken haladnak keresztül, amelyekre telepített gázátadó állomásokról indulnak a megye településeinek ellátását biztosító nagyközép-nyomású gázelosztó vezetékek.

A területen áthaladó szénhidrogén szállító hálózati rendszerhez tartozó távvezeték elemei:

- (Lengyeltóti) - Nagykanizsa
- (Babócsa) - Nagykanizsa
- Nagykanizsa - Becsehely
- Becsehely leág
- Nagykanizsa - Pusztaederics
- Pusztaederics - Nagylengyel
- Pusztaederics - Lenti
- Gutorföldre leág.
- (Devecser) - Nagylengyel
- Zalaegerszeg leág.
- (Dabronc) - (Tapolca)
- Várvolgy leág. - Keszthely
- Pókaszeptk - (Körmend)

Az országos jelentőségű gázszállító vezetékeken a gázátadó állomások és mellette egyéb létesítmények (katódállomások, fáklyák, szakaszolók, villamos betápláló kábelek stb.) található, mely létesítmények és ezek biztonsági övezetei a megyei területrendezési terv léptékében, valamint a területrendezési terv, tervezésre vonatkozó jogszabályok miatt nem ábrázolhatók. Meg kell

említeni, hogy a megye területének dél-nyugati szélét érinti a „Déli áramlat” nagynyomású szállítóvezeték nyomvonalának előzetes terve.

Zala megye területét érintő szénhidrogén szállító hálózat

Forrás: Szolgáltatói adatok, illetve a hatályos terv alapján saját szerkesztés

A megye földgáz szolgáltatási szempontból korábban a KÖGÁZ szolgáltatási területéhez tartozott, amelynek központja Nagykanizsa volt. Ma a szolgáltatást az E.ON- Közép-dunántúli Gázhálózati Zrt biztosítja.

A megye fogyasztóinak földgázellátása egységes hálózati rendszert alkotva épült ki. A rendszer ellátásának bázisa a kiépített országos nagynyomású szállító távvezeték hálózat, amelybe a gáz elsődlegesen a nemzetközi vételezés és kisebb hányadban hazai szénhidrogén mezőkből érkezik. A megye földgázellátása ehhez az országos alaphálózathoz több helyen kapcsolódik. A nagynyomású vezetékre telepített átadó állomások segítségével történik az országos hálózatról a vételezés.

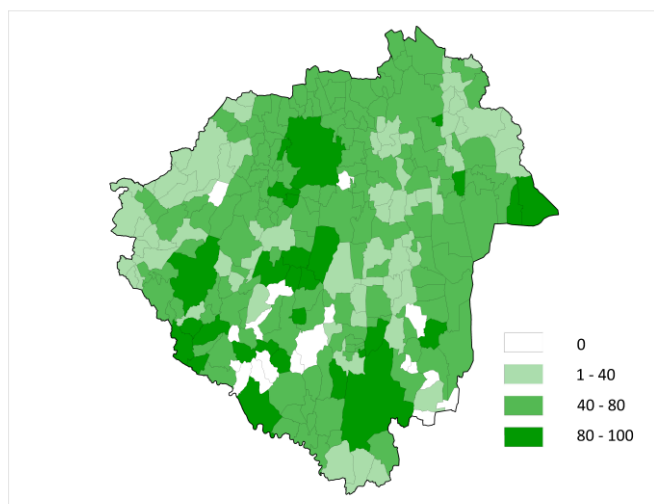
Zala megye területén üzemelő átadóállomások, mint bázishelyek a következők: Pókaszepetk, Zalaegerszeg, Gellénháza, Tófej, Lenti, Magyarszerdahely, Nagykanizsa, Becsehely, Zalakaros-Balatonmagyaród, Sümegcsehi, Várvölgy, Keszthely települések közigazgatási területén üzemelő átadóállomások. A megye területén kívül eső átadóállomás felől mindössze három település gázellátása történik, Zalaháshágy, Vaspör és Hagyárosbörönd. Néhány szomszédos Vas megyei település ellátása viszont Zala megyei átadóállomás felől történik. A gázátadó-nyomáscsökkentőn keresztül nagyközép-nyomású vezeték szállítja a földgázt a településekig, általában a települések határába telepített gázfogadóig és a nagyközép/közép nyomásszabályozóig.

A települések közötti elosztás nagyközép-nyomású vezetékkel épült ki, ez képezi a megye gázellátó hálózatának a gerincét és erről ellátott a megye településeinek jelentős hányada. A többi település a nagyközép-nyomású vezetékekre telepített 6/4, 6/3-as nyomáscsökkentőkről indított középnyomású hálózatokról ellátott.

Az egyes településeken belül a fogyasztók gázellátása vagy közvetlen nagyközép-nyomású hálózatról vagy a település gázfogadójánál elhelyezett nyomáscsökkentőtől indított középnyomású gázelosztó hálózatról kiépített bekötéssel történik, vagy körzeti nyomáscsökkentőkről indított kisnyomású elosztóhálózattal biztosított. A kisnyomású elosztóhálózattal történő ellátásnál, az arról kiépített ingatlan bekötéssel közvetlen fogyasztói igényeket lehet kielégíteni. A nagyközép-, vagy középnyomású hálózatról bekötött, ellátott ingatlanokon a fogyasztói gázellátáshoz egyedi helyi, házi nyomáscsökkentőket kell telepíteni, amellyel előállított kisnyomású földgázzal lehet a fogyasztói igényeket kielégíteni.

Körzeti nyomáscsökkentők telepítése és kisnyomású gázelosztás csak városokban és annak is az intenzívebben beépített központi területén fordul elő. A megyében a településeken belüli gázelosztás jellemzően középnyomáson került kiépítésre.

Az elmúlt 20 évben támogatással megvalósuló gyorsütemű hálózatfejlesztés eredményeként ma már a megye 17 településének kivételével, valamennyi település rendelkezik vezetékes gázellátással. Az egyes településeken belül is a gázhálózatra való rácsatlakozás fokozatosan emelkedik. A 2018. január 1.-i statisztikai adatok szerint az ingatlanok rácsatlakozása megyei átlagként a 75,55 %-ot.

Háztartási gázfogyasztók aránya (%)

Forrás: 2017. évi KSH adatok alapján saját szerkesztés

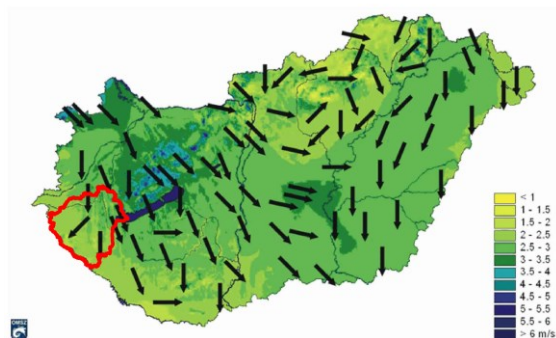
7.3.3. Megújuló energiahordozók hasznosítása

Az energiatermelésre alkalmas megújuló energiaforrások hasznosítása nem újszerű, csak időközben háttérbe szorult. Újra előtérbe kerülését a hagyományos energiahordozók környezetszennyező hatása indította el és az a felismerés, hogy a megújuló energiahordozók különösebb ráfordítási igény nélkül rendelkezésre állnak, használatuk nem okoz halmozódó káros hatásokat, környezeti terhelést. Ezekkel az adottságokkal a fenntartható fejlődés lehetőségét szolgálják. Pontos nyilvántartás nem áll rendelkezésre a megyében üzemelő megújuló energiahordozó hasznosítású létesítményekről, ez irányú információkat cikkekből, kutatásokból, elemzésekből lehet összegyűjteni a teljesség igénye nélkül.

Az országban és a vizsgált Zala megyében is elérhető megújuló energiaforrás a szélenergia, a napenergia, a vízenergia, a biomassza-biogáz és a geotermikus energia. Ezek előfordulása az ország területén nem egyenletes és általános, befolyásolja a földrajzi elhelyezkedés, a topográfiai és a légköri viszonyok, valamint a felszín alatti geológiai adottságok.

Szélerenergia

A topográfiai és légköri, meteorológiai viszonyok alapján kialakuló szélerenergiát a szélkerék alkalmazásával közvetlen mechanikai erőátvitellel lehetett hasznosítani, majd a „szélkerék”-ből fejlesztett szélturbinával, mint szélerőművel közvetlen villamosenergia termelhető. A szélerenergia előfordulási mértékét a topográfiai és légköri viszonyok befolyásolják, eltérő az ország területén a szélerenergia hasznosíthatóság mértéke. A meteorológiai adatok és mérések alapján rögzítették a hasznosítás lehetőségének területi vetületét.

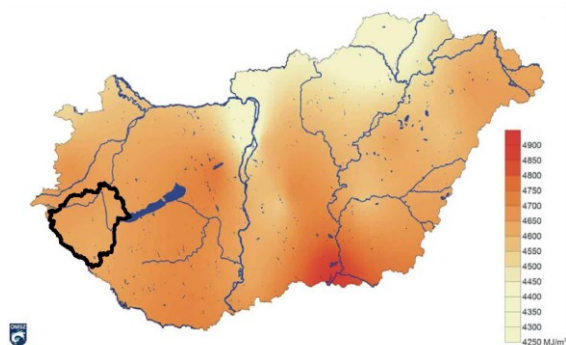
*Az évi átlagos szélersebességek [m/s]
és az uralkodó szélirányok
Magyarországon (2000-2009)
Forrás: www.met.hu*

A térképek jelzik, hogy Magyarország mely térségeiben lehetne hatékonyabban hasznosítani a szél energiáját. Zala megye északi, észak-keleti része a szélerenergiát kedvezően hasznosítható területekhez kapcsolódik.

A hazai energiapolitikának azonban nem célja támogatni a szélerenergia hasznosítását, mivel a termelés-fogyasztás kiegyenlítését biztosító beruházás költségigénye és az azzal előállítható energia ára a szélerőművel termelt energia árát az értékesítési lehetőség határa fölé emelné. Ez a felismerés adott alapot a szélerenergia hasznosítását szolgáló szélerőmű park telepítési lehetőségének műszaki korlátozására. 2016-ban megjelent módosító rendelet már úgy szabályozta a szélerőmű-park telepítés lehetőségét, hogy szinte az egész ország területén a közcélú energiatermelést szolgáló szélerőmű-park telepítése ellehetetlenült.

A korlátozó feltételek mellett szélerőmű-park létesítése, szabályozásának módosítása mind addig nem várható, amíg a termelés-fogyasztás kiegyenlítésére alkalmas műszaki megoldás nem áll rendelkezésre. Az egyik út-keresési lehetőség pl az E-autó, H-autó számára jelentősebb kapacitású akkumuláció megoldása.

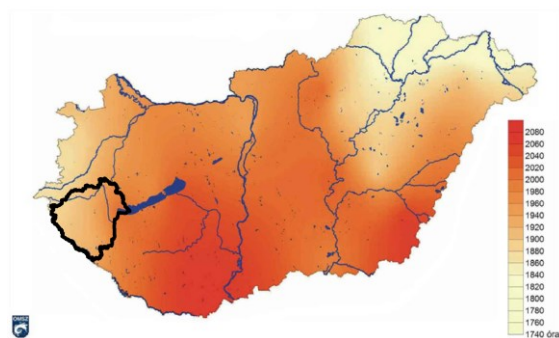
Napenergia

A globálisugárzás (MJ/m^2) átlagos évi összege Magyarországon (2000-2009)

Forrás: www.met.hu

A meteorológiai és topográfiai viszonyok alapján rendelkezésre álló napenergia, mint megújuló energiaforrás, az ősi „fekete hordó” elvén kifejlesztett napkollektorok segítségével termikus célú energiaellátásra, elsődlegesen használati melegvíz termelésre, kisebb mértékben fűtésre alkalmas. A továbbfejlesztéssel kialakított naperőmű közvetlen villamosenergia előállítására alkalmasak.

Az évi átlagos napfénytartam (óra) Magyarországon az 1971-2000 közötti időszak alapján

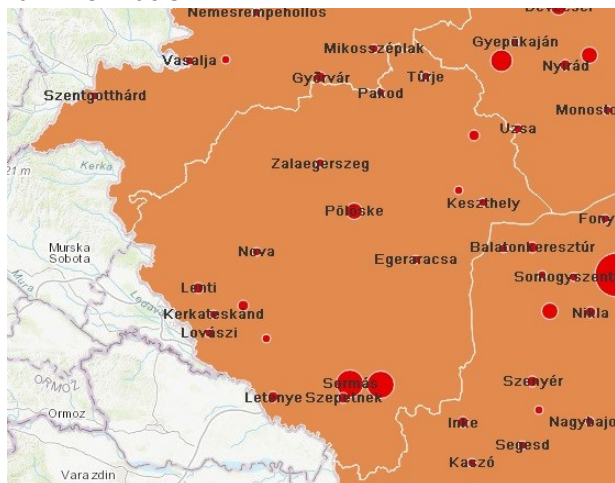
Forrás: www.met.hu

A hasznosítható napenergia mértékét befolyásolják a földrajzi és meteorológiai adottságok, így ezek változóak az ország területén. A meteorológiai adatok és mérések alapján, a szélenergia hasznosítási lehetőségéhez hasonlóan a napenergia hasznosítás lehetőségének területi vetülete is rögzíthető. A térképek jelzik, hogy Magyarország mely térségeiben lehet hatékonyabban hasznosítani a nap energiáját. Zala megye területén általánosan 1900 a maximálisan hasznosítható éves napos órák száma, amelynek hasznosíthatóságát célszerű is igénybe venni. Hasznosítás lehetősége napkollektorokkal termikus célú energiaellátásra, naperőművel villamosenergia termelésre biztosított.

Az egyes településeken láthatóan a napenergia hasznosítása helyi jelentőséggel, házi hasznosítással egyre növekszik. Valamennyi településen kisebb-nagyobb számban egyre több magán és önkormányzati telken lehet látni napenergiát hasznosító berendezést, de nyilvántartás nem áll rendelkezésre az elhelyezett napkollektorokról, naperőművekről. Ezek ad-vesz rendszerrel üzemelnek a szolgáltatóval együttműködésben és csökkentve a villamosenergia ellátás költségeit.

Ez az a megújuló energiahordozó, amelynek szélesebb, energiagazdálkodást is érintő hasznosítása várható. A fotovoltaikus energiahasznosító berendezések tömeges gyártásának az elindulása által elért ár-eséssel a megtérülésében már javulás tapasztalható, így a hasznosításának intenzív terjedése várható. A napenergia hasznosítása egyrészt továbbra is helyi jelentőségű marad. Hasznosítják magán ingatlanoknál, illetve önkormányzati ingatlanoknál egyaránt, ahol az ad-vesz rendszerrel a fenntartási költségeiket csökkenthetik. Másrészt a napenergia hasznosítással a közcélú energiatermelés is egyre több településen kerül előtérbe. A közcélú energiatermelésre történő

Naperőművek Magyarországon (2016. évi KÁT adatok alapján)

Forrás: www.energiaklub.hu

A térkép a megye területén 2017-ben már üzemelő közcélú energiatermelésre létesített naperőmű-parkokat mutatja. A nagyobb teljesítményűeket, nagyobb karika jelzi.

Műszaki szempontból a nap energiájának is közcélú energiatermelésre való hasznosítási lehetőségét elméletileg az időjárás függősége, a termelt energia tárolási lehetőségének hiánya ugyan úgy akadályozza, mint a szélergiából történő energiatermelést. Azonban a naperőmű-parkok létesítése iránti fokozódó érdeklődést segíti, hogy 0,5 MW alatti naperőmű-park esetében a hálózati csatlakozás középvezetési feszültségen megoldható és egyeztetni csak a hálózati engedélyes szolgáltatóval kell. Ha a szolgáltató fogadni tudja a termelt energiát, akkor annak létesítésének nincs akadálya.

A közelmúltban az iparág kezdeményezte a nagyobb teljesítményű naperőmű parkok létesítését országszerte. Ma a 10-50-100 MW-ig készülnek erőmű parki beruházási szándékok. Az 5 MW felett, 5-50 MW teljesítményű kiserőműnek, 50 MW felett nagy erőműnek tekinthető naperőmű park már ténylegesen „erőmű” szintű energiatermelő beruházás, amellyel valós erőművi kapacitások kiváltására is lesz lehetőség. Eközben a kiegyenlítő tárolás fejlesztése is előtérbe került.

A nagyobb teljesítményű naperőmű parkok közhálózati csatlakozási lehetősége már 132 kV-os hálózaton keresztül oldható meg. Az ilyen naperőmű park létesítéséhez különleges beépítésre szánt, vagy beépítésre nem szánt speciálisan megújuló energiahordozó termelésre kijelölt terület szükséges. Ennek kijelölését a településrendezési eszközökben kell megoldani. A közcélú energiatermelés, a termelt energia továbbszállítása viszont már a 132 kV-os főelosztó hálózaton történik, ezzel tágabb térséget is érint, így a hatályos területrendezési tervekbe való illesztése is szükséges. 5-50 MW kapacitásig a megyei, illetve kiemelt térségi területrendezési tervekbe, ezt meghaladó, 50 MW felett már az országos területrendezési eszközökbe való beillesztést is meg kell oldani. Ezekre a közcélú naperőmű parkokra is vonatkoztatható a jelenleg hatályos területrendezési tervi előírás, (ami csak a szélerőmű parkokról szólt, mivel annak rögzítésekor a naperőmű parkok legfeljebb a kiserőművek kapacitás szintjét érték el) hogy a 132 kV-os csatlakozási ponton összeadódnak a befutó igények. Ezzel a területének a tagoltsága az átfogóbb területrendezési tervek alóli „kibújtást” nem teszi lehetővé.

Vízenergia

A vízfolyások esésével, tömegáramával, mint megújuló energiaforrással lehet energiát termelni, amelynek hasznosításához vízikerek telepítése szükséges, majd annak továbbfejlesztésével kialakították a vízturbinát, amely már közvetlen villamosenergia termelésre alkalmas. Vízenenergia termelésre a nagyobb vízszint-változású és nagyobb tömegű vízfolyások, alkalmasak, így

előfordulásuk Magyarország térképéről leolvashatók. Az ez irányú térképek jelzi, hogy Zala megye területén kisebb vízfolyásokon is van és lehetne is vízlépcsőt építeni, helyi akár csak reklám célra.

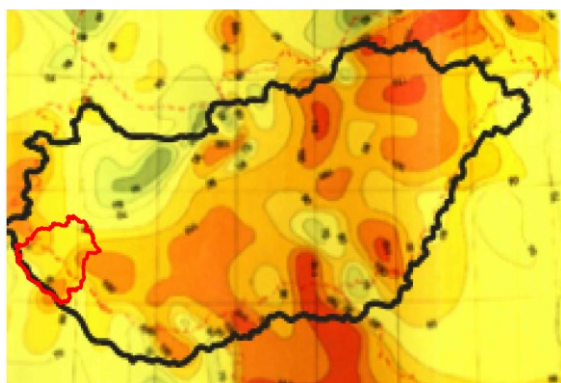
Biomassza-biogáz

A növényi termésből, növényi, állati hulladékokból, melléktermékekből, erdőgazdasági hulladékokból, energiaültetvényekből előállítható energiahordozó a biomassza, amely közvetlen elégetésével fűtési és használati melegvíz termelési energiaigények elégíthetők ki, biogázzá alakítva hő- és villamosenergia termelésre egyaránt alkalmas, bioetanollá alakítva üzemanyagként hasznosítható. Biomassza-biogáz előállítására az ország területén mindenhol, így Zala megyében is van lehetőség. A megye területének be-erdősültsége is kínálja az biomassza energiatermelő létesítés lehetőségét.

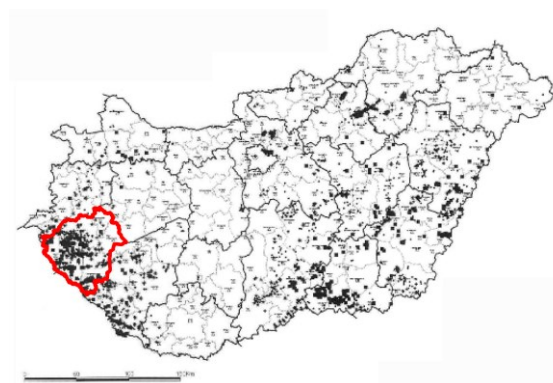
Geotermikus energia

A föld belső hőjéből hasznosítható a geotermikus energia. Geológiai adottságok befolyásolják előfordulásának mértékét. Hasznosítására részben a termálvíz kitermelésével, részben a földhő hőszivattyúval történő alkalmazásával nyílik lehetőség. A földhőből hőszivattyúval kitermelt hőenergia közvetlenül fűtésre, használati melegvíz előállítására hasznosítható, geoerőmű segítségével villamosenergia termelésre is alkalmas. A geológiai adottságok alapján a geológusok elkészítették a termikus energia várhatóan rendelkezésre állását bemutató térképet. A térkép jelzi, hogy az ország területén hol lehet a termikus energia hasznosítását kedvezőbben megvalósítani.

A földhő hasznosítására hőszivattyú alkalmazásával van lehetőség. A hőszivattyú használata helyi jelentőségű ingatlanon belül realizálható, energiagazdálkodási szinten ma még nem érzékelhető a hagyományos energiahordozó megtakarító hatása. A térkép jelzi, hogy a termálvíz kivételére gazdaságosan hol van esély. Erre Zala megye geológiai adottsága nagyon kedvező. A termálvíz kincs turisztikai célú, fürdési, gyógyászati hasznosítása kínál gazdaságosabb hasznosítási lehetőséget, így a vízellátás fejezetnél kerül részletezésre.

Magyarország geotermikus energiahordozó hasznosítási lehetősége - A Pannon-medencének és régiójának geotermikus hőtérképe (részlet)
Forrás: PannErgy, Portfolio.hu

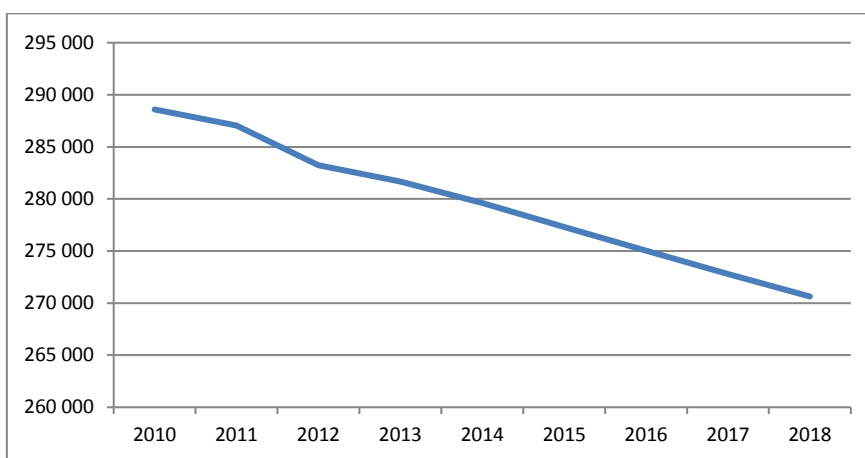

Magyarországon geotermikus energia hasznosítási lehetőség a felhagyott CH meddő kutak - Magyarország CH meddő kútjainak területi megoszlása
Forrás: Pylon Kft. (Szerkesztette 2001-ben)

8. Demográfiai folyamatok

8.1. Népszámszám, népsűrűség

A megye népességszáma 2009 elején, az előző megyei területrendezési tervet megalapozó vizsgálatok készítése idején 290.204 fő volt. Zala megye lakónépessége 2018. január 1-én már csak 270.634 fő. A megye népességszámának 2000-es évekbeli alakulását vizsgálva megállapítható, hogy a 2001-es népszámlálás óta az évtized végéig eltelt közel egy évtized során mintegy 2,4%-os csökkenés következett be. A megye lakónépessége 2001 és 2009. között mintegy 7.200 fővel csökkent, ami egy kisváros népességét teszi ki. A népességcsökkenés üteme akkor még csökkenő volt, mivel a fogyás mértéke némileg alatta maradt a 90-es évtized során regisztrált változásnak. Ez a trend jelentősen leromlott a 2009-2018 közötti időszakra, a csökkenés mértéke közel 7(!) százalékos volt. Az elmúlt 9 év alatt közel 20 ezer fővel fogyott a megye népessége. Ez egy Keszthely méretű város népességével egyenlő.

Lakónépesség alakulása 2010-2018

Az átlagos népsűrűség a megyében mintegy 72 fő négyzetkilométerenként, ami jóval a 105 fő/km²-es országos átlag alatti, ezzel az értékkel Zala megye az ország hatodik legritkábban lakott megyéje. A népesség területi elhelyezkedése a megyében - a sajátos településhálózati adottságok következtében - rendkívül kiegyenlítetlen. Elsősorban a megye DNY-i aprófalvas térségeiben igen alacsony a népsűrűség, míg a Zalaegerszeget körülölelő agglomerálódó térségben, és Keszthely-Hévíz környékének gyorsan urbanizálódó településeiben és Nagykanizsa vonzáskörzetében magasabb, az országos átlagot felülmúló a népsűrűség.

A megye járásainak/kistérségeinek lakónépessége 2010-2017

Kistérség	2010	2017
Hévízi	12617	-
Keszthelyi	34726	48806
Lenti	21700	18871
Letenyei	16968	15479
Nagykanizsai	66174	75181
Pacsai	10610	-
Zalaegerszegi	96712	99530
Zalakarosi	12957	-
Zalaszentgróti	17740	14931

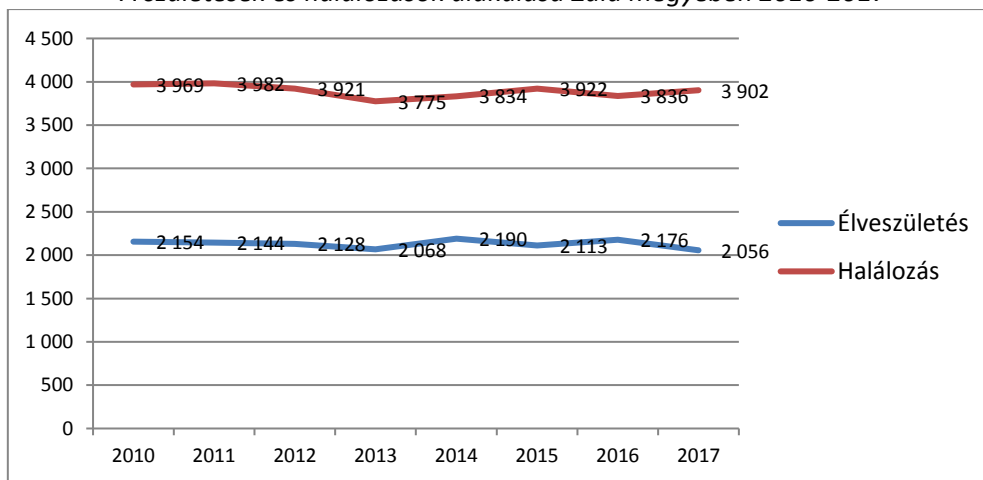
8.2. Népesedési folyamatok

A népességszám változása a megye területén belül is mutat jelentős területi differenciát. A népességcsökkenés elsősorban Zala megye nyugati, délnyugati részét érinti összefüggően. A Lenti és a Letenyei járás aprófalvas településeit érinti leginkább az elnéptelenedés. E települések többségét a népesség előregedő jellegéből adódóan a halálozások magasabb és a születések alacsonyabb aránya mellett az elköltözések magas száma is sújtja, s ezek a negatív demográfiai folyamatok együttesen vezetnek a lakosságszám drasztikus visszaeséséhez. A Zalaegerszegi járás és a Keszthelyi járás az utóbbi évek tekintetében a legkisebb mértékű csökkenést mutatja. Ez a kettő viszonylag kis népességvesztésű járás található a megyében. A Keszthelyi járáshoz tartozik a volt Hévízi kistérség illetve a Balatoni üdülőttelepülések, ez magyarázza a népességszám relatíve kedvezőbb alakulását. A másik megyei jogú város Nagykanizsa és térsége is erősen csökkenő.

8.2.1. Természetes népmozgalom

Zala megye népessége a hatályos területrendezési terv demográfiai vizsgálataitól óta eltelt 8 éves időszak alatt folyamatos csökkenést mutat. A természetes szaporodás (fogyás) éves értéke a 2010-2017 közötti időszakban nem mutat jelentősebb kilengéseket. Az évenkénti átlagosan 1800 fő körüli népességcsökkenés jellemzi a megyét. Az időszak első felében még némileg magasabb halálozási arány kismértékben csökkent az évtized második felében. Az élveszületések száma inkább stagnáló, legmagasabb értékét 2014-ben érte el (2190 fő). 2017-ben a természetes fogyás - azaz az élveszületések és a halálozások számának különbsége - -6,7 ezrelékes értéke jóval alatta maradt az országos (-4,1 ezrelék) és a Nyugat-Dunántúl átlagának is.

A születések és halálozások alakulása Zala megyében 2010-2017

Az összességében kedvezőtlen természetes népmozgalmi mutatók gyakorlatilag a megye egész területét jellemzik, de a természetes fogyás mértéke mégsem teljesen homogén, e tekintetben léteznek területi differenciák az egyes járások között. Hasonlóan a hatályos tervet megalapozó vizsgálatok időszakához, továbbra is a legrosszabb helyzetben a Letenyei járás települései vannak, ahol a természetes szaporodás értékei -10 ezrelék alattiak. A Zalaegerszegi járáshoz tartozó, a megyeszékhelytől délnyugatra elhelyezkedő települések hasonlóan rossz reprodukciós értékekkel jellemezhetők. A megye déli részén, a Nagykanizsai járásban szintén összefüggő településcsoport rajzolódik ki hasonlóan rossz mutatókkal, elsősorban Nagykanizsától kelet-északkeleti irányban.

8.2.2. Vándorlás

A megye és az ország más térségei közötti népességmozgás adja a belföldi vándorlási nyereséget illetve veszteséget. A nemzetközi vándorlási különbözet pedig a külföldre költözések illetve külföldről történő beköltözések különbségét mutatja meg.

A belföldi vándorlást vizsgálva az látszik, hogy Zala megyébe a vizsgált 2010-2017 közötti időszakban évről évre kevesebben költöztek be, mint ahányan elhagyták a megyét. A kétezres évek elején még pozitív volt ez a mutató. A vándorlási veszteség évente 112 és 613 fő között változott a vizsgált időszakban. A megye lakosságszámának változásához a természetes fogyás mellett tehát a vándorlási veszteség is hozzájárul. A legnagyobb mértékű népességcsere a szomszédos Somogy, Veszprém és Vas megyékkel, valamint Budapesttel mutatható ki. Budapest esetében egyértelműen a Fővárosba költözések túlsúlya jellemző.

A megye külföldi vándorlási különbözete viszont a vizsgált évek során rendre pozitív. A külföldi állampolgárok beköltözése 2010-ben érte el csúcspontját, amikor 440-nel többen telepedtek le a megyében külföldről, mint ahányan Zala megyéből elhagyták az országot. A legfrissebb 2017-es adat szerint is pozitív a különbözet, igaz már csak 58 fő a többlet. Összességében tehát a belföldi migrációs veszteséget a nemzetközi vándorlásból keletkező minimális aktívum nem képes ellensúlyozni, összegük minden évben negatív. Így összességében a megye esetében vándorlási veszteségről beszélhetünk. Azonban ennek mértéke nagyságrenddel kisebb a természetes fogyás mértékénél.

A vándorlási különbözet alakulása a megyében 2010-2017 között

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Belföldi vándorlási különbözet	-173	-188	-112	-613	-484	-421	-572	-376
Nemzetközi vándorlási különbözet	440	137	329	270	-205	-33	3	58

A megyén belüli költözések irányultságában a községek állnak elől. Zala megyében a migráció célterületei legmarkánsabban a Zalaegerszeget övező agglomerálódó települések gyűrűjében rajzolódnak ki. A megye pozitív vándorlási egyenleggel rendelkező térségei közt a megyeszékhely környezetén túl kiemelkedik még a Keszthelyi járás jónéhány települése, továbbá a Zalakaros környéki települések, és pozitív vándorlási egyenleg jellemzi a 76-os főút menti települések jórészét is.

A Zalaegerszeget övező jelentős vándorlási aktívumra szert tett települések népességyarapodása több forrásból adódik össze. A lakónépesség számának migrációs eredetű növekedése e településeken egyrészt a 90-es évektől egyre erőteljesebben nyomon követhető szuburbanizációból (azaz a nagyvárosból a városkörnyék kistelepüléseibe történő kiköltözésekből), másrészt a megyén belüli lakóhelyváltogatások irányultságának megyeszékhely-közeliségéből adódik össze. A változás egyenlegében ez ellen ható tényező a megyeszékhely-környéki településekről a Zalaegerszetre történő költözés.

Fentiek alapján tehát a megye népességcsökkenésének fő kiváltó oka, hogy a magasabb halálozási arányszámokat a születések száma nem képes ellensúlyozni. Ez pedig a megye elöregedő korszerkezetével áll összefüggésben.

8.2.3. A népesség struktúrája

A népesség szerkezetének tekintetében a legfőbb sajátosság a megye korstruktúrájának feltűnően kedvezőtlen képe. A népességet a nagyfokú előregedés, azaz az idősebb korosztályok teljes népességen belüli magas részaránya és a fiatal népesség relatíve kisebb részesedése jellemzi. 2009-ben a fiatal (0-14 éves) korosztály aránya 13,2 % volt, ami elmaradt az országos átlagtól, az idős (65 év feletti) lakosság 17,5%-os aránya is rosszabb volt az országos átlagnál. 2018-ra, 10 év alatt az alábbi változás következett be: a 0-14 éves korosztály népességen belüli aránya tovább csökkent, ma csak 12,8 százalékot tesz ki a legfiatalabb korcsoport. Az idős, 65 év feletti korosztály 21,2 százalékos részaránya is romlás a 2009-es adatokhoz képest. Azaz a megye korstruktúrája romlik, évről évre csökken a gyermekkorúak, és nő az időskorúak népességen belüli részaránya.

A fiatal és az idős korosztályok egymáshoz viszonyított arányát megmutató öregedési index értéke folyamatosan romlik a megyében. 2018-ban az öregedési index értéke 165,0 volt. Jelentősen romlott a 2001. évi 102,1 és a 2012 évi 141,2 értékhez képest. Zala megye az országban a második (!) legöregebb korstruktúrával jellemezhető megye, egyedül Békés megye előzi meg.

Az előregedő népességszerkezet területi differenciáinak értékelése a területrendezés számára sem érdektelen. A megyében a 65 év felettiak magas aránya gyakorlatilag valamennyi települést érinti. Az idős népesség fokozott részarányával jellemezhető összefüggő településcsoportok elsősorban a megye délnyugati részén rajzolódnak ki. A Letenyei és a Lenti járásban a két járásszékhely közé eső települések csoportjának nagy többségében 30 százalék feletti az idős korosztályok aránya, és hasonló jellemzi a Lenti járás 86-os úttól nyugatra eső települései többségét is. Zalaegerszegtől keletre a 76-os főút és a Zala által közrefogott területen is több település alkot összefüggő csoportot, melyet a különösen öregedő korstruktúra jellemez.

A fiatal korosztályok megyén belüli relatíve magasabb arányával jellemezhető települések elhelyezkedése kevésbé strukturált. Ennek ellenére megállapítható, hogy a Zalaegerszeget körülvevő kistelepülések jelentős részében a megyei átlagnál lényegesen kedvezőbb a korstruktúra a fiatal korosztályok nagyobb súlya következtében. A megyeszékhely körül kialakuló agglomerálódó térség településeiben a szuburbanizációs kiköltözések révén elsősorban a fiatalabb korosztályok részaránya növekszik tartósan. Zalakaros térségében ugyancsak a fiatalabb korstruktúra dominál.

Összegzésképpen megállapítható, hogy a demográfiai mutatók összességében a megye Ny-i, DNy-i térségeiben kedvezőtlenebbek mind a korstruktúra, mind a reprodukciós és vándorlási mutatók esetében. A megye K-i, ÉK-i térségei, elsősorban a Balatonhoz és a megye prosperáló turisztikai célterületeihez kötődő Keszthelyi járás, illetve a Zalaegerszeg körül kirajzolódó agglomerációs települési gyűrű nyújtja a legkedvezőbb képet a demográfiai adottságok és a regisztrált folyamatok tekintetében. Demográfiai értelemben a Zalaegerszegi és a Keszthelyi járás mutatkozik a megye legdinamikusabb területének.

A megye demográfiai értelemben leginkább hátrányos helyzetű térségei elsősorban azok, ahol az erősen negatív természetes fogyás jelentős vándorlási veszteséggel is párosul. Az előregedő és rohamosan csökkenő népességgel jellemezhető térségek a megye országhatármenti területein, hozzávetőleg a Nagykanizsa - Bázakerettye - Lenti - Csesztreg - Zalalövő vonaltól délnyugatra helyezkednek el.

9. Gazdasági adottságok vizsgálata

9.1. A megye általános gazdasági helyzete

A kedvezőtlen agráradottságokkal rendelkező, s így a mai országterületen belül sokáig a legelmaradottabbak közé tartozó Zala megye - olajlelőhelyei felfedezésének és iparosításának, majd turisztikai funkcióinak köszönhetően - a múlt század középső harmadában a fejlettebb megyék csoportjába zárkozott fel. A rendszerváltást követően hagyományos ipara részben felszámolódott, s így kissé romlott a helyzete. Ám a nyugati határhoz közeli fekvése, a turizmus fejlődése, több régi vállalata stabilitása és néhány új ipari befektetés nyomán gazdasági növekedése - bár a másik két nyugat-dunántúli megyétől lényegesen elmaradt - az országos átlag körül alakult, s az országon belüli pozíciója sokáig nem változott lényegesen. Az - először 1994-re kiszámolt - egy lakosra jutó GDP mutatója alapján Zala egészen 2004-ig rendre a Budapest nélküli (vidéki) átlag 108 és 120 százaléka között mozgott, és a 20 megye rangsorában az 5-6. pozícióban tartózkodott. Ezt követően a vidéki átlag 110%-a körüli GDP/fő értékeket produkált, a megyei rangsorokban pedig 6-7. pozíciókat foglalt el egészen 2012-ig, vagyis a 2008-ban kezdődött válság is „csupán” az országos átlagnak megfelelő mértékű visszaesést eredményezett a megyében.

Megye	GDP, M Ft	Egy lakosra jutó GDP			GDP, M Ft	Egy lakosra jutó GDP			GDP-növekedés
	(2016-os áron)	Ft (2016-os áron)	A vidéki átlag %-ában	rang	(2016-os áron)	Ft (2016-os áron)	A vidéki átlag %-ában	rang	2010-2016
	2010				2016				
Budapest	12 082 541	6 993 747	297,8%	1	12 800 619	7 289 416	259,7%	1	5,9%
Győr-M.-S.	1 670 644	3 719 145	158,4%	2	2 236 046	4 900 595	174,6%	2	33,8%
Fejér	1 170 927	2 743 709	116,8%	4	1 569 920	3 761 630	134,0%	3	34,1%
Komárom-E.	1 003 502	3 217 167	137,0%	3	1 116 401	3 750 749	133,6%	4	11,3%
Vas	692 517	2 678 713	114,1%	6	904 518	3 569 541	127,2%	5	30,6%
Pest	3 383 188	2 742 264	116,8%	5	3 607 538	2 907 062	103,6%	6	6,6%
Bács-Kiskun	1 071 574	2 034 777	86,7%	14	1 400 220	2 747 048	97,9%	7	30,7%
Veszprém	818 480	2 288 237	97,4%	11	935 991	2 725 646	97,1%	8	14,4%
Zala	744 691	2 587 376	110,2%	7	746 471	2 725 217	97,1%	9	0,2%
Csongrád	970 624	2 297 152	97,8%	9	1 091 033	2 707 520	96,5%	10	12,4%
Tolna	533 158	2 293 976	97,7%	10	591 833	2 657 433	94,7%	11	11,0%
Heves	671 721	2 168 805	92,4%	12	775 871	2 602 956	92,7%	12	15,5%
Borsod-A.-Z.	1 317 786	1 913 212	81,5%	17	1 671 969	2 543 013	90,6%	13	26,9%
Hajdú-Bihar	1 264 853	2 340 215	99,7%	8	1 348 149	2 526 107	90,0%	14	6,6%
Jász-N.-Sz.	750 184	1 929 668	82,2%	16	882 936	2 354 606	83,9%	15	17,7%
Baranya	831 694	2 118 390	90,2%	13	857 819	2 337 824	83,3%	16	3,1%
Somogy	644 882	2 019 912	86,0%	15	683 454	2 219 680	79,1%	17	6,0%
Békés	641 246	1 760 799	75,0%	18	747 674	2 168 755	77,3%	18	16,6%
Szabolcs-Sz.-B.	955 634	1 712 722	72,9%	19	1 149 214	2 042 806	72,8%	19	20,3%
Nógrád	287 402	1 412 866	60,2%	20	302 644	1 565 998	55,8%	20	5,3%
Ország össz.	31 507 248	3 150 718	134,2%		35 420 320	3 609 154	128,6%		12,4%
Vidék (19 megye)	19 424 706	2 348 134	100,0%		22 619 701	2 807 122	100,0%		16,4%

A megyék helyzete az értéktérkép nagysága és változása alapján 2010-2016. (Kiss János Péter számításai a KSH adatai alapján)

2013-tól kezdődően azonban - amikor a magyar gazdaság újra a növekedés útjára lépett - Zala gazdasága, egyedülként a 20 megye közül, nem tudott nekilendülni, még 2016-ban is stagnáló állapotban volt. Így Zala megye GDP-je - az infláció hatását kiküszöbölve - a 2009-es visszaesés után 2016-ig lényegében ugyanazon a szint körül ingadozott, és a 2004. évi csúcstól még 2017-ben is

kissé elmaradt. Mivel a többi megyében 2012 óta kivétel nélkül jobban növekedett a GDP, a stagnáló Zala egy lakosra jutó GDP-je 2016-ban - a GDP-mérések kezdete óta első ízben - kisebb volt a vidéki átlagnál (97,1%), a 20 megye rangsorában pedig már csak a 9. helyet foglalta el, azaz egyértelműen a középmezőnybe süllyedt. Szomszédai közül a sokáig hozzá hasonló teljesítményű Vas immár egyértelműen megelőzi, Veszprémmel egy szinten áll, Somogynál viszont továbbra is lényegesen kedvezőbb helyzetű. A népességre vetített GDP-adatokat látszólagosan javítja a megye drámai mértékű, az országos átlagot lényegesen meghaladó és gyorsuló népességfogyása - a 2017 végi, szűk 271 ezer fős lakónépesség 10%-kal maradt el a 2001 végétől, és több mint 5%-kal a 2010-estől is, miközben vidéki átlagban 4,9% illetve 3,2% a két adat -, azonban valójában a munkaerőforrás gyors apadása is az egyik tényezője a GDP stagnálásának. (Az értéktermelés 2010 és 2016 közötti kedvezőtlen alakulásának további, közvetlen okaira a későbbiekben még visszatérünk.)

A *foglalkoztatottság* tekintetében Zala a rendszerváltás óta - egyebek mellett nyugati fekvésének, népessége viszonylag kedvező képzettségének, és a romák alacsony arányának köszönhetően - mindig az átlagnál kedvezőbb helyzetű megyék közé tartozott. 2010 óta ez az előnye egyértelműen mérséklődött - megerősítve az értéktermelés kapcsán tapasztalt trendeket -, ezzel együtt azonban Zala megye számára is inkább az az óriási átalakulás volt a legfontosabb, ami a munkaerőpiac országos helyzetében 2012-től kezdődően bekövetkezett. A foglalkoztatási helyzetről a legteljeskörűbb és legpontosabb áttekintést nyújtó két adatfelvétel, a 2011. okt. 1-i népszámlálás és a viszonylag friss 2016. okt. 1-i mikrocenzus adatait összehasonlítva megállapítható, hogy a munkavállalási korú (15-64 éves) népesség körében vidéki átlagban 11,2 százalékponttal, 56,3-ról 67,5%-ra nőtt a foglalkoztatottak aránya, míg Zalában „csupán” 9,3 százalékponttal, 60,8-ról 69,1%-ra. Ez természetesen a megyében élők szempontjából így is kedvező fejlemény, ám jelzi az országos trendtől való elmaradást, hogy a megyék foglalkoztatottsági rangsorában az 5. helyről a 8. helyre esett vissza Zala.

A nagy foglalkoztatás-bővülést a stagnáló GDP-vel összevetve érdemes felhívni továbbá a figyelmet az élmunka-termelékenység jelentős romlására, vagyis hogy a foglalkoztatás növekedése jellemzően improduktívnak bizonyult - ami közvetve arra utal, hogy a statisztikailag mutatkozó hatezer-ötszáz fős bővülés jelentős részben a külföldi munkavállalás, kisebb mértékben pedig a közmunka kiterjedésének volt köszönhető. Zala a közmunka által kevésbé érintett megyék közé tartozik - 2016-os mikrocenzus során felmért munkavállalók 3,2%-a volt közmunkás a vidéki megyék 5,2%-os átlagával szemben - de ez is 2300 fős többletet jelentett 2011-hez képest, a külföldi munkavállalásról pedig tudható, hogy a nyugat-magyarországi térséget, így Zalat is az országos átlagnál intenzívebben érintette. Emellett az elmúlt két évben, különösen Zalaegerszegen, jelentős foglalkozásbővítő beruházások is történtek (pl. Flex, Timbertech, Edelman, Mould Tech, ADA), és továbbiak is várhatók, amelyekről okkal remélhető a megyei értéktermelés 2016-ig tartó, kedvezőtlen trendjének megtörése (a legfrissebb adatok szerint a 2017-es 4,2%-os zalai GDP-növekedés már az országos átlaggal azonos volt). A zalai cégek további jelentős foglalkoztatás-bővítése azonban egyre nagyobb korlátokba ütközik, mert a munkaerőforrás Zalában az országos átlagnál is jobban elfogyóban van minden elérhető adat szerint. A munkanélküliek aránya a 2016. okt. 1-i mikrocenzus szerint a gazdaságilag aktívak 4,6%-a volt, a KSH munkaerőfelmérései 2017 átlagában a 15-74 évesek 4,3%-át találták állás nélkül, míg a regisztrált munkanélküliek 2018 májusában a 14-65 éves állandó népesség 3,4%-át tették ki (mindegyik adat a vidéki átlaghoz hasonló, vagy kissé jobb, és a megyék rangsorának kedvezőbb felében található). A foglalkoztatási helyzet javulását a területi különbségek csökkenése is kísérte, akár az országot, akár a megyét vesszük alapul. Összességében azonban még így is megfigyelhetők az északi járások (elsősorban Zalaegerszeg és Zalaszentgrót) magasabb foglalkoztatási és alacsonyabb munkanélküliségi rátái, illetve Dél-Zala (Nagykanizsai, Letenyei, Lenti járások) valamivel kedvezőtlenebb helyzete.

Zala megyében a *vállalkozási aktivitás* régóta és stabilan meghaladja a vidéki megyék átlagát. A regisztrált gazdasági szervezetek száma az elmúlt évtizedben is enyhén emelkedett: 2017 végén

55610 db volt - ezekből 51088 a vállalkozás, a többi nem nyereségérdekelt, költségvetési vagy civil szervezet - ami lakosságszámra vetítve a 20 megye közül az 5. pozícióba helyezi Zalát. E vállalkozásoknak azonban, a vidéki átlaghoz hasonlóan, csupán a 37%-a működik (azaz végez tényleges gazdasági tevékenységet). Így Zala megye a 2016 végi adatok szerint 7939 gazdasági társaságnak és 10705 önálló (korábbi nevükön: egyéni) vállalkozónak volt székhelye. Az ezer lakosra jutó 68,3-es működővállalkozás-sűrűség a 4. legmagasabb az országban, csak Budapest, Pest és Győr-Moson-Sopron megyék előzik meg (a vidéki megyék átlaga 60,8). Az adatok azonban azt is jelzik egyszersmind, hogy a működő vállalkozások gazdasági ereje viszonylag alacsony. Zala ugyanis csak az *egyéni* vállalkozások fajlagos számában kiemelkedő - 39,2 db/ezer lakos a vidéki átlag 32,2-del szemben, e tekintetben 2. a megyei rangsorban -, ám a gazdasági értéktermelésben meghatározó szerepű gazdasági *társaságok* gyakorisága már csupán a vidéki átlaggal azonos (29,1 db/ezer lakos, a megyék között a 9.). Az elmúlt években, 2012 óta a működő társas vállalkozások száma - az országos trendekhez hasonlóan - folyamatosan csökkent, míg az egyéni vállalkozások száma jelentősen nőtt.

A vállalkozások méret szerinti összetétele nagyjából átlagosnak mondható, bár az igazán nagy Zala megyei székhelyű cégek száma kevés. 2016-ban a 19 vidéki megye 277 db, 500 főnél többet foglalkoztató cégéből csupán 9 (3,2%), a 326 db 250-499 fősből pedig 10 (3,1%) volt zalai székhelyű. Árbevétel tekintetében pedig csupán 2 cég szerepelt az 500 legnagyobb magyarországi cég között (minden más megyében ennél magasabb a TOP500 cégek száma!), miközben a vidéki népességnek, illetve foglalkoztatottnak egyaránt 3,4%-a, a vidéki vállalkozásoknak pedig 3,8%-a van megyében. Némiképp felülreprezentáltak a kis-közepes méretű cégek (133 db 50-249 fős, és 216 db 20-49 fős vállalkozás). Fontos megjegyezni azonban, hogy e székhely szerinti adatok csak részben tükrözik a valóságot. Zala ugyanis az ország azon megyéje, amelynek gazdasága legnagyobb arányban „kívülről irányított”, vagyis itt a legnagyobb más térségi központból irányított cégek súlya a gazdaságban. A hibaforrások zömét korrigáló *telephelyi* adatok - lásd a mellékelt táblázatot - tanúsága szerint is a megye legnagyobb árbevételű és létszámú munkahelyei jórészt nem-zalai székhelyű cégek itteni telephelyei (Flex, GE Hungary, MOL, ADA Nova, Schneider Electric). (A fordított szituáció kisebb eltérést okoz, de a zalai székhelyű cégek között is akad olyan, amelyik részben a megyén kívüli telephelyeken működik: pl. Gartner Intertrans Hungária Kft., Zalakerámia Zrt.) Szintén torzító az a jelenség, hogy a „papíron” legnagyobb zalai székhelyű foglalkoztatók közül több munkaerőkölcsönző cég, vagy a Nagypáli község „helyiadó-paradicsomát” kihasználó fuvarozó vállalkozás (az egyaránt az ötszáz lakosú Nagypáliban székelő WHC Kft., Job & Career Kft., illetve Euro-Unió Trans Kft., együtt több mint ötezer főt foglalkoztat, a Semjénházára bejegyzett KÖNIG Kft. pedig mintegy ötszázat). A korrigált adatokból azonban jól látszik, hogy a megyében igen koncentráltan helyezkednek el a nagy foglalkoztatók. Nagyrészt nekik „köszönhető”, hogy - bár a kisebb vállalkozásokat tekintve, nem kis részben a turizmusnak köszönhetően sokkal kiegyenlítettebb a helyzet -, a megyei munkahelyek 56%-a így is Zalaegerszegen és Nagykanizsán található, miközben a lakosságnak alig több mint 40%-a él a megye két központjában. Végül, a foglalkoztatás terén a gazdasági vállalkozásokon túl több közület is igen jelentős szerepű (a legnagyobb a zalaegerszegi kórház közel 1800 fővel, de a megyei kormányhivatal is közel 1300 fős munkaadó, és a 250 főnél nagyobb foglalkoztatók közé tartozik még a nagykanizsai és a keszthelyi kórház, illetve a megyei gyermekvédelmi és idősellátó intézmény is).

A vállalkozás neve	Zala megyei			Főtevékenység ágazata	Megyén belüli rangja	
	telephelye(i)	létszáma (fő, 2018)	árbevétele (M Ft, 2017)		létszám	árbevétel
					alapján	
Flextronics International Kft. (székhely: Tab)	Zalaegerszeg	kb. 3000	kb. 200000	gépgyártás	1	1
GE Hungary Kft. (székhely: Budapest)	Nagykan., Zalaeg.	kb. 2000	kb. 100000	gépgyártás	2	2
GARTNER INTERTRANS HUNGÁRIA Kft.*	Zalaeg., Nagykan.	kb. 1400	kb. 35000	közúti fuvarozás	3	6
MOL Nyrt. (székhely: Budapest)	több telephely	nincs adat	nincs adat	kőolajtermelés	4	3
ADA Nova Kft. (székhely: Körmend)	Nova, Zalaeg.	kb. 650	kb. 15000	bútorgyártás	5	8
HONEYWELL Hőtechnikai Kft.	Nagykan., Sormás	572	4898	gépgyártás	6	<5 Md Ft
KANIZSA Trend Kft.	Nagykanizsa	567	6946	bútorgyártás	7	20
Dynamic Technologies Hungary Kft.	Nagykanizsa	552	4139	gépgyártás	8	<5 Md Ft
Schneider Electric Zrt (székhely: Budapest)	Zalaegerszeg	kb. 540	kb. 40000	gépgyártás	9	4
Schunk Carbon Technology Kft.	Csesztreg	485	2535	fémfeldolgozás	10	<5 Md Ft
ZALAERDŐ Erdészeti Zrt.	Nagykanizsa	438	8137	mezőgazdaság	11	15
Z + D Nagykereskedelmi Kft.*	Keszthely	426**	16309	nagykereskedelem	12	7
ZALACO Sütőipari Zrt.*	Zalaegerszeg	kb. 400	kb. 5500	élelmiszeripar	13	29
AQ ANTON Kft.	Zalaegerszeg	391	6859	gépgyártás	14	21
ZALAVÍZ ZRT.	Zalaegerszeg	366	5204	víztermelés, -kezelés, -ellátás	15	32
E.M.E. Kft.	Nagykanizsa	345	7831	gépgyártás	16	16
ROTARY Fűrési Zrt.	Nagykanizsa	345	8550	bányászati szolgáltatás	17	14
Eckerle Automotive Zala Kft.	Zalaegerszeg	318	3701	gépgyártás	18	<5 Md Ft
ZALAKERÁMIA ZRT.*	Tófej	kb. 300	kb. 6000	építőanyag-gyártás	19	27
Délzalai Vízmű Zrt.	Nagykanizsa	265	2986	víztermelés, -kezelés, -ellátás	20	<5 Md Ft
Edelmann Hungary Packaging Zrt.	Zalaegerszeg	258	6751	papír- és nyomdaipar	21	23
E.ON Közép-dunántúli Gázhálózati Zrt.	Nagykanizsa	221	8966	gázellátás	<250 fő	13
ELANDERS Hungary Nyomdaipari Kft.	Zalalövő	218	6450	nyomdaipar	<250 fő	25
SZABADICS csoport (több cég)	Zalakaros, Zalaeg.	kb. 215	kb. 11000	építőipar	<250 fő	10
ZÁÉV Zrt.	Zalaegerszeg	214	35083	építőipar	<250 fő	5
CREATON South-East Europe Kft.	Lenti	202	13581	építőanyag-gyártás	<250 fő	9
PANNONTEJ Zrt.*	Zalaegerszeg	kb. 200	kb. 6000	élelmiszeripar	<250 fő	28
SIROMA-PLAST Kft.	Nagykanizsa	176	6829	vegyipar	<250 fő	22
JELD-WEN Magyarország Kft.	Lenti	156	5119	faipar	<250 fő	33
Nilfisk Kft. (székhely: Szigetszentmiklós)	Nagykanizsa	145	7556	gépgyártás	<250 fő	18
FOREST HUNGARY Kft.	Zalaegerszeg	137	6462	nagykereskedelem	<250 fő	24
VARGA-SZÁRNYAS Kft.	Becsehely	127	5474	élelmiszeripar	<250 fő	30
DAB Pumps Hungary Kft.	Nagykanizsa	119	6350	gépgyártás	<250 fő	26
Zala-Cereália Kft.	Zalaszentgrót, Pacsa	78	10709	élelmiszeripar	<250 fő	11
TESKÁNDI AGRÁR-COOP KFT	Teskánd	76	7514	mezőgazdaság	<250 fő	19
Knauf Insulation Kft.	Alsónemesapáti	47	5421	építőanyag-gyártás	<250 fő	31
BAKI AGRO Kft.	Bak	12	10182	nagykereskedelem	<250 fő	12
ZD Vagyongazdálkodó Kft.	Keszthely	2	7758	ingatlan-bérbeadás	<250 fő	17

A Zala megyében 2018 augusztusában 250 főnél többet foglalkoztató, és/vagy 2017-ben 5 Md Ft-nál nagyobb árbevételt elérő gazdasági vállalkozások főbb adatai (forrás: ceginformacio.hu és más cégtárak, illetve becslések). A munkaerőkölcsönző, illetve a csak névlegesen Zala megyei cégek, a kiskereskedelmi láncok, pénzügyi cégek és a költségvetési szervek nélkül. Szürke alapon a más megyei székhelyű cégek Zala megyei adatai, dőlttel szedve a külföldi érdekeltségű cégek. *= más megyében is jelentős telephellyel rendelkező, Zala megyei székhelyű cég. **=2015. évi adat

Mindezek tükrében nem véletlen, hogy Zala megyében a vállalatok súlya a GDP előállításában kevesebb a vidéki átlagnál - 2016-ban csupán 58,7% volt (a megyék sorrendjében a 13.) -, miközben a vidéki átlag 62,5%, a fejlettebb, illetve dinamikusabb gazdaságú észak-dunántúli és közép-magyarországi megyékben pedig mindenhol 70% körüli ez az érték. Azaz a zalai GDP jó 40%-át az államháztartási szektor és a háztartások állítják elő, amelyek körében a dinamikus bővülés lehetőségei eleve korlátozottak. Ráadásul a működő vállalkozások sűrűsége tekintetében számottevő területi, járási különbségek is vannak. A turizmushoz kapcsolódó tevékenységeknek köszönhetően természetesen a keszthelyi járás az első (az ország 197 járásából a 22., csak a vidékieket tekintve a 7.) volt 2016-ban, de viszonylag kedvező a helyzet a zalaegerszegi járásban is; vidéki átlag körül van a mutató a nagykanizsai és a lenti járásban; míg a zalaszentgróti és a letenyei járás aktivitása már csak a rangsor második harmadának végére elég, bár kistéleplési karakterüket figyelembe véve ez természetesnek is tekinthető.

A Zala megyei székhelyű működő vállalkozások ágazati megoszlása nem tér el lényegesen a vidéki átlagtól. A legtöbb vállalkozás fő tevékenysége itt is a kereskedelem (az összes 18,6%-a), a szakmai, tudományos műszaki tevékenység (13,7%) és az építőipar (9,9%) volt 2016-ban, a feldolgozóipar

(8,3%), az egyéb szolgáltatás (7,0%), és a mezőgazdaság (6,5%) következik. Előbbi három kissé alul-, utóbbi három pedig felülreprezentált a vidéki átlaghoz képest, de a megye egyetlen igazán markáns ágazati sajátossága a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás profilú vállalkozások magas aránya (6,2%). Utóbbi ágazatban lakosságszámra vetítve a vidéki átlag másfélszerese a zalai gyakoriság, döntően a Balaton-part és a gyógyfürdős települések (elsősorban Hévíz, Zalakaros, kisebb részben Lenti, Kehidakustány) turizmusának köszönhetően. A vidéki átlagtól érdemben elmaradó vállalkozássűrűség csupán az információ-kommunikáció ágazatban mutatkozik. A vállalkozások sűrűségének, összetételének felsorolt sajátosságai lényegében a rendszerváltás óta megfigyelhetők, az elmúlt években nem történt érdemi változás országosan és Zalaiban sem.

A hazai megyék gazdasági teljesítményének különbségei szempontjából meghatározó tényező *a külföldi tőkebefektetők szerepe* is. E tekintetben Zala helyzete némiképp ellentmondásos. A legalább 10%-nyi külföldi közvetlen tőkebefektetéssel működő, zalai székhelyű vállalkozások száma, bár - az országos trendhez hasonlóan - ötödével csökkent 2011 és 2016 között, még mindig több mint 500. Ez lakosságszámra vetítve a vidéki megyék között a 3. legmagasabb ellátottságot jelzi (csak a másik két nyugat-dunántúli megye előzi meg), és egyértelműen a megye nyugati határ menti fekvésének, illetve a „Balaton-hatásnak” a következménye. A külföldi jegyzett tőke egy lakosra jutó értéke viszont még 2016 végén is csupán 372 ezer Ft volt, ami - miközben a külföldi jegyzett tőke csaknem fele budapesti székhelyű cégeknél található - még a vidéki átlagnak is alig negyede, és csak a 16. helyre elegendő a megyék között. A külföldi érdekeltségű cégek között tehát kevés az igazán nagy, „fajsúlyos” vállalkozás. Ugyanakkor a képet jelentősen befolyásolja, hogy a statisztika csak a vállalati székhely szerint képes mérni a külföldi tőkét, miközben a Zalaiban működő legmeghatározóbb, külföldi tőkéjű nagyvállalatok jó része (Flex, GE, Ada, Schneider) nem zalai székhelyű, és ugyanez igaz például a Zalaiban is intenzíven jelen levő kiskereskedelmi multikra is. A statisztikailag is megfogható külföldi tőke 65%-a 95 feldolgozóipari cégben összpontosult. Ez az arány még így is elmaradt a vidéki átlagtól (77%), de a Zala megyében működő nagyvállalkozásokat bemutató táblázat egyértelműen mutatja, hogy a helyi gazdaságban meghatározó cégek kétharmada, árbevételük legalább négyötöde itt is külföldi tulajdonban levő, 3 kivétellel feldolgozóipari profilú vállalat. A feldolgozóiparon kívül még az ingatlanbefektetések (13%) szerepe volt jelentősebb a Zalaiban érkező külföldi működőtőke-beáramlásban.

A helyi gazdaság fejlődését minden időszakban döntően a gazdálkodó szervezeteknek a megye területén megvalósult *beruházásai* alapozzák meg. A KSH hivatalos adatai szerint e szempontból Zala megye rendkívül rosszul „teljesített” a vizsgált időszakban: a megye területén megvalósul nem-lakossági beruházások összesített, inflációval korrigált, népességszámra vetített értéke alapján 2010 és 2016 között összességében a 19., azaz utolsó előtti helyezést érte el Zala a megyék rangsorában. A 262 ezer Ft (2010-es áron számított) évenkénti átlagos 1 főre jutó beruházási érték a vidéki átlagnak mindössze 70%-a, és a vizsgált 7 évből egyetlen sem akadt, amelyben a Zala megyei beruházási ráta ne maradt volna el jelentősen a vidéki átlagtól. A nyugat-dunántúli régió másik két megyéjével összevetve Vasban kétszer, Győr-Moson-Sopronban pedig háromszor akkora értékű beruházás valósult meg, mint Zalaiban! Kedvezőtlen a kép a megvalósult beruházások struktúráját tekintve is, ugyanis a vállalati beruházások tekintetében - amelyek a gazdasági növekedést elsődlegesen meghatározzák - már csak a vidéki átlag 65%-a volt Zala értéke (a költségvetési szervek, azaz az állam beruházásai tekintetében kisebb az elmaradás, a vidéki átlag 86%-a az adat, a megyék között a 15.). A növekedés és a technológiai korszerűsödés szempontjából elsődleges gép-beruházásokat tekintve különösen nagy az elmaradás - a vidéki átlagnak csak 59%-a volt a volumen -, míg az építési beruházások elérték a vidéki átlag 80%-a volt. Így Zalaiban az építés értéke felülmúlta a gépberuházásokét (57% volt építési beruházás az összesből), miközben vidéki átlagban kb. azonos a súlyuk, a dinamikus gazdaságú megyékben pedig mindig a gépberuházások vannak túlsúlyban.

Ezek az adatok összességükben egyértelműen megadják, hogy a 2010-2016-os időszak gyenge Zala megyei gazdasági teljesítményének, a növekedés - az országos trenddel szembeni - elmaradásának

legfőbb közvetlen oka a megye gazdasági szereplőinek gyenge beruházási aktivitása volt. A háttérben pedig döntően az áll, hogy a megyei gazdaság legfontosabb ágazatainak, illetve konkrét nagyvállalatainak helyzete, piacai nem alakultak igazán jól. A megye két meghatározó, bevételét túlnyomóan exportból realizáló cége közül a nagykanizsai GE-gyár által gyártott fényforrások iránti kereslet csökkent, a Flextronics termékei iránti kereslet ingadozott; a többi, jórészt Zala megyei székhelyű termelő cégek pedig az átlagosnál sokkal inkább támaszkodnak a belső keresletre, mint a nagyobb növekedési potenciállal rendelkező exportra. (A megyei székhelyű, legalább 50 fős ipari cégek értékesítésének például 2016-ban is csak az 50%-a történt exportpiacokon, miközben a vidéki átlag 78%!) Ezt igazolják a beruházások ágazatonkénti adatai is. A szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás, a bányászat, az építőipar, és a személyi szolgáltatások ágazataiban - amelyek súlya Zala gazdaságában nagyobb a szokásosnál - a megye egy lakosra vetített beruházási teljesítménye jóval felülmúlta a vidéki átlagot 2010-2016-ban (rendre a 2., 3., 4., illetve 6. volt a megyék között), ám ezek így is együttesen csak 10,5%-ot adtak a beruházásokból. A többi ágazatban viszont a vidéki átlagtól elmaradt a zalai beruházási aktivitás. Közülük is a feldolgozóipari beruházások hiánya a döntő, mivel vidéki átlagban ez adja ugyanis a beruházások értékének 36%-át (Győr-Moson-Sopronban, Vasban, Komárom-Esztergomban több mint felét). Zalában azonban a feldolgozóipari beruházások egy lakosra vetített éves átlagösszege 2010 és 2016 között csak 52 ezer forint volt a vidéki átlag 136 ezer Ft-tal szemben, amivel csak Somogyot előzte meg. Döntően tehát a zalai ipar gyenge teljesítménye állt a megyei gazdaság egészének stagnálása hátterében.

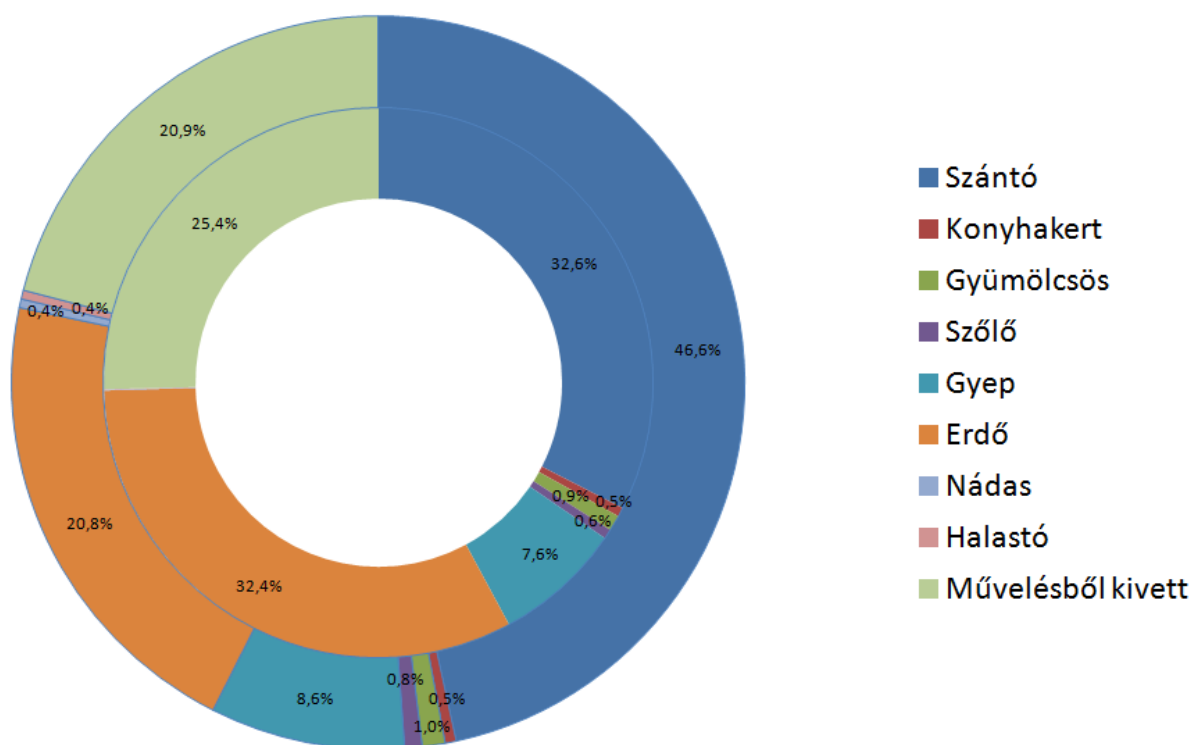
9.2. A főbb gazdasági ágazatok helyzete

A megye gazdaságának ágazati karakterére már a korábbiakban is utaltunk, de összetételét és annak változását legérzékenyebben a bruttó hozzáadott érték, illetve a foglalkoztatottak megoszlásaival szemléltethetjük. Zalában a legtöbb ágazat helyi gazdaságon belüli súlya mindkét mutató alapján átlagos, ám szembeötlő néhány jellegzetes sajátosság is. Ilyen például a turizmus által meghatározott szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás mind a foglalkoztatásban, mind a GDP-termelésben kiemelkedő, a vidéki átlag duplájának megfelelő súlya és más megyékénél magasabb élők munkahatékonysága (egy foglalkoztatottra jutó GDP-je). Ugyanakkor az adatok volumene így sem túl nagy - még a foglalkoztatásban is csak 7,5% -, ami mutatja, hogy a kedvező idegenforgalmi adottságok ellenére a turizmusban rejlő gazdasági lehetőségek megyei szinten korlátozottak. Más megyékhez képest sokkal magasabb, de igen szerény jelentőségű immár Zalában is a bányászat (kőolaj, építőanyagok) szerepe is. Meglepően nagy volumenű, egyszersmind hatékony ágazat viszont Zala gazdaságában a szállítás: a megyei GDP több mint tizedét adja, köszönhetően a megye kedvező fekvésének, forgalmi helyzetének, konkrétan pedig a legnagyobb, zalai székhelyű vállalkozásnak, a Gartner Kft-nek, és a nagyszámú kisebb fuvarozó cégnek. Szintén pozitív a megye építőiparának az ágazati átlagot meghaladó hatékonysága, és a vidéki átlagnál jóval hatékonyabban működnek az üzleti szolgáltatások (M és N szektor), a pénzügyi (K), illetve a személyi szolgáltatások (S) is. Mindegyikben szerepet játszik a kedvező fekvés és a megye turisztikai vonzerejének hatása is. Ám ezen öt ágazat (F, K, M, N, S) gazdaságon belüli súlya együttesen is csupán 15% körüli a foglalkoztatásból, illetve a GDP-ből. Így ezt bőven ellensúlyozza a megye feldolgozóiparának alacsony, és a 2010-2016-os időszakban az országos trendektől egyre inkább elmaradó termelékenység.

Nemzetgazdasági ág, ágcsoport	Az ágazat részesedése					
	a foglalkoztatásból, 2016. okt.			a GDP-ből, 2016		
	Vidéki átlag	Zala megye	Zala rang- száma	Vidéki átlag	Zala megye	Zala rang- száma
<i>Mezőgazd., erdőgazd., halászat (A)</i>	5,6%	5,5%	10	6,8%	6,2%	10
Bányászat, kőfejtés (B)	0,2%	0,5%	2	0,2%	0,6%	1
Feldolgozóipar (C)	22,1%	23,8%	9	30,9%	24,3%	11
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás (D)	0,8%	0,4%	19	2,1%	1,5%	9
Vízellátás, szennyvízkezelés, hulladékgazdálk. (E)	1,2%	1,4%	4	1,1%	1,4%	2
Építőipar (F)	7,2%	6,7%	13	4,4%	4,9%	4
<i>Ipar-építőipar összesen</i>	<i>31,4%</i>	<i>32,8%</i>	<i>10</i>	<i>38,8%</i>	<i>32,8%</i>	<i>11</i>
Kereskedelem és gépjárműjavítás (G)	12,6%	12,5%	8	9,6%	7,8%	11
Szállítás, raktározás, posta (H)	6,3%	6,4%	6	5,7%	10,4%	1
Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás (I)	4,3%	7,6%	1	1,6%	3,5%	2
Információ, kommunikáció (J)	1,9%	1,3%	12	2,2%	1,6%	9
Pénzügyi, biztosítási tevékenység (K)	1,7%	1,3%	14	1,2%	1,5%	5
Ingatlanügyletek (L)	0,5%	0,6%	4	7,6%	7,6%	8
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység (M)	3,1%	2,3%	14	3,4%	3,1%	10
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tev. (N)	3,1%	2,7%	15	2,7%	3,1%	3
Közigazgatás, védelem (O)	11,6%	9,5%	13	7,3%	7,7%	11
Oktatás (P)	7,3%	6,5%	16	5,7%	5,6%	14
Egészségügy és szociális ellátás (Q)	6,9%	7,3%	7	4,9%	5,8%	8
Művészeti, szórakoztató, szabadidős tev. (R)	1,3%	1,4%	9	1,1%	1,2%	8
Személyi és egyéb szolgáltatások (S)	2,1%	2,1%	8	1,3%	2,0%	3
<i>Szolgáltatások összesen</i>	<i>63,0%</i>	<i>61,7%</i>	<i>10</i>	<i>54,4%</i>	<i>61,0%</i>	<i>8</i>
ÖSSZESEN	100,0%	100,0%		100,0%	100,0%	

A főbb gazdasági ágazat(csoport)ok részesedése a bruttó hozzáadott értékből és a foglalkoztatásból Zala megyében, illetve a vidéki megyék átlagában, 2016. Szerkesztette: Kiss János Péter, a KSH egyedi adatközlése (GDP), illetve 2016-os mikrocenzus alapadatai (foglalkoztatás) alapján

A feldolgozóipar ugyanis, noha 2016-os foglalkoztatási súlya (23,8%) kissé felülmúlta a vidéki átlagot (22,1%), a GDP-termelésben jóval elmaradt attól (24,3% a 30,9%-kal szemben). Az ipar problémáira hívja fel a figyelmet az is, hogy a 2011-es népszámlálás és a 2016-os mikrocenzus között eltelt 5 évben az ágazat nem tudta növelni a foglalkoztatását, miközben a szolgáltatásokban dolgozó zalai lakosok száma 7%-kal lett több, a mezőgazdaságban 21% volt a növekedés, és a vidéki megyék átlagában 14%-kal nőtt az iparban dolgozók létszáma is. A szolgáltatások összesített aránya a megye gazdaságában 2010 óta 53 és 61% között ingadozott a hozzáadott érték, és 60-62% a foglalkoztatás tekintetében: előbbi kissé meghaladja a vidéki megyék átlagát (53-57%), utóbbi pedig minimálisan elmarad tőle, de az eltérés nem jelentős. A szolgáltatásokon belül az állam által szervezett közszolgáltatások (oktatás, egészségügy, szociális ellátás, közigazgatás) aránya a foglalkoztatás tekintetében kissé elmarad a vidéki átlagtól, (2016-ban 23,3% volt a zalai, és 25,8% a vidéki adat), míg a hozzáadott értékben kissé meghaladja azt (19,1% a 17,9%-kal szemben), de ezek is csekély különbségek. A közszolgáltatások közül az egészségügyi és szociális ellátás viszonylag nagy szerepe emelhető ki a megyében, ellenben oktatási és a közigazgatási szerepkörei szerényebbek az átlagosnál.

A földterület művelési ágak szerinti megoszlása Zala megyében (belül) és Magyarországon (kívül) 2018. jún. 1. Adatforrás: KSH STADAT 6.4.1.1 táblázat.

A mezőgazdasági termelés természeti adottságai Zalában - a csapadékelátottság kivételével - rosszabbak az országos átlagnál. Táji szempontból a megye meglehetősen homogén: nagyobb részben a Nyugat-Magyarországi peremvidék nagytájhoz tartozó dombvidékek uralkodnak (Zalai-dombság, Kemeneshát), amelyeken a közepes vagy gyenge termőképességű barna erdőtalajok különböző típusai az uralkodók. Azonban a megye K-i felében hegyvidéki (Keszthelyi-hegység) és síksági térszínek is találhatók (Marcal-völgy, Mura mente, Alsó-Zala-völgy). A keleti megyerész a szántóföldi művelés szempontjából kedvezőbb talajminőségű, ám a zalai szántók átlagos aranykorona-értéke így is a második legrosszabb a megyék között (15,8 Ak az országos átlag 21-gyel szemben). A kedvezőtlen domborzati és talajadottságokból eredően a szántóterületek aránya (32,6% a 2018. június 1-i művelési ági nyilvántartás szerint) lényegesen elmarad az országos átlagtól (46,6%): ennél alacsonyabb arány csak Nógrádban és Veszprémben van. Ugyanakkor az országos átlagnál (20,8%) lényegesen magasabb, a szántóföldekével csaknem megegyező az erdők aránya (32,4%). Az országosnál (20,9%) lényegesen több a művelésből kivett terület is (25,4%), a többi művelési ág aránya viszont kevéssel elmarad az átlagostól, halastó és nádas pedig alig akad. 2010 óta - a hivatalos statisztika szerint - megváltozott az előző évtized trendje, a szántóterület csökkenése és a kivett területek gyarapodása: a szántó és az erdőterület is nőtt. A legintenzívebb művelést jelentő konyhakert, szőlő és gyümölcsös visszaszorulása viszont tovább folytatódott, és csökkent a gyepterület is. Továbbra is jelentősek a területhasznosítás megyén belüli térségi különbségei: a lenti és nagykanizsai járásokban illetve a Keszthelyi-hegységben az erdősültség az 50%-ot is eléri, máshol viszont jellemzőbb a szántó.

A zalai mezőgazdaságnak nincsenek országosan kiemelkedő jelentőségű termékei. A szántók felét a kukorica és a búza foglalja el - bár utóbbi vetésterülete jelentősen visszaesett 2010 óta -, de az országos trendhez hasonlóan folyamatosan nő a napraforgó, illetve a repce aránya is, utóbbi növényből a legjelentősebb Zala megye országon belüli részesedése a szántóföldi növénytermesztésben. Ugyanakkor termésátlagok a kedvezőtlen adottságok ellenére általában elérik vagy meg is haladják az országos átlagokat az elmúlt években. A kertészeti termékek közül az alma

emelhető ki - a 4-5. legjelentősebb almatermesztő megye az országban -, az általánosságban alárendelt szerepű állattenyésztésből pedig a tyúkállomány relatív jelentősége nagyobb (az országos 5%-a). Kiemelkedő viszont a megye jelentősége az erdőgazdálkodásban: a helyi fa- és bútorigiparnak is alapanyagot szolgáltató fakitermelés mellett a megye specialitását jelentik a karácsonyfa-célú fenyőültetvények is.

A megye területén folyó *ipari* termelés értéke (a legalább 5 fős ipari cégek tényleges telephely szerinti adatai alapján) 2017-ben 623 Md Ft volt. Ez - a 2016-ról 2017-re bekövetkezett jelentős bővülés ellenére - nominálisan is alig haladta meg a 2010-es adatot, az átváltozások és a statisztikai módszertan változásának hatásaitól megtisztítva pedig 15%-kal kisebb a 2010-es volumennél. Ez megerősíti a Zala megye ipari problémáiról korábban leírtakat, hisz a csökkenés teljesen egyedi a megyék között, sőt vidéki átlagban 33%-kal bővült az időszakban az ipari termelés volumene! Így az egy lakosra jutó ipari termelési érték, amely 2004-ben még a vidéki átlag másfélszerese, 2010-ben pedig a vidéki átlaggal azonos volt Zalában, 2016-ra a vidéki átlag 64%-ára esett vissza. 2017-ben - vélhetően már a megye iparában lezajlott, korábban felsorolt legújabb beruházások eredményeként - ezt az adatot sikerült 70%-ra növelni, de a megyék rangsorában ezzel is a 11. csupán Zala, miközben 2004-ben még 4., 2010-ben pedig 7. volt.

Az ipar ágazati összetételét tekintve a KSH megyei szinten csak székhely szerinti adatokat közöl, ezeket azonban Zala esetében nem lehet alapul venni, hiszen - amint azt korábban már bemutattuk - a megye iparát meghatározó legnagyobb cégek központja máshol van, így a székhely szerinti adat a tényleges zalai ipari termelésnek kevesebb mint a harmada. A KSH adatsorait kiegészítve a főbb, külső székhelyű ipari cégekkel azonban nagy biztonsággal állíthatjuk, hogy a megye ipari termelési értékének kb. kétharmadát-háromnegyedét a gépipar adja - több mint felerészben a Flex és a GE, kisebb részben pedig a Schneider és a többi, kisebb gépgyártó vállalat. (A Zala megyében működő legnagyobb vállalkozásokat bemutató táblázatban szereplő 38 cégből 24 feldolgozóipari, ezekből pedig 10 gépipari.) A gépipar e nagy súlya a megye iparában még az ugyancsak magas országos átlagot (50%) is jócskán meghaladja, és a gépipari árbevétel zöme meghatározóan exportból származik Zalában is. Jelentős különbség viszont, hogy az országosan domináns járműgyártással szemben Zalában egyelőre a gépipar egyéb alágazatai a meghatározók (elektronika, villamosgép- és egyéb berendezések gyártása). A zalai gépipar sajátossága az is, hogy az ágazat cégei - eltérően az országos trendektől, illetve a zalai ipar más ágazataitól - igen koncentráltan, azaz döntően a megye két meghatározó központjában, Zalaegerszegen és Nagykanizsán telepedtek meg. A többi iparág között nincs igazán kiemelkedő, de az országos átlagnál jelentősebb a zalai erdőkre települő fa-, papír-, nyomda- és bútorigar, illetve a nemfém ásványi termékek (építőanyagok) gyártása, és hozzájuk hasonló az élelmiszeripar volumene is. E Zalában több évtizedes hagyományú - és a gépiparral ellentétben zömmel a hazai piacra termelő - ágazatok tehát annak ellenére jelentékenyek maradtak, hogy a rendszerváltás óta számos képviselőjük számolódott fel (pl. Zalahús, Zalabaromfi, Zala Gabona, Goldsun, Zala Bútor, téglagyárak, nagykanizsai üveggyár, sörgyár, Bonbonetti stb.) A megye kisebb városainak iparát ma is ezek dominálják, sőt egy-egy faluban is számottevő üzemek vannak (pl. Csesztreg, Tófej, Nova, Pacsa, Alsónemesapáti).

A megye iparszerkezetében - az eddigiekből következően - sokkal inkább a munka-, mint a tőkeintenzív tevékenységek dominálnak, s a zalai ipar ma már nagyobb részben nem a helyi nyersanyagok feldolgozására alapul. Ugyanakkor kedvező, hogy az ipari tevékenység környezetkárosító hatásai megyei összevetésben legfeljebb közepesnek mondhatók. A hatályos európai jogi szabályozás - Seveso irányelvek - alapján a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság legutolsó elérhető nyilvántartása (2015) szerint az ország 659, veszélyes anyagokkal foglalkozónak minősülő ipari üzeme közül csak 20 van Zalában. Közülük 15 küszöbérték alatti mennyiségű alatti veszélyes anyaggal dolgozik, az alsó küszöbértéket meghaladó az Agrofor Zala Kft. zalaszentgróti növényvédőszer-raktára, a felső küszöbértéknél is nagyobb, kiemelkedően veszélyes üzemnek pedig 4 telephely minősül: a MOL ortaházi olaj- és gázgyűjtő állomása és zalaegerszegi

finomítója; a Magyar Földgáztároló Zrt. pusztaedericsi tárolója, valamint a FLAGA Hungária Kft. újudvari PB-gáztöltője.

Az iparfejlesztésnek az elmúlt években sem volt, és várhatóan a jövőben sem lesz akadálya a megfelelő infrastruktúrájú iparterületek hiánya. A számos, a korábbi évtizedekből örökölt, működő telephely és barnamezős iparterületek mellett Zala megye jól szerepelt az elmúlt húsz évben kiírt ipari parki pályázatokon is, és az elmúlt tíz évben is többször sikeresen pályáztak a működtetők a parkok a szükséges alap-infrastrukturális fejlesztéseire. Bár betelepülő vállalkozások hiányában több ipari parki címet mára visszavontak, jelenleg is 11 db ipari park működik a megyében. Ebből 4 Zalaegerszegen: a Zalaegerszegi Ipari Park (a Flex telephelyéhez kapcsolódóan), az önkormányzati tulajdonú Déli Ipari Park, a kisebb léptékű Ganz Ipari Park, és az elmúlt tíz évben kiépült Északi Ipari Park. Utóbbi 2015-ben Tudományos és Technológiai Ipari Park címet nyert, új beruházások gócpontjává vált, és 327 hektáros bővítése, illetve 2,5 Md Ft-os TOP forrásból teljes közművesítése van folyamatban, amelynek fő oka, hogy 40Md Ft-os kormánytámogatásból itt van épülőben a 250 hektáros „Zala Zone” járműipari tesztpálya. 1-1 ipari park működik Nagykanizsán, Keszthelyen, Letenyén, Türrén, Pacsán és Zalalövön, illetve a sármelléki repülőtérhez kapcsolódóan. Közülük kiemelkedik a nagykanizsai park, amelynek jelenlegi 135 hektáros területén mintegy 120 vállalkozás működik - köztük a GE fényforrásgyára -, és lényegében betelt, ezért a Modern Városok Program keretében jelentősen bővítik, közművesítik.

Zala megye kiemelkedő szerepet játszik Magyarország *turizmusában*. Viszonylag kis területe és népessége ellenére már a vendégforgalom abszolút mutatóit tekintve is rendre a dobogós helyeken található a 20 megye rangsorában - a belföldi vendégek kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött éjszakáinak számát tekintve Budapestet is megelőzi! A fajlagos (lakosságszámra vetített) turisztikai teljesítmények és az ágazatnak a megye gazdaságán belüli jelentősége pedig egyaránt Zalaiban a legnagyobb a 19 vidéki megye közül. Ezt jelzik a már korábban ismerttetett GDP- és foglalkoztatási adatok mellett a turizmus viszonylag legpontosabban mérhető elemeinek, a szálláshelyek kínálatának és vendégforgalmának adatai is. A szálláskínálatot tekintve a zalai értékek a vidéki átlagot kétfélszorososan haladják meg, az ideérkező belföldi turisták vendégéjszakáit tekintve bő félszoros, a külföldiek vendégéjszakái alapján ötször nagyobbak a zalai mutatók a vidéki átlagnál, és a fajlagos árbevételben is négy-ötszöröse az átlagosnak a zalai adat. Szinte minden fontosabb fajlagos mutatóban csupán Budapest jár Zala megye előtt, de a külföldiek szállásforgalmának és a kereskedelmi szálláshelyek árbevételének lakosságszámra vetített adatait tekintve Zala hosszabb ideje a fővárost is megelőzi - mindkettő teljesen példátlan a többi vidéki megyében. Kiemelkedő a szállásférőhelyek kihasználtsága is.

	Zala megye	Vidéki megyék összesen	Zala a vidék-ből, %	Zala helye a 20 megyéből	Zala megye	Vidéki megyék összesen	Zala a vidék-ből, %	Zala helye a 20 megyéből
	2010				2017			
	Kereskedelmi szálláshelyek							
Működő egységek (júl. 31)	210	2 713	7,7%	5.	233	3 081	7,6%	5.
Kiadható férőhelyek (júl. 31.)	25 965	267 157	9,7%	4.	26 654	299 206	8,9%	4.
Külföldi vendégéjszakák	857 793	4 397 234	19,5%	2.	1 089 115	6 094 721	17,9%	2.
Belföldi vendégéjszakák	1 101 591	9 097 668	12,1%	1.	1 601 436	13 602 202	11,8%	1.
Bruttó árbevétel, M Ft	22 966	136 608	16,8%	2.	37 576	254 063	14,8%	2.
	Magánszálláshelyek							
Vendéglátók (júl. 31)	4 702	37 248	12,6%	3.	2 808	33 741	8,3%	4.
Kiadható férőhelyek (júl. 31.)	25 863	218 727	11,8%	3.	18 213	216 679	8,4%	4.
Külföldi vendégéjszakák	135 470	955 250	14,2%	2.	227 667	1 551 799	14,7%	3.
Belföldi vendégéjszakák	188 595	2 127 570	8,9%	3.	309 245	3 911 453	7,9%	4.
	Összes üzleti szálláshely							
Szálláshelyek (júl. 31)	4 912	39 961	12,3%	3.	3 041	36 822	8,3%	4.
Kiadható férőhelyek (júl. 31.)	51 828	485 884	10,7%	3.	44 867	515 885	8,7%	4.
Külföldi vendégéjszakák	993 263	5 352 484	18,6%	2.	1 316 782	7 646 520	17,2%	2.
Belföldi vendégéjszakák	1 290 186	11 225 238	11,5%	2.	1 910 681	17 513 655	10,9%	2.

Zala megye jelentősége az ország turizmusából a szálláshelyek és a vendégforgalom abszolút adatai alapján 2010-ben és 2017-ben. Adatforrás: KSH STADAT és Tájékoztatási adatbázis, különböző táblázatok.

	Zala megye	Vidéki megyék összesen	Zala a vidéki átlag %-ában	Zala helye a 20 megyéből	Zala megye	Vidéki megyék összesen	Zala a vidéki átlag %-ában	Zala helye a 20 megyéből
	2010				2017			
	Kereskedelmi szálláshelyek							
Működő egységek (júl. 31)	7,3	3,3	222%	2.	8,6	3,8	223%	2.
Kiadható férőhelyek (júl. 31.)	902	323	279%	3.	980	372	263%	2.
Külföldi vendégéjszakák	29 803	5 316	561%	2.	40 056	7 587	528%	2.
Belföldi vendégéjszakák	38 274	10 998	348%	1.	58 898	16 933	348%	1.
Bruttó árbevétel, M Ft	798	165,1	483%	1.	1382	316	437%	1.
	Magánszálláshelyek							
Vendéglátók (júl. 31)	163,4	45,0	363%	2.	103,3	42,0	246%	3.
Kiadható férőhelyek (júl. 31.)	899	264	340%	2.	670	270	248%	3.
Külföldi vendégéjszakák	4 707	1 155	408%	2.	8 373	1 932	433%	2.
Belföldi vendégéjszakák	6 553	2 572	255%	3.	11 374	4 869	234%	3.
	Összes üzleti szálláshely							
Szálláshelyek (júl. 31)	170,7	48,3	353%	2.	111,8	45,8	244%	3.
Kiadható férőhelyek (júl. 31.)	1 801	587	307%	2.	1 650	642	257%	3.
Külföldi vendégéjszakák	34 510	6 470	533%	1.	48 429	9 519	509%	1.
Belföldi vendégéjszakák	44 827	13 570	330%	2.	70 272	21 802	322%	2.

Zala megye turizmusa országos összehasonlításban a szálláshelyek és a vendégforgalom tízezer lakosra vetített adatai alapján 2010-ben és 2017-ben. Adatforrás: KSH STADAT és Tájékoztatási adatbázis, különböző táblázatok.

2010 és 2017 között az ágazat fejlődése, bár Zalában is jelentős volt, valamelyest elmaradt az országos trendektől. A kereskedelmi szálláshelyek kínálata csak 3%-kal bővült a vidéki átlag 12%-kal szemben, a magánszállásadás (fizetővendéglátás és falusi turizmus) férőhelyeinek száma pedig - a vidék egészét tekintve megfigyelhető stagnálással szemben - 30%-kal csökkent. Ennek ellenére a

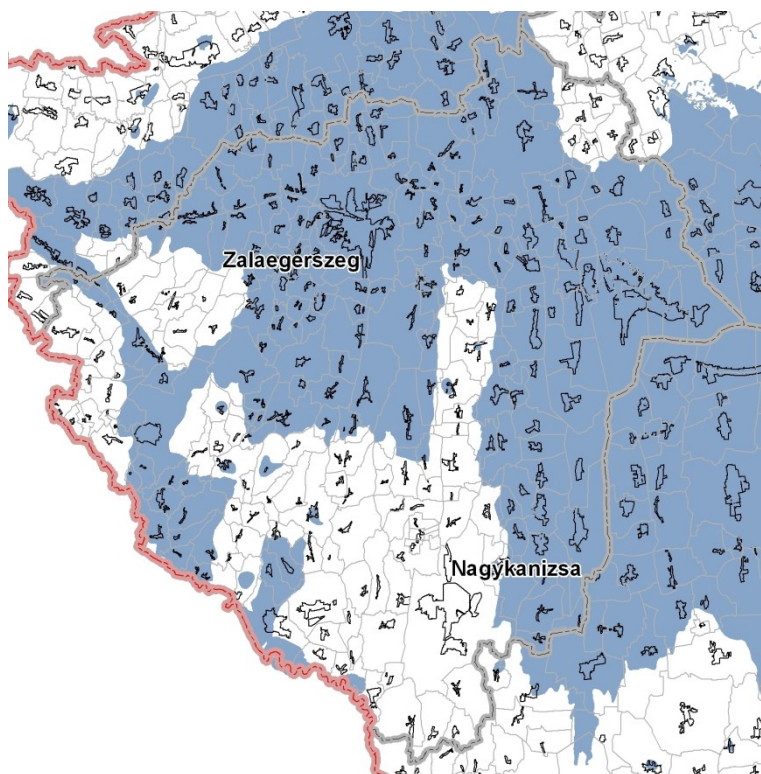
külföldiek Zalában töltött vendégéjszakáinak száma az összes üzleti szálláshelyet tekintve harmadával nőtt, a belföldi forgalom pedig 48%-kal bővült, ami nem marad el túlságosan a vidéki átlagoktól (43% ill. 56%). Így a megye részesedése csupán enyhén csökkent 2010 és 2017 között az ország szálláshely-forgalmából és bevételeiből, lényegében megmaradt kiemelkedő szerepe - a szálláshely-kapacitások kihasználtsága pedig jelentősen nőtt, ami a vendégfogadás növekvő hatékonyságát jelzi.

Kifejezetten meglepő lenne ugyanakkor a turizmusra úgy tekinteni, ami általában véve meghatározó a zalai gazdaság számára. A vendégforgalom 85-95%-a, a turisztikai bevételeknek pedig még nagyobb része ugyanis - lényegében egy-egy attrakciónak köszönhetően - 3 mikrotérségben koncentrálódik, amelyekben a megye lakosságának összesen csupán kb. egyhatoda él. Külön kiemelendő Hévíz, amelynek gyógyfürdője és kapcsolódó szolgáltatásai akkora vonzerőt jelentenek, hogy évről évre az ország valamennyi vidéki települése közül ebben az ötezer lakosnál is kisebb városban töltik el a legtöbb vendégéjszakát a turisták üzleti szálláshelyeken (2017-ben összesen 1 274 429-et, ráadásul ebből közel egymillió kereskedelmi szálláshelyeken)! Hévíz jelentőségét növeli, hogy vendégforgalmának közel kétharmada - a magyar vendégeknél sokkal többet küldő - külföldi (elsősorban német, de növekvő arányban orosz.) Hévíz, és a Hévíz közelségére „alapozó” néhány további település (elsősorban Alsópáhok és Cserszegtomaj) a külföldiek Zala megyei vendégéjszakáinak 64, a belföldi forgalomnak pedig 40%-át fogadja. A megye második számú attrakciója Zalakaros fürdője. A kétezres kisváros a külföldi vendégéjszakák száma alapján a 9. leglátogatottabb település volt Magyarországon 2017-ben, a belföldieket tekintve pedig az 5. helyen állt, Hévízzel közel azonos forgalommal! Zalakaroson és 4 környező kistérségben szállt meg 2017-ben a megye külföldi vendégeinek 13, a belföldiek 25%-a. A harmadik turisztikai mikrokörzet a zalai Balaton-part 4 települése (Balatongyörök, Vonyarcvashegy, Gyenesdiás, Keszthely), amelyek együttesen a megye külföldi vendégforgalmának 18, a belföldieknek 21%-át teszik ki, azaz itt kiegyenlített a kétféle vendégkör szerepe. Keszthely kevésbé emelkedik ki, mint a két fürdőváros - bár így is az ország 20-21. leglátogatottabb települése - a három balatoni község együttes forgalma kissé nagyobb a járásközponténál. Az eddig felsoroltakon kívül csak a Kehidakustány és Lenti fürdői által generált vendégforgalom említhető, a két megyei jogú város tőlük is elmaradó, nem jelentős turisztikai célpont. A jövőben a jelenlegi három gócterület turistaforgalma már csak mérsékelten látszik növelhetőnek. Ezt látszik igazolni, hogy 2010 és 2017 között Hévíz és Zalakaros súlya is enyhén csökkent a megye vendégforgalmából, és Zalakaros még kifejezettebben a belföldi vendégek számára jelent vonzerőt, míg Hévíz vendégei között még nagyobbra növekedett a külföldiek (eddig is meghatározó) aránya. Hosszabb távon is inkább a 2010 és 2017 között enyhén növekvő részesedésű Balaton-partban, illetve az egyelőre alig látogatott, de pl. a falusi turizmushoz jó adottságú térségekben lehetséges jelentősebb növekedési potenciálja a zalai turizmusnak.

A vízgazdálkodás szempontjából Zala megye az ország kevésbé problematikus térségei közé tartozik. A megyében a víztermelő kapacitás bőségesen elegendő, a víznyerés nagyrészt mélyfúrású kutakkal, rétegvizekből történik. Ugyanakkor több kút esetében a termelt nyersvíz a megengedettnél magasabb koncentrációban tartalmaz vasat, mangánt, néhány esetben pedig arzént és metángázt is, amelyeket különböző vízkezelő technológiákkal távolít el a szolgáltató. Zalaegerszeg és Pókaszepetk térségében, illetve Zalaváron és Barlahidán 2010 óta zajlott le jelentősebb ivóvízminőség-javító program, így immár minden településen megfelel a szolgáltatott víz az Európai Unió 98/83. EK irányelvében és a 201/2001. sz. kormányrendeletben meghatározott paramétereknek. A sérülékeny vízbázisok kiterjedése viszont jelentős Zalában. A felszín alatti vizek védelme szempontjából - több pontszerű hely mellett - négy nagyobb kiterjedésű térség tartozik a szigorúbb védelmi előírásokkal szabályozott „fokozottan érzékeny” kategóriába a 219/2004. kormányrendelet alapján. Kiemelendő közülük a Kis-Balaton térsége és a Balaton-part, emellett Zalaegerszeg és Lenti térsége vízbázisának védőterülete, illetve a Mura mentén Letenye térsége is ilyen besorolású.

A felszíni vizek szempontjából Zala sajátossága - az ország legcsapadékosabb megyéjeként - az országos átlagot jóval meghaladó vízfolyás-sűrűség. Emellett egyedüli megyéink között abban is, hogy

sem a Duna, sem a Tisza vízgyűjtője nem érinti: a megye északi részének vízfolyásai - döntően a Zalán keresztül - a Balatonba, a déli rész vizei pedig, a Murán keresztül, a Drávába folynak. Belvízveszély nincs, árvízvédelmi kockázatok - elsősorban töltésmagasság-hiányokból eredően - ugyanakkor akadnak a megye mindkét nagyobb folyója, a Mura és a Zala mentén is. Lokálisan veszélyforrások lehetnek a Kerka és a Principális-csatorna, illetve a kisebb térségi vízgazdálkodási társulatok által kezelt patakok is. A megyét érintő legfontosabb vízgazdálkodási feladatok a felszíni vizek minőségével kapcsolatban mutatkoznak, ugyanis a megyék közül Zala területe esik legnagyobb arányban, több mint felerészben az - Országos Területrendezési Terv által kijelölt - országos vízminőség-védelmi terület övezetébe. Ennek fő oka a Balaton védelme, aminek érdekében folyamatosan fejlesztik, bővítik a Kis-Balaton Védőrendszert, de különös figyelmet kell fordítani a Zala folyóra is, mert ennek vízminősége a középső és alsó szakaszon rossz, különösen a tápanyag-koncentráció és a mikrobiológiai paraméterek szempontjából.

Az országos vízminőség-védelmi terület övezete Zala megyében (forrás: OTRT)

A közüemi vízellátás már két évtizede megoldott Zalában, az ivóvízhálózatra kötött lakások aránya évről-évre 95% körül ingadozik. A közcsatorna-hálózat fő mutatóit tekintve - a 2000-es évtized jelentős fejlődése után - 2010 és 2016 között folytatódott a javulás Zalában is, de üteme mérséklődött: a közüemi szennyvízhálózatba kötött lakások aránya 70-ről 76,1%-ra nőtt. Vidéki átlagban jelentősebb volt a változás (66-ről 76,8%-ra), így, míg 2010-ben még a vidéki átlagnál kedvezőbb volt Zala helyzete, előnye 2016-ra elfogyott (a megyék rangsorában a 8. helyről a 12.-re csúszott). Ugyanebben az időszakban a vízhálózatba és csatornahálózatba kapcsolt lakások arányának különbsége (másodlagos közműolló) 24-ről 17,4%-ra záródott, ám így is hátrébb került megyék rangsorában (a 7.-ről a 11. helyre, a vidéki átlagnál jobb pozícióból az átlagos szintre). A 258 zalai település közül a 2010-es 116-tal szemben 2016-ban már csupán 91-ben nem volt jelen a közcsatorna-hálózat (az újonnan „belépők” fele Nagykanizsa közeli, a város szennyvíztisztító rendszerére csatlakoztak). A megye aprófalvas jellegéből eredően azonban ezek az adatok sem tekinthetők rossznak, mivel egyrészt a kistelepüléseken különösen drága a csatornázás, másrészt pedig más, egyedi megoldások is szóba jönnek a környezetkímélő szennyvízkezelésre (147/2010. Korm. rendelet III. fejezet - pl. Kacorlak, Gétye). Kedvező továbbá, hogy a megyében a kommunális

szennyvíztisztítás kapacitásai kiépültek - valamennyi telep minimum kétfokozatú (mechanikai és biológiai) tisztítást valósít meg, de a nagyobbak, illetve azok, amelyek érzékeny területeken találhatók, tápanyag-eltávolítást (III. fokozat) is végeznek. Így a felszíni vizekbe elvileg kizárólag tisztított víz kerül, és megoldott - zömmel a települési szennyvíztisztítóknál - az ipari üzemek szennyvizének kezelése is. Sajátos zalai probléma ugyanakkor a termálvizek hasznosításával kapcsolatos vízkivétel, amely az elmúlt időszakban a fürdő- és szállodafejlesztésekkel kapcsolatban jelentősen növekedett (elsősorban Hévíz és Alsópáhok, Zalakaros, Kehidakustány, Lenti, Zalaegerszeg). Ennek visszasajtolása nagyrészt nem megoldott, így a termálfürdők oxigénszegény és tápanyagdús használtvize a felszíni vízfolyásokba kerülve szennyező hatású.

9.3. A megye gazdaságának területi szerkezete, a fő foglalkoztatási centrumok

Zala megye gazdaságának területi szerkezete a településhálózati adottságokhoz igazodóan alakult ki, amit kisebb mértékben módosított először az olajipar megjelenése, majd a szocialista időszak gazdaságfejlesztési és településpolitikája. A rendszerváltás utáni alapvető gazdaság szerkezeti átalakulás - a termelőszövetkezetek, és egyes, korábban jelentősebb ágazatok megszűnése (söripar) vagy jelentős leépülése (pl. ruházati ipar, húsipar, bútorgyártás, olajipar), mások (pl. az elektronikai ipar, a kereskedelem és az üzleti szolgáltatások, fürdőturizmus) fellendülése - csak annyiban okozott térszerkezeti átrendeződést, hogy összességében valamelyest tovább erősödött a nagyvárosok korábban is meghatározó súlya.

A gazdasági teljesítmény szempontjából ugyanis Zalaegerszeg és Nagykanizsa megyén belüli aránya még népességi súlyukat is jelentősen meghaladja. A két, együttesen százezer lakosú megyei jogú városban a Zala megyei lakónépesség csupán a 37%-a élt a 2016-os mikrocenzus szerint, ám a munkahelyek 56%-át, a megye 100 legnagyobb árbevételű („TOP 100”) cégéből 68-at, a Zala megyei vállalati árbevételnek, illetve hozzáadott értéknek pedig becsülhetően legalább a 75%-át adták. Csak a mezőgazdaság és erdőgazdálkodás, a fa- és bútoripar, illetve a főként a turizmus azok az ágazatok, amelyek némiképp ellensúlyozni tudják a két nagyváros nyomasztó gazdasági túlsúlyát. Ez utóbbiak teljesítménye nagyságrendileg 60:40 arányban oszlik meg Zalaegerszeg és Nagykanizsa között, vagyis Zalaegerszeg gazdasági előnye Nagykanizsával szemben valamivel nagyobb, mint népességszámbeli többlete (kb. 55:45), és ez az előny az ezredforduló, illetve 2010 óta is enyhén tovább növekedett mind gazdasági-funkcionális téren, mind a népességszámot tekintve. A megye harmadik számú centruma gazdasági értelemben is hagyományosan Keszthely, amelyet turisztikai, illetve a balatoni „szezonon” túlmutató kulturális, felsőoktatási szerepkörei hagyományosan az „átlagos” járásközponti szint fölé emelnek, fejlődése azonban az ezredforduló óta nem volt különösebben dinamikusnak mondható. A megye többi városa közül gazdasági értelemben egyértelműen Hévíz következik a rangsorban, egész évben folyamatosan működő turizmus-iparának köszönhetően, így a Keszthely-Hévíz térség együttesen alkotja Zala megye harmadik, és - az első két, inkább ipari jellegű központtól eltérően - döntően szolgáltató szerepkörű, nagyobb gazdasági sűrűségű térségét. A megye többi városa közül csak Lenti tekinthető többé-kevésbé teljes értékű kisvárosi centrumnak, közszolgáltatási szerepköreinek és néhány jelentősebb iparvállalatának köszönhetően (Creaton, faipari cégek), illetve gyógyfürdőjének köszönhetően. Lenti, és a további mikrocentrumok (Zalaszentgrót, Letenye, Zalalövő) megyén belüli gazdasági szerepe, és a környékük lakossága számára nyújtott szolgáltatási, ellátási funkcióinak súlya azonban egyértelműen csökkenőben van Zalaegerszeg, Nagykanizsa, illetve a Keszthely-Hévíz térség kereskedelmi, munkaerő-, és egyéb vonzásával szemben. A kisvárosok térségei, s különösen a délnyugat-zalai területek a leginkább kiürülő térségek népességi és gazdasági értelemben is.

Ez a helyzet tükröződik a területi politika besorolási rendszereit meghatározó, jelenleg hatályos kormányzati dokumentumokban is. A magyarországi járások társadalmi-gazdasági fejlettségük

alapján történő besorolását tartalmazó 290/2014. sz. Korm. rendelet jelenleg hatályos verziója szerint a 197 járás rangsorában a megyéből a zalaegerszegi járás van a legkedvezőbb pozícióban (53.), de nem sokkal marad el tőle a keszthelyi (55.), és a nagykanizsai (73) sem, így nem tartoznak a területfejlesztés támogatott térségei közé. A lenti (105.), a zalaszentgróti (125.), és a letenyei (137.) járások már a 109 kedvezményezett hazai járás közé sorolódnak, de az ezek közül is kiemelt 18 „fejlesztendő”, illetve 36 „komplex programmal fejlesztendő” járás között nincsen zalai, és a 27/2013. sz. Korm. rendeletben meghatározott, számos pályázati forrás elnyerése szempontjából előnyt jelentő „szabad vállalkozási zónák” sem érintik a megyét. A 105/2015. Korm. rend. alapján viszont „társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezettnek” és/vagy jelentős munkanélküliséggel sújtottnak minősül 92 zalai település. Ezek együttesen a megye településállományának 36%-át, népességének viszont csak 10%-át adják (átlagnépességük 298 fő), így hátrányaik jórészt kis méretükkel függenek össze. A kedvezményezett települések megyeszerte szóródnak (járásonként a települések negyede-fele tartozik ide, a legsűrűbben a nagykanizsai, a legritkábban a keszthelyi járásban fordulnak elő).

A megye első számú - országos összevetésben pedig a 12. legnagyobb - foglalkoztatási centruma az e tekintetben legfrissebb (de az arányokat tekintve az azóta bekövetkezett jelentős foglalkoztatás-bővülés ellenére máig mérvadónak tekinthető) 2011-es népszámláláskori adatok alapján egyértelműen Zalaegerszeg. Jelentőségét mutatja, hogy miközben a megyei lakosságnak csak bő ötöde él a megyeszékhelyen, a megyei munkahelyeknek jó harmadát adja (lásd az alábbi táblázatot), és az itt dolgozók közel 40%-a más településekről jár be ide. Nagykanizsa munkahely-kínálata Zalaegerszegének kevesebb mint 2/3-a, beingázóinak létszáma pedig kevesebb mint fele. Foglalkoztatási szempontból is Keszthely a megye harmadik városa, bő tízezres helyi munkaerőpiaccal, viszonylag magas beingázási rátával. Igen figyelemre méltó Hévíz szerepe: míg népessége csak negyede Keszthelyének, munkahelyeinek száma már a fele, az ide ingázók száma pedig közel azonos, mint szomszédjáé. A fürdővárosban többen dolgoznak, mint amennyien itt laknak - foglalkoztatottainak 70%-a bejáró! -, így munkaerőpiaci szerepe alapján egyértelműen a 4. helyezett a megyében, megelőzve a nála jóval népesebb Lentit és Zalaszentgrótot. Nagyobb létszámú, ötszáz főt meghaladó beingázót az eddig említett hat településen kívül csak Zalakaros (fürdő), a járásszékhely Letenye, valamint - ipari üzemének köszönhetőn - Csesztreg foglalkoztat.

Település	Lakónépesség	Itt lakó foglalkoztatottak összesen	Magyarországi munkahelyen foglalkoztatottak száma	Belföldiek által betöltött munkahelyek száma	ebből:		Országos rangszám			
					a településen lakók által betöltött	bein-gázók által be-töltött	a népesség	az itt élő foglalkoztatottak	a munkahelyek	a bein-gázók
Zalaegerszeg	59 499	27 063	26 476	39 692	24 338	15 354	18	15	12	11
Nagykanizsa	49 026	21 215	20 675	25 593	18 179	7 414	20	20	20	26
Keszthely	20 619	8 545	8 304	10 132	5 953	4 179	57	59	56	48
Hévíz	4 715	2 019	1 945	5 153	1 506	3 648	293	259	99	57
Lenti	7 940	3 597	3 453	3 785	2 526	1 260	176	152	127	133
Zalaszentgrót	6 626	2 761	2 668	2 472	1 861	611	207	198	177	234
Letenye	4 192	1 599	1 570	1 722	1 040	682	331	321	238	211
Zalakaros	1 756	756	731	1 557	515	1 041	880	728	256	153
Zalalövő	3 006	1 256	1 213	983	660	323	471	428	366	356
Csesztreg	851	389	376	960	268	692	1546	1296	373	206
Gyenesdiás	3 411	1 474	1 418	871	543	328	408	358	399	352
Zalakomár	2 965	772	759	553	367	186	476	696	599	537
Nova	838	365	357	550	208	342	1564	1341	601	340
Pacsa	1 711	644	622	543	322	221	903	855	606	463
Vonyarcvashegy	2 121	933	893	538	352	186	701	586	612	537
Becsehely	2 102	896	874	534	341	193	707	600	615	520
Cserszegtomaj	2 824	1 171	1 129	534	318	216	507	467	616	473
Zala m. össz.:	282 179	117 936	114 694	116 966	71 997	44 969				

Zala megye fő foglalkoztatási centrumai és az itt dolgozó foglalkoztatottak 2011. október 1. (az 500 munkahelynél többel rendelkező települések, a munkahelyek száma szerinti sorrendben). Forrás: Kiss János Péter számítása a 2011-es népszámlálás adatai alapján

9.4. A megye gazdaságának külső és belső közlekedési kapcsolatrendszere, változásai

Zala megye az országon belül periférikus elhelyezkedésű terület, ugyanakkor a vasúti és a közúti közlekedés színvonalát, illetve a 2010-2017-es időszak változásait illetően is rendkívül eltérő térségeinek helyzete. A mára elsődleges jelentőségűvé vált közúti elérhetőséget tekintve Zala helyzete viszonylag kedvező. A megyét a gyorsforgalmi hálózatba bekapcsoló M7-es és M70-es utak (az V. helsinki folyosó közúti ága) építése 2008-ban befejeződött, azóta nem történt változás a megyét érintő a gyorsforgalmi utak hosszában, így Budapest időbeli távolsága a megye túlnyomó részén egyelőre keveset változott. A közvetlen autópálya-csatlakozással rendelkező Nagykanizsáról átlagos forgalmi viszonyok között 2 óra, az autópálya-csomóponttól egyelőre még több mint 50 km-re levő Zalaegerszegről 2 óra 20 perc körüli Budapest központjának elérhetősége. Fontos új főúti (részben elkerülő) szakaszok épültek ugyanakkor Hévíz-Felsőpáhok (760-as út) és Keszthely (71) mellett - ezek az érintett településeken túl Zalaegerszeg, illetve a Nyugat-Balaton térségének elérhetőségét is jelentősen javították -, illetve Zalalövő (86) és Nagykanizsa (74 és 61) térségében. Emellett közel 70 km hosszúságban került sor a megyei főúthálózat 11,5 tonnás tengelyterhelésre való erősítésére, és a megye nagytérségi kapcsolatai szempontjából kedvező volt az M85/86 autóutak megépülése is (Győr például 25 perccel került „közelebb”). Zala megye közúthálózati helyzetének sajátossága, hogy a forgalmasabb belföldi távolsági, illetve nemzetközi forgalmat lebonyolító folyosók a megye peremén futnak - elsősorban az M7/M70, illetve a Balaton-parti 71-es

főút (10000 egységjármű/nap feletti forgalommal), valamint a 86-os út (5000 Ejmű/nap). A megye belső területein csak a Zalaegerszeget Keszthellyel, az M7-essel és a fővárossal összekötő 76-os út megyeszékhelyig tartó szakasza, és az új 760-as út mondható igazán forgalmasnak (5 és 10 ezer egységjármű fölött), a többi része pedig - a megye „tengelyét” jelentő Szombathely-Zalaegerszeg-Nagykanizsa kapcsolat (74-es) kivételével - kifejezetten forgalmi árnyékban van, a kis népességű települések nem indukálnak komolyabb forgalmat. Így a megye közútjainak átlagos forgalmi terhelése lényegesen elmarad az országos átlagtól (a személygépkocsik esetében mintegy háromnegyede, a tehergépkocsiknál mintegy 85%-a annak). A személygépkocsik tekintetében - az M7-estől eltekintve - az utóbbi évek zalai forgalomnövekedési üteme is elmaradt az országostól. Ennek ellenére a közelmúltban jelentős közútfejlesztések kezdődtek a megyében, amelyek elérhetőségét, illetve közúthálózati jelentőségét várhatóan emelni fogják. 2019-ben befejeződik az M70-es autótűt autópályává történő bővítése, a következő években pedig - a Zalaegerszegen épülő járműipari tesztpályához is csatlakozóan - megépül az önvezető járművek tesztelésére is alkalmas, a megyeszékhelyet a gyorsforgalmi hálózatba kapcsoló M76-os autótűt („okostűt”) is Zalaegerszeg és az M7-es között. Mindez kedvezően hathat a megye gazdaságának versenyképességére is.

A vasúti közlekedésben Zala megye hálózati és forgalmi szerepe a közútínál is némileg kisebb. A megye fővonala, a Budapest-Nagykanizsa-Murakeresztűr-Horvátország pálya zalai szakaszáig még nem ért el a vonal rekonstrukciója, pályasebessége csak 90-100 km/h, és nemzetközi jelentősége is mérséklődött (a horvát összeköttetés főiránya, az V. helsinki folyosó vasúti ága elkerüli a megyét). A szlovén vasúti kapcsolat (Boba-Zalaszentiván-Zalaegerszeg-Zalalövő-Őrihodos) kiépülésével és 2010-ben befejeződött korszerűsítésével/villamosításával viszont javult a megye (ezen belül Zalaegerszeg) vasúti elérhetősége (120 km/h engedélyezett sebesség). A Szombathely-Nagykanizsa belföldi fővonal (100/80 km/h sebesség) GYSEV által kezelt szakaszát (Szombathely-Zalaszentiván) 2016-ra villamosították, a zalai szakasz nagy része azonban egyelőre kikerült a villamosítási tervekől. A Zalaegerszeg-Lenti-Rédcics vonal jelenleg érdemi személy- és teherforgalmú, 60/40 km/h pályasebességű mellékvonal, bár előkészületben van a szlovéniai Lendváiig tartó meghosszabbításának tervezése.

Az ország öt nemzetközi repülőtere közé tartozó, jelenleg Hévíz önkormányzatának cége által üzemeltetett *sármelléki repülőtér* (Hévíz-Balaton nemzetközi repülőtér) forgalma egyelőre korlátozott - döntően németországi charterjáratok, illetve kisgépek, évente kb. hússzezer utas veszi igénybe -, viszont az 1816/2016. sz. kormányhatározat alapján megindulhat a jelentős technológiai fejlesztése, ami után a menetrendszerű nagygépes közlekedésbe való integrálását tervezik, elsősorban a hévízi fürdőturizmusra alapozva.

9.5. A megye gazdaságfejlesztésére vonatkozó fő célkitűzések

A Zala Megyei Önkormányzat 2013. dec. 19-én fogadta el a jelenleg hatályos - az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióval (OTFT) összhangban álló, a 2014-2020-as EU-s költségvetési ciklus operatív programjaihoz is igazodó - Területfejlesztési Konceptióját, majd 2014. okt. 9-én az ennek alapján készített Területfejlesztési Stratégiai és Operatív Programjait. A 2014-2020-as EU-s költségvetési időszak Terület- és Településfejlesztési Operatív Programja (TOP) keretei között a Zala Megyei Önkormányzat számára rendelkezésre álló 23,2 Md Ft-os EU-s forráskeret, illetve a kapcsolódó hazai társfinanszírozás elköltésének megalapozása érdekében először 2014. okt. 30-án fogadták el Zala Megye Integrált Területi Programját (ITP) 2014-2020-ra, amelynek 2018. nov. 15 óta a hetedik módosított verziója (3.5) hatályos. A Nagykanizsa fejlesztésére fordítható 7,94 Md Ft-os, és a Zalaegerszeg fejlesztésére fordítható 16,8 Md Ft TOP-os forráskeret tervezéséről a két megyei jogú város Integrált Területi Programja rendelkezik.

Zala Megye Területfejlesztési Konceptiója a megye fejlesztésének 2030-ra elérendő jövőképét a „gazdag és harmonikusan fejlődő, zöld Zala” megteremtésében fogalmazza meg, amely „gyógyturizmusra, egészségturizmusra, ipari, logisztikai és mezőgazdasági fejlesztésekre támaszkodva, a természet egyensúlyát megőrizve összetartó társadalmat és tisztességes megélhetést biztosító gazdasággal, erős területi kohéziót biztosító közlekedési rendszerrel és élhető települések együttműködő hálózatával harmonikusan fejlődik”. Az e jövőkép elérését kibontó átfogó célkitűzések ugyanakkor egyértelműen a gazdaságfejlesztést emelik a középpontba. A három, 2030-ra elérendő átfogó célból és összesen hét, 2020-ig szóló stratégiai ágazati célból ugyanis az első átfogó cél („Jól működő, fejlett gazdaság kialakítása”) és ennek három stratégiai célja egészében gazdasági jellegűek, de a második átfogó cél („Foglalkoztatás-bővítés és társadalmi kohézió”) két stratégiai céljának is meghatározó gazdasági elemei vannak.

Konkrét ágazati, egyszersmind területi súlypontként, kitörési pontként a „Szentgotthárd-Szombathely-Zalaegerszeg-Nagykanizsa tengelyben megvalósuló nagyvolumenű autóipari beruházást” fogalmazza meg a dokumentum, a Nyugat-Pannon Járműipari és Mechatronikai Központ részeként - ennek első lépéseként értékelhető a már megvalósulás alatt álló Zala Zone tesztpálya és M76-os „okosút”-, és a továbbiakban is elsősorban új ipari fejlesztési lehetőségeket (jármű-, gép-, mechatronikai és elektrotechnikai ipar), valamint a Zalában „hagyományos” helyi iparágak (fa-, bútort-, építő-, építőanyag-, textil- és élelmiszeripar) fejlesztését javasolja. Emellett, Zala kedvező térszerkezeti pozíciójára alapozottan a közlekedés - kiemelten az M9 autót Zalaegerszeg-Nagykanizsa szakasza kiépítése -, a Balaton, illetve a meglévő gyógyfürdők adottságaihoz kapcsolódóan pedig a rekreációs, egészség- és gyógyturizmus, valamint az egészségipar fejlesztésének szükségességét emeli ki. Ezzel összhangban a kapcsolódó területi célok is az ipart szánják a zalai gazdaság motorjának, Észak-Zalában a „gazdaság- és iparfejlesztés”, Dél-Zalában a „diverzifikált újraiparosítás” révén, s csak a balatoni térség (Keszthely-Hévízi járás) fejlesztése épülne „a kreatív tudásra és a természeti értékekre”.

A célok elérését segítő eszköz- és intézményrendszer 7 prioritása közül az első kettő direkt gazdasági tartalmú: „Innovatív, jövőbeni húzóágazatok fejlődésének és hálózatosodásának elősegítése”, illetve „Helyi értékekre épülő versenyképes gazdaság megteremtése”. Az előbbi konkrét eszközei között két átfogó projektcsomag is szerepel (Zalai Integrált Gazdaságfejlesztési, illetve Vállalkozásfejlesztési), amelyeken belül kiemelték a területrendezési szempontból is fontos „városi ipari centrumok iparterület-fejlesztései”. Ezen kívül gazdasági és területrendezési szempontból egyaránt fontos a 7. prioritás - „Összehangolt infrastruktúrális fejlesztések a területi kohézió erősítése” - amely igen ambíciózus, és több új nyomvonalú közlekedési beruházást is tartalmaz. E célokat illetve prioritásokat tartalmazzák, illetve bontják ki a megye *Területfejlesztési Stratégiai és Operatív Programjai* is.

Zala Megye Integrált Területfejlesztési Programja - amely a TOP szempontrendszeréhez és a megye területfejlesztési koncepciójához egyaránt igazodik - hat operatív céljából kettő kizárólagosan gazdasági jellegű. „A világpiacon termelő, dinamikus zalai gazdaság kialakítása” az üzleti infrastruktúra javítására, az itt működő és ide telepedni kívánó vállalkozások számára vonzó üzleti környezet megteremtésére koncentrál. A „Rekreáció és gyógyulás: Turizmusfejlesztés Zalában” pedig az ország legjelentősebb gyógyászati és rekreációs turisztikai infrastruktúrájának további fejlesztését, a nemzetközileg is versenyképes turizmusgazdaság megteremtését tartalmazza. Erőteljesen gazdasági tartalmú a „Múltunkból jövőt! A vidéki Zala hagyományának megőrzése” - cél is, amely hely- és térségspecifikus termékek és szolgáltatások gazdaságfejlesztési erőforrásként való felhasználását célozza a kistérségeken.

Fontos területrendezési következményekkel is járó, konkrét gazdaságfejlesztési lépéseket tartalmaz a Kormány *Modern Városok* programjának Nagykanizsára és Zalaegerszegrre vonatkozó része is. Ezek Zalaegerszeget érintően: a 2*2 sávú M76-os út, az M9-es út Zalaegerszeg-Vasvár szakaszának megépítése, az inkubátorház bővítése és fejlesztése, a Járműipari Tesztpálya megvalósítása;

logisztikai központ és konténerterminál és iparvágány az É-i iparterülethez. Nagykanizsán pedig az ipari park 400 hektáros bővítése, az M70-es út 2*2 sávossá bővítése, illetve a várost délről elkerülő út megépítése. Zala megye 80 települését érintik, és részben szintén gazdasági (elsősorban turisztikai és agrárgazdasági) jellegűek a *Mura nemzeti program*mal összefüggő feladatokról és azok finanszírozásáról szóló 1362/2016. (VII. 13.) Kormányhatározatban szereplő fejlesztések. Ezen túlmenően a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet TOP-ból finanszírozott, és a szlovén-magyar, illetve a horvát-magyar Interreg 5-A programok fejlesztései is érintik a megyét.

10.A táj terhelésének és terhelhetőségének meghatározása

A táj terhelésének és terhelhetőségének tervelőzményben ismertetett vizsgálati eredményei jelenleg is helytállóak. A megye területének hatástűrő - hatásviselő képessége alapvetően nem változott, az e képességeket próbára tevő hatások erőssége pedig inkább csökkent, mintsem nőtt az utóbbi évtizedben.

Tájrendezési szempontból elsődlegesen a kedvező táji adottságok, a kialakult tájszerkezet és tájhasználati módok, ezeken belül is a táji, természeti értékek megőrzése a feladat, összehangoltan a megye fejlődését szolgáló területfelhasználási és szerkezeti változtatások tájba illesztésének meghatározásával. A tájterhelhetőségi értékelés célja továbbá, hogy a területfejlesztés célterületeinek meghatározásához iránymutatást nyújtson az érzékeny és védendő, illetve a terhelésre nem vagy kevésbé érzékeny területek meghatározásával.

A tájterhelhetőségi vizsgálat a természetföldrajzi, tájszerkezeti és tájhasználati, táj-, és természetvédelmi, a tájterhelhetőségi és egyéb szakági (vízügyi, közlekedési, közmű) vizsgálatok szintéziséből áll össze. A megye tájhasználati módjai közül elsősorban az ökológiai szempontból alapvető mezőgazdasági és erdőgazdasági használat által érintett területek differenciált értékelése történt meg előzetesen, a meglévő ökológiai hálózat védelme és fejlesztése érdekében.

Megállapítható, hogy a megye ökológiai térszerkezetét alapvetően meghatározzák a természetföldrajzi fejezetben részletesen ismertetett éghajlati, felszín alatti és felszíni adottságok, valamint az ezeken kialakult tájhasználat. Az átalakított természeti táj emlékei és emlékezete a fennmaradt eredeti, őshonos illetve ezekhez közelálló tájalakulatai, és élőhelyei. Ezek közül a legértékesebbek, legértéktelenebbek természetvédelmi oltalom alatt állnak, melynek területeit a *Természet- és tájvédelmi fejezet* ismerteti. Az ökológiai hálózat ezeken kívül magában foglalja az ezeket összekötő zöldfolyósókat, védett területeken kívüli jelentősebb erdő és nedves-vizes területeket, természetközeli területeket és extenzív hasznosítású mezőgazdasági területeket.

A megye meglévő ökológiai hálózatának alappillérei elsődlegesen a magasan erdősült dombvidéki területek, valamint a felszíni vízrendszer elemei, a patak- és folyóvölgyek, a hozzájuk kapcsolódó vizenyős és vízparti területekkel és ártéri erdőterületekkel.

A legkitettebb dombvidéki területek a Göcsej gerincein és lejtőin, valamint a Letenye-Egerszegi-dombság és a Zalaapáti-hát területein találhatók. Ezek részben védett, részben ökológiai hálózati területek. A Mura és a Zala folyóvölgye és oldalágai, a kapcsolódó mélyebben fekvő területekkel a megye legkevésbé terhelhető tájai. Ezen egységes, összefüggő hálózatot alkotó természetes és természetközeli zöldfelületi rendszert, kiegészíti néhány szigetszerűen fennmaradt, ökofolyósóval már megfelelően összekapcsolt természetközeli terület egység, jellemzően intenzív mezőgazdasági területek szomszédságában lévő extenzív gyepek területei vagy erdőfoltok. Ezek egy része a Mura-menti Tájvédelmi Körzet országos védettség alatt álló területe, nagyobb része az ökológiai hálózathoz tartozik.

A tájterhelésre leginkább érzékeny területek az ökohálózat legértékesebb területei, magterületei. Ezek részben országos szintű védettség alatt is állnak, közülük területileg legjelentősebbek az Őrségi Nemzeti Park Vas megyei területekkel összefüggő részei és a Natura2000 hálózat jóval nagyobb és kontinuosabb területei. Ezeket szintén átfedi az országos ökológia hálózat (OÖH) (Az ezeken kívüli számos helyi természetvédelmi terület és természeti érték, valamint egyéb természeti - természetközeli, természeti értékű területek ismertetését a *táj - természetvédelmi fejezet* tartalmazza. A Balaton-felvidéki Nemzeti Parkhoz tartozó védett tájegységekről itt nem szólunk, mivel a BKÜK területén helyezkednek el.)

Az európai és országos ökológiai hálózatokhoz tartozó területek a megye **természeti értékmegőrzés** szempontjából legértékesebb és egyben legérzékenyebb területei. Jellemzően itt a legalacsonyabb szintű a tájterhelés, összhangban e területek terhelhetőségi (érzékenységi) mutatóival.

Területi arányok szempontjából, a megye vegyes mező- és erdőgazdasági jellegének köszönhetően elsődlegesen a **mezőgazdálkodás**, ezen belül is **az intenzív szántóföldi művelés** az elsődleges tájterhelő tényező. A megyét országos átlag alatti termőhelyi mutatói csak a legjobb termőképességű egyes részterületein predesztinálják a nagy összefüggő területeket igénybe vevő és minél hatékonyabb haszonnövény termesztés és élelmiszer előállítás ágazatainak fenntartására és fejlesztésére. Agronómiai szempontból a megye legterhelhetőbb térségei a domborzati és terepadottságok szempontjából is legkedvezőbb, legjobb termőképességű talajadottságokkal rendelkező középső - déli, délkeleti területei. Ezek terhelési - terhelhetőségi vonatkozásait is szemléltetik a termőföldvédelmi és a mezőgazdasági fejezetben közölt megyei Trt ábrák: *a művelési ágak megoszlását kiértékelő* kartogramok, valamint *a térszerkezeti terv* kettős mezőgazdasági térségi, illetve a termőterületi alkalmasság és a szántók differenciált övezeti kategorizálása.

A *külterjes tájgazdálkodásra* elsődlegesen alkalmas, kevésbé terhelhető területek: a mélyebben fekvő, erősebb közvetlen vízhatású területek,- a nád- és gyepgazdálkodás, az extenzív vegyszermentes szántóföldi gazdálkodás, valamint a biogazdálkodás elsődleges területei; továbbá a dombvidéki erózióveszélyes területek, elsősorban a talajvédő gyepgazdálkodás és az ökológiai ültetvényművelés (bio termesztés) területei. Elsősorban ez utóbbiaknál jöhet szóba ökológiai szempontból versenyképes alternatívaként a művelési ág váltás (pl. gyümölcsös vagy szőlő telepítés, bio-ültetvények), vagy másoldalról a fásítás, az erdősítés lehetősége is.

Az intenzívebb terhelésre javasolható, *belterjes mezőgazdasági* térségek területét jórészt átfedik a jó és kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek (amelyeket az OTTrT és részben a megyei területrendezési terv is lehatárolt). Ezek a legjobb termőképességű szántók, amelyek földvédelmi szempontból kiemelt szabályozás alá esnek, ugyanakkor agrár - tájterhelhetőségi szempontból a leginkább hasznosítható területek. Cél, hogy ezeken a területeken máscélú terheléssel járó tájhasználat, művelés alóli kivonás (pl. beépítés, vízfelület létesítése), jelentősebb erdősítés ne valósulhasson meg.

A **legintenzívebb tájterheléssel az urbanizációs folyamatok** járnak, amelyek a beépítések révén természetes felszínek effektív megsemmisítésével és átalakításával, mező- és erdőgazdasági művelés alóli kivonással járnak, ezáltal a felszíni és felszín alatti (víz, talaj) és felszín feletti (léghkör) természetátalakító - terhelő, szennyező hatásaik is a legintenzívebbek. Ezek a megyében kisebbrészt koncentráltan, városi térségként, de jellemzően szórványban, pontszerűen jelennek meg, a megye településszerkezeti hagyományainak megfelelően. A kevesebb nagyobb határú település mellett jellemző az aprófalvas településszerkezet, ami regionális szinten kedvezőbb tájterhelési hatásokkal jár, mint a szövetszerűen burjánzó, nagyvárosi típusú agglomerációs típusú urbanizálódás, ami a megyében nem jellemző (a 2 nagyobb város, a megyeszékhely és Nagykanizsa kivételével, de ez a jelenség itt is viszonylag alacsony intenzitással van jelen).

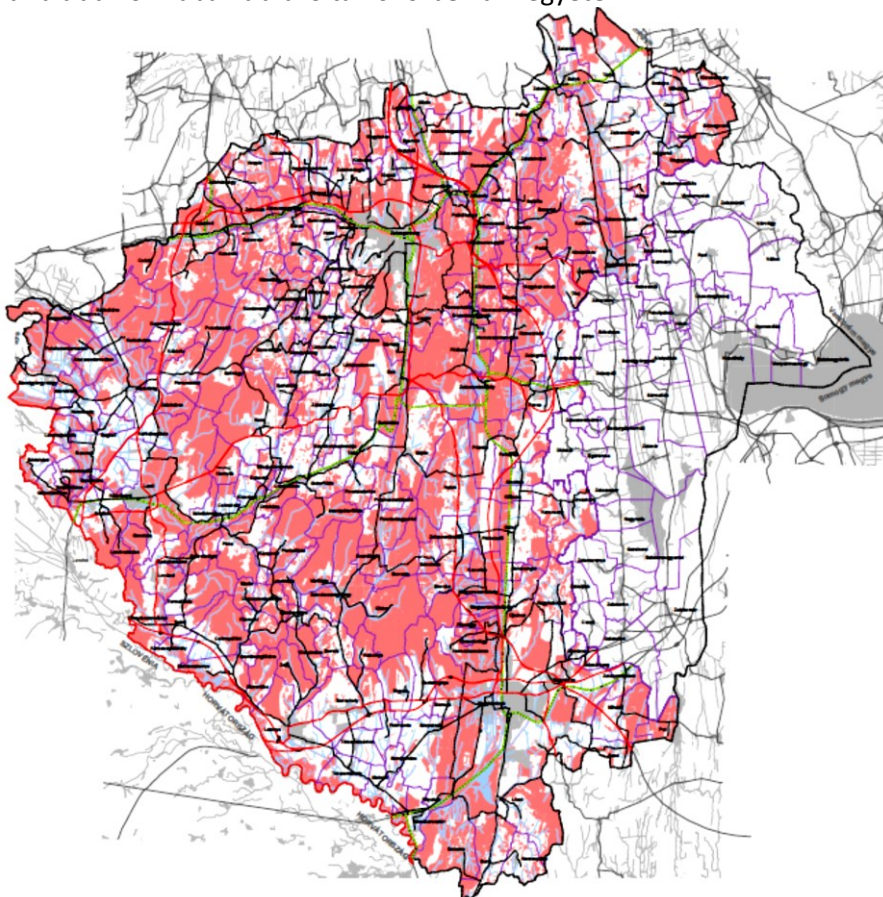
A megyében meglevő **külszíni fejtések** - jellemzően felhagyott építőanyagipari bányák, kisebbrészt tőzgebányák - tájképi megjelenése és környezeti hatásai jellemzően csak helyi szinten okoznak problémát - kiterjedésüknek, sűrűségüknek, jellegüknek köszönhetően térségi szintű értékelésük nem szükséges, a már megtörtént tájrehabilitációs jellegű övezeti meghatározásokon túl. Az itt meghatározott rekultivációs, tájrendezési teendők végrehajtása mellett a településrendezés során tekintettel kell lenni a megye hagyományosan szénhidrogén kitermeléssel érintett területein ezek terhelhetőségére is.

Hasonlóan csak lokális hatásokkal rendelkeznek a műszaki infrastruktúra hálózat elemei illetve ezek együttese. Részben kiépítettségük, terület igénybevételük és sűrűségük viszonylag alacsony szintje, részben elhelyezkedésük, jellegük következtében. A terhelési szempontból legkritikusabb autópályával, illetve ezek fejlesztési területeivel jelenleg csak 2, viszonylag rövid szakaszon rendelkezik a megye, a Balaton (BKÜK) területétől Nagykanizsáig és innen a déli határvidék (Hr, Slo) felé. Néhány logisztikai központ azonban kialakulóban van, elsődlegesen a nagyobb városok, másodlagosan egyes határátkelők környezetében, amelyek fejlesztését - fejlesztettségét célszerű terhelhetőségi vizsgálatokkal is megalapozni. Csakúgy, mint a megyét is érintő jelenleg hiányzó É-D irányú autópálya kapcsolat (M9) és gyorsforgalmi út kapcsolat (M75) kiépítését.

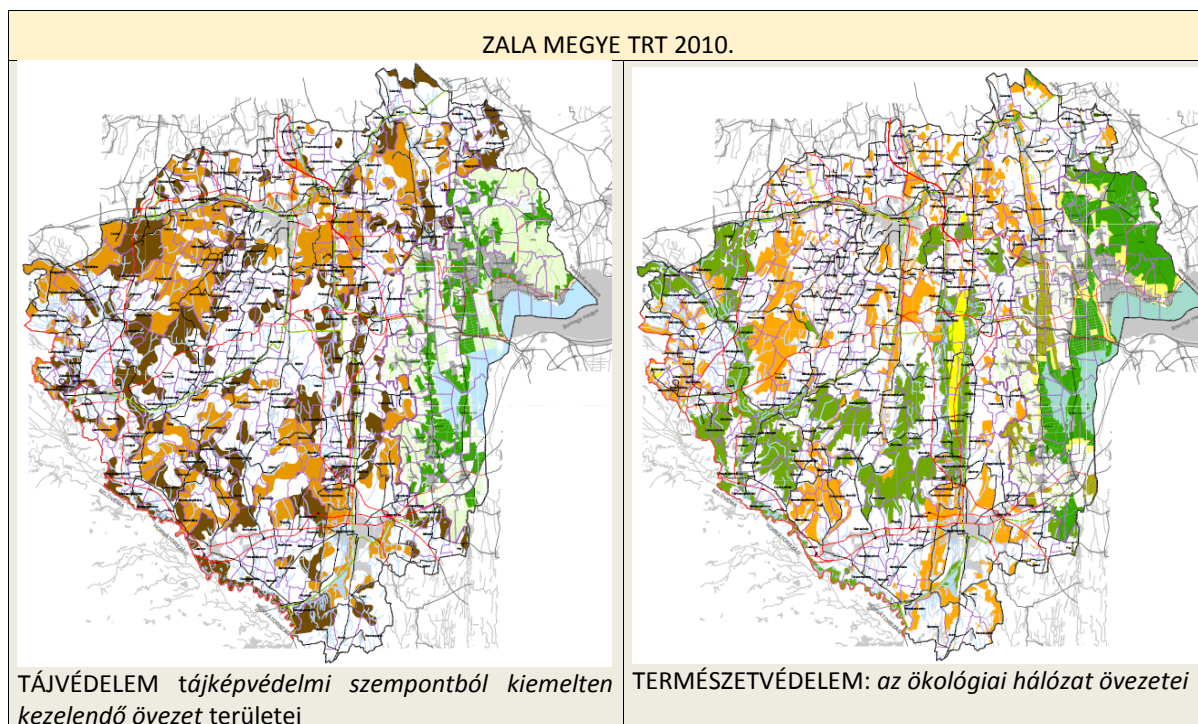
Mint ahogy ilyen terhelhetőségi vizsgálatok elvégzése szükséges minden érzékeny természeti területet, és/vagy ökológia szempontból értékes (természeti) területet érintő intenzívebb hasznosításra (a természetes felszín megváltoztatására, beépítésre, stb.) irányuló szándék megalapozásához.

A tájterhelési és terhelhetőségi adottságok megállapítása során számos összetevő figyelembevételére van szükség, amint ezt jelen fejezet több pontján is hangsúlyoztuk. A terhelési és terhelhetőségi viszonyokat *alapvetően meghatározó mező- és erdőgazdasági tájhasználat* elemzése mellett utaltunk a téma számos *természet- és környezetvédelmi összefüggésére*.

A megye terhelhetőségi szempontból legérzékenyebb területeit lényegileg kirajzolják az ökológiai hálózat és a tájképi - tájvédelmi szempontból legérzékenyebb területek által lefedett tájrészek. Ezt kiegészítik az egyéb védelmi jellegű övezetek, melyek így együtt kijelölik a terhelési és terhelhetőségi szempontból legérzékenyebb részterületeket. A *tiltó és korlátozó hatású övezeteinek összsvont lehatárolását* az alábbi formában ábrázolta 2010-ben a megyeterv:

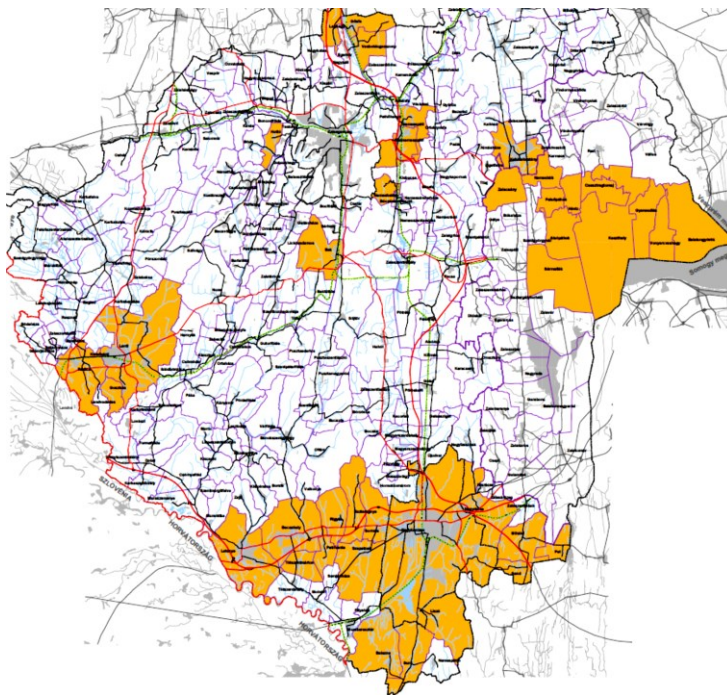

A megye terhelhetőségi szempontból legérzékenyebb területeit lényegileg kirajzolják az *ökológiai hálózat* és a *tájképi - tájvédelmi szempontból legérzékenyebb területek* által lefedett tájrészek. Ezek, az egymást is nagymértékben átfedő rétegek adják a fenti ábra fedettségének döntő hányadát, - a megyei TrT övezeti lapjai az alábbi formában ábrázolják:

A fenti ábrák komplementereként is értelmezhető *kiemelt gazdaságfejlesztési területeket, központokat* kijelölő övezeti lapot - amely elvileg a leginkább terhelhető kistérségeket, városközponti területeket határozná meg -, nem tartalmaz a megyeterv, de Határozati szakaszában meghatározza az *együtt tervezhető térségek* lehatárolását.

Ennek tartalma nyilvánvalóan nem azonosítható teljes mértékben a „fejlesztési övezettel”, de jelentős átfedés állapítható meg, terhelési - terhelhetőségi szempontból is. Az együttes („kistérségi”) tervezés igénye ugyanis kézenfekvően elsősorban olyan településcsoportok estében indokolt, ahol olyan feltáratlan fejlesztési potenciálok állnak rendelkezésre, amelyek meghaladnák az egyes települések feltárási, kiaknázási lehetőségeit. (Az együttes tervezés lehetősége/szükségessége természetesen fennállhat elsődlegesen védelmi - megőrzési céllal is - lásd pl. a világörökségi helyszínek kezelési terveit -, de a zalai terv nem ilyen övezetet határolt le, alábbi „*együtt tervezhető térségek*” övezeti lapján:)

Nyilvánvaló azonban, hogy a két ábra lehatárolásai átfedéseket is tartalmaz. Ez részben az utóbbi övezet közíg határos lehatárolásából, részben valós részterületi ütközésekből adódik. Ez utóbbiak kiküszöbölése érdekében a két övezet, a 2 ábra együttes alkalmazása elengedhetetlen a fejlesztésre, tájterhelésre valóban alkalmas részterületek kijelölése érdekében.

A tájterhelési vizsgálatok *összefoglaló értékeléseként* megállapítható, hogy a megye táji-környezeti helyzete összességében kedvezőnek minősíthető, - regionális szinten speciális, különös beavatkozást igénylő tájrendezési konfliktusterületek nem határozhatók meg, csak *lokális szinten* vannak a tájterheléssel összefüggő, rekultivációt illetve tehermentesítést igénylő problémák. A tájszerkezetet és a tájhasználati módokat érintő konfliktusok általános - az ország más régiójában is megfigyelhető - mezőgazdasági földhasználatból, ökológiai és műszaki szemléleti ütközésből, tájvédelmi szabályozatlanságból eredő, nem csupán Zala megyére jellemző problémák. Ilyen típusú és a megyére konkretizálható konfliktusok kezelésére esetlegesen a tervezett műszaki infrastruktúra fejlesztések és az urbanizált területek növekedése, illetve az ökológiai hálózat szándékolt kiterjesztésének ütközése révén lehet szükség. A felülvizsgálat során ilyen típusú konfliktushelyzet az autópálya és gyorsforgalmi úthálózat fejlesztésének egyes elemeit illetően állhat elő, amelyek megfelelő tájvédelmi - tájrendezési megoldást igényelnek.

A táj terhelésének, terhelhetőségének más aspektusaival foglalkoznak a már említett mező- és erdőgazdasági tájhasználati, táj- és természetvédelmi fejezeteken túl a környezetvédelmi és vízgazdálkodási szakági fejezetek, valamint a TrT-hez készülő környezeti értékelés is. Ezek eredményeinek együttes figyelembevétele szükséges a megyei területfelhasználási és övezeti rendszer táji adottságokkal összhangban lévő, táj -és környezetkímélő, fenntartható fejlesztésnek meghatározásához.

A tervfejezet jellegének megfelelően a tájterhelési és terhelhetőségi értékelés a megyei terv hatásvizsgálati munkarésében lesz komplex módon feldolgozható. ennek keretében határozhatók meg azok a *hatótényezők* /tervezett területfelhasználási változtatások, infrastruktúra elemek, környezeti hatással járó fejlesztési szándékok, stb./, amelyek *potenciális terhelésként* jelennek meg a tájban, illetve hatással lehetnek annak teherbíró képességére, terhelhetőségi viszonyainak alakulására.

MEGBÍZÓI KONZULTÁCIÓ

Zala Megyei Önkormányzat részéről
Dr. Mester László megyei főjegyző

TERVEZŐK, SZAKÉRTŐK NÉVSORA

GENERÁLTERVEZŐ: PESTTERV KFT

Felelős tervező:
Károlyi János
Területrendezési vezető tervező
Schuchmann Péter
Területrendezési vezető tervező

TERVEZŐK NÉVSORA

Burányi Endre (K1 01-5014, TR 01-5014)
Tájszerkezet, tájhasználati módok, mező- és erdőgazdálkodás,
megyei területrendezési övezetek

Hanczár Zsoltné (mksz. 01-2418), Ziman Gergely
Vízgazdálkodás, vízi és energiaközművek

Károlyi János (TR 13-1017)
Tervezési koordináció
Természeti és táji adottságok, településrendszer, demográfia
területfelhasználás, megyei területrendezési övezetek, hatásvizsgálat

Dr. Kiss János Péter, Dr. Ballabás Gábor
Gazdaság

Dr. Kollányi László (SzTjv Sz-003/2017)
Tájképvédelem, környezeti értékelés

Rhorer Ádám (K1d-1-Tell, KÉ-SZ, KÉ-T-, Tell, KÖ-T)
Közlekedés

Schuchmann Péter (TR 01-5068)
Területfelhasználás, megyei területrendezési övezetek
tervezési módszerek, hatásvizsgálat

TÉRINFORMATIKAI FELDOLGOZÁS

Keszthelyi Ákos

